ISBN 978-615-5123-89-4

MÚZEUMI OKTATÁSI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT

NMI Művelődési Intézet

BIBLIOTHECA NATIONALIS HUNGARIAE

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Kulturális közösségi mintaprojektek

Cselekvő közösségek

Kulturális közösségi mintaprojektek

szerkesztette
Arapovics Mária

Cselekvő közösségek

CSELEKVŐ
közösségek
– aktív közösségi szerepvállalás

EFOP-1.3.1-15-2016-00001

Kulturális közösségi mintaprojektek

Szerkesztette:
Arapovics Mária

Szentendre, 2019

Felelős kiadó:
Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ
NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.
Országos Széchényi Könyvtár

Szerkesztő: Arapovics Mária
Lektor: B. Erdős Márta
Olvasószerkesztő: Lakatos Judit, Kárpáti Júlianna

Grafika, tördelés: Milbich Andrea
Borító: Marafkó Bence
Nyomdai munka: Gelbert Eco Print Kft.
Felelős vezető: Gellér Róbert ügyvezető

Nyomdai változat: ISBN 978-615-5123-89-4
Online változat: ISBN 978-615-5123-90-0

A projekt kedvezményezettje
a Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ
és konzorciumi partnerei:
az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.
és az Országos Széchényi Könyvtár

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg 2016.09.16. és 2019.09.15. között.

Tartalom

Arapovics Mária: Kulturális közösségi mintaprojektek Magyarországon 4

Kispálné Lucza Ilona: Kiskőrös 300 8

Bérczes Boldizsárné, Angster Mária: Csuhé, Gyékény, Sás 15

Varga Zoltán: „Zrínyiek nyomában" interaktív kistérségi vetélkedősorozat 20

Szappanos Gábor, Erdei Kovács Zsolt: Németvárosi Olvasókör hagyományainak felélesztése 27

Hévízi Róbert: A múlt velünk él! 31

Berecz Lászlóné: Matyó értékek újratöltve – A tudatos szerepvállalás és aktivitás jegyében 38

Simon László: Cselekvő önkéntesek a Herman Ottó Múzeumban 45

Tószegi Gyula: Történelem, hagyomány Pitvaroson 51

Kecskés-Szabó Gabriella: CsongrádON – Virtuális városismereti kalandjáték 56

Orbán Péter, Lendvai Tímár Edit: Emlékőrző bányászutódok 68

Németi Katalin: Együtt tenni jó! 79

Lázár Tünde: Cselekvő „Értékek" – Szorgalmasan, mint a méhek! 91

Kazinczi István, Kazinczi Rita, Hajnal László: „Vándorló Bográcsok" –
kulturális és gazdasági együttműködés a Törökszentmiklósi Járásban 98

Vandrovnik Klára: tegNAP – Múltidézés Bajon 105

Herczig Szabolcs, Bozsák Réka, Pál Zsuzsanna: „Zsák a foltját" IKSZ+ 111

Kelemen Tímea: Kerülj képbe! – utcai művészet a kultúráért 118

Kanyó Judit, Tóth Petra, Lakatos Judit: Székely–palóc lakodalom 125

Zichy Éva: A grafikus fejedelem nyomában 131

Szegedi Sándor: Rejtőzködő értékeink – helyi hagyományok, szellemi, anyagi és kulturális
értékek feltárása és nyilvánosságra hozatala kisközösségek együttműködésével 142

Dobos Andrea, Bíró Boglárka: Közösségi tér/közösségi szervezéssel Iregszemcsén –
Az Ireg-patak partjának új élete 153

Kárász Krisztián: Közösségi- és kiállítótér létrehozása a fürgedi Víztoronyban 160

Lendvai Veronika: „Értékeink helyben vannak" 167

Stumpf Rebeka: Korlenyomat – Taliándörögd kincsei 176

Kovács Norbert: „Kapaszkodj meg ebbe a földbe erősen, magyarom." 185
Érték, tudás, identitás a Somló-Ság kulturális tengelyén

Bárczi Miklós: Nagykanizsa – ide tartozunk 194

ARAPOVICS MÁRIA

Kulturális közösségi mintaprojektek Magyarországon

Ez a kiadvány a Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás (EFOP-1.3.1-15-2016) kiemelt projekt keretében megvalósult mintaprojektekről írt tanulmányok összefoglaló kötete.

A Cselekvő közösségek projekt az Európai Unió támogatásával a Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ konzorciumvezető és partnerei, az Országos Széchényi Könyvtár és a NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. együttműködésével jött létre. A 2016-ban induló és három éven át tartó projekt átfogó célja az, hogy a kulturális intézményrendszer egyedi eszközeivel segítse a települések önkormányzatai, kulturális intézményei és lakosai közötti kapcsolatok erősítését, amelyek lehetővé teszik, hogy minél több cselekvő, a helyi társadalmat megmozgató közösség jöjjön létre.

A mintaprojektekkel az volt a célunk, hogy olyan jó gyakorlatokat alakítsunk ki, amelyek elősegítik a közösségfejlesztő modellek gyakorlati megvalósítását, a három kulturális szakterület együttműködését és az intézmények helyi civil szervezetekkel való partnerségét, közösségi részvételen alapuló működését, társadalmiasítását.

A projekt keretein belül 2017. szeptember 29. és december 14. között hirdettünk jelentkezést kulturális intézményeknek, civil szervezeteknek, önkormányzatoknak olyan mintaprojektek, példaértékű gyakorlatok megvalósítására, amelyek a múzeumi, könyvtári és közművelődési szakterület és civilek bevonásával, partnerségében hoznak létre a helyi értékekre reflektáló, lokális identitástudatot és társadalmi részvételt erősítő, helyi gazdaságfejlesztést elősegítő, széles körűen adaptálható közösségfejlesztési modelleket.

A mintaprojektek alapvető célja az volt, hogy – projektünk kiírásának megfelelően Budapest és Pest megye területén kívül – megyénként legalább egy-egy kifejlesztett és gyakorlatban is kipróbált közösségfejlesztési modell valósuljon meg, amely:

- a közös gondolkodás elindításával elősegíti a lakosság körében a közösségért való felelős cselekvés kialakítását,
- erősíti az állampolgári részvételt és a civil szervezeteket,
- előmozdítja a társadalmi befogadást, növeli a felelősségvállalást és erősíti a szolidaritást azáltal, hogy helyi igényeken alapuló esélyteremtő programokat biztosít,
- erősíti a generációk közti párbeszédet (minél szélesebb körben vonják be a különböző korosztályokat),
- a kulturális közösségfejlesztés módszereit alkalmazva, mégis újszerű

ötletekkel gazdagítva vonja be a helyi közösséget (közösségi média, 21. századi kiállítástechnika, új típusú események),
- az önkéntesség erősítésével elősegíti a helyi gazdaságfejlesztést,
- települési szinten járul hozzá a kulturális turizmus fejlesztéséhez,
- innovatív módszerekkel az iparművészet, a képzőművészet és a digitális technika eszközeivel serkenti a helyi kreatív ipart.

A sikeres mintaprojektek az alábbi projektcélok megvalósulásához járulnak hozzá:
- felkészítik a kulturális intézményeket működésük társadalmiasítására, valamint a közösségfejlesztési folyamatok és önkéntes programok eredményeinek fenntartására,
- képessé teszik az önkormányzatokat és a helyi kulturális intézményeket az aktivitásukban megerősített közösségek és kezdeményezéseik befogadására, támogatására, a közösségi aktivitás fenntartására.

A mintaprojektek kiválasztására három körben került sor, amely során 18 megye 78 benyújtott ötletből összesen 17 megye 25 mintaprojekt tervét választottuk ki megvalósításra, melyre 52 millió forint állt rendelkezésre.

A lebonyolítás közben folyamatosan éreztük, hogy szűkösek az időkeretek, hiszen alig egy év állt rendelkezésre, amihez szigorú dokumentálás, kiadvány és kisfilm készítése is kapcsolódott, de minden projekt sikeresen megvalósult. A mintaprojektek olyan közösségfejlesztési modelleket valósítottak meg, amelyek erősítették a kulturális fókuszú együttműködéseket, a lokális identitást, a társadalmi részvételt, és segítették feltárni, megőrizni a helyi hagyományokat, kulturális örökségeket és közösségi értékeket. Több projekt közösségi tervezéssel, a helyi lakosok, önkéntesek, valamint fiatalok széles körű bevonásával valósult meg. A helyi hagyományok átörökítése, a generációk közötti tudásátadás elősegítése, a helyi mesterségek felélesztése, a mesterségbeli fortélyok elsajátítása, a néptáncban, népzenében, hímzésvilágban rejlő öröm továbbadása, a nemzetiségi szokások átörökítése, színjátszócsoportok, színdarabok létrehozása állt több mintaprojekt középpontjában. Míg más közösségek egy-egy település vagy népcsoport történelmi múltját vagy jelenét dolgozták fel, élhető, szerethető közösségi teret hoztak létre, vagy a helyi gasztronómiai kultúrát gazdagították közösségi összefogással. De megvalósult helyi értékeket felelevenítő vetélkedősorozat, tanulókör, közösségi festés, települési fotózás, falukönyv szerkesztése is. Volt, ahol az időskorú önkéntesek vagy iskolai közösségi szolgálatosok kulturális tevékenységeken keresztüli aktivizálása volt a fő célkitűzés.

Tanulmánykötetünk ezeket az kreatív, sokszínű, adaptálható mintaprojekteket, közösségi modelleket foglalja egybe. Az összefoglaló írások elkészítéséhez egységes szempontrendszert adtunk, de a szerzők egyéni megoldásokat alkalmazhattak a bemutatáskor: van aki már nagy tapasztalattal rendelkezik, és van, aki először vetett tapasztalatokat papírra. Ezeket az egyéni ötleteket a sokféleség tükrözése okán nem kívántuk a szerkesztéskor egységesíteni. A kötetben a megjelentetés sorrendjét a megyék ábécérendje adja, de egységes térképekkel is segítjük az eligazodást. Minden projekt megvalósítása nehézségeket is magában hordoz, egy-egy jó ötlet megvalósításához többféle út vezethet.

A mintaprojektekből készült rövid és hosszabb kisfilmeket a projekt YouTube

csatornájának oldalain tekinthetik meg az érdeklődők.

Bács-Kiskun megyében a Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum Kiskőrös 300 címmel a város alapításának évfordulója kapcsán fogtak össze a helyi kulturális intézmények és civil szervezetek. A Petőfi-kultusz és a szlovák hagyományok megélésén keresztül közösségi akciókat valósítottak meg.

Baranyában két projekt valósult meg. Nagypallon a Régi Mesterségeket Felelevenítő Egyesület, a Nagypall Kézműves Ház Csuhémúzeum és Szakmai Könyvtár *A Csuhé, Gyékény, Sás* című mintaprojekt keretében a természetes anyagokhoz kapcsolódó hagyományos kézműves tevékenységet átörökítő foglalkozásokat és közösségi kiállításokat, eseményeket valósított meg szomszédsági együttműködésben. A fiatalokat célzó másik projekt a Szigetvári Várbaráti Kör *„Zrínyiek nyomában" interaktív kistérségi vetélkedősorozat* partnerségi összefogással megvalósuló gyakorlatát mutatja be, melyben 30 csapat (130 résztvevő) játékosan ismerkedett meg a szellemi és épített történelmi környezeti örökségeivel.

Békésben két program nyert el támogatást. Gyulán az Erkel Ferenc Kulturális Központ és Múzeum Nonprofit Kft. *A Németvárosi Olvasókör hagyományainak felélesztése* címmel a németvárosi polgári gasztronómia és a helyi gyerekjátékok hagyományainak feltárásán keresztül indított közösségfejlesztő programot. Békésszentandráson a település nevezetességét adó mesterségek, a szőnyegszövés és a kubikos szakma hagyományai kerültek fókuszba a Békéssy János Helytörténeti és Hagyományőrző Egyesület: *A múlt velünk él!* címü projekt értékfeltárásán keresztül.

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében két különböző ötlet valósult meg. A Matyó Népművészeti Egyesület *Matyó értékek újratöltve* címü projekt megoldásai révén generációkat összekötő és a hagyományokat modern korba helyező, az innovációnak teret adó sikertörténete tárul elénk. A másik egy múzeumandragógiai program, mely *Cselekvő önkéntesek a Herman Ottó Múzeumban* címmel Szépkorúak akadémiájának létrehozásával az önkéntesek bevonásának lehetőségeit példázza.

Csongrád megyében a PROVITA Segítő Szolgálat mintaprojektjében *Történelem, hagyomány Pitvaroson,* a helyi szlovák-magyar lakosságcsere történelmének feltárásával a jelenkori összetartozás erősítését érték el. A másik fejlesztés során a csongrádi Művelődési Központ és Városi Galéria *CsongrádON – Virtuális városismereti kalandjáték*a a közösségi együttműködés tapasztalatait jeleníti meg.

Fejérben a bányavárosi hagyományokat felelevenítő Szép Jelen Alapítvány *Emlékőrző bányász utódok* közösségfejlesztő együttműködése jött létre.

Hajdú-Bihar megyében a Téglási Városi Könyvtár és Közművelődési Intézmény *Együtt tenni jó!* programja keretében a Téglási Teátristák színjátszóköre alkotóművészeti közösségi projektje valósult meg.

Heves megyében a Fekete István Könyvtár, Kulturális és Szabadidő Központ *Cselekvő „Értékek" – Szorgalmasan, mint a méhek!* tiszanánai fejlesztése a méhészkedés örömét és nehézségeit adta át fiataloknak, a mesterségbeli fogások mellett közösségi együttműködésben egy népszerű receptkönyvet is megalkottak.

Jász-Nagykun-Szolnok megye Tiszatenyői Közös Önkormányzati Hivatala páratlan szomszédsági együttműködése a *„Vándorló Bográcsok" – Kulturális és gazdasági együtt-*

működés a Törökszentmiklósi járásban című programja mintaértékű összefogást eredményezett nyolc település között.

Komárom-Esztergom megyében két ötlet valósulhatott meg. Baj Község Önkormányzata *tegNAP – múltidézés Bajon*, Baj a pajtaszínházon, néptáncos és egyéb előadóművészeti eseményeken keresztül mozdította meg a helyi közösséget. A Magyary Zoltán Népfőiskolai Társaság: *„Zsák a foltját" IKSZ+* mintaprojektje iskolai közösségi szolgálatos helyi összefogást eredményezett.

Nógrád megyében is két egyedi közösségi összefogás jött létre. A Salgótarjáni Közművelődési Nonprofit Kft. *Kerülj képbe! – Utcai művészet a kultúráért* projekje közösségi festéssel vonta be a város lakóit az akciójába. A Nógrád Turizmusáért Egyesület pedig egy testvérvárosi együttműködés hagyományát teremtette meg a *Székely–palóc lakodalom* hagyományőrző fejlesztése által.

Somogyban a Tabi Városi Könyvtár *A grafikus fejedelem nyomában* projektje a helyi színjátszás és Zichy fejedelem emlékén keresztül új hagyományokat teremtett a kisközösségeknek.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a nyíregyházi TEMI Móricz Zsigmond Művelődési és Ifjúsági Ház Alapítványa *Rejtőzködő értékeink – helyi hagyományok, szellemi, anyagi és kulturális értékek feltárása és nyilvánosságra hozatala kisközösségek együttműködésével* címmel Nyíregyházán valósított meg közösségfejlesztő folyamatot.

Tolnában két kisközösségi fejlesztés sikertörténete bontakozott ki, Iregszemcse Község Önkormányzata *Közösségi tér/közösségi szervezéssel Iregszemcsén – Az Ireg-patak partjának új élete*, valamint Fürged Község Önkormányzata *Közösségi- és kiállítótér létrehozása a fürgedi Víztoronyban* fejlesztése közösségi tervezéssel új közösségi színtereket teremtett a településeken.

Vas megyében az Együtt Bejcgyertyánosért Egyesület: *„Értékeink helyben vannak"* projektje értékfeltáró folyamatokkal, régészeti helytörténeti kutatásokkal, a kosárfonás hagyományos mesterségének átörökítésén keresztül vonta be a helyi lakosokat közösségi akciókba.

Veszprém megyében két ötlet teljesedett ki. A Közép-dunántúli Szövetség az Ifjúságért (KÖSZI): *Korlenyomat – Taliándörögd kincsei* példaértékű közösségfejlesztése, mely során közösségi felméréssel falukönyv készült. Kiscsőszön az Élő Forrás Hagyományőrző Egyesület *„Kapaszkodj meg ebbe a földbe erősen, magyarom." Érték, tudás, identitás a Somló-Ság kulturális tengelyén* hagyományőrző programjai valósultak meg.

Zalában a Nagykanizsai Városfejlesztő Kft. *Nagykanizsa – ide tartozunk* címü mintaprojektje mutatja be a helyi módszertani fejlesztések gyakorlatát.

A kötetet szívből a ajánlom partnerségre törekvő múzeumi, könyvtári és közművelődési szakembereknek és civil szervezetek közösségfejlesztőinek!

Arapovics Mária
szerkesztő, a Cselekvő közösségek projekt szakmai vezetője

Kiskőrös 300

Bevezető

Kiskőrös elsősorban Petőfi Sándor szülővárosaként, másodsorban mint önálló kultúrával rendelkező szlovák szórvány van jelen a köztudatban. A Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum, a Szlovák Tájház és az Országos Petőfi Sándor Társaság működése és rendezvényei segítők és intézményi partnerek bevonásával erősítik a költő kultuszának ápolására, valamint a szlovákság identitásának megőrzésére irányuló törekvéseket.

A mintaprojekt témaválasztását a jubiláló település és a nem fakuló Petőfi-kultusz adta. Kiskőrös (Maly Keres) újkori történelmét 1718-tól, a szlovák ajkú ősök szervezett betelepítésétől számítja. A földbirtokos Wattayak szerződéses jobbágyokat hívtak a török időkben elnéptelenedett területre, akik emberfeletti munkával, evangélikus vallásukhoz minden körülmények között hűnek maradva változtatták termőtájjá a futóhomok-járta pusztaságot, és megteremtették egy virágzó alföldi mezővárosi kultúra lehetőségét.

A mintaprojekt bemutatása

A múzeum a város újratelepítésének évfordulóján a Kiskőrös 300 című mintaprojektben három rendezvényt valósított meg a *„Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás EFOP-1.3.1-15-2016-00001”* program keretében.

- A Múzeumok Éjszakája a szlovák nyelvű felvidéki lakosság betelepítésére fókuszál;
- A költő halálának 169. évfordulója a Petőfi-kultuszra alapoz;
- A művésztalálkozót (09.06.) a további gyűjteménygyarapítás és közösségformálás szándékával terveztük meg.

Ezek mindegyike alkalmat biztosított arra, hogy a város oktatási és kulturális intézményei tovább erősítsék az évek óta fennálló együttműködésüket, és a közös rendezvények során a résztvevők és érdeklődők köre szélesedjen. Hosszú távú célunk minél több

segítőt bevonni azon rendezvények szervezésébe, lebonyolításába és értékelésébe, amelyek tematika szerint a múzeumhoz köthetők. A mintaprojekt jó lehetőség arra, hogy a civil szervezetekkel, egyéni segítőkkel, önkéntesekkel és iskolai közösségi szolgálatos diákokkal együtt gondolkodva nagyobb horderejű programsorozatot valósítsunk meg. Például a mintaprojekt 3. programja az intézménnyel szoros kapcsolatban lévő civil szervezet, az Országos Petőfi Sándor Társaság kezdeményezése és adatbázisa alapján egy külső csoport laza szakmai közösséggé válását célozta meg. A 35 éve folyamatosan meghirdetett Petőfi témájú képzőművészeti pályázat valamikori résztvevőinek meghívását kezdeményezte a Társaság (természetesen múzeumi keretekben és helyszínekkel) azzal a céllal, hogy a művészek jobban megismerjék műveik elhelyezésének körülményeit.

Arra készültünk, hogy az időpont (Szendrey Júlia halálának 150. évfordulója) és a téma megválasztásával egy tartalmas, szakmailag motivált és orientált (érdekeltté válhatnak a művészek a kapcsolattartásra az intézménnyel és egymással) program várható, amely a Petőfi-kultusz későbbi eredményeire is nagy hatással lehet. A jelen kiadvány a több helyszínen – a Szlovák Tájház, Petőfi szülőházának udvara, az Emlékmúzeum emeleti galériája, az első köztéri Petőfi-szobor, a Szendrey Júlia-szobor közelében – zajló mintaprojekt elemeinek ismertetését, célkitűzéseit, célcsoportjait és eredményeit tartalmazza azzal a szándékkal, hogy példaként szolgáljon más múzeumok, települések számára.

Petőfi Sándor születésének ténye és a szlovák alaplakosság a mai napig meghatározza Kiskőrös arculatát, egyben kijelöli a kulturális intézmények és hagyományápoló szervezetek munkáját. Éppen ezért szerepeltek kiemelt súllyal a mintaprojektet alkotó, *Múzeumok éjszakája 2018, Petőfi Sándor halálának 169. évfordulója, a „Petőfi a képzőművészetben" művésztalálkozó* valamint a *Szendrey Júlia-megemlékezés* három nagy rendezvényen is.

A mintaprojekt előkészítése I.

A pályázat beadásakor azt tudtuk, mit szeretnénk megvalósítani, és azt, hogy mely területeken, milyen külső közreműködőkre számíthatunk. Számba vettük, milyen mértékben tudnának bekapcsolódni a civil szervezetek és a segítők, melyik programtervezetünkben milyen mélységű, kiterjedésű feladatokat vállalnának. Azt is tudtuk, hogy az Országos Petőfi Sándor Társaság (OPST) találkozót (ismerkedési, kapcsolaterősítési napot) szeretne szervezni azoknak a képzőművészeknek, akik több évtizede részt vettek a Petőfi témájú pályázatokon, és zsűrizett alkotásaikkal gyarapították a város képzőművészeti gyűjteményét.

A programok lehetséges szervezőivel, közreműködőivel, felelőseivel megbeszéltük, ki milyen feladatot és programot vállal a mintaprojekten belül. Az OPST-nek a tervezett találkozó megszervezéséhez felajánlottuk múzeumi egységünk tereit és szakmai segítségünket. A másik jelentős civil szervezet, a Petőfi Szülőház Múzeumi és Művészeti Alapítvány a költő halálának évfordulójára tervezett programból vállalt jelentős részfeladatot. A Kiskőrös 300 programcím a szlovák kulturális és hagyományőrző csoport számára adott remek bekapcsolódási lehetőséget. A betelepítés feldolgozása és színre vitele a diákok részére tartalmas és érdekes feladat volt, hiszen komplexitásában ismerhették meg, hogyan

jöhet létre egy tényeken alapuló történet hiteles feldolgozása és bemutatása. Azáltal, hogy az önkéntes segítő felnőttek és az iskolai közösségi szolgálatos diákok folyamatosan látják, követik, segítik a programot, szembesülhetnek azzal, milyen részterületeket kell összehangolni ahhoz, hogy megvalósulhasson a tervezett cél. A kötődésüket, a részvételüket segíti, hogy minden esetben osztozhatnak a siker érzésében, ami bevallottan vagy be nem vallottan mindig feltölti a szervezőt, és újabb vállalásra késztet(het)i. Ez akár a cselekvő közösséggé válásnak a hosszú távú algoritmusa is lehetne.

A mintaprojekt előkészítése II.

Mivel mintaprojektünk több programból álló sorozat volt, amelynek közreműködői, szervezői, részesei különböző életkorú és érdeklődésű emberek, feltétlenül fontosnak éreztük, hogy már korábban is találkozzanak egymással. Ha a 75 év feletti átlagéletkorú asszonykórus szerepel együtt a 16 éves kamasz csoporttal, el kell fogadniuk egymást. Ezért találtuk fontosnak, hogy legalább egy alkalommal találkozzanak, az idős nénik fogadják el a tiniket, és ez az elfogadás váljék kölcsönössé.

Dr. Vásárhelyi Tamás múzeumpedagógiai szakértőre (a Magyar Természettudományi Múzeum nyugalmazott főigazgató-helyettesére) bíztuk a találkozó programjának előkészítését A szakember az egymás iránti felelősségére és az egymástól való függésre építő motiváló, játékos feladatokkal jól *„összerázta”* a program szinte valamennyi aktív tagját.

A „Kiskőrös 300” mintaprojekt programjai – részletek

MÚZEUMOK ÉJSZAKÁJA 2018

Kiskőrösön évtizedes hagyomány a Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum és az Úttörténeti Múzeum összefogásával megvalósuló Múzeumok Éjszakája, amelynek szervezésében és lebonyolításában a KEVI Evangélikus Gimnázium tanárai és diákjai, szlovák hagyományőrzők, civil szervezetek tagjai, múzeumi önkéntesek és helyi kézművesek vesznek részt. Helyszíne a Szlovák Tájház, az Úttörténeti Múzeum és Kiskőrös nagy múltú épületei, főtere.

A gimnázium diákjai *A Wattayak bejövetele* címmel színdarabot írtak és adtak elő, a hozzá szükséges adatokat csoportokban végzett levéltári kutatás, források felkutatása, régi iratok megismerése során gyűjtötték össze a diákok. A díszletek és jelmezek megtervezése és elkészítése szintén előzetes, iskolán kívüli feladatuk volt. Az előadást követő szlovák tánc bemutatása és a Kiskőrösi Szlovák Népdalkör és Citerazenekar dalcsokra észrevétlenül is összekapcsolta a közönség tagjait, a helyi gyűjtésű, szlovák dalok tanítása erősítette az együvé tartozás érzését, összekötötte a fiatal és az idősebb generációt, bemutatva azt, hogy miként valósult meg hajdanán a tudás átadásának hagyományos láncolata.

A város több pontján zajló helytörténeti vetélkedő *300 lépés a Wattayak nyomában* címmel az újratelepítéssel és a szlováksággal kapcsolatos tudást mérte fel játékos, vidám

formában múzeumi önkéntesek és diákok segítségével.

A Szlovák Tájház egész napos kézműves foglakozással, népi játékokkal és hagyományos, kemencében készült ételekkel várta a látogatókat a kisgyermekes családoktól az idősekig. A helyi kulturális értékek mellett üde színfolt volt a Szent Iván-éj mágikus oldalához kapcsolódó tündér- és boszorkánytalálkozó és a közösség-összetartó erővel bíró látványos felvonulás. A tájház programja hangulatos verseskötet-bemutatóval és dedikálással, az Úttörténeti Múzeumé a szentivánéji tűz meggyújtásával, a hagyományos tűzkerék gurítással, valamint koncertekkel zárult.

A Múzeumok Éjszakája program népszerűségének sikere a helyi kulturális és oktatási intézmények összefogásában, a barátok, ismerősök és a civil szervezetek tagjainak közös munkájában rejlik. A szervezők és lebonyolítók sokféle látogatói célcsoportot szólítottak meg és vonzottak be a múzeumi rendezvényre, így a résztvevők száma idén is több száz főre tehető.

A Kiskőrösi Szlovák Népdalkör és Citerazenekar dalcsokra; szlovák ének tanítása. Fotó: Rajosné Lapid Eszter

PETŐFI SÁNDOR HALÁLÁNAK 169. ÉVFORDULÓJA

A múzeum a költő születése mellett a halálának évfordulójáról is megemlékezik minden évben július 31-én, a segesvári csata napján. Idén Petőfi műveinek külföldi közvetítőié volt a főszerep, összekapcsolva ezt a vonatkozást azzal, hogy Kiskőrösön található az Európában egyedülálló, folyamatosan új tagokkal bővülő Petőfi műfordítói szoborpark.

A képzőművészeti galérián versillusztrációkból (grafika, olaj) és külföldön megjelent fordítás kötetekből nyílt tárlat, utóbbiakat Krámer Iván állította ki saját gyűj-

teményéből. Az ország első köztéri Petőfi-szobránál mindenki leróhatta kegyeletét nemzetünk legismertebb költőjének emléke előtt. A rendezvényen és annak lebonyolításában múzeumi önkéntesek és közösségi szolgálatukat teljesítő diákok is részt vettek.

„Petőfi a képzőművészetben" művésztalálkozó és megemlékezés Szendrey Júlia halálának 150. évfordulójáról

A Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum rendelkezik az ország legnagyobb, Petőfihez kapcsolódó, kortárs képzőművészeti gyűjteményével. A közel 500 darabos kollekció – grafika, olaj, kisplasztika – 35 éve gyarapszik.

Ebből az alkalomból szakmai napot és művésztalálkozót rendezett a múzeum és az Országos Petőfi Sándor Társaság, összekapcsolva az eseményt Szendrey Júlia halálának 150. évfordulójával.

A meghívásnak 69 alkotó tett eleget, többen közülük Kossuth-díjas művészek. A megjelentek munkáiból tárlat nyílt a galériában, ahol a polgármester után az Országos Petőfi Sándor Társaság tiszteletbeli elnöke, Dr. Oláh Pál nevében Kispálné dr. Lucza Ilona múzeumigazgató is köszöntötte a vendégeket. Dr. Arapovics Mária, a *„Cselekvő közösségek"* szakmai vezetője a civil erők múzeumi feladatokba való bevonását emelte ki. A megnyitó után Dr. Feledy Balázs művészeti író közreműködésével szakmai beszélgetés kezdődött, majd mindenki megtekinthette a korszerű képzőművészeti látványtárakat és az állandó kiállításokat.

A szakmai nap második része Szendrey Júliához kapcsolódott. Homolya Gábor portrét ajándékozott a múzeumnak a hitvesről, majd a művészek megkoszorúzták az ország egyetlen egész alakos Júlia-szobrát. A költő özvegyéről és édesanyjáról, Hrúz Máriáról Dr. Praznovszky Mihály irodalomtörténész tartott előadást *Halhatatlanná tett asszonyok* címmel.

A program zárásaként a Szlovák Tájházban elfogyasztott hagyományos ebéd után Lupták György evangélikus püspökhelyettes megmutatta az eredeti, Petőfi Sándor keresztelését is rögzítő anyakönyvet, amit a kiskőrösi evangélikus egyházban őriznek, és csak évente egyszer, a Petőfi-szilveszter éjszakáján láthat a közönség.

Összefoglaló

A Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás mintaprojektben a Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum három rendezvénnyel vett részt. Ezek mindegyike Petőfi Sándor költészetéhez, kultuszának ápolásához, valamint a Kiskőröst újratelepítő szlovákság örökségéhez kapcsolódott.

A pályázatban meghatározott célcsoportokat elértük. Programunk jellegéből látható és belátható, hogy elsősorban a társadalom széles keresztmetszetét adó átlagemberekre építettünk. Ebből következik, hogy a település kulturális intézményeit csak a téma szerint szükséges mértékben, vagy helyszín-alternatívák biztosítása céljából vontuk be. Az a meggyőződésünk, hogy a különböző státuszú és érdekeltségű, egyébként is alacsony létszámmal működő intézményeket nehéz tisztán közösségi érdek alapján megszólítani.

A civilek bevonása a terveinken felüli mértékben sikerült, hiszen aki az első projektprogramban részt vett, jól érezte magát, örült az eredménynek, az szívesen eljött a következőkre is. A sorozat végére 4 fő megbízható állandó segítséggel bővült a múzeum által megszólíthatók köre. A célcsoportok részéről is elégedettek lehetünk a részvétellel. A legnagyobb kockázattal járó rendezvénynek a *„művésztalálkozót”* gondoltuk. Örömünkre szolgált, hogy erre is 70-nél több művész igazolt vissza, és 69 el is jött.

Különleges élmény volt az idősotthonok magányos lakóinak részvétele a múzeumok éjszakáján. Rájuk más programok során is számítunk, mert nagy lelkesedéssel vettek részt a programon. Az evangélikus egyház idősotthonával alakult ki ez a kapcsolatunk.

A közreműködők, a program összeállítói, lebonyolítói a terveinknek megfelelően azok a szakemberek, diákok, civilek és segítők voltak, akikkel a program megvalósítását terveztük. Szerencsés egybeesés volt a civil szervezetek és a múzeum elképzelése két program esetében. A költő halálának évfordulójára magángyűjtő kapcsolódott be a saját gyűjteményével a programba. A szakemberek szívesen vállalták a közreműködést, így művészettörténész, irodalomtörténész, múzeumpedagógiai életmű-díjas, cselekvő közösségi elméleti és gyakorlati szakember volt a segítségünkre abban, hogy minél színvonalasabb és tartalmasabb rendezvényt valósítsunk meg. Sikerült megtalálnunk a kellő arányt a kulturális és a kulináris (azaz a szlovák alapú kemencés ételekről szóló) információk közvetítésében és összeállításában.

A programok összeállításánál alapvetően az volt a célunk, hogy településünk értékeit összetettségében és összefüggésében ismerjék/ismerhessék meg mindazok, akik a városhoz kapcsolódnak. Az itt élők számára ne csupán természetesnek vett környezet legyen a szlovák hagyományok megléte és a költő emlékét őrző Petőfi-kultusz az épületekkel, kiállításokkal, programokkal, hanem aktívan erősítse mindenkiben a fentiek értékét.

Célunk volt továbbá, hogy minél hitelesebb rendezvényekkel erősítsük a fenti gondolatot, és minél több aktív segítséget vonzzunk a múzeum és a civil szervezetek köré, hogy az érdeklődők száma növekedhessen. Azt is szerettük volna láttatni, hogy a kulturális értékeink milyen társművészeti területekkel kapcsolhatók össze (könyvészet, képzőművészet, irodalom, kulináris lehetőségek, hagyományőrzés), és hogyan illeszthetők úgy egymás mellé, hogy közben lélekben és tudásban is gazdagodjon a résztvevő. Igyekeztünk tapasztalhatóvá tenni az intézményes formán kívül meglévő értékeket, mint a magángyűjtemény, szakmai hozzáértés, közösségi atmoszféra-teremtés, hiszen ezek is mozgatói lehetnek a cselekvő közösségi létnek.

Eredményként elmondhatjuk, hogy a tervezett programok maradéktalanul megvalósultak. Szakmai segítséget azoktól a szakemberektől kaptunk, akikkel eredetileg számoltunk, a civil vállalások és segítők a tervezett mértékben, minőségben és számban működtek közre. A segítőkre a maradandó élmények alapján hosszabb távon is számíthat az intézmény. Ennek záloga a folyamatos személyes kapcsolattartás. A mintaprojektben az anyagi segítség megnövelte a programok minőségi mutatóit.

Projektünk minta lehet olyan településeken, intézményekben vagy megvalósítók körében, ahol egy esemény ekkora részvételre számíthat szervezők, közreműködők és segítők tekintetében egyaránt. Mindenütt, ahol a helyi értéktárban (a település múltja, speciális mesterségek, különleges családok, természeti vagy építészeti különlegességek,

irodalmi érték, történelmi esemény stb.) van olyan terület, amihez sok érintettet lehet találni, vagy esetleg már létezik valamelyik kulturális elem közgyűjteményi vagy hagyományőrző előzménye.

Megítélésünk szerint kedvező körülmények között esetleg újra megvalósulhat hasonló projekt, de ugyanazt gyakran ismételni nem szabad, mert ellaposodik, lendületét veszti, kivéve, ha akkora kuriózum-értéke van, hogy várt eseménnyé válik. Újabb ötlettel, tervekkel bekapcsolhatók azonban akár új önkéntes erők is, de Magyarországon ma még meg kell teremteni, ki kell alakítani ennek a hagyományát.

Egy projektnél az is fontos, hogy milyen a fenntarthatósága. Bármilyen projektről van szó, kell, hogy legyen legalább egy olyan vezető szakember, aki motorja egy elképzelésnek, és felelősséggel megszervezi, összefogja a tartalmi, humán és financiális elemeket egyaránt.

A projekt folytatásaként az önkéntes erőkre valószínűleg lehet számítani, ők, ha a sikeres programban felelős részük volt, biztosan jól érezték magukat, és szívesen vesznek majd részt más programok megvalósításában is. Fontos az intézményi háttér (infrastruktúra) is. A fentiek meglétével egy tartalmában kicsit redukált verzió újra életre hívható. Az is lehet, hogy a résztvevők között akad valaki, aki anyagilag is hozzájárul a rendezvényhez, vagy más forrásból meg lehet hozzá találni az anyagi eszközöket. A közösségben akár a bevonódás mértéke és mélysége is erősödhet. Mi a programsorozat segítői kapcsán ezt tapasztaltuk. Azt gondoljuk, hogy a lelkesedés tovább él akkor, ha van programtere, de újabb lehetőségekről kell gondoskodni ahhoz, hogy ez az idő múlásával se fakuljon. Múzeumoknál a közösségek cselekvő bevonására elsősorban a közművelődési és kiállítási feladatok ellátásánál lehet építeni, a gyűjteményi területeket meggyőződésem szerint szakmai kézben kell hagyni.

Csuhé, Gyékény, Sás

Bevezető

A nagypalli Cselekvő közösségek mintaprojekt 2017-2018 fordulóján indult. Minden érdemi tevékenység elkezdődött 2018 augusztusáig. Ezek jelentős része 15-18 éves gyökerekkel rendelkezik, és az egyesületben nagy múltú önkéntes munka garantálja a hosszútávú fennmaradást.

Célok és célcsoportok

NAGYPALL ÉS A CSUHÉFONÁS

A csuhémunka háromdimenziós fonás a gyékényfonással rokon, majdnem a 20. század végéig Kárpát-medencei sajátosság volt, kialakulása pedig Tessedik Sámuel köréhez köthető.

A Dunántúlon Baranya, Tolna, Fejér, Győr-Sopron-Esztergom, Somogy megyében művelik, az Alföldön Szarvason, Szegeden, Tápén és másutt. Szlovákiában Galánta, Nagyfödémes táján, Erdélyben Csíkszentdomokos, Kiskend, Nagykend a nevesebb csuhéfonó falvak. Szlovéniában Lenti mellett dolgoznak magyar és szlovén csuhéfonók. A németországi Heimatwerkekben a Dunántúlról kitelepített svábok munkájaként tűnt föl. Ma a Kárpát-medencében a számokat tenkintve a legjelentősebb a kárpátaljai.

A nagypalli gyűjteményben már a megnyitókor (2018. április 14.) – Galánta, Nagyfödémes környékét kivéve – minden felsorolt tájegység alkotásai szerepeltek. A gyűjtemény azóta is gyarapodik.

Nagypallban Dr. Say Istvánné Kati igen sikeres csuhéfonó tanfolyamain 1999 táján jórészt olyan helyiek és környékbeliek vettek részt, akik már a népi kézművesség több műfaját művelték, vagy legalábbis kipróbálták magukat ebben-abban. Az érdeklődő laikus közönségen túl a legfontosabb célcsoport a fonható növényi anyagokkal foglalkozó alkotók köre, szerte a Kárpát-medencében, és természetesen az egyesületben. A cél egy

muzeális jellegű állandó kiállítás, oktatás- és rendezvényhelyszín, valamint szakkönyvtár létrehozása és működtetése volt.

A mintaprojekt bemutatása

EGY KIS ELŐTÖRTÉNET

Nagypall igen szép fekvésű, 400 fős falu a Pécsváradi vártól 4 km-re. A népi etimológia szerint: Nagy Pál birtoka.[1] Történetileg egy sárközi magyar és egy sváb faluból jött létre.

A község nevezetessége az utolsó, Magyarországon még használatban lévő mosóforrás a kvalitásos barokk építészeti emlék, a református templom közelében. A tájházként működő gyűjtemény az iskola épületében látogatható. A Nagypalli Pincegalériát és annak tematikus kiállításait egy immár nagypalli díszpolgár, holland házaspár hozta létre.

A régmúltban ugyancsak férfias kézműves műfajokról volt híres a község: egyrészt kiváló kovácsmesterek dolgoztak itt, másrészt a malomberendezések hatalmas esztergált alkatrészei készültek Nagypallban. A híres mecseknádasdi kőfaragó hagyománynak is volt nagypalli vonatkozása. Az elmúlt két évtizedben a Régi Mesterségeket Felelevenítő Közhasznú Egyesületben a női mesterségek művelői vannak többségben.

A projektet megvalósító kézműves csapat csuhé-, gyékény- és sásfonó, tojásíró, mézeskalácsos, viseletkészítő, népi bútorfestő, méhész, gyertyakészítő és szövő mesterekből áll. A szentendrei Skanzen és a pécsi segítők által támogatott projekt előzményei másfél-két évtizedre nyúlnak vissza. A Tüskés Tünde szervezte országos és nemzetközi pályázatok, kiállítások, konferenciák helyszíne volt Zengővárkony, Pécsvárad és Nagypall. A helyi kézművesek látóköre tágult, szakmai kapcsolataik gazdagodtak. Létrejött a főleg csuhé, kisebb mértékben sás, gyékény és szalma alkotásokból álló gyűjtemény. Az egyesület több tagja rendszeresen zsűriztetett, és részt vett a fontosabb pályázatokon, kiállításokon.

Nagypall Község Önkormányzata minden kézműves ügy támogatója. Megvett és példaszerűen felújított egy parasztportát Nagypallon (Szabadság utca 5.), s ezt használatra átadta a Régi Mesterségeket Felelevenítő Egyesületnek.

A Cselekvő közösségek projekt híre a legjobbkor érkezett. Segített több álmunkat megvalósítani, a meglévő gyűjteményt méltó módon elhelyezni, bemutatni, és a 18 éve folyó oktatási programjainkat kellő hátszéllel erősíteni.

A mintaprojekt tevékenységei – közreműködők

LÉPÉSRŐL LÉPÉSRE – AZ ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁS ELŐKÉSZÍTÉSE

A Nagypalli Kézművesházban három alkalommal gyűltek össze és végezték közösen a *Csuhé, gyékény, sás* állandó kiállítás tervezési munkáit a szervezők, Bérces Boldizsárné,

1 https://www.nagypall.hu/

Bérces Attiláné, Négyes Tímea, Angster Mária, Kazalné Angster Éva, Tamás Lőrinczné Erzsébet és Dékány-Szabó Ildikó.

Fontos volt a csuhéval, gyékénnyel és sással befont padok, ülőkék tölgyfa szerkezetének megtervezése a fonók közreműködésével. Közben több alkalommal meglátogatott bennünket Tihanyvári István, a Cselekvő közösségek Baranya megyei mentora és Grátz Erika polgármester is.

A zengővárkonyi SZALMA-KINCS-TÁR gyűjteményének tulajdonosát, Tüskés Tünde népi iparművészt Budapesten, a lakásán kereste föl Angster Mária, és a Nagypalli Kézművesház oktatótermébe kerülő poszterkiállításon együtt dolgoztak 2018. március 10-én. Az állandó kiállításhoz kapcsolódik a fonható növényi anyag szakkönyvtár kialakítása.

GYEREKFOGLALKOZÁSOK HELYBEN ÉS A KÖRNYÉKEN, VALAMINT EGYÉB KÖZÖSSÉGI ALKALMAK

A nagypalli Régi Mesterségeket Felelevenítő Egyesület elnöke vezetésével 2018. február 13-án kézműves szakköri foglalkozás volt Nagypallban, az óvodában. A gyerekek kétféle nyuszit készítettek csuhéból. Pécsváradon, a Fülep Lajos Művelődési Központban tartottak *„Szöszmötölő”* gyerekfoglalkozást egyesületünk tagjai 2018. február 12-én. Régi együttműködő partnerünk, a nagypalli Magyar-Német Barátság Klub szervezésében fánksütő versenyen vettünk részt 2018. február 17-én.

Egyesületünk az Óbányai Olvasókör meghívásának tett eleget, részt vettünk a hagyományos tűzkerék gurításon. Ehhez a félelmetesen szép télűző-tavaszváró népszokáshoz termésjósló hiedelmek is kapcsolódnak. Másik régi együttműködő partnerszervezetünk, a hirdi Napsugaras Ősz asszonykórus meghívására 2018. március 9-én Hirden jártunk, ahol vezetőjük 70. születésnapját ünnepeltük. Nagypallban tartottunk *„Ügyes kezek”* szakköri foglalkozást 2018. március 14-én. Csuhé kokárda készült.

„Szöszmötölő” Pécsváradon. Csuhéból és gyöngyből kokárdát csináltunk a gyerekekkel. Nagyon fontos, hogy már fiatalon, minél kisebb korban találkozzanak a kézműves hagyományokkal. Nemcsak a gyerekek érzik jól magukat ebben a közösségben, hanem sokszor az őket elkísérő szülők is visszatérő vendégeink lesznek.

Régóta népszerű a környéken az egyesületünk rendezte *„Húsvéti készülődés”*. Idén már a Nagypalli Kézművesházban rendeztük, 2018. március 25-én. Ügyes kezek szakköri foglalkozást tartottunk a nagypalli óvodában 2018. március 25-én.
Április 6-7-én az országos alkotó házak hétvégéje programhoz csatlakoztunk.

KÉZMŰVESÜNNEP A ZENGŐ ALJÁN

A *Csuhé, Gyékény, Sás* állandó kiállítás megnyitója nagy ünnepe volt a településnek és a környékbelieknek.

A kiállítást az ünnepség óta is gyakran látogatják a környékbeliek és a Kelet-Mecsekben kirándulók. Két pécsi egyetemi hallgató tanulmányi céllal jött. Ők elsősorban a Cselekvő közösségek projektre és az itt zajló közösségi életre voltak kíváncsiak. A Világ

Világossága Alapítvány sérült gyerekekkel foglalkozik, akik idelátogatásukkor nagy örömmel és igyekezettel kézműveskedtek.

Nagypalli Kézművesház, A Csuhé, gyékény, sás állandó kiállítás részlete. Fotó: Fürsztenhoffer József

Eredmények

Mind a projektet megvalósító egyesület, mind Nagypall és Baranya sok településének kézművesei érzékelik, hogy a három kulturális terület – könyvtár, múzeum, közművelődési színtér – összekovácsolásával egy magasabb szakmai értékű egység jött létre a Nagypalli Kézművesházban. A célcsoport, amely helyben használja, százas nagyságrendű, a kézművesek, akikhez a szakmai kisugárzás eljut, ezres létszámú.

Hatások

A legfontosabb hatás a helyi és környékbeli gyerekek, családok, a pécsváradi lakóotthon fiataljai számára a szerethető, rendszeres kézműves oktatás, a látvány és a kapcsolat az alkotókkal. A széles szakmai közönség egy nagy hatósugarú központnak tekinti, ahová igyekszik mielőbb eljutni, ott tanfolyamon, táborban, konferencián részt venni. Öregbíti egyúttal Nagypall jóhírét, nem beszélve az idegenforgalmat és kulturális gazdaságfejlesztést érintő hatásairól.

Adaptációs szempontok, javaslatok

A legfontosabb szempont a komplexitás. Örömmel láttuk, hogy a nagypalli, Nagypallhoz kötődő kézműveseknek – mint bizonyára sok más településen ugyanígy – a vérében van az önkéntesség szemlélete. Csak egy példa: az állandó kiállítás megnyitójára a sütemény, a vendéglátás és minden egyéb meg volt szervezve helyben.

Az egyesület óbányai viseletkészítő tagja mégis kétféle süteményt sütött. Miért? *„Merthogy a palliak se jönnek a „süttük" nélkül az óbányai tűzkerékgurításra kézműveseként..."* - mondta.

Összefoglaló és köszönet

A nagypalli projekt jellegéből adódik, hogy statisztikai adatokkal csak a rendezvényeket írhatjuk le – évi két tábor, évi 12 *„csuhécsütörtök"* stb. Az érintettek létszáma alkalomról alkalomra változó. A székfonó tábor 15 főt tud fogadni maximum, a csuhétábor 40-50-et. A *„csuhécsütörtökökön"* a garantált program jellegből adódik, hogy teljesen változó a látogatók száma.

A korábbi, más típusú projektekben amúgy jártas kézműveseknek a filmkészítés és a kiadványszerkesztés túl nagy és váratlan feladat volt, de végül megoldottuk. Igaz, átmenetileg halasztanunk kellett a szakkönyvtár katalógusának összeállítását.

Hadd köszönjük meg a projekt kiíróinak, a döntnököknek és a segítőknek, hogy ennyit gazdagodhatott Nagypall és környéke kézműves élete. Köszönet az elmúlt húsz évért Nagypall község Önkormányzatának.

A projekt megvalósításában közreműködött, illetve azt segítette: a Pécsváradi Zeneiskola Rézfúvós Kamaraegyüttese, Dr. Andrásfalvy Bertalan (Hosszúhetény), továbbá az állandó kiállításhoz adománnyal hozzájáruló közel 50 alkotó és gyűjtő.

"Zrínyiek nyomában" kistérségi interaktív vetélkedő

„Tanulj éntűlem is nehéz vitézséget,
Tanulj fáradságot s hazádhoz hűséget"
Zrínyi Miklós

Bevezető

A Szigetvári Várbaráti Kör 2018. január 29-én szerződést kötött a Szabadtéri Néprajzi Múzeummal, hogy a *„Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás"* című projekt keretében megvalósítsa a *„Zrínyiek nyomában"* című interaktív térségi vetélkedősorozatot.

A megvalósítás négy ütemben zajlott. Első lépésként a Szabadtéri Néprajzi Múzeum által megadott szempontok szerint kidolgoztuk a mintaprojekt szakmai tervét, majd a második ütemben kialakítottuk az együttműködési hálót, valamint elkezdtük a közösségfejlesztési tevékenységet, a programok szervezését. A harmadik ütemben folytatódott a közösségfejlesztési tevékenység, és a projekt bemutatására is sor került. A negyedik ütemben az október 5-ig tartó mintaprojektet bemutató kisfilmet és videót, valamint egy összefoglaló kiadványt is készítettünk.

A következőkben leírjuk a program megvalósításának teljes folyamatát, módszereit és tapasztalatait, hogy reményeink szerint hasznos útmutató legyen más települések számára is.

A mintaprojekt azért volt jelentős a Várbaráti Kör közel hat évtizedes életében, mert ilyen szintű széles együttműködést a kultúra és a közösségfejlesztés területén még soha nem valósítottunk meg. Szeretnénk, hogy az általunk megvalósított tevékenységekből meríteni tudjanak mások is, adottságaiknak megfelelően fejlesszék tovább ezt a mintaprojektet, hiszen más településen, térségben is vannak kulturális, oktatási intézmények, civil szervezetek, egyházak, gazdasági társaságok, tevékeny lokálpatrióták, akiknek fontos, hogy az ott lakók formálják a települést, ahol élnek.

Szigetvár és térsége

Szigetvár egy 10 ezer fős baranyai kisváros a Zselic déli kapujában, amelyet több tucat pár száz fős kistelepülés vesz körül. Térségünk egyike az ország leghátrányosabb helyzetű járásainak, nem érik el az autópályák, helyi adóbevétele jóval az országos átlag alatt van, nagymértékű az elvándorlás, és magas az iskolázatlan lakosság aránya is a KSH adatai szerint. Ugyanakkor gazdag kultúrával, épített örökséggel és természeti kincsekkel rendelkezik. Ebben a közegben a helyi közösségek működése, összefogása jelentheti a település fennmaradását, fejlődésének kulcsát.

A *„Zrínyiek nyomában”* mintaprojekt ezt szolgálta: a szigetvári térség identitástudatának erősítését a Zrínyi-kultuszra épülő helyi hagyományok ápolása és új ismeretek szerzése útján egyaránt. Hitünk szerint a térség múltjának közösségi feltárásával nem csak jobban ráirányíthatjuk a lakosság figyelmét a helyi értékekre, de a térség megtartó ereje is nőhet ezáltal. Fontos célunk volt a többségében hátrányos helyzetű kistelepülések lakóinak bevonása is, ezáltal a társadalmi kohézió és szolidaritás erősítése térségünkben.

A mintaprojekt megvalósítói

A mintaprojekt projektgazdája a Szigetvári Várbaráti Kör volt, mely a város egyik legrégebbi civil szervezete. A Zrínyi-kultusz a szigetvári hős emlékének szervezett formában történő ápolását jelenti, amelyet 1833 óta minden évben megrendeznek Szigetváron. Fennállása óta a Szigetvári Várbaráti Kör szervezi a kegyeleti megemlékezések oroszlánrészét, a hősök emlékének átörökítésének munkáját generációkról, generációkra.

A főbb partnerek – a Szabadtéri Néprajzi Múzeum ajánlattételi felhívásában foglaltaknak megfelelően – a múzeumi, könyvtári és közművelődési szakterület meghatározó szigetvári szereplői voltak. A Városi Könyvtár, amely a térség egyetlen nyilvános könyvtára, a város szívében helyezkedik el, ötvenezres dokumentumállománnyal, változatos szolgáltatásokkal áll gyermek és felnőtt olvasói rendelkezésére. A Zrínyi Miklós Közérdekű Muzeális Gyűjtemény a szigetvári várban működik, és a vetélkedősorozat kiemelkedő helyszíne volt.

A helyi közművelődési feladatokat ellátó, és a település civil szervezeteit segítő Vigadó Kulturális Központ, valamint az azt működtető, 20 éve működő Szigetvári Kultúr- és Zöld Zóna Egyesület számos kulturális és közösségfejlesztő projekt megvalósítója.

A mintaprojekt megvalósításába további partnereket és önkénteseket is bevontunk. Az alábbi szervezetek, magánszemélyek tevékenysége jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a mintaprojektet megfelelő személyi, tárgyi és infrastrukturális feltételekkel meg tudjuk valósítani:

Szigetvár Város Önkormányzata, Szigetvári Települési Értékár Bizottság, Mozsgó Könyvtári Szolgáltató Hely, Tótszentgyörgy Könyvtári Szolgáltató Hely, Istvánffy Miklós Általános Iskola, Tinódi Lantos Sebestyén Általános Iskola, Nagydobszai Általános Iskola, Szentlászlói Általános Iskola, PSzC. Zrínyi Miklós Gimnáziuma, Virágóra Alapítvány, Városi Nyugdíjasklub, Szent István, Lakóközösségért Egyesület, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtörténelmi Tanszék, Humán Innovációs Csoport NKft., *„Jászám tike!”*

Bosnyák Helytörténeti Kiállítás, Kisváros Nonprofit Kft., Török Ház, Szent Rókus-Szent Antal Római Katolikus Plébánia, Zrínyi 1566 Turisztikai Egyesület, Varga Szabolcs, Négyesi Lajos, Padányi József történészek, Beck Andrea tervezőgrafikus, Sarlós Endre grafikus, Vanyúr István szobrászművész, Pinczehelyi József fotográfus, GRBI Drónvideó, helyi termelők, továbbá önkéntesek.

Célcsoportok, csapatok

A program kiemelt célcsoportját a szigetvári térség fiataljai, iskolásai alkották, de mind közreműködőként, mind résztvevőként teljesen nyitott volt bárki számára.

A vetélkedő résztvevőinek kategóriái a következők voltak: iskolások 4-6. osztály, iskolások 7-8. osztály, középiskolások, felnőttek, illetve volt egy vegyes csoport is. A vetélkedőbe összesen minimum 15 csapat, kb. 60 fő bevonását terveztük. Meghirdetését a facebookon, valamint e-mail, levél, szórólap formájában végeztük. Végül várakozásainkat felülmúlva 31 csapat jelentkezett, 133 résztvevővel.

Tevékenységek és módszertan

A vetélkedősorozat 2018 január 29. és május 4. közötti első lépcsőjében kidolgoztuk a vetélkedő részletes szakmai tervét, a jelentkezők megkapták a vetélkedősorozat feladatait, amely elég komplexnek bizonyult: a kulturális intézmények megismerését igénylő feladatok mellett a történelmi múlt, a résztvevők településeinek ismeretét is tartalmazta. A csapatok kutatómunkát is kaptak egy-egy, a településükkel, vagy lakójával történt fontos esemény megismertetésére. Feladataik között volt egy kis gasztronómiai kalandozás, történelmi előadásokon is részt kellett venniük, valamint kisfilmet, képzőművészeti alkotást kellett készíteniük. Ez utóbbiak helyett választhatták a versírás művészetét is. A feladatsor legtöbb pontot érő eleme a 300 pontból 100 pontos Zrínyi túra volt, amelynek keretében Szigetvár történelmi nevezetességeit kellett bejárni, és az egyes helyeken különböző feladatokat megoldani.

Minden kulturális intézményi helyszín és ott működő civil szervezet vállalta saját szakterületének innovatív megjelenítését, bemutatták az önkéntesek kapcsolódási lehetőségeit, és a felkészülésben szakmai segítséget nyújtottak a csapatoknak.

A nagyszámú résztvevőre és a különböző elfoglaltságokra való tekintettel a kulturális intézmények bemutatkozását két alkalommal is megrendeztük, többen másodszor is eljöttek, aminek örültünk, mert egyébként is célunk volt, hogy minél több alkalmat teremtsünk a közösségi együttlétre a résztvevők között.

Az intézmények bemutatkozását követően történelmi előadásokon vehettek részt a csapatok tagjai. Május 3-án, a költő és hadvezér Zrínyi Mikós születésnapján nagy élményben volt részük a Vigadóba látogató csapatoknak és a többi érdeklődőnek: prof. dr. Padányi József hadtörténész, vezérőrnagy, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem rektorhelyettese tartott előadást Zrínyi Miklós Bécsben őrzött szablyájáról, annak a kutatócsoport által megfejtett titkairól. A kérdésekkel tarkított beszámolót követően az érdeklődők a kezükbe is vehették a történelmi relikvia pontos másolatát.

Tájékoztató a csapatok számára a Zrínyi túra indulásakor a Könyvtárban. Fotó: Hirsch Csabáné

A vetélkedősorozat a májustól július közepéig tartó harmadik ütemben a város különböző pontjait és intézményeit érintette. A túra a regisztrációt követően a könyvtárban kezdődött, a menetlevelek átadásával. Ezt követően a csapatok bejárták Szigetvár fontos történelmi helyszíneit és ott különböző feladatokat oldottak meg, részben az előzőekben megadott szakirodalomra, részben különböző készségeikre alapozva.

A Magtárban berendezett Bosnyák Helytörténeti Kiállításon régi szigetvári családok ragadványneveinek felismerése volt a feladat, és régi szokásokat, illetve eszközöket kellett megnevezni. A Török Házban a 16-17. századi török hódoltság mindennapjaival kapcsolatos kérdésekre válaszolhattak a kiállítás megtekintését követően. A Zrínyi téren az ország egyik legszebb terének jellegzetességeire, valamint rejtett információkra kellett fényt deríteniük. A Vigadóban Makovecz Imre életműve mellett, az épületben található kiállításokat is meg kellett tekinteniük a feladatok megoldásához. A könyvtárban komplex információkeresési feladatok is próbára tették a csapatokat. A nyári melegben igazi próba volt a Vár mögötti Csónakázó-tóhoz és a Hősi Kereszthez eljutni, ahol az 1566. évi várostromhoz és halottainak rejtelmes üzenetéhez kapcsolódó feladatok várták a túrázókat.

A várba érve az épített örökség és a vártörténeti kiállítás egyes jellegzetességeit kellett felfedezniük a csapatoknak, valamint bemutathatták íjásztudásukat és a 16. századi viseletekben való jártasságukat. A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtörténelmi Tanszékének oktatói közreműködésével a költő és hadvezér Zrínyi Miklós halálának körülményeiről is számot kellett adniuk, valamint megtekinthettek egy korabeli vadászpuskát is, hasonlót ahhoz, amelyet a kiváló katonaköltő és államférfi is használt.

Sarlós Endre grafikusművész vezetésével egy nagy tabló festése is elkezdődött az 1566. évi ostromot leíró Szigeti veszedelem egy jelenetével. A Zrínyi túra végeztével vihar érkezését jelző dörgés-villámlás vetett véget a délutánnak, amelynek következtében

a csapatok a minél gyorsabb hazatérést választották. Ekkorra azonban már szerencsére a Zrínyi túra feladatai teljesítésének végére értek a csapatok. A túra eredményhirdetését a vetélkedősorozat eredményhirdetésének idejére kellett halasztanunk.

A vetélkedősorozat legfontosabb részének lebonyolítása szoros együttműködést igényelt a résztvevő szervezetek között. A Zrínyi-túrát 22 önkéntes is segítette, akik a várban értékelték az eseményt. Június elején a fő kulturális szakterületek képviselői értékelték a vetélkedősorozatra beérkezett munkákat. Június 12-én rendeztük meg a Városi Könyvtárban a Zrínyiek nyomában interaktív térségi vetélkedősorozat díjátadó ünnepségét, amelynek keretében minden résztvevőt könyvjutalomban tudtunk részesíteni.

Július 16-án Vásárosbécen mutattuk be az érdeklődőknek a mintaprojekt végrehajtásának folyamatát, annak eredményeit, amelyek nagy érdeklődést váltottak ki. A projekt egyes feladatait meg is oldották a jelenlévők, akik közül többen kedvet kaptak a következő évi Zrínyi túrán való részvételre, illetve egy helyismereti vetélkedő lebonyolítására is Vásárosbéc és környéke múltjából.

A mintaprojekt negyedik ütemében kiállítások keretében mutattuk be a mintaprojekt produktumait, és elkezdődött egy szigetvári társasjáték megvalósítása. A nyertes csapatok a Várbaráti Kör tagjaival kirándulást tettek a Zrínyiek földjére, valamint elkészítettük a mintaprojektet bemutató kiadványt és filmeket is.

Augusztus 24-én kiállítás nyílt a Városi Könyvtárban, ahol az érdeklődők megtekinthették a vetélkedősorozat keretében készült alkotásokat és fotókat. Szeptember 10-én bemutattuk a projekt eredményeit és a kiállítást a Tinódi Lantos Sebestyén Általános Iskola 7. osztályos tanulóinak, mintegy kedvcsinálóként a következő évi rendezvénysorozatra.

Szeptember 15-én délelőtt Beck Andrea tervezőgrafikus vezetésével elkezdődött a Városi Könyvtárban egy általa tervezett társasjáték kipróbálása, és annak tapasztalatai alapján egy közösen tervezett szigetvári társasjáték megalkotása. Ez a folyamat, ahogy eredetileg is terveztük, túlnyúlik a vetélkedősorozat keretein.

Szeptember 19-én a pécsi Tudásközpontban minikiállításon és kis előadás keretében mutattuk be a mintaprojekt eseményeit a Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás kiemelt projekt baranyai megyei kulturális tanulmányútja szakmai napján.

A kategóriánkénti legeredményesebb csapatok tagjai szeptember 29-én kiránduláson vehettek részt, ahol a vetélkedő elnevezésének megfelelően felkerestük a Zrínyi család három várát: Zrínyi Ilona szülőhelyét, Ozalijt, Dubovácot és Csáktornyát, a Zrínyi család központját. Megtekintették a költő és hadvezér Zrínyi Miklós halálának helyét Kursanecen, és a család temetkezési helyét Szentilonán.

A mintaprojekt eredményei, tapasztalatai

A mintaprojekt megvalósítása során a 31 csapat 133 tagja *„belülről”* is megismerhette a kulturális intézmények és a bennük működő civil szervezetek működését, és a téma legszakavatottabb szakértőitől szerezhettek információkat a Zrínyiek koráról.

Fontosnak tartottuk, hogy a csapatok tagjai minél többet találkozzanak egymással, ennek érdekében összesen tíz ilyen alkalmat szerveztünk. A feladatok megoldásához

szükséges információgyűjtés kapcsán is találkoztak egymással a könyvtárban az egyes csapatok. A nem szigetvári tanulóknak lehetőséget adtunk saját településeik értékeinek feltárására, ezt több csapat is példaértékűen teljesítette. Összességében a vetélkedőn való részvételre jelentkező 31 csapat tagjai az előadásokon, bemutató rendezvényeken való részvételen felül 434 különböző feladatot oldottak meg.

Nehézséget okozott az iskolások különböző elfoglaltságainak, versenyeknek, tanulmányi kirándulásoknak és egyéb iskolai programoknak az összehangolása, erre nagyon oda kellett figyelni. A következőkben érdemes lenne a vetélkedősorozatot március helyett februárban kezdeni, hogy több idő legyen a feladatok elkészítésére, valamint célszerű volna a Zrínyi-túra időpontját már tanévkezdésnél közölni az oktatási intézményekkel.

Volt lemorzsolódás is, a középiskolás korosztályra és tanáraikra a jövőben nagyobb figyelmet kell fordítanunk. Ugyanígy a családokra is: érdemes lenne családok számára külön kategóriát hirdetni.

A projekt költségvetése 1 900.000 forint volt, ebből finanszírozni tudtuk a projekt alapvető költségein túl a résztvevők számára az egyes eseményeknél az ellátást, és a téma szakavatott előadóit tudtuk Szigetvárra hívni. Minden résztvevőt értékes kiadványokkal díjazhattunk, a nyerteseket horvátországi kirándulásra vihettük a Zrínyiek nyomában.

Az együttműködő pedagógusok szerint nagyon fontos, hogy az iskolai tanórai kereteken túl, kompetenciafejlesztő foglalkozásokon, játékos formában is szerezzenek élményszerű tudást a tanulók, megismerve más iskolák diákjait, tudatosítva bennük, hogy hová tartoznak.

A vetélkedősorozat hatásai

A több hónapos felkészülési idő alatt a résztvevők gyakran látogatták a könyvtárat, többen be is iratkoztak, a Várbaráti Körbe is többen kérték felvételüket a felnőttek közül. A Kör honismereti szakköre is új tagokkal bővült, akik segítséget nyújtottak az augusztusban Szigetváron megrendezett Ifjúsági Honismereti Akadémia megszervezésében is. A Szigetvári Kultúr- és Zöld Zóna Egyesületnél többen jelentkeztek önkéntesnek a tájékoztatás hatására. A Vár is profitált az együttműködésből: a vidéki iskolák pedagógusai az iskola más tanulóit is elhozták azóta a vitézek bemutatójára. A partnerek közül többen éppen a projekt hatására kerültek egymással kapcsolatba, vagy tették szorosabbá együttműködésüket.

A résztvevőkben is pozitív változásokat indított el a projekt, erősödött a helyi és térségi identitástudatuk, a tanulók kaptak egyfajta mintát a hasznos és tartalmas szabadidő eltöltési lehetőségekről, különösen a felnőttek közösségei erősödtek a közös élmények hatására.

Adaptációs szempontok, javaslatok

A mintaprojekt egy kisvárosi közösség és térsége számára jól adaptálható, mindenhol van egy hős, egy hagyomány, akihez/amihez vissza lehet nyúlni, közösségeket lehet teremteni, vagy éppen már meglévőket megerősíteni. A fiatal korosztály rendszeres ér-

zékenyítése, folyamatos képzése elvezethet a többi generáció bevonásához is. Előzetesen mindenképpen érdemes számba venni az adottságokat és a lehetőségeket, valamint a célokat. Szeretnénk-e 100 főnél többet *„mozgatni”*, vagy inkább egy kisebb közösséget? Fontos egy-egy olyan intézményt, közösséget találni, amely mágnesként vonzhatja magához a többi partnert, ez nagyban segíti a lebonyolítást. Melyik szervezet legyen a lebonyolító? Mire *„hegyezzük ki”* a projektet? Mind-mind fontos kérdés, a siker egyik kulcsa. A Várbaráti Kör a fenti módon valósította meg a mintaprojektet, de (sajnos vagy hál' Istennek) nincs a zsebünkben a bölcsek köve, mindenki, aki a jövőben alkalmazza a mintaprojekt tanulságait, más-más hangsúlyokat tehet, és más-más eredményekre juthat, mi minden segítséget megadunk hozzá a szigetvári tapasztalatok alapján.

Összefoglalás

A mintaprojekt alapvető tanulsága az, hogy képesek voltunk közel harminc partner munkájának összefogásával egy több hónapig tartó vetélkedősorozatot megvalósítani. Ez volt a Várbaráti Kör eddigi legnagyobb szabású rendezvénye, amelyet jól fogadtak a résztvevők, önkéntesek, tanulók és pedagógusok, felnőttek, szigetváriak és térségbeliek egyaránt. A kitűzött célt, a térségi identitás közösségfejlesztés, ismeretátadás, élményszerzés általi erősítését sikerült elérnünk.

A vetélkedősorozat hozadéka már most jelentkezik: a résztvevő diákok és pedagógusok közül többen rendszeres használóivá váltak az intézményeknek, a Várbaráti Kör és a Városi Könyvtár közel 100 új címre küldheti a rendezvények meghívóit. Az újonnan bevont önkéntesek közül többen csatlakoztak az egyesülethez. A vetélkedősorozatot a mintaprojektben kipróbált formában fogjuk folytatni a következő években, természetesen újszerű feladatokkal, más-más oldalát hangsúlyozva ki a Zrínyiek korának.

A projekt fenntarthatóságát a megvalósítás során az intézmények, civil szervezetek, önkéntesek között kialakult erős partnerségek biztosítani fogják, az anyagi erőforrásokat a Várbaráti Kör saját erőből, pályázatokból biztosítja majd, sőt az idei rendezés jövőbeli támogatókat is hozott, ezért a Zrínyiek nyomában interaktív térségi vetélkedősorozat folytatása biztosított, hogy igazak legyenek az *„Oly mindegy”* csapat versbe szedett sorai:

„Őrizzük emléküket minden évben,
Hisz miattuk élhetünk békében.”

Németvárosi Olvasókör hagyományainak felélesztése

„Rá kell döbbenteni az embereket arra, hogy az eredményekért nekik is tenniük kell.”

A gyulai németek a 18. században, Mária Terézia uralkodása idején telepedtek meg a városban. Településük, Németgyula csak a 19. század második felében egyesült Magyargyulával. Németváros ma is a város jellegzetes hangulatú része. A régi Németgyula főterén áll a katolikus templom, a németvárosi Szent József templom. Mellette, az egykori főtér kiemelkedő látnivalói a polgárházakon kívül az egykori Városháza épülete, főhomlokzatán két timpanonnal díszítve, a Máriás Schriffert ház, Gyula város egyik legrégibb épülete, főhomlokzatának szoborfülkéjében egy Mária szoborral, és itt áll Erkel Ferenc szülőháza, amiben ma emlékmúzeum működik. A gyulai németek a 20. századra elmagyarosodtak, de sokan még mai is őrzik német származásuk hagyományát, a német nyelvet és kultúrát.

A Németvárosi Olvasókör hagyományainak felélesztését megcélzó projekt célja a németvárosi olvasókör hagyományainak feltárásán túl a helyi gasztronómia, játék és ünnep értékeinek kutatása, bemutatása és közösségfejlesztő modell létrehozása a helyi lakosság, intézmények, szervezetek bevonásával.

Fontos hangsúlyozni, hogy a kezdeményezés egy folyamatosan zajló közösségfejlesztő tevékenység, amiről – az azt támogató pályázati projekt lezárását követően – sem beszélhetünk múlt időben.

A településrészben található Erkel Ferenc Emlékház – Németváros történetét jól ismerő – történésze kezdeményezte az olvasókör újbóli életre hívását. Kovács Anett legelső tennivalója azon emberek megtalálása volt, akik a kezdeményezés mellé állhatnak.

Munkáját a közösségfejlesztés egyik elismert hazai szakembere, Pocsajiné Fábián Magdolna, a Közösségfejlesztők Békés Megyei Egyesületének titkára segítette. A közösségfejlesztés a közművelődésből nőtte ki magát, önálló irodalommal, elméleti háttérrel

rendelkezik. A szakterület fejlődése az eltelt években töretlen, hiszen egyre többen ismerik fel szükségességét, fontosságát, nélkülözhetetlen eszköztárát. Segítségül hívásuk a projektbe nagymértékben könnyítette Kovács Anett történész munkáját.

Az olyan folyamatok, mint amilyen a Kovács Anett által is megálmodott, a Németvárosi Olvasókört felélesztő tevékenység, időben nem feltétlenül tervezhetők, hiszen ahány település, településrész, annyi féle egyedi jellemző és időbeliség létezhet. Amire feltétlenül lehet építeni, az a lokálpatriotizmus, ami a településhez való kötődést jelenti.

A helyzetértékelést, helyzetelemzést követően mindenképpen szükséges megkérdezni a helyiek véleményét, melynek eltérő módozatai lehetnek. A településrészről készített felmérés megmutatja, hogy melyek azok a jellemzők, melyekkel az itt élők elégedettek vagy éppen elégedetlenek, melyek az erősségek, gyengeségek, mit élnek meg hiányként és természetesen azt is, hogy ők maguk mit hajlandók tenni azért, hogy fejlődés következzen be.

A megkérdezés lehetőségei szerteágazók lehetnek: interjú, közösségi felmérés, SWOT/GYELV-analízis, problématérkép készítése. A feltáró munkát követően összegzést szükséges készíteni, majd pedig a visszacsatolásnak is meg kell történnie. Ez utóbbi lépés is kiemelt fontossággal bír, megtehető például egy lakossági fórum keretében is.

A feltérképezés következtében világossá válik, hogy mely területeken érdemes kezdeményezéseket indítani. A Németvárosi Olvasókör hagyományainak felélesztését szorgalmazók célja a helyi hagyományok őrzése, megóvása, továbbvitele és egyfajta szívességbank vagy „tanítana-tanulna" katalógus létrehozása, amiből kiderül, hogy ki milyen ismeretet szeretne megtanulni, illetve átadni.

A csomópontok kialakítását követően cselekvési tervet szükséges készíteni. Nem kell azonban nagy, bürokratikus felépítésű dologra gondolni; a résztvevők fejlesztői segítséggel, közreműködéssel és koordinációval fogalmazzák meg a vállalásokat. A jellemzők feltérképezése után következik tehát a célok formába öntése, amelyekhez megvalósítókat társíthatunk. A cselekvést megelőzően azonban érdemes a lehetséges partnereket is teljes mértékben bevonni, és aztán már elvileg megy minden a maga útján. A közösségfejlesztő előkészíti a kívánatos folyamatokat, melyek önálló életre kelnek.

Pocsajiné Fábián Magdolna szerint *„Rá kell döbbenteni az embereket arra, nem úgy működik a világ, hogy az eredmények az ölünkbe hullnak, hanem nekik, a helyieknek is tenniük kell a megvalósulás érdekében"*. A legfontosabb, leghangsúlyosabb momentum tehát ennél a projektnél is a megszólítandók aktivizálása, a figyelem felkeltése és folyamatos fenntartása volt, hiszen a legtöbbször ezen áll vagy bukik az adott tervezet sikeres lebonyolítása.

A németvárosi mintaprojekt izgalmas vállalásokat tett, hiszen egy teljes városrészre kiterjedő, nemzetiségi vetületű közösségfejlesztői munka meglehetősen ritka madárnak tekinthető hazánkban – fogalmazta meg a Közösségfejlesztők Békés Megyei Egyesületének titkára.

A résztvevők a *„hivatalos"* projekt szakasz lezárultát követően is azon dolgoznak, hogy a kérdőívek kibővítése, a beérkező adatok feldolgozása, archiválása és nyilvánossá tétele mellett a helyi hagyományokat még ismerőkkel, az azok iránt érdeklődő fiatalabb generációval és egymással is folyamatosan kommunikáljanak. A kérdőíveket továbbra

sem a postaládákba bedobva kézbesítik, hanem a kérdéseket személyesen feltéve igyekeznek bizalmi viszonyt kialakítani, minden pontot megbeszélni; nem pusztán amiatt, hogy minél pontosabb eredmények születhessenek, hanem hogy a válaszadók magukénak érezzék a projekt céljait, és önállóan is egyre nagyobb szerepet vállaljanak abban.

A projekt vezetői számára persze a legproblémásabb a fiatalabb korosztály elérése, aktivizálása. Gyula érdeklődő, s a téma nagyszerűségét felismerő pedagógusai segítségével azonban középiskolások és fiatal felnőttek kisebb csoportját is sikerült bevonniuk a munkába.

Az önkéntesek bevonása, a célok megismertetése és megszerettetése alapvető fontosságú, hiszen ilyen módon hatékonyabban lehet átadni, átörökíteni az értékeket.

A kezdeményezésben szerepet vállalók köre tovább bővült azzal, hogy az Erkel Ferenc Emlékházat működtető Erkel Ferenc Kulturális Központ és Múzeum Nonprofit Kft. és a Gyulai Német Nemzetiségi Önkormányzat is bekapcsolódott a projektbe. Vezetésükkel, s a Mogyoróssy János Városi Könyvtárral, a Németvárosi Óvodával, a Németvárosi Ifjúsági Klubbal, a K. Schriffert Hagyományőrző Körrel, a Gyulai Erkel Ferenc Alapfokú Művészeti Iskolával, a Közösségfejlesztők Békés Megyei Egyesületével, a Göndöcs Benedek Középiskola, Szakiskola és Kollégiumaival, a Gyulai Erkel Ferenc Társasággal és a Békés-Csongrád megyei Német Iskolaegyesülettel kiegészülve – immáron egyfajta konzorciumban – a Széchenyi 2020 Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program EFOP-1.3.1-15-2016-00001 azonosítószámú, *„Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás"* projektjének keretében folytatódott a közösségfejlesztő tevékenység.

2018-ban a két világháború közötti szokásokra, hagyományokra még visszaemlékező, idős generáció minél szélesebb körű felkeresése, interjúvolása és a gasztrokultúra értékeinek újbóli felfedezése volt a projekt résztvevőinek elsődleges célja.

A leginkább látványosak – természetesen – a gasztronómia terén létrejött események voltak.

Élővé kell tenni a hagyományokat, hiszen ez a fenntarthatóság egyik legfontosabb alapfeltétele – vallják az olvasókör újraszervezését elindítók. A németvárosi szilvamagvalás és lekvár főzés, vagy éppen disznótor csak egy-egy a számos remek példa közül arra, hogy egy régi időkből származó tradíció által hogyan, mi módon lehet megfogni akár a legfiatalabb korosztályt és a kézzelfogható – sőt, el is fogyasztható – termék hogyan épít bizalmi hidat generációk között.

A kikopott és visszahozott funkció tartósságára természetesen nem a kifőzött lekvár, sem az egy-egy disznóból előállított termékek adhatnak reményt, hanem az együttlét, a közösségi élmény. Épp az, aminek tiltása vezetett az olyan közösségek megszűnéséhez, mint a németvárosi olvasókör.

Az persze külön értéke a folyamatnak, hogy a gasztrokultúra egy része is fennmarad.

S ne menjünk el szó nélkül amellett sem, hogy a 2018-as év ezen alkalmai a sajtó érdeklődését is felkeltették, ami – ráirányítva a figyelmet tevékenységükre – tovább segítette a közösségfejlesztők munkáját.

Az idősek otthona is fontos helyszíne volt a németvárosi, generációk között épült *„bizalmi hídnak"*. Megint csak a gasztronómiai hagyományok átörökítése volt az egyik

alapvető cél, melynek következtében több középiskolás önkéntes beszélgetett az otthon lakóival, akik elérzékenyülve meséltek a közös múltról, azokról a szokásokról, melyek napjainkban is irányadók lehetnek. A több órán át tartó beszélgetés eredményeként a fiatalok közelebb kerültek nemzetiségi gyökereikhez, az idősebbek pedig ismét átélték ifjúkoruk legszebb emlékeit. Mintha egy kicsit megállt volna az idő. A tapasztalatok, a történetek tovább élnek a középiskolás fiatalok emlékezetében. Ki tudja, talán ezen impulzusok hatására egyikük a későbbiekben hírneves etnográfussá válik.

Projektindító előadás. Fotó: Inze László

Az ilyen párbeszédeknek adott otthont az Erkel Ferenc Emlékház is az elmúlt évben. Az olvasókör – ha nem is a huszadik század első felében tapasztalt módon – ismét megjelent Gyula németvárosi részében. Az értékátadás, a tradíciók újbóli felvételének helyszíne a történelmi épület, túllépve múzeumi funkcióján, közösségi térként is megjelenve a helyiek életében.

A munka során megfogalmazódott egy Kalendárium megjelentetésének ötlete is. A kiadvány elkészítésének igényét az a törekvés szülte, hogy átfogó, alapos, széles körű érdeklődésre számot tartó összegzésként mutassuk be Németváros történetét, meghatározó épületeit, intézményeit, hagyományait, gasztronómiai jellemzőit, a városrész jelenkorának és múltjának ismert, vagy éppen kevéssé ismert alakjait, személyiségeit. Célja tehát az értékmentés, olyan tradíciók továbbvitele, melyek nélkül szegényebbek lennének a következő generációk. A jövőnek dolgozni a múlt csodáinak jelenkori bemutatásával – egészen röviden erről szól a tervezett Kalendárium.

A németvárosi olvasókör hagyományainak felélesztését célul tűző projekt tehát a hivatalos lezárása után is tart. Folytatódnak – és az idő előrehaladtával egyre sürgetőbbek is lesznek – az emlékező interjúk, ezek mellett életben maradtak a gasztronómiai események is. A kísérlet folytatódik, hogy ne szakadjon meg újra a városrész történetének ismét kézbe vett fonala.

A múlt velünk él!

„Múlt nélkül nincs jövő, s mennél gazdagabb a múltad, annál több fonálon kapaszkodhatsz a jövőbe.”
/Babits Mihály/

Bevezető

A múlt velünk él! Ez az örök érvényű kifejezés mottója lehet minden olyan szervezetnek, amely a hagyományokkal, a helytörténettel, a bennünket körül vevő múlttal foglalkozik.

A Békéssy János Helytörténeti és Hagyományőrző Egyesület 1999-es megalakulása óta folyamatos munkát végez, hogy felkutassa azokat a még meglévő dokumentumokat, fotókat, tárgyi eszközöket, amelyek Békésszentandrás hagyományainak és múltjának minél szélesebb körű megismerése szempontjából elengedhetetlenül fontosak.

Békésszentandráson a 20. század során mind a kubikosság, mind pedig a szőnyegszövés országos jelentőségűvé vált, sőt utóbbi világhírnévre tett szert.

Azért volt kiemelt jelentőségű ez a projekt, mert segítséget nyújtott ahhoz, hogy a két hagyományőrző foglalkozással kapcsolatos kutatásokat mélyrehatóan tudjuk elvégezni. Az eredményeket rendszerezve, maradandó értéket tudott az egyesület felmutatni a kiállítási anyagok összeállításával, a kiadvány megszerkesztésével, és a dokumentumfilm elkészítésével.

A Békéssy János Helytörténeti és Hagyományőrző Egyesület munkája példaértékű lehet a hasonló tevékenységű egyesületek és szervezetek számára, mert azáltal nemcsak a múlt egy jelentős részének a felidézése történt meg, hanem gazdagodott a település értéktára is.

A mintaprojekt bemutatása

BÉKÉSSZENTANDRÁS

Békésszentandrás Békés megye nyugati kapuja, a Hármas-Körös bal partján fekszik.

Szentandrásról az első írásos emlék 1297-ből való. Egy vitás kérdés eldöntése után 1330. április 18-án elismerték önállóságát, és Károly Róbert király beiktatta az Úzvásári család tulajdonába.

Az 1800-as évek végén nevezték el a települést Békésszentandrásnak.[1]

A 20. század szomorú eseményei nem kerülték el Békésszentandrást. Mindkét világháború sok-sok áldozatot követelt. Az első világháború áldozataira az 1928-ban felavatott Hősök szobra emlékeztet.

A két világháború közötti fontos időszak eredményei: a szőnyegszövés meghonosítása, mely világhírűvé tette Békésszentandrást; és a helyi közigazgatás modernizálása.

1936 és 42 között itt épült meg a Hármas-Körösön az ország akkori legnagyobb duzzasztó műve.

1970-ben Békésszentandrás elnyerte a nagyközségi címet.

Az 1990-es rendszerváltozás óta megtörtént az infrastruktúra teljes kiépítése.

Napjainkban több ipari és feldolgozó üzem működik Békésszentandráson, és fejlődik a turisztikai szolgáltatás.

BÉKÉSSY JÁNOS HELYTÖRTÉNETI ÉS HAGYOMÁNYŐRZŐ EGYESÜLET

Napjainkra már komoly adatbázist állítottunk össze a község történetéről. Az adatbázis rendezése nyomán monográfia is készül. Mindezeken túl a hagyományőrzés és a néprajz is fontos szerepet játszik az egyesület életében. A közel két évtized alatt összegyűjtött tárgyakból egy rendezett kiállítás keretében 2017. június 25-én átadtuk a nagyközönségnek Békésszentandrás Néprajzi Gyűjteményét, amelyet azóta nagyon sokan megtekintettek.

Az Egyesület aktívan részt vesz Békésszentandrás kulturális életében.

Jelenleg 40 taggal működik a csoport, de folyamatosan fejlesztik és bővítik az egyesületet. Ennek része a *„Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás”* című, EFOP-1.3.1-15-2016-00001 azonosítószámú projekt, amely által további lehetőségeket tudnak biztosítani a helybeliek és az idelátogatók számára.

A mintaprojekt megvalósításába bevont szervezetek: Békésszentandrás Nagyközség Önkormányzata; Körös Művelődési Ház és Könyvtár; Gondozási Központ; Art-Kelim Kft; Vitéz Sinka Mátyás Alapítvány; Békésszentandrási Kézművesek Egyesülete; Emberöltő Alapítvány;

A mintaprojekt megvalósítása

„A múlt velünk él!” című mintaprojekt megvalósításának előkészületeit február hónapban kezdtük el. Előzetes elképzeléseinket egy részletes szakmai tervben dolgoztuk ki. Figyelembe vettük azokat a lehetőségeket, amelyek rendelkezésünkre álltak. Egyesületünk elnöke két alkalommal Szentendrére is ellátogatott. Egyeztetni akarta, hogy eredeti elképzeléseinket, amelyek középpontjában a békésszentandrási hagyományos foglalkozások megőrzése és bemutatása állt, milyen módon lehet a pályázat feltételeihez igazítani.

A közelmúltban átadott, Békésszentandrás néprajzi gyűjteményének helyet adó

1 (Kozák István: Békésszentandrási kódex Püski Kiadó Budapest, 2008.)

épületben olyan dokumentumok, fotók és tárgyi eszközök találhatók, amelyek településünk hagyományaira, az egykori foglalkozásokra, a szőnyegszövésre és a kubikos munkára utalnak. A projekt keretében a gyűjtemény bővítését és rendszerezését tűztük ki célul. Az összegyűjtött anyag bemutatására állandó kiálltások szervezését, továbbá a projektünket bemutató kiadvány összeállítását, valamint egy kisfilm elkészítését terveztük.

A békésszentandrási szőnyegszövés

Egykoron a szőnyegszövés remek közösségeket hozott létre. Hittük, hogy a mesterség még fellelhető dokumentumainak összegyűjtésének hasonló közösségépítő ereje lesz.

Együtt az egykori szőnyeggyári dolgozókkal a Szőnyegszövés Napján. Fotó: Tolnai Tímea

A tagság részéről nagy érdeklődés mutatkozott. Többen felajánlásokat is tettek. Hrncsjárné Dorogi Mária egyesületi tag vállalta, hogy találkozót szervez a Gondozási Központban élő idős emberekkel, akik egykoron a Szőnyeggyárban dolgoztak. Egyik tagunk javasolta, hogy az egyesület tegyen látogatást a szomszédos településen, Öcsödön, ahol a békésszentandrási Art-Kelim Kft telephelyén a Parlamentbe is készítenek szőnyeget.

Volt, aki a helyi önkormányzat üzemének látogatását indítványozta. Többen jelezték, hogy rendelkeznek régi fotókkal. Hévizi Róbert egyesületi tag fontosnak tartotta a fellelhető szakirodalom és a levéltári források áttanulmányozását.

A jelenlévők elfogadták, hogy készüljön egy ütemterv, amely egyben munkaterv is, és jelöljön ki az egyesület felelősöket.

A régi történetek az idősek szájából a leghitelesebbek. Amikor meglátogattuk az

idős szövőnőket, anekdoták, réges-régi történetek bontakoztak ki, és élvezetes beszélgetések jellemezték a találkozót, amelyet Hrncsjárné Dorogi Mária egyesületi tag szervezett.

Az idős emberek kezdetben nehezen nyíltak meg. Eleinte csak egy-egy rövid történetet idéztek fel, majd egyre több érdekesség került elő.

A legkellemesebb emlékek a szőnyegszövéshez köthető legrégibb üzemmel, a Körös-parton álló gyárral voltak kapcsolatosak.

A kutatásban nagy segítséget nyújtott a témához kapcsolódó irodalom áttekintése. Ezt vállalta Hévizi Róbert, a Békéssy János Helytörténeti és Hagyományőrző Egyesület elnöke, amikor találkozott a Körös Művelődési Ház és Könyvtár igazgatójával és az intézmény rendezvényszervezőjével.

Balla (Szabó) Edit, a Békésszentandrási Kézműves Egyesület elnöke átadta Hévizi Róbertnek 17 évvel ezelőtt írt szakdolgozatát, mely ugyancsak sok érdekes és értékes információt tartalmazott a témában.

A szőnyegszövés Békésszentandráson a háziipari tevékenységben gyökerezik, és a mai napig a népi iparművészet kiemelkedő tevékenységei között tartják számon. Az itt készült munkák jelentős része híres épületekben található meg. Magyarországon legjelentősebb a Parlament társalgójába és Munkácsy termébe, illetve a Sándor Palota dísztermébe szőtt szőnyeg. Több külföldi épületben is ott van egy-egy szentandrási szőnyeg. (Az itt készült szőnyegek némelyike a washingtoni Fehér Házba, egy másik a windsori kastélyba került.)

Ezt a hagyományt élesztette újjá az a néhány asszony, akik vállalták azt, hogy a közmunkaprogram keretein belül perzsa és torontáli szőnyegeket készítenek.

Tudták, hogy egy feledésbe merülő szakmát tartanak életben, értéket mentve ezzel

Czuczi Ernő, az Art-Kelim Kft. igazgatója elmondta, hogy a szőnyegszövés egyben intellektuális munka is, ráadásul a hét embernek közel azonos ütemben kellett haladnia.

Örömmel fogadtak bennünket, és készségesen válaszoltak kérdéseinkre. Külön öröm volt számunkra, hogy velünk tartottak az Emberöltő Alapítvány Csillagtúra tanodásai is. Ők a hagyományőrzés témakörben a szőnyegszövést tanulják.

2018. május 16-án viszonylag szerény jelenlét, de aktív közreműködés jellemezte a Szőnyegszövés Napjára meghirdetett programot.

A szőnyegszövés egykori és mai dolgozóit ezen a napon szokták köszönteni a település vezetői és a helytörténeti egyesület képviselői. Így volt ez 2018-ban is. A találkozót követően megkoszorúzták a szőnyegszövésben dolgozók tiszteletére állított emléktáblát.

A Békéssy János Helytörténeti és Hagyományőrző Egyesület a gyűjtőmunka befejeztével Hévizi Róbert elnök vezetésével értékelte az elvégzett munkát. Hévizi Róbert szerint hasznosak voltak a látogatások, a találkozók, ahol az egykori dolgozók beszámolóiból is eddig ismeretlen tény látott napvilágot.

Az új adatokkal kibővülve összeállt egy történeti eseménysor, amely bemutatja a szentandrási szőnyegszövés történetét a közel 100 év alatt.

Hatalmas eredmény volt, hogy olyan személyek is bekapcsolódtak, akik a mintaprojekt kezdetéig nem vettek részt közösségi aktivitásban. A tőlük kapott információk tovább színesítették a történetet.

Akiknek a föld jelentette az életet

A szőnyegszövéssel kapcsolatos gyűjtő és kutatómunka befejezését követően a figyelem a kubikos munka felé fordult. Először egy előadásban mutatták be azokat a munkálatok, amelyeket az egykori földmunkások, a kubikosok végeztek.

Ez a tevékenység a 19. század első felében kezdett mind szélesebb körben elterjedni, amikor a folyószabályozások szükségessé váltak ahhoz, hogy a mezőgazdasági termelést minél nagyobb területekre lehessen kiterjeszteni.

Békésszentandrást ősidők óta körülölelte a Körös folyó, amely sűrű áradásaival folyamatos fenyegetést jelentett az itt lakók számára.

A kubikosok megtanulták a szakma minden fogását, és úgynevezett bandákba verődve más falvakban és városokban vállaltak hasonló munkát.

Az idők folyamán országos hírre tettek szert, mert munkájukat a szorgalom mellett pontosság és megbízhatóság is jellemezte. Ezért szívesen hívták a szentandrási kubikosokat nagyobb beruházásokhoz is.

A békésszentandrási előadáson jelenlévő érdeklődők, ugyan nem voltak túl sokan, de nagyon aktívak voltak az előadást követően. Elmondták azokat az ismereteiket, amelyeket szüleiktől, nagyszüleiktől hallottak. Volt, aki fotókat is hozott magával egy erdélyi vasútépítési munkáról. Az egyik érdeklődő javasolta, hogy a közelgő Hősök napi (május utolsó vasárnapja a háborúk katonai és polgári áldozatainak emléke előtti tisztelgés napja) megemlékezésen tisztelegjünk a Hősök szobránál azok előtt a földmunkások előtt, akik életüket adták a hazáért. A talapzatra több mint háromszáz nevet vésztek. Köztük nagyon sok kubikos, ami nem véletlen, hisz ebben az időben, az 1900-as évek első évtizedeiben a szentandrási férfiak jelentős része ezt a foglakozást űzte.

Nemcsak itthon informálódtunk, hanem kimozdultunk a település határain túlra is. Több tagunk részt vett a Csillagtúra Tanoda Ópusztaszerre szervezett kirándulásán, részben az alföldi skanzenben megtekinthető víztörténeti kiállítás miatt.

A tárlatot a gyerekekkel közösen tekintettük meg. A dokumentumokat elolvasva, a képeket és a kiállított tárgyakat végignézve sok új információval gyarapodtunk.

Az egykori kubikosokkal a békésszentandrási Körös Művelődési Ház és Könyvtár olvasótermében találkoztunk. Hévizi Róbertnek a projektet bemutató előadását követően személyes beszélgetések alapján tudtuk ismereteinket bővíteni. Sajnos azok közül az emberek közül, akik a két világháború közötti időszakban a nagy vízügyi és vasútépítési munkákban részt vettek, már nagyon kevesen vannak életben. Eljöttek viszont a rendezvényre olyanok, akik az 50-es, 60-as, 70-es évek ipari beruházásain, a mezőgazdasági csatornaépítések munkáin vettek részt. Meséltek a Mohácson, az Inotán és az Ajkán eltöltött évekről, az ott elvégzett munkáról.

A csapat néhány tagja ellátogatott a duzzasztóműhöz is, ahol a gátőri és a duzzasztómű üzemeltetési feladatokat ellátó munkatárssal találkoztak. A látogatás célja az volt, hogy *„testközelből”* láthassák az ott folyó munkát.

Ellátogatott csoportunk Dorogi Istvánhoz is, aki nyugdíjba vonulása előtt a békésszentandrási duzzasztó és hajózsilip vezető gépésze volt. Az egykori gépész

nemcsak a munkájával kapcsolatos élményeiről beszélt, hanem a családi emlékeit is felidézte.

Az anyagok összegzése, feldolgozása

Július 29-én Egyesületünk tagjai találkoztak a könyvtárban, és áttekintettük azokat az anyagokat, amelyeket az elmúlt hónapokban sikerült összegyűjteni a szőnyegszövés és a kubikos munka területén.

Gazdag anyagról volt szó, amelyben korabeli fotók, feljegyzések, jegyzőkönyvek, beszélgetésekről szóló leiratok vannak. Az anyag részben magánszemélyektől, nagyrészt Hévizi Róbert gyűjteményéből származik.

Külön rendszereztük a szőnyegszövéshez kapcsolódó, és külön a kubikos munkához kapcsolódó anyagot. Kialakítottuk a fotók, az irodalmi adatok, a korabeli dokumentumok és a visszaemlékezések csoportját.

Ezt követően augusztusban és szeptemberben többször találkoztunk, és összeállítottuk azokat a diákat, amelyek a kiállításokat bemutató roll-up állványokra kerülnek. A képeket és a dokumentumokról készült másolatokat időrendi sorrendbe állítottuk, megszerkesztettük a hozzáillő szövegeket.

A dokumentumfilmnek a projektidőszak korábbi részében történt beszélgetések és találkozók adták az alapját. A velünk kötött szerződés alapján Oláh Péter e beszélgetések, az általa készített vágóképek és régi fotók segítségével a hagyományőrző szakmákat bemutató kisfilmet készített.

A kisfilmben megszólaltatjuk Major Attilát, a Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság szarvasi szakaszmérnökségének vízi létesítmény üzemeltetőjét, aki helytörténeti kutatásokat is végzett a duzzasztómű építésével és a kubikosok munkájával kapcsolatban. A vízmű napjainkban betöltött szerepéről Megyeri Mihály, a Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság területileg illetékes szakaszmérnöke adott tájékoztatás.

A szőnyegszövés kapcsán is érdekes riportokat készítettünk. Otthonában fogadott bennünket Csikós Györgyné és Bohák Jánosné. Csikósné – Éva néni – a szőnyegszövés Békésszentandráson való meghonosodásáról, a két világháború közötti időszakról és a szövetkezetté válásról mesélt nekünk, valamint a jelenlévő önkénteseknek és felnőtteknek. Történeteinek alapját édesapjával kapcsolatos visszaemlékezései adták. Apja volt főkönyvelője, üzemvezetője és elnöke is a helyi szőnyeggyárnak. Bohákné Icike néni élete is összefonódott a szentandrási szőnyegszövéssel. Már gyerekkorában a szövőszék mellé került, és még napjainkban is dolgozik – évente egy-két munkát még most is elkészít. Egykoron torontláli szőnyegszövéssel kezdte a szakmát, majd megtanulta a perzsaszövés technikáját is.

A helyi szőnyegszövés mai helyzetéről Czuczi Ernő, az Art-Kelim Szőnyeszövő Kft ügyvezetője adott tájékoztatást a kisfilmben.

A gyűjtő, kutató és rendszerező munkát ezek után egy helytörténeti találkozó keretében lezártuk.

Köszönet a támogatásért a Szabadtéri Néprajzi Múzeumnak. A projekt segített abban, hogy Békésszentandrás hagyományait megörökíthessük az utókor számára.

Eredmények

A projekt során nemcsak a Békéssy János Helytörténeti és Hagyományőrző Egyesület tagságát, de a megvalósításba bevont többi szervezetet is sikerült aktivizálni.

A kutatómunka során előkerültek olyan fotók és dokumentumok, amelyek eddig nem ismert információkat tartalmaztak. A beszélgetések nyomán esetenként pontosíthattuk vagy kiegészíthettük már meglévő anyagainkat is.

Mindkét hagyományőrző foglalkozásról átfogó képet tudtunk adni. Ezzel nem csupán hiánypótló tevékenységet végeztünk, hanem értéket is teremtettünk. Ez Békésszentandrás szempontjából is nagy jelentőségű lehet, mert a kiállítás és a kiadvány turisztikai vonzerővel bírhat. Reméljük, hogy kedvet adunk azoknak, akik vonzalmat éreznek a hagyományőrzés és a kézműves foglalkozások iránt.

Hatások

A megvalósító egyesület és a partnerek szempontjából is pozitív hatások érzékelhetők. Az összejövetelek jó hangulatban teltek. Mindenki részt akart vállalni a munkából, magáénak érezve a projektet.

Nem csak a Békéssy János Helytörténeti Egyesület foglalkozott a feldolgozással, hanem más civil szervezetek és intézmények is, a projekt szinte az egész falut megmozdította. A lakosság igényelte az összejöveteleket, bár a tavaszi-nyári időszak egy alföldi településen sok ház körüli munkával jár. Szeretnénk a kialakult közösséget továbbra is együtt tartani, ezért az összegyűjtött, rendszerezett anyagokból további előadásokat, ismeretterjesztő foglalkozásokat szervezünk.

Összefoglaló

Minden településnek fontos, hogy ismerje a múltját, a gyökereit. A békésszentandrási emberek büszkék arra, ha a szentandrási szőnyegszövésről, a szentandrási földmunkásokról hallanak. A sikeres megvalósítást követően reméljük, hogy ez az érzés fokozódik az emberekben. Bízunk abban, hogy a taglétszámunk növekedni fog az együtt végzett munka által. A projekt megmutatta, hogy egy egyesületnek mennyi lehetősége van arra, hogy igazi közösséget formáljon, értéket teremtsen.

Matyó értékek újratöltve

Matyó értékek újra töltve

A Szabadtéri Néprajzi Múzeum Cselekvő közösségek mintaprojekt felhívására a Matyó Népművészeti Egyesület ajánlatot nyújtott be, amelyet a bírálók elfogadtak, így 2018-ban alkotópályázatok, gyermek kézműves tábor, hímző kurzus és a matyó viseletek népszerűsítésére irányuló programok valósultak meg.

Történeti áttekintés, máig élő hagyomány

Mezőkövesd Észak-Magyarország kisvárosa. Kedvező földrajzi elhelyezkedése – az Alföld és az Északi-középhegység találkozásánál – segítette fejlődését az elmúlt évszázadok során. Mezőkövesd lakóit, valamint a szomszédos Tard és Szentistván lakosságát nevezik matyóknak. Mezőkövesd modern infrastruktúrával, gazdag kulturális értékekkel rendelkező, folyamatosan fejlődő város lélekszáma ma kb. 17.000 fő.[1]

Matyóföld méltán híres máig élő mesés népművészetéről

„Mezőkövesd hagyományos kultúrájának közismertté válásában kiemelt szerepet kapott a hímzés és az annak felhasználásával megformálódott népviselet. E hímzés virágkorát az 1896-os budapesti millenniumi kiállításon aratott óriási sikerétől számítják. A régi stílusú darabok piros-kék színezésűek. A minták sűrűek, tömöttek, teljesen kitöltik a felületet. Legjellegzetesebb elemük az úgynevezett "matyó rózsa". A leghíresebb mintatervező Kisjankó Bori, a "százrózsás" jelzőt kapta, mivel ő alkotta a legtöbb rózsavariációt. A matyó népviselet töretlen népszerűségét annak köszönheti, hogy rendkívül elegáns."[2]

1 www.matyofolk.hu

2 http://mezokovesd.hu

A 20. század elejétől kezdve a matyó népművészet méltó reprezentánsa a magyar népművészet egészének. Számos elismerés övezi e lokális kultúrát. 2010-ben a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére, 2012-ben az UNESCO Reprezentatív Listájára, 2013-ban pedig a Hungarikumok Gyűjteményébe vették fel – a Matyó Népművészeti Egyesület kezdeményezése és aktivitása eredményeképpen.

Mezőkövesd skanzen jellegű Hadas városrésze hitelesen őrzi az egykori életformát, a nádtetős házak, a korabeli mesterségek bemutatásával.

A mintaprojektet megvalósító intézmények bemutatása

A *„Matyó értékek újratöltve”* program gazdája, a Matyó Népművészeti Egyesület, a Népi Művészetek Házában – egyben székhely épületében – végzi tevékenységét. Legfontosabb feladata a magyar – ezen belül különösképpen a matyó – örökség hagyományos értékeinek tovább éltetése. Az egyesületet a Dél-borsodi régióban az egyik legjelentősebb kulturális szervezetként tartják számon. Tevékenységének hatása a rendezvények, bemutatók, vendégszereplések által az ország határain kívül is érezhető. Mivel a több mint 150 tagot számláló egyesület kezdeményezője és koordinátora volt a matyó örökség nemzeti és nemzetközi jegyzékekbe (SZKÖ, UNESCO, Hungarikum) való felvételének, gondosan ügyel a tartalom, a megjelenítés és a képviselet minőségére.

Számos amatőr művészeti csoportot, szakkört, klubot működtet, képzéseket, táborokat, fesztiválokat, rendezvényeket szervez. Meghívásoknak eleget téve népi kézműves bemutatókat, kiállításokat rendez, néptánc műsorokat mutat be országszerte és külföldi országokban egyaránt. Mezőkövesden két intézményt – közösségi teret – üzemeltet, a városi önkormányzat tulajdonában lévő Táncpajtát és az egyesület tulajdonát képező Népi Művészetek Házát. A Matyó Népművészeti Egyesület által kezdeményezett mintaprojekt megvalósításához csatlakozó művelődési, muzeális és könyvtári tevékenységet végző intézmények Mezőkövesd város összevont kulturális szervezetének, a Mezőkövesdi Közkincs-tár Nonprofit Kft.-nek tagintézményei. Valamennyi szervezeti egység több évtizedes szakmai múlttal rendelkező, napjaink kulturális életét irányító és a település igényeit kiszolgáló programmal rendelkezik.

Az említett szervezetek mindegyikének stratégiájában, az alapító okiratában szerepel a helyi hagyományok – így a matyó népművészeti örökség ápolása, a mai kor igényeihez igazodó fejlesztése. E célkitűzés megvalósítását nagyszerűen szolgálta ezen együttműködésben megvalósuló mintaprojekt.

Az együttműködő partner szervezetek valamennyien befogadnak, segítenek, sőt működtetnek vagy pártolnak helyi közösségeket, amelyek részben bejegyzett civil szervezetek, másrészt közös érdeklődési kör mentén szerveződött baráti körök, szakkörök, klubok:

Matyó Népművészeti Egyesület: Matyó Néptáncegyüttes, Százrózsás Néptáncegyüttes, Kézműves kör, Borsóka hímzőkör, Mérték kör, Néptánc szakkörök

Közösségi Ház: MASZK Társulat, Kertbarát kör, Nagymama Klub, Színészeti Egyesület, Egészség klub, Irodalmi Kávéház

Városi Könyvtár: Nyugdíjas Pedagógusok Klubja, Matyóföldi Művészek és

Művészetpártolók Egyesülete

A fent említett közösségek tagsága több esetben átfedi egymást, tevékenységük is sok esetben egymásra épül, hiszen együttműködés nélkül elképzelhetetlen lett volna a stabil működés a mintaprojekt megvalósítása során.

A kapcsolattartás elsősorban személyes konzultációkkal történt, de természetesen a gyors információ átadásra is szükség volt telefonon és interneten keresztül.

A program megvalósítása során bevonásra kerültek a helyi oktatási intézmények pedagógusai és tanulói is.

Csatlakozás a Cselekvő közösségek programhoz

A hagyományőrző tevékenység mindig jelen volt Mezőkövesd kulturális életében. Az utóbbi években különös fontosságúvá vált a tudatos tervezés ezen a területen, mivel a matyó népművészet rangjának megtartása, az utánpótlás nevelése mind nehezebb feladatnak bizonyul. A fiatalok bevonása és aktivizálása elkerülhetetlen a folyamat hosszú távú biztosítása érdekében.

Mintaprojektünk eredményei reményeink szerint e feladatra kínálnak adaptálható módszereket.

A mintaprojekt céljai

Tudatos szerepvállalás és folyamatos megújulás szükséges, amit többek között elősegíthet a Cselekvő Közösségek programhoz való csatlakozás. Célunk a matyó hagyományok megőrzése, a tudásátadás, a matyó népművészet értékeinek korszerű alkalmazása és a hagyományőrző közösségekben való aktivitás növelése. Szükség van innovatív elképzelésekre, megvalósítandó tervekre, és ehhez emberi erőforrás biztosítására, így hosszú távon élővé és fenntarthatóvá válik a matyó népművészeti örökség.

A cél, hogy Mezőkövesden, valamint a két másik településen, Tardon és Szentivánon növekedjék a társadalmi aktivitás a hagyományőrzés területén, erősödjék a közösségi szerepvállalás, bővüljenek a települések önkormányzata, kulturális intézményei és a lakosság közötti kapcsolatok.

Fontosnak tartjuk, hogy a matyóföldi közösségben mindenki szerephez jusson a kulturális értékteremtésben, felfedezhessék tehetségeiket, tudást szerezhessenek, vagy fejleszthessék a már meglévő képességeiket.

Programelemek

6 programelem valósult meg mintegy 100 fő aktív résztvevő bevonásával.

MATYÓ ÖRÖKSÉG TÁBOR:

A mezőkövesdi örökség táborba 2018. június 25-29-ig vártuk a gyermekeket naponta 9 - 16 óra között különböző kézműves és aktivitást igénylő színes foglalkozásokkal. A Matyó

Múzeum, mint programgazda változatos helyszíneket jelölt ki a foglalkozásokra a Hadas városrészben, a Táncpajtában, a Népi Művészetek Házában, a Takács István Galériában, a Városi Könyvtárban és természetesen a Matyó Múzeumban. Összesen 19 fő vett részt az ötnapos táborban. Kreatív feladatokon keresztül - mint a mézeskalács, papírvirág, szélforgó, gyékényjáték, sütemény, rongybaba, batikolt kendő és asztalterítő készítés – próbálhatták ki magukat szakemberek felügyeletével és segítségével. Az oktatást és a foglalkozásvezetést a négy együttműködő partner szervezet szakemberei vállalták magukra. Minden foglalkozáson és az ebédeltetésben egy-egy önkéntes segédkezett. A Takács István Galéria és az Iskolatörténeti Gyűjtemény megtekintése során, valamint a könyvtári és a múzeumi foglalkozások alkalmával interaktív formában, kvízjátékok közben bővíthették ismereteiket. Mozgásban sem volt hiány, hiszen a különböző sportjátékok és néptánc foglalkozások segítettek kielégíteni a gyerekek igényét.

KÉPZELD EL! IRODALMI PÁLYÁZAT

Milyen lesz a matyó népművészet szerepe a jövőben? A téma megihlette a pályázókat. A programelem gazdája a Mezőkövesdi Közkincs-tár Nonprofit Kft. tagintézménye, a Városi Könyvtár volt. Kilenc pályázó küldte be a munkáját. Ebben a kategóriában is minőségi pályamunkák érkeztek, amelyek közül több alkotás különdíjban részesült és nyilvánosságra került.

KÉPZELD EL! KÉPZŐMŰVÉSZETI PÁLYÁZAT

A pályázat témája szintén a matyó népművészet jövőbeni szerepe volt. A zsűri által sikeresnek ítélt művek kiállításra és díjazásra kerültek. A közösségi ház volt a pályázat felelőse. A felhívásra 11 pályamunka érkezett.

KÉPZELD EL! DESIGN PÁLYÁZAT

A program gazdája a Matyó Népművészeti Egyesület volt. A matyó motívumok megjelenésével például ajándéktárgyakon, vagy mai ruhadarabokon a fantázia szabad szárnyalása mellett bontakoztathatták ki magukat a pályázók. A legjobbnak ítélt tárgyak kiállításra és díjazásra kerültek. 20 fő pályázó vett részt e műfaji kategóriában.

A három kategóriában meghirdetett pályázat egy közös felhívásban került a nyilvánosság elé. Így jobban kitűnt a program összetettsége, komolysága, sokszínűsége. Kötelező regisztráció előzte meg a pályázati határidőt, ami lehetővé tette, hogy előbb rálátásunk legyen a fogadtatás mértékére, ezáltal a további teendők pontosabban meghatározhatóvá váltak. Az együttműködő partnerek megállapodtak abban, hogy ki-ki a saját eszközeit (honlap, közösségi oldal, intézményen belüli kommunikációs rendszer, civil szervezetek tagsága) kihasználva népszerűsíti a pályázat lehetőségét. A Mezőkövesdi Újságban és a Montázs című kereskedelmi lapban is megjelent a felhívás.

Zenei kategória nem került meghirdetésre ugyan, de ebben a műfajban is érkezett egy pályamunka a Másrock zenekartól. Ezt a kezdeményezést a zsűritagok nagyon

pozitívnak találták, ezért befogadták a bírálandó alkotások közé. Nagy megtiszteltetésnek tartották, hogy a kiállításmegnyitón élőben bemutathatták szerzeményüket. A zsűri látványos eredménynek ítélte a pályamunkák számát és kiemelte azok minőségét. Az értékelésénél az adott kategórián belül jártas zsűritag által javasolt szakmai szempontok voltak az irányadók. Összesen 41 pályázó csoportos és egyéni munkái – 90 db – közül kerültek ki a díjazottak, a kiállításra kerülők és a kiesett alkotások.

A Matyó Népművészeti Egyesület 2018. július 4-én a Táncpajtában kötetlen beszélgetést kezdeményezett a *„Képzeld el!”* pályázók részére. Lehetőség nyílott arra, hogy az alkotók megismerkedjenek egymással, a zsűritagokkal és a szervező négy szervezet képviselőivel.

Ezen a beszélgetésen sor került az eredmények részleges ismertetésére, a zsűri bejelentette, mely alkotások kapnak nyilvánosságot, illetve vesznek majd részt a kiállításon. Személyes beszélgetés során tanácsadásra is volt lehetőség az adott kategórián belül jártas zsűritaggal.

A beérkezett alkotások további sorsáról, nyilvánosságra kerülésük módjáról is beszélgettek a jelenlévők. A pályázók közül hatan felajánlották, hogy a kiállítás rendezésében önkéntes munkát vállalnak. Felvetődött, hogy a jelenlévők egy alkotóközösséget hozzanak létre, melynek célja a matyó örökség különböző műfajok szerinti felhasználásának további alkalmazása, egymás segítése és inspirálása. A legkiválóbb alkotásokat felvonultató kiállítás megnyitására és a díjak átadására 2018. augusztus 3-án a Matyóföldi Folklórfesztivál megnyitóján került sor.

A 2018. szeptember végén lebonyolított hímzés kurzus a matyó településeken élő érdeklődők részére szólt elsősorban. Célunk az volt, hogy a hímzéstechnikák, szerkesztési alapismeretek megszerzését követően újszerű, mai igényeket figyelembe vevő tárgyak szülessenek.

A tematikában szereplő, kevéssé ismert technikák és tájegységek felkeltették az érdeklődést. A programban 4 napon át mintegy 20 fő vett részt. Ez azért is figyelemre méltó, mert várhatóan közülük 2-3 résztvevő csatlakozik majd a Borsóka hímzőkör tagjai közé.

Hamarosan megjelenik az Országos Kisjankó Bori Hímzőpályázat 2019. évi felhívása, az itt tanultak is kellő inspirációt jelenthetnek új pályamunkák elkészítéséhez.

VISELD MAGADON!

A helyi identitás, a közösséghez való tartozás egyik leglátványosabb kifejezője a magunkon viselt ruhadarab. Manapság az eredeti matyó viseleteket ünnepnapokon, fesztiválokon, vallásos ünnepeken a hagyományőrző csoportok viselik. Mind több azoknak a száma, akik saját részre készíttetnek viseletdarabokat és még többen vannak azok, akik az eredeti motívumokat stilizálva mai ruhadarabokra, kiegészítőkre alkalmazzák. Kampányunk célja az volt, hogy divatba hozzuk a nagy rendezvények alkalmával (Matyó Rózsa Ünnepe, Matyó Húsvét, Matyóföldi Folklórfesztivál, állami ünnepségek stb.) az eredeti viseletek és stilizált ruhadarabok hordását.

A mintaprojekt eredményei

A mintaprojekt programelemei a helyi értékek tovább éltetését helyezték előtérbe. Fő szempont volt, hogy olyan módszereket alkalmazzunk, melyekben a tudás átadás korszerű módon történik, sok gyakorlati instrukcióval és élményszerű tanulással.

A kultúraközvetítés három szakterületén (közművelődés, múzeumi tevékenység, könyvtári ellátás) tevékenykedő négy mezőkövesdi szervezet együttműködése nem volt újdonság a szereplők részére, viszont a *„Cselekvő közösségek”* programban kiteljesedett, magasabb szinten, a tudatosság és folyamatosság szintjén valósult meg.

A mintaprojekt a 2017. december 4. és 2018. október 5. közötti időszakban valósult meg. A résztvevők a projekt alatt jelentős ismeretanyag birtokába kerültek. Eredményeink alapján joggal feltételezzük, hogy a népművészethez való kötődés hosszú távon megmarad. A helyi kulturális örökség – a matyó népművészet – elemeire épülő projekt elősegítette az identitástudat erősödését, a településhez és a helyi közösségekhez való kötődést. A nyilvánosságnak, felhívásoknak, tudósításoknak köszönhetően újra központi szerepet kapott a népművészet témája a helyi társadalomban. A tudásátadás következtében a jövőben mind több igényes és korszerű tárgy készül a népművészeti motívumok felhasználásával a megszerzett ismeretek birtokában. Gyarapodik azoknak a helyi lakosoknak a száma, akik felelősen gondolkodnak a matyó népművészetjövőjéről és tesznek is a fennmaradás érdekében. Összesen tíz 30 év alatti fiatalt sikerült önkéntes munkára vagy folyamatos aktív szerepvállalásra bevonni a projekt alkalmával. Értékes kínálattal bővült a kisgyermekek számára a nyári szünidőben való aktív időtöltési lehetőség.

Az együttműködő szervezetek arra törekedtek a mintaprojekt programelemeinek megvalósítása során, hogy a közösségfejlesztés eszközeivel növeljék a társadalmi aktivitást, a közösségi szerepvállalást, és hozzájáruljanak az esélyegyenlőség erősítéséhez.

Esetünkben a mintaprojekt célcsoportja a három matyó település (Mezőkövesd, Tard, Szentistván) lakossága volt. Azt tapasztaltuk, hogy a településeken működő hagyományőrző csoportok tevékenysége iránt megnőtt az érdeklődés, többen vannak azok, akik e művészeti csoportok valamelyikében aktív szerepet vállalnának.

Várakozáson felüli volt a különböző műfajokban meghirdetett Képzeld el! pályázat sikere. Olyan társadalmi réteghez jutottunk közelebb általa, amely eddig nem, vagy csak felületesen érdeklődött a hagyományok tovább éltetése téma iránt.

A MEGVALÓSÍTÓ SZERVEZETNÉL TAPASZTALT HATÁSOK

A Matyó Népművészeti Egyesület 150 fős tagsága nem egyformán reagál különböző kihívásokra, a terhek viselése sem egyformán oszlik meg. A mintaprojekt megvalósítása során is akadtak olyan tagjaink, akiket nem tudtunk mozgósítani az egyes program elemek során. Jellemzőbb volt azonban, hogy nagy számú támogatóra, segítőre találtunk a szervezeten belül. A projekt megvalósítása során tudatosan igyekeztünk közösségeket létrehozni, a meglévőket pedig bővíteni. Sikerült olyan embereket megszólítanunk, akik felelősségteljesen gondolkodnak és aktív tevékenységet képesek végezni a matyó

népművészet múltjának megőrzése, megújítása, fenntarthatósága érdekében. A mintaprojekt eredményességét is mutatja, hogy önkéntesek bevonásával sikerült több személyt megismertetni az egyesület munkájával. Az önkormányzattal, a kulturális intézményekkel és helyi vállalkozásokkal még szorosabb összefogás, együttműködés tapasztalható.

AZ EGYÜTTMŰKÖDŐ SZERVEZETEKNÉL TAPASZTALHATÓ HATÁSOK

Az egymást segítő szakmai együttműködésben rejlő erő a társadalmi ismertség, megbecsültség növekedését eredményezte. A megvalósító intézmények között hosszútávon fennmaradó együttműködés és további közös projektek sikeres és hatékony megvalósítása várható a jövőben.

A matyó örökség és a projekt fenntarthatósága

„Kultúrát nem lehet örökölni. Az elődök kultúrája egykettőre elpárolog, ha minden nemzedék újra meg újra meg nem szerzi magának” – írta Kodály Zoltán

A *„Matyó értékek újratöltve”* mintaprojekt ideje alatt a programelemek megvalósulásával hívtuk fel a figyelmet a közösségi kezdeményezések, a társadalmi együttműködés hagyományban rejlő mai értékekre, az egyének önálló cselekvési szándékának fontosságára, a közösségteremtés szükségességére, és a közösségben végzett tevékenységek által adott és kapott élményekre.

A megvalósító intézmények együttműködése a projektmegvalósítás, a projekt sikeres zárása után sem szűnik meg. A befejezést követően is vállalják a programelemek fenntartását, a projekt során elért eredmények hasznosítása és tovább gondolása mellett.

A mintaprojekt során megvalósult programelemek fenntarthatóságának biztosítása csekély befektetést igényel, hiszen a kulturális intézményekben az infrastrukturális, személyi és tárgyi eszközök rendelkezésre állnak.

A finanszírozás feltételei egyrészt pályázati források igénybevételével, másrészt bizonyos elemek önköltségessé formálásával teremthetők meg.

A gyermekek részére évente szervezhető nyári kézműves tábor nagyszerű időtöltést kínál a kicsiknek, a szülőknek pedig segítséget a szünidő tervezéséhez.

A Képzeld el! című pályázathoz hasonlóan két-három évente újra meghirdethetnénk a matyó hagyományokat ápoló, tovább éltető, különböző művészeti ágakban aktivitásra ösztönző pályázatokat, amelyek eredményeképp új közösségek jöhetnek létre.

Hímző tábor vagy kurzus szervezése Mezőkövesden minden évben indokolt és aktuális, hisz tanulási lehetőséget biztosít az alapoktól a meglévő tudás fejlesztéséig.

Állami és városi ünnepségeken, ünnepnapok, jeles évfordulókkal kapcsolatos események alkalmával a *„Viseld magadon!”* kampánynak köszönhetően folyamatosan egyre több lokális identitástudattal rendelkező személy és közösség hord majd helyi motívumokat hordozó ruhadarabot, ami hozzájárul a matyó örökség értékeinek továbbviteléhez.

Mintaprojektünk minden eleme adaptálható olyan intézményben, szervezetben, településen, ahol a helyi hagyományok ápolása stratégiai kérdésként jelenik meg.

Cselekvő önkéntesek a Herman Ottó Múzeumban

Bevezető

A miskolci Herman Ottó Múzeumban közel 10 éve folynak azok a közművelődési programok, amelyeket a belső szóhasználatban önkéntes képzésnek vagy rendezvényeknek is nevezünk. A hivatalosan múzeumandragógiai mintaprojekt névvel illetett és szerepeltetett tevékenységet az intézményi beszámolók szakminisztériumi véleményezése évek óta példaértékű kezdeményezésként értékeli. 2017-ben örömmel üdvözöltük az EFOP – 1.3.1-15-2016-00001 meghirdetését, s a korábban kialakult gyakorlaton kis mértékben módosítva, a programmal sikerrel vehettünk részt. A megbízási szerződés értelmében 2018 januárjától 9 hónap időtartam állt rendelkezésünkre a vállalt program megvalósítására.

Miskolc múzeuma

Múzeumunk jelenleg 7 helyszínen 9 állandó kiállítással és időszaki tárlatokkal várja a látogatókat.

A múzeumhoz kötődő közösségek alapvetően az intézmény székhelyét és működési területét, Miskolcot és Borsod-Abaúj-Zemplén megyét képviselik. A profiljukat tekintve formális, tehát valamilyen szervezeti keretek között működő közösségek sokfélék: oktatási intézmények, egyesületek, alapítványok, civil szervezetek, klubok. Vannak közöttük a múzeumot csak helyszínnek használó szerveződések (Miskolci Fotóklub, Salsa-klub stb.) és vannak olyanok, amelyek számára a múzeumi helyszín adottságai közösségépítő elemként jelennek meg (ilyen pl. a Feledy-ház, a Múzsák Kertje Alapítvány és a Gömörország Egyesület).[1]

Miskolc városának rövid történeti vázlata és a múzeum működésének ismertetése érzékelteti az alábbi összefoglaló tartalmi hátterét, az elvégzett munka bázisát.

1 Tóth Arnold: A múzeum mint „harmadik hely" – Közösségek a Herman Ottó Múzeumban. Előadás, 2018, Miskolc.

Múzeumandragógia a Herman Ottó Múzeumban

A Herman Ottó Múzeum múzeumandragógiai projektjének kidolgozása és elindítása Kurta Mihálynak köszönhető.

A miskolci múzeumandragógia kezdeteivel egyidejűleg 2009-ben indította el a Miskolci Egyetem a MINŐIES Alapítvánnyal együtt a Szépkorúak Akadémiája elnevezésű programját.[2] A Miskolc városa által is támogatott rendezvénysorozat lényegében a Franciaországban 1968-ban indított, majd Nyugat-Európában széles körben elterjedt és rendkívül népszerű úgynevezett Harmadik Kor Egyeteme elnevezésű andragógiai program megvalósítása.[3] A Pécsi Tudományegyetemen és az ELTÉ-n is több helyszínen zajló, tanévhez kötött kurzus célja az idősödő és időskorú emberek szellemi, testi, mentális frissességének megőrzése, az aktivitás, az önkéntesség, az önmegvalósítás és a közösségi élet élményének megosztása.

A nyugdíjas generáció tagjai elvileg másoknál több szabadidővel, szélesebb körű, generációkon átívelő kapcsolati hálóval, évtizedek alatt szerzett és kiérlelt tapasztalatokkal rendelkeznek. Ők azok, akik a 3. generáció tagjaiként – orientálódva egy-egy szakterületre, témára, gyűjteményre, kiállításra – megszerezhetik a múzeumban elsajátítható tudást, majd gyermekeik és a még fiatalabb családtagjaik számára átadhatják mindezt. A szépkorúak képzésének nem titkolt célja az is, hogy bővítse a múzeum holdudvarát, erősítse azt a társadalmi bázist, amely nemcsak megbecsüli a közgyűjtemény kincseit, hanem alkalmasint maga is gyarapítja azt, és olykor részt vesz annak gondozásában, a kultúraközvetítés folyamatában, az értékképzésben is. Mindez természetesen kihatással van a lokális identitásérzés erősödésére, ez pedig teljesebbé teszi a múzeumok társadalmi szerepvállalásának megvalósítására irányuló törekvéseket.

Mindezen tények és tapasztalatok ismeretében indította útjára Kurta Mihály vezetésével a Herman Ottó Múzeum a Múzeumi Szabadművelődési Akadémia Idősek és Szépkorúak részére elnevezésű múzeumandragógiai mintaprojektjét 2011-ben. Formális oktatáshoz kevéssé kapcsolódó projektet a naptári évhez igazodó ütemezéssel szervezzük. Minden év januárjában a sajtóban és a múzeum honlapján hirdetjük a programot. Az első összejövetelen általában az egymással való ismerkedés a téma. Fontosnak tartjuk, hogy megismerjük a jelentkezők motivációit. Még az év elején fölvázoljuk az éves program körvonalait. Ebben is segítenek nekünk a korábbi évek kurzusainak *„hallgatói”*. Az előadások, foglalkozások tematikája a múzeumban dolgozó munkatársak kutatási témáihoz, területeihez, kiállítási tevékenységéhez kapcsolódik. Hangsúlyt fektetünk arra, hogy a tematika változatos legyen: ne csak előadásszerű egyoldalú ismeretátadás/befogadás, hanem közös tárlatlátogatások, múzeumi háttérmunkát bemutató raktárlátogatás, vagy restaurátorműhelyt és munkát ismertető foglalkozás is szerepeljen a programban. A Herman Ottó Múzeum valamennyi múzeumi szakága bemutatkozik a programok során: néprajz, történettudomány, régészet, művészettörténet, iparművészet, numizmatika,

2 www.minoies.hu

3 www.magyarmuzeumok.hu/muhely/3683_a_harmadik_kor_egyeteme_modell

irodalom- és természettudomány. A múzeumi önkéntes képzésként hirdetett, évente ismétlődő projekt általában 12-16 alkalmi programból áll. Mindegyikre külön meghívót küldünk a téma, az előadó és helyszín megjelölésével. Az egyes rendezvényekről fotókat készítünk, és jelenléti ívet is vezetünk, majd a kurzus végén ünnepélyes keretek között – általában a múzeumigazgató közreműködésével, kisebb (ún. batyubál jellegű) vendégfogadással – oklevelet adunk át minden végzős *„múzeumi mediátornak”*.

A célkitűzések megalapozottságát, az elképzelések realitását, a megvalósítás be- és elfogadható módszereinek megfelelőségét a 8 éve tartó programsorozat iránti igény igazolja. Az évről évre meghirdetett program résztvevőinek száma mára megtízszereződött: a kezdeti 8-10 fős csoport 88 főre gyarapodott. Egyes programjainkon rendszeresen jelenlévők száma 30-40 fő körül mozog. A *„múzeumbarátok”* egy kis csoportja (6-8 fő) a kezdetektől részt vesz a munkában, visszatérő önkéntes munkatársak, akikre az intézmény bizton számíthat a nagyobb feladatok kivitelezésében. Önkénteseink, a múzeumi mediátorok rendszeresen jelen vannak pl. a Múzeumok Éjszakája rendezvényein, nagyobb kiállításaink megnyitásakor, és gyakran vállalnak helyettesítő teremőri feladatokat a főállású munkatársak szabadságolása, vagy táppénzes betegsége idején, közreműködnek adminisztrációs feladatok kivitelezésében, vagy akár modellt ülnek fiatal képzőművészeknek. Tapasztalataink szerint a kurzusok résztvevőinek többsége generációjuk legaktívabb képviselői, akik a múzeumi programok mellett más közösségek munkájában is részt vesznek, s emellett sokszor családi kötelezettségeiknek is eleget kell tenniük.

Cselekvő önkéntesek a múzeumban

2017. évi programjaink utolsó szakaszában született meg a döntés, hogy a *„Cselekvő közösségek közösségek – aktív közösségi szerepvállalás”* című kiemelt projektben a Herman Ottó Múzeum a 8 éve tartó múzeumandragógiai projekttel vesz részt, együttműködve a II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtárral, a Miskolci Kulturális Központ Nonprofit Kft.-vel és a Rotary Klub Miskolci Angyalok tagozatával.

Az együttműködő partnerek választását elsődlegesen az intézményi működés rokon vonásai motiválták. Egymástól eltérő arányban, de mindhárom esetben fontos eleme a napi működésnek a közönséggel való kapcsolat és a kulturális örökségi elemek jelenléte, az azokkal való foglalatosság. A könyvtár esetében az elkülönített helytörténeti szakirodalmat gondozó gyűjtemény, a kulturális központ esetében pedig a fenntartásában működő, a városképet meghatározó építészeti örökségi elem, a diósgyőri vár említhető e tekintetben. A partneri kapcsolat közös programjait ezek köré szerveztük, a konkrét rendezvények pedig – ahogyan az a korábbi években is történt – elsősorban a múzeum 2018. évi kiemelt programjaihoz kapcsolódtak. Különböző múzeumi helyszínekre 18 programot terveztünk a 2018. évre. A Rotary Klub alapvetően a kapcsolati háló kiszélesítésével járult hozzá az eredményes működéshez.

A 2018. év kiemelt programjai nagyobbrészt a régészeti feladatellátás köré csoportosultak. Első blokk a Magyar Nemzeti Múzeum Seuso-vándorkiállítása és kísérőrendezvényei voltak. A késő római ezüst étkészletet bemutató előadások egyrészt konkrét információkat adtak a kincsről és annak előkerülési körülményeiről, fölvázolták annak tágabb

birodalmi összefüggéseit és a római életmód aktuális részleteit, másrészt – ahogy a kiállításban is – Borsod-Abaúj-Zemplén megye legszebb római kori emlékeinek bemutatásával, a Római Birodalom tartománya (Pannonia) és a szomszédos Barbaricum között meglévő éles kontraszt érzékeltetésével árnyalták a korszakról alkotott képet. Az előadások egy része kifejezetten a kurzus hallgatóinak szólt, mások, pl. Mráv Zsolt régésznek (Magyar Nemzeti Múzeum), a kiállítás egyik kurátorának előadása a Miskolci MAB székházban a nyilvánosság bevonásával mindenki számára elérhető volt. Az előadások mellett szakavatott munkatársak közreműködésével tárlatvezetéseken lehetett közelről is megismerni a Seuso-kincset. A folyamatos üzemben 3 hétig, napi 12 órás időtartamban látogatható tárlat kivitelezésében aktívan részt vettek a kurzus hallgatói is. A teremőri feladatok mellett kérdőívek kitöltésére kérték a látogatókat. 27 fő önkéntes 499 munkaórát tejesített ezen időszak alatt. A 3 hétig nyitva tartó kiállítást 24 600 fő tekintette meg. A látogatók több mint kb. 10%-át sikerült rávenni, hogy válaszoljon a kérdőív általános múzeumi működésre, a múzeumlátogatási szokásokra, illetve a Seuso-kincsre vonatkozó kérdéseire. A Herman Ottó Múzeum működésének eddigi ideje alatt ez a legnagyobb hagyományos módon végzett közvéleménykutatás. Kiértékelése még nem fejeződött be.

A régészeti témájú kiállítás mellett konkrét régészeti ásatások helyszíneinek megtekintése nyitott tágabb teret a terepi feltáró és gyűjtőmunka módszertanának megismeréséhez. A megelőző régészeti feltárások szemléletes példája a Miskolcot Kassával összekötő autópálya nyomvonalának arnóti szakaszán végzett ásatás. A helyszíni bemutató a régészeti feltárások fajtáinak ismertetésén túl a terepi munkák jogszabályi hátteréről, az ásatási dokumentáció fontosságáról és kivitelezéséről, a terepi munkavégzést követő feldolgozási feladatokról, továbbá a leletek szakszerű tárolási kérdéseiről is tájékoztatást adott. Ismertetést kaptak az érdeklődők a régészeti ásatások társadalmi hasznosulásának lehetséges módozatairól is. Mindez eredeti környezetben, a rézkori, vaskori, római császárkori és Árpád-kori telepnyomok közvetlen közelében történt, A résztvevők kézbe is vehettek az ásatáson előkerült régészeti leletekből is néhányat.

A másik megtekintett ásatási helyszín a diósgyőri vár volt. Itt évek óta a tervezett műemléki helyreállítást megelőző feltáró kutatás folyik, amelynek munkálatait rendszeresen megtekintjük a csoporttal. Idén a vár vizesárkában zajlanak a feltárások.

Maga a vár közismert és kedvelt városképi elem, s a kulturális örökség középkorból fennmaradt épített emlékeként kiválóan reprezentálja a múlt/jelen/jövő egymással összefonódó folyamatát.

Ehhez a tematikához jól illeszkedik a régi Miskolc emlékképeit bemutató előadás, amely egyben egy készülőben lévő képzőművészeti kiállítás anyagának gyűjtéséhez kért közreműködést az önkéntesektől. A város egyes épületeiről, városrészeiről készített régi fotókat várunk(vártunk?), olyan felvételeket, amelyek egy átlagos családi fotótárban előfordulhatnak, de városépítészeti/történeti szempontból is fontosan lehetnek. Ezzel a programmal lényegében a múzeumandragógiai kurzus 2019. évi munkáját is megalapoztuk.

A szépkorú közösséget több alkalommal sikerrel vontuk be olyan feladatokba, amelyek jól illeszkednek a múzeumi gyűjtőtevékenységhez. Az előző évi kurzus hallgatói közül egy önként jelentkező saját családtörténeti kutatásaihoz rendszerezett iratokat, fotókat és egyéb relikviákat, majd előadása után átadta a több mint 300 darabból álló

kollekciót a múzeumnak. Ugyanez az önkéntes munkatárs 2016-ban ösztönzésünkkel és támogatásunkkal a Miskolci Máltai Játszótér dolgozói és lakótelepi gyerekek, – összesen 57 gyermek és 27 felnőtt kísérő – múzeumlátogatását szervezte meg úgy, hogy a múzeum Képtárában, a Pannon-tenger kiállításban, a Papszeri Kiállítási Épületünkben és a Thália-házban saját maga tartott számukra tárlatvezetést is.

Más esetben az önkéntes előadó saját korábbi munkájához kapcsolódó témában tartott előadást a Bükk-hegység forrásairól, illetve Miskolc vízellátásáról. A 2018. évi Múzeumok Éjszakájára pedig egyikük saját gyűjteményéből rendezett ideiglenes tárlatot: az ásványokból kreált asztali díszeket történelmi távlatba helyezve részben bányászattörténeti, részben ásványtani adatokkal dokumentált előadással és tárlatvezetéssel mutatta be a csoport hallgatóinak és a múzeumlátogatóknak.

Tapasztalataink szerint legsikeresebb rendezvényeink a szakmai kirándulások, ásatási helyszínek megtekintése mellett a raktárlátogatások voltak, ahol a szakmuzeológusok nemcsak a műtárgyak tárolásának körülményeit mutatták be, hanem azok nyilvántartási munkáiról is tájékoztatást adtak.

A programadó eredeti elképzelése szerint a Miskolcon kiképzett önkéntesek, miután felvértezték magukat múzeumi tudással, az intézmény háttértámogatásával kilépnek a régióból, és más múzeumok gyűjteményi/kiállítási anyagának és programjainak megismerésére törekedve kapcsolatba kerülnek a vidéki és budapesti közgyűjteményekkel. 2016-ban egy kétnapos kirándulást szerveztünk, amelynek célja a szegedi és a kecskeméti múzeum meglátogatása volt. A kis létszámú csoportot mindkét helyszínen készséggel fogadták a helyi szakemberek.

A kecskeméti városháza gyönyörű szecessziós épületét pedig személyesen Mák Kornél alpolgármester – nem mellesleg andragógus – kalauzolásával ismerhettük meg. 2017-ben egy budapesti kiránduláson a Műcsarnokban a Monarchia festészetét bemutató Aranykor című kiállítást tekintettük meg a miskolci Jameson CineFest szervezésében is aktívan közreműködő Muszatics Péter exkluzív tárlatvezetésével. 2018-ban Borsod-Abaúj-Zemplén megye keleti területeire tettünk egy kirándulást, amelynek során megtekintettük a karosi honfoglalás kori emlékhelyet, a karcsai Árpád-kori templom Pácin reneszánsz kastélyát, valamint a Magyar Nyelv Múzeumát Sátoraljaújhely–Széphalmon. Utóbbi helyszínen a múzeum munkatársa vezetésével, a többi helyszínen pedig a kiránduló csapat egy-egy tagjának felkészült és alapos előadása révén ismerhettük meg a nevezetességeket. A múzeumi munkatársakkal közösen szerveztünk kirándulást Kelet-Szlovákiába is. Ezek a programok a közösség összekovácsolódását is erősítették.

A 2018. évi Múzeumok Éjszakáján 16 önkéntes 4 különböző múzeumi helyszínen 98 munkaórában vett részt a rendezvények lebonyolításban. A pályázat intézményi együttműködési keretén belül 6 múzeumi önkéntes 28 órában segítette a Miskolci Kulturális Központ által működtetett diósgyőri várban a Középkori Forgatag című kétnapos rendezvény lebonyolítását is.

Összefoglalás

A Herman Ottó Múzeum egy hosszabb ideje tartó sikeres projektjét emelte be a pályázati

keretek közé. Közösségformáló munkánk eredményei tehát több év munkájának terméke.

Múzeumandragógiai programjaink első fázisában célkitűzéseink ismertetése után ismeretátadással sikerült felkeltenünk gyűjteményeink, rendezvényeink, kutatási témáink és eredményeink iránt az érdeklődést. Ezek révén kialakult egy olyan növekvő létszámú közösségi csoport, amely igényli a múzeumi élettel kapcsolatos információt és tájékoztatást, rendezvényeinket és a munkatársakkal való kapcsolatot. A múzeum holdudvarába kerülve ezek az aktív önkéntesek továbbadják a birtokukba került információt, tudást. A közreműködői aktivitás kiváltása tehát nemcsak cél, hanem eszköz is pl. arra, hogy újabb csoportok, közösségek érdeklődését keltsük föl a múzeum és annak tevékenysége iránt. Jó példa erre a miskolci Indián Nyár Értelmiségi Kör látogatása, amelyet a mindkét szerveződésben közreműködő tagok aktivitása valósított meg. Kifejezetten a program célközönségének szervezett eseményeken túl a kurzus tagjai rendszeresen részt vesznek más múzeumi programokon, kiállítás-megnyitókon. konferenciákon, ismeretterjesztő előadásokon stb.

Második szakaszban a múzeumi háttértevékenységben aktív közreműködő félként jelentek meg az önkéntesek (teremőrzés, tárlatvezetés, programok szervezése, gyűjteménygyarapítás, kiállításrendezés stb.). Tevékenységünkkel tehát nemcsak a múzeum társadalmi beágyazottságát tudtuk erősíteni, hanem alapfeladataink ellátásához nyertünk meg aktív közreműködő partnereket. Mindennek a hozadéka, hogy a múzeumi összejövetelek nagy lélekszámú közösségén belül tanúi lehettünk kisebb mikroközösségek létrejöttének, személyes barátságok alakulásának is.

A Herman Ottó Múzeum – mint korszerű kultúraközvetítő intézmény[4] – múzeumandragógiai programjai tehát a közösségépítéssel egyidejűleg újabb személyes kapcsolatok alakulását is generálják. Ebből a szempontból fontos körülmény az is, hogy a csoport egy kicsi, de gyarapodó lélekszámú része évről-évre visszajáró tagja a múzeumbarátok ezen csoportjának, és a múzeum részéről is 6 éve ugyanaz a személy koordinálja a programokat. Úgy látjuk, sikerült lépéseket tennünk abba az irányba, hogy rendezvényeink, helyszíneink és nem utolsósorban tevékenységünk révén a Herman Ottó Múzeum harmadik helyként[5] épüljön be az odalátogató érdeklődő, nyitott szemléletű emberek életébe.

---

4 SZABÓ József: A múzeumok új kihívása: a múzeumandragógia. In: Kurta Mihály–Pató Mária (szerk.), Múzeumandragógia. (Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga). Miskolc–Szentendre, 2010, 92.

5 https://cskwiki/harmadik-hely

Történelem, hagyomány Pitvaroson

Bevezetés

Pitvaros olyan múlttal rendelkező település, melynek résztvevői és azok leszármazottai évek óta a kitelepítéssel járó elvarratlan szálakat hordozzák magukban. Úgy gondoltuk, a pályázat megvalósítása lehetővé tenné az elhallgatott, meg nem értett egyéni és csoportos élettörténetek, átélt események újra élését és ezáltali feldolgozását, a tragédiák eltemetését.

A mintaprojekt megvalósulása 2017 novemberétől 2018 októberéig tartott. A célunk, hogy új, közös tudat és cselekvéssorozat épülhessen ki, amelyet a település történelméből adódóan a magyar és szlovák hagyományok felkutatásával, a kulturális örökség összegyűjtésével és annak kiállításával szeretnénk elérni. Fontos számunkra a helyi identitástudat erősítése, hagyományaink ápolása. Az idős korosztálynak az emlékezést, a múlt feldolgozásának esélyét kínáljuk, a jövő gyermekeinek pedig valós múlt képet szeretnénk örökségül hagyni.

Ezeken túl a projekt rendelkezik egy átfogóbb céllal is, ami a kapcsolatok, az egyének egymáshoz való közelebb vitele. A település kulturális intézményeinek társadalmasításával omoljanak le a személyek között felépült falak, és közös cselekvéssel jöjjön létre egy mindenki által felépített produktum.

A projekt kiindulási pontjai

A mintaprojekt tartalmát egy, a településen végbement történelmi változás ihlette. A török hadjárat miatt 1552-től Pitvaros elnéptelenedett. 1816-ban evangélikus szlovák családok települtek be az egykori település területére. Nem sokkal később, 1843-ban területeinek kétharmadát elveszítette, mert lakosait a bécsi államkincstár dohány termesztésére akarta kötelezni, a pitvarosiak azonban a követelésnek nem engedelmeskedtek. Válaszul

az osztrák hatóságok területének nagyobbik felétől megfosztották Pitvarost, és az elvett területen két másik települést alapítottak, Ambrózfalvát, és Csanádalbertit. Az 1946 utáni években a község etnikai összetétele jelentősen megváltozott. A második világháborút követő szerződéseknek eleget téve 2000 szlovák anyanyelvű pitvarosi lakos települt át Csehszlovákiába, a Felvidékre. A lakosságcsere keretében a Felvidékről 1300 magát magyarnak valló személyt költötettek át Pitvaros üresen maradt házaiba. Azóta eltelt több mint 70 év, a fejlődéssel, a demográfiai jellemzők változásával az akkori idők emlékei halványulni látszanak.

A régmúlt idők emléktárgyait az Erdei Ferenc Közösségi Színtérrel szemben található Szlovák Tájház őrzi, amely fontos szerepet játszik a közösség életében. A Tájházat a 80'-as évek végén a Magyarországi Szlovákok Szövetségének helyi szervezete vette meg az akkori tulajdonosától. Néhány évvel később anyagi megszorítások miatt a Műemléki Felügyelőségé lett az épület, amely jelenleg a Kincstár és Vagyonkezelő tulajdonában van. Pitvaros Község Önkormányzata kérvényt nyújtott be az épület használatának vagy tulajdonának jogáért.

A Közösségi Színtér a község kultúrát generáló központja, amely 1988-óta működik a lakosság szolgálatában. Közösségi Színtérré 2012. évben emelkedett, az Integrált Közösségi és Szolgáltatói Tér című birtokosi okirat elnyerésével. Napjainkban egy szépen felújított, berendezett épület várja a közösséget.

Ez a két központi hely, ahol a projekt előkészületei, folyamatai játszódnak, és itt kerül sor a projekt zárásaként megrendezett digitális kiállításra is.

A Pitvarosi PROVITA Segítő Szolgálat

Az Egyesület 1997. évben alakult meg. A PROVITA annyit tesz: *„életért"*.

Célja a lakossági szűrővizsgálatok és mentálhigiénés programok segítése, illetve kapcsolatok kiépítése a faluban működő szervezetekkel, valamint az önkormányzattal.

A feladatát adományok gyűjtésével, illetve egyéb segítő tevékenységgel oldja meg. Különös gondot fordít a családokra, a nagycsaládosokra és az idősekre.

Az egyesület feladatának tartja a kultúraterjesztést, hagyományőrzést, a szociális kapcsolatok elősegítését, a társadalmi problémák feltárását, a digitális tudás elősegítését és azok fejlesztését. Az Egyesület központi szerepet töltött be a Pitvarosi Teleház megalakulásában, fenntartásában. Fő szempont, amely a cselekvő közösségek projekthez szorosan kapcsolódik: a közösség fenntartása, a kultúraterjesztés és a hagyományőrzés.

A PROJEKTBEN RÉSZT VETT EGYÉB SZERVEZETEK

Pitvaros Községi Önkormányzat

Összefogja a helyiek ügyeit, a hivatali ügyintézés központja. Mivel a környező kistelepüléseken élők száma igen megfogyatkozott, így Pitvaros, Ambrózfalva, Csanádalberti és Nagyér településeket közös önkormányzati hivatal fogja össze, melynek neve: Csanádalberti Közös Önkormányzati Hivatal. Közös jegyzővel és közös testületi ülésekkel irányítják a mikrotérséget. Fontos számukra a település jóléte, közösségek kialakulása,

az aktív közösségi élet.

Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat

Támogatnak minden olyan rendezvényt, amely a szlovák nyelvvel és hagyomnyokkal kapcsolatos. Fő céljuk a szlovák hagyományok, kulturális emlékek őrzése, továbbítása, életben tartása.

Nagyboldogasszony Plébánia

Igen aktív intézménye a településnek. Évente több eseményt szerveznek: táborkat, hittanórákat és tanórákat. Önkéntes munkájukkal segítik a rendezvények lebonyolítását. A közösségi érdek szem előtt tartása mellett a helyi identitás tudat mélyítését, és ennek megtartó erejét támogatják.

Ambrózfalva – Csanádalberti – Pitvarosi Evangélikus Egyházközség

A szlovák kultúra, nyelv és a hozzá tartozó vallás tovább hagyományozása, őrzése és fenntartása révén kapcsolódnak.

A projekt célja

A település történelmi és emocionális helyzetének ismeretében a mintaprojekt célja a személyes kontaktusok gyakoriságának növelése a lakosok között, a régmúlt idők sérelmeinek feldolgozása és megismerése, a tolerancia fejlesztése, az emberek érzékenyítése.

Kulturális intézményünk egyedi eszközeivel folyamatosan szakmai-módszertani támogatást biztosított és jelenleg is biztosít a település civil szervezetei számára a társadalmi kohéziót erősítő, közösségfejlesztő folyamatok megvalósításához.

Egy közösséget érintő mintaprojekt megvalósítása során szükség van a módszertani fejlesztések egész tárházára. Esetünkben az érintett korosztályok skálája is igen széles. A hagyományok átörökítése szempontjából a fiatalabb generáció, az emlékezés és a megélt események átadása szempontjából pedig az idősebb korosztály volt a mérvadó. A különböző rendezvényeken, illetve megmozdulásokon számos módszertani elemet alkamaztunk: előadás; szemléltetés; magyarázat; következtetés; élménynyújtás; kérdőívezés; interjúztatás; vetélkedő.

Az összes formánál igyekeztünk mi, szervezők, csupán passzív irányítóként részt venni az eseményekben, hogy a tényleges megvalósulás egy közösségi tudat legyen. Az élménynyújtás és a vetélkedő szervezése, valamint az előadás (amelyre önkéntes személyek, csoportok vállalkoztak) voltak azok a módszerek, amelyek segítségével aktív közös tevékenységre ösztönöztük a többi résztvevőt. Ezek alkalmával a gyermekek, középkorúak és az idősebb generációk saját értékeik, tehetségük hozzátételével emelték egy-egy közös rendezvény színvonalát. Ilyenkor megvalósult az értékátadás és annak fogadása.

A kérdőívezés és interjúztatás során már az információgyűjtés szervezettebb, irányítottabb formáját választottuk, amikor egy-egy beszélgetés során konkrét momentumokra is rákérdeztünk.

A projekt szakmai megvalósítása a gyakorlatban

A projektről két kisfilm készült, amelyekben a közösségi cselekvéssorozatok és az események is nyomon követhetőek.

Szlovák gasztronómiai nap. Fotó: Tószegi Csilla

RENDEZVÉNYEK

- 2017. december 14. – A Mintaprojekt bemutatása a helyi érdekeltségű intézményi vezetőknek és a helyi csoportok tagjainak;
- 2018. március 08. – A mintaprojektben részt vevő személyek megbeszélése, a projekt folyamatainak megbeszélése, a projekt nyomon követése; (A következőkben ezek az alkalmak kéthetente ismétlődtek.)
- 2018. április 14. – Projekt megnyitó; A rendezvényen az általános iskolás gyerekek játékos vetélkedő formájában ismerkednek meg Pitvaros történelmével. A gyerekek által gyűjtött anyagokból összeállított kiállítás megnyitója;
- 2018. május 26. – A Szlovák Tájházban lévő kiállítás megtekintése;
- 2018. június 30. – Gasztronómiai nap – Szlovák sütemények készítése;
- 2018. augusztus 03. – Jövőbeni kapcsolatok és történelmi múltat érintő együttműködések tervezése.
- 2018. szeptember 17. – A mintaprojekt kiértékelése, összegzése a lakossággal együttműködve.
- 2018. szeptember 29. – Projektzáró rendezvény.

A mintaprojekt megvalósításának érdekében heti szintű megbeszéléseket tartottunk.

Több munkacsoport is alakult: vallási, kulturális és amelyik a kérdőívekkel foglalkozott.

A mintaprojekt hatásának és a kulturális közösségfejlesztési modell adaptálhatóságának bemutatása

A projekt hatása többrétegű: erősíti az identitástudatot, esélyt teremt a régi korszellem és emberek megismerése. Érthetővé, beláthatóvá válnak a letűnt időszakok szokásai, hagyományai, nyelvezete, de még egy-egy személyes életutat is végig követhetünk.

Összegzés

Mintaprojektünk nagyon hasznos modell lehet egy település történeti múltjának feldolgozására. Legfőképpen azon intézményeknek, településeknek ajánlanánk, amelyeknek a múltjában az emberek mindennapi életét érzékenyen érintő, drasztikus változások történtek. Gondolunk itt Pitvaros történetében az 1947-es lakosságcserére, amikor a falu lakosságának közel 70%-a (magyarországi szlovákok) települt ki a mai Szlovákia területére, és az ott élő magyarságot kényszer betelepítések által költöztették a mi falunkba. Mintaprojektünk előkészítésekor számos érdekes és hasznos adat került felszínre, amelyeket a megvalósítás során felhasználtunk.

CsongrádOn - Virtuális városismereti kalandjáték

A mi kalandunkról, a mi projektünkről...

Bevezető -- 2017. októbere

Kellemes őszi nap volt, amikor az ember élvezi még a napsütést, elmereng azon, hogy a nagy nyári őrület után végre, kicsit csendesebb, nyugodtabb időszak következik az életében...

S ekkor az októberi széllel megérkezett a mi csudálatos Mary Poppinsünk, Harangozóné Pálnok Orsi. Beviharzott, és a csak rá jellemző tornádószerű energiával elsöpörte a nyugalom utáni vágyainkat.

Látva arcomon a kétségbeesett, szótlan tiltakozást, a *„Gyerekek, jó lesz ez, meglátjátok!!!"* felkiáltással ki is tette a pontot az utolsó ernyedt próbálkozásom végére.

Na, de ha már így rááltam a játékra, akkor ezt csak azokkal, – nem is lehetett volna másként – akikben megbízhatunk. Régi motorosok a könyvtárosok, múzeumosok is, dolgoztunk együtt a VIFI-sekkel is (Vitalitásért és Fiatalokért Egyesület) majd csak elevickélünk valahogy.

Fene se gondolta, hogy egy projektben ismerszik meg az ember!

2 hónappal korábban:

Csongrádon vagyunk, nyár van. Nekünk művházasoknak, múzeumosoknak, könyvtárosoknak és a minket segítő civil szervezeteknek már minden porcikánk izzad a munkától, a nagy rendezvények, táborok miatt, amelyeken elégedett tömegeket, résztvevőket szeretnénk látni.

Újra és újra rájövünk, hogy nem tudjuk, mi tetszene a középiskolás korosztálynak, mivel lehetne elérni azt, hogy még többen legyenek, és mélyebben bevonódjanak a városi kulturális életébe. Nem látjuk őket a színházban, nem látjuk őket a kiállításokon, a múzeumban, könyvtárban, a hagyományőrző programokon, a családi programokon, a gyereknapon sem. Pedig minden korosztályra gondolunk már, és tudatosan mindenkinek szeretnénk kedvezni. De a középiskolás, huszonéves korosztály valahol máshol van.

2017. októbere:
Egy ötlet valahonnan kipattant, ami azért már érlelődött, valljuk be, mindannyiunkban. De túl meredeknek tűnt először, és olyan ismeretlen világnak a számunkra.

Hűű! A telefonon, tableten keresztül lehet, hogy érdekesebb lenne Csongrád is, valami izgalommal megspékelve? Készítsünk nekik valami kalandosat, valami játékosat? Valami kalandjátékosat? Olyat, amilyenek a számítógépes kalandjátékok szoktak lenni!

De azért mozdítsuk is ki őket a számítógép és a telefon rabságából is egy kissé, hadd használják a lábukat, és kelljen kimenniük a valóságos helyszínekre. Mert csak így juthatnak hozzá majd a megfejtésekhez, de ezt az utat is izgalmassá varázsoljuk. Dinamikussá a játékot mi magunk, a saját szereplőinkkel, színészeinkkel, média szakembereinkkel tesszük majd, saját jeleneteket forgatunk le, és veszünk kamerára, hogy lássák benne saját kortársaikat.

De hogy biztosan ne szúrjuk el a mi logikánkkal, stílusunkkal a történetet, hát készítsék el ők maguk a kalandok forgatókönyveit! Találjanak ki ők hozzájuk helyszíneket, rejtélyeket, zsákutcákat. Vezessenek a nyomok a szálakhoz az ő logikájuk alapján. Így ez az ő munkájuk eredménye lesz, és közben kutatniuk, olvasniuk, gondolkodniuk, vitatkozniuk kell, és össze kell dolgozniuk kis csapatokban. Mi egy kezdőfonalat adunk hozzá, egy kerettörténetet, de annak belső mozzanatait, 5 epizódjának részleteit nekik kell kidolgozniuk. Avassuk be őket ebbe a szent titokba, és így bajtársak, sorstársak is lehetünk, és talán közelebb kerülünk egymáshoz, és jobban megértik majd ők is, hogy mi miért van úgy, ahogy.

(részletek Dezső Dóra naplójából)

A PROJEKT MEGVALÓSÍTÓI

Projektgazda:
Művelődési Központ és Városi Galéria

Együttműködő intézmények
Csongrádi Információs Központ Csemegi Károly Könyvtár és Tari László Múzeum, Csongrád Városi Önkormányzat

Együttműködő civil szervezetek, csoportok
Vitalitásért és Fiatalokért Egyesület, Csongrádi Színtársulat - (Csongrádi Színjátszásért Egyesület), Csongrádi Független Filmműhely, Csongrádi Társas- és Szerepjáték Klub - (Sághy Kulturális, Szabadidős és Diáksport Egyesület) Csongrád Város Diákönkormányzata

A CSAPAT és hatásaink egymásra

A MŰVELŐDÉSI KÖZPONT ÉS A VÁROSI GALÉRIA INTÉZMÉNYE

Képzelt szerep: A projektnek keretet a megbeszélésekhez, eseményekhez helyszínt adni,

a pénzügyeket rendezni, elszámolni. Milyen jó, hogy ennek a remek ötletnek, projektnek mi lehetünk a gazdái!

Valós szerep, feladat: A projektet folyamatosan és állandóan koordinálni, a csapatot egyben tartani, a konfliktusokat kezelni, a vitás kérdésekben döntést hozni, a pénzügyeket akkor is nyomon követni, amikor már minden fonalat elveszítettünk, minden kérdésre megpróbálni választ adni, és mindennel képben lenni, a rengeteg partnernek egyszerre eleget tenni. Mindezt úgy, hogy közben el kell látnunk a gigarendezvényeink szervezői feladatait, miközben a többi programról sem feledkezhetünk el. . Ez egy lehetetlen feladat volt.

Tanulság: A közösségfejlesztő projektek, amikor sok emberrel kell együtt dolgozni partneri szinten, rengeteg idő- és energiabefektetést igényelnek. Az emberi tényezőket nem szabad figyelmen kívül hagyni ilyenkor, érdemes ötször annyi idővel, munkával, átvirrasztott éjszakával, fejtöréssel számolni, mint normál esetben. De persze a hozadéka is legalább az ötszöröse.

CSONGRÁDI INFORMÁCIÓS KÖZPONT CSEMEGI KÁROLY KÖNYVTÁR ÉS TARI LÁSZLÓ MÚZEUM

Képzelt szerep: A projektben együttműködő intézményként és közgyűjteményi intézményként szakmailag segítjük a projektet, a fiatalok kutatómunkáját. Milyen sokat profitál majd az intézményünk belőle, megnöveljük a látogatottsági számainkat, és a tiniket is magunkhoz kötjük!

Valós szerep, feladat: Végül mi írtuk a kerettörténetet, nálunk voltak a fiatalok szinte állandóan a legendák kidolgozása miatt. A feladat lefoglalta a muzeológusunkat, az igazgatóhelyettesünket és az igazgatónkat. Naponta egyeztettünk, ötleteltünk a webprogramozóval, designerrel, grafikussal, animátorral. A végén pedig mindent mindenkivel újra le kellett egyeztetni, hogy a partnereknek is tetsszen.

De mi ezt szeretjük, végre valami számunkra is izgalmas dolog, valami innovatív. Folyamatosan azon gondolkodunk még, hogy hogyan lehetne folytatni, tovább fejleszteni, hiszen annyi ötletünk van! Csak mindig az a fránya pénz az akadálya, ami nincs.

Tanulság: Nem kell mindent magunkra vállalnunk, másnak is kell hagyni szerepet, és mások szaktudására támaszkodva az időn tudunk spórolni. Ez egy projektnél fontos. El kell engedni sokszor a saját elképzelésünket, ami nekünk, szakavatottaknak nehéz, de csak nyerünk vele. A csapatmunka az csapatmunka, nem egyéni. A fiatalokat is csak így lehet munkába vonni, ha adunk nekik terepet és lehetőséget.

VITALITÁSÉRT ÉS FIATALOKÉRT EGYESÜLET

Képzelt szerep: Segítünk összeállítani egy fiataloknak szóló pályázatot. A fiatalok megszólítását, a projektbe való bevonzását, valamint az önkéntesek felkutatását, koordinációját végezzük. Megszervezünk egy fiataloknak szánt műhelynapot, ahol tréning módszereket alkalmazva, ízelítőt adunk nekik a projektről és a feladatról. Örülünk, hogy végre indul ilyen projekt a városban, ami kifejezetten a fiatalokat célozza, és hálásak vagyunk, hogy

bevontak minket ebbe a munkába.

Valós szerep, feladat: Segítsünk ötletet találni a mintaprojekthez. Meg kellett védenünk, az ötletet, bebizonyítva, hogy van létjogosultsága egy városi virtuális kalandjátéknak és meg is valósítható. Közben arra a felismerésre jutottunk, hogy ez az intézményes közeg és munkakultúra nem olyan, mint amit mi civil körökben megszoktunk. Koordináltuk a csapatmunkát, közösségfejlesztést, mert nekünk több időnk volt erre, mint az intézményeknek.

Tanulság: Meg kellett nekünk is tanulni intézményi közegben dolgozni. Türelmet és tiszteletet tanultunk egymás irányába. Előfordulhat, hogy néha kerékkötőnek éreznek minket, civileket, mert mást képviselünk. De pont ez a mi szerepünk, a *„csiszolás”* építő jellegű észrevételekkel, a könnyebb utak választása helyett.

CSONGRÁDI TÁRSAS- ÉS SZEREPJÁTÉK KLUB

Képzelt szerep: Segítünk a kalandjáték menetének összeállításában, hogy az kellően izgalmas és logikailag megfelelő legyen.

Valós szerep: Voltunk néhány megbeszélésen, amelyen segítettünk ötletelni. A rendezőt, illetve a webprogramozót segítettük igény szerint a meglátásainkkal a kerettörténet kidolgozásában és a kalandok összefűzésében.

CSONGRÁDI SZÍNTÁRSULAT

Képzelt szerep: A kalandjáték forgatókönyvében található jelenetek eljátszását vállaltuk, melyről videó felvételek készülnek.

Valós szerep: A valós szerepünk megegyezett az általunk elképzeltekkel és előre megbeszéltekkel, de nem gondoltuk, hogy ennyire sok munka lesz vele. Teljes napokat, heteket dolgoztunk a forgatások idején. Nagy élményként maradnak meg bennünk a forgatások.

CSONGRÁD VÁROSI ÖNKORMÁNYZAT

Képzelt szerep: Arra kaptunk felkérést, hogy kortársaink körében segítsünk népszerűsíteni a projektet, vonjuk be őket a kalandjáték kidolgozásának folyamatába.

Valós szerep: A feladatot teljesítettük, tagjaink közül több fiatal is részt vett aktívan a kalandjáték forgatókönyveinek kidolgozásában.

CSONGRÁDI FÜGGETLEN FILMMŰHELY

Képzelt szerep: Nem tudtuk az elején, hogy pontosan mi is lesz a szerepünk, nehezen láttuk át, hogy hogyan fog felépülni ez a kalandjáték, és milyen felvételeket kell majd készítenünk, átadnunk hozzá.

Valós szerep: Már a projekt elejétől fogva részt vettünk a folyamatban. E kellett érnünk, hogy mint több éve a szakmában dolgozó szakemberekre, merjenek ránk

támaszkodni. Csongrád értékeinek bemutatásáért dolgozunk elsősorban, ez volt a hívószó számunkra a projektben, és ezt a szemléletet szerettük volna érvényre juttatni. Kellenek az izgalmak, a fiktív, hatásvadász elemek természetesen egy kalandjátékba, de a helyi értékekre is fel kell nyitni az emberek szemét. Végül sikerült e téren megtalálnunk a kompromisszumos utat, megoldásokat.

Jó tanácsok – a projektünk tapasztalataiból merítve – a közösségépítő csapatmunkához

Hozzatok létre egy alapcsapatot, és velük dolgozzátok ki az ötletet, a projekttervet. Ennek létszáma NE legyen több 5-6 főnél!

Vonjatok be bátran minél több, a témához kapcsolódó szereplőt, együtt csodákat lehet tenni! Nagy, összetett ötleteket csak az egyéni ismeretek, kompetenciák összeadásával lehet megvalósítani!

Szánjatok rá elegendő időt, hogy az elején az újonnan bevont szereplőknek elmagyarázzátok a projektet.

A csapatmunkában mindenki egyenrangú, de mindenkinek legyen tiszta a saját szerepe. A szerepeket és a kereteket egyértelműen már az elején le kell fektetni, és jobb írásban mindenki számára megjeleníteni.

Legyen világos, hogy ki az, aki önkéntes munkát vállalt, és ki az, akinek a munkájáért tudtok fizetni. Ne legyen ebből félreértés.

Ha sok kreatív szakember együtt dolgozik, ott számítani kell arra, hogy a végeredmény nehezen, akár konfliktusok árán születik meg. Ők alapvetően az egyéni és önálló munkavégzéshez vannak hozzászokva, nehezen állnak rá a csapatmunkára.

Nagyon sokat kommunikáljatok egymással, folyamatos jelleggel! E nélkül természetes a félreértések kialakulása.

Minden fontosabb mozzanat elvégzéséről, haladásáról adjanak a szereplők egymásnak közös felületen tájékoztatást! Hozzatok létre egy közös kommunikációs felületet magatoknak (pl. zárt facebook csoport).

A nyilvánosság felé is kommunikáljátok a projektetek, munkátok lépéseit, folyamatát. Minél kreatívabban tudjátok ezt megtenni, annál többen felfigyelnek rá. Kérjétek ebben az önkénteseitek és a fiatalok segítségét, ők jól értenek a digitális technikához!

Mindig szem előtt kell tartani, hogy amit közösen kezdtetek el, közösen kell befejezni is! Mindenkire szükség van egy csapatban, nem szabad, hogy valaki perifériára szoruljon, vagy ki legyen rekesztve végül.

Fontos megvitatni egy-egy elvégzett munkaszakasz után annak eredményét. Figyelembe kell venni, és ha lehet, beépíteni mindenki meglátását, ugyanis a csapat szűrőjén átengedett dolgok nagyobb eséllyel lesznek befogadhatóak a nagyközönség számára!

Fontos a demokrácia egy csapatmunkában, de mindig kell, hogy legyen egy *„nagyfőnök”*, egy főkoordinátor! Ő nem spórolhatja meg a konfliktusok felszínre hozatalát, kezelését és tudnia kell a végső döntéseket meghozni és kimondani!

Legyetek türelmesek egymáshoz!

Ne saját célból, ne saját érdeketekből dolgozzatok, hanem egymásért és az ügyért!

Az értékrendeteket, ha érintheti a projekt, már az elején tisztázzátok. Ezeket a kérdéseket felszínre hozhatja egy csapatépítő alkalom az elején. Mi sajnos ezt kihagytuk, nagy hiányát éreztük! Egymás értékrendjét tiszteletben kell tartani!

Ugyanígy egymás idejét, pihenő idejét, időbeosztását is tartsátok tiszteletben, mindenki más körülmények között dolgozhat (pl. vállalkozóként állandó megbízásokkal, tanárként késő estig tartó tanítási idővel, intézményvezetőként folyamatosan leterhelve, tanulóként, aki hétvégén ér rá, kisgyermekes szülőként, anyukaként, vagy jobban ráérő munkanélküliként vagy fiatalként.) Ha ezeket nem vesszük figyelembe, nem értjük meg, akkor az feszültségekhez vezethet.

Jó dolog a szerződés! Mindent alaposan körül kell írni benne az elején, még az önkénteseknek is! A végén rájöttök, hogy miért kellett volna!

Folyamataink, ÁLLOMÁSaink...

2018. május:

Azt gondoltam, hogy nem kell nekem minden pillanatban ott lennem, hisz tapasztalt, kreatív felnőtt emberek gyűltek össze, akik pontosan tudják, mit akarnak. Hiba volt. Nagyon nagy hiba! Nem azért, mert nem tudták mit akarnak, sőt, azt tudták csak igazán! Az viszont, hogy MI mit akarunk, kezdett elveszni a nagy önmegvalósításban.

Úgy éreztem magam, mint egy anya, akihez hol az egyik gyerek rohan ki a konyhába a fájó lelkét megmutatni, hol a másik.

Egyetlen gondolat volt segítségemre. Mi azért vagyunk most így együtt, azért társultunk hónapokkal korábban, mert szerettük egymást. Jó volt együtt lenni, együtt dolgozni! Képes lesz-e egy játék megváltoztatni, elsöpörni ezeket az érzelmeket?

Utólag kiderült, hogy minden lány megkönnyebbült az érzések kimondásától, a fiúk meg úgy gondolták, ha ez a lányoknak jó, akkor legyen meg az örömük! :)

(részlet Dezső Dóra naplójából)

Projektünk jelentősebb eseményei, tevékenységei

A KALANDJÁTÉK KERETTÖRTÉNETÉNEK MEGALKOTÁSA (SZAKMAI TEAM)

2018. február
Résztvevők száma: 15 fő

Hagytunk időt a kiscsoportok megismerkedésének, a kapcsolattartás módjának, a találkozások megszervezésének megbeszéléséhez.

2018. március 10. - 2018. május 1.
Résztvevők száma: 40 fő

A fiatalok 5 kiscsoportot alakítottak a csoportban feldolgozható legenda témája szerint. A csoporton belül is két legenda közül választhattak, vagy úgy is dönthettek, hogy

egybefűzik a kettőt.

Minden kiscsoportot 1-1 szakmai mentor vagy mentorpár koordinált, az ő feladatuk a fiatalok összehívása és munkájuk megszervezésének segítése volt. Elakadás, vagy a csoporton belül kialakult nehézségek, érdektelenség vagy konfliktus esetében jó pedagógiai érzékükkel megpróbálták átlendíteni, motiválni őket a hullámvölgyeken. Szakmai mentoroknak pedagógiai végzettséggel, tapasztalattal rendelkező személyeket választottunk, akik jól megtalálták a közös hangot a fiatalokkal.

A kiscsoportok feladata az volt, hogy a kalandjáték 1-1 epizódjához forgatókönyveket írjanak a legenda alapján. Ehhez el kellett látogatniuk a kulturális intézményekbe, a történethez kötődő helyszínekre. A múzeum, könyvtár munkatársai, szakemberei a megkeresésükre lelkesen és nagy szakértelemmel reagáltak. Már a legendák kapcsán nagyon sok új információra tettek szert a csapatok, helyi lakosoktól származó beszámolókból, fellelhető írásos anyagokból, előkerült fényképekből. Így a munkájuknak köszönhetően a helyi legendáink ismert történetei kiegészültek, forrásaik, adataik bővültek. Mindezekből pedig nagy részletességgel megírt történeteket kaptunk tőlük, melyekből online feladatok és valós helyszínekre ellátogatva megoldható rejtélyek készültek.

A fiatalok és szakmai mentoraik 2,5-3 hónapon keresztül heti rendszerességgel találkoztak, és intenzíven dolgoztak a forgatókönyvek megírásán.

A csapatok egy ingyen belépőt kaptak a csongrádi Rejtekhely szabadulószobába, ahova minden csapat elment a közös munka elején csapatépítő és a fantáziát, kreativitást mozgósító céllal.

2018. április 17.
Résztvevők száma: 50 fő

Miután az egyes forgatókönyvek elkészültek, egy közös rendezvény keretében a csapatok bemutatták történeteiket, megosztották tapasztalataikat 10-10 perces prezentáció formájában.

A prezentációkat követően egy-egy asztalnál ki lehetett próbálni és meg lehetett oldani kalandonként egy-egy rejtélyes feladatot, a leendő kalandjátékra hangolódva.

FORGATÓKÖNYVEK ÖSSZEFÉSÜLÉSE, PROGRAMOZÁSA, LEFORGATÁSA, HELYSZÍNEK BERENDEZÉSE

2018. április - 2018. október
Résztvevők száma: 30 fő

Az epizódok egybefésülése:
Ebben a projektszakaszban a fő feladat a játék kinevezett rendezőjére hárult, aki összefésülte a fiatalok által megírt történeteket, anyagokat egy kerek történetté. Ennek érdekében a szakmai mentorokkal több megbeszélés is történt külön-külön és együtt is. Végül pedig a kész anyag a partnerek elé került megvitatásra, jóváhagyásra, hogy mindenki szerint elfogadható legyen.

A jelenetek leforgatása

A kalandjáték lényegében videóra felvett párbeszédekből, jelenetekből áll, melyet helyi fiatal amatőr színészek, a Csongrádi Színtársulat tagjai játszottak el, a felvételek és a vágások a Csongrádi Független Filmműhely technikájával, szaktudásával (Oravecz János és Sarusi István) készültek el. A színészek játékát a rendező, Illés Péter koordinálta.

Animációkat és grafikákat is tartalmaznak a videók, melyek Versegi Dávid és Kálmán Áron munkáját dicsérik. Több napig tartottak a forgatások a város különböző helyszínein, amelyekben megjelennek Csongrád természeti és kulturális örökségei is, hiszen mindezzel egyben a város marketingjét is szerettük volna erősíteni.

Webprogramozás, design

A kalandjátékhoz egy honlap készült, mely a www.csongradonkalandjatek.hu weboldalról érhető el. A játék innen indítható el, illetve a honlap tartalmaz információkat is a szereplőkről, a projektről, a felhasznált szakirodalmakról, az aktuálisan játszó játékosokról és az ő eredményeikről. Segítő chatbotokat, facebook oldalakat építettünk be magába a játékba, amelyek elakadás esetén tartalmazhatnak, küldhetnek segítő információkat. Mindez Jónás Attila webprogramozó és designer rengeteg munkájáról ad elismerést.

A helyszínek berendezése

Az online feladatok mellett nagy számban építettünk a játékba valós helyszíni feladatokat. Ezzel a célunk az volt, hogy a helyiek és a más településről érkezők a valóságban is bejárhassák a történetben szereplő helyeket, egy kis motivációt kapjanak a kulturális intézmények felkeresésére is. A játékot lehet akár csapatokban is végigjátszani, így egy csapatépítő kirándulás funkcióját is betöltheti.

A helyszíneken jeleket, tárgyakat, továbbvezető információkat, képeket, QR kódokat stb. lehet találni, amelyek vagy zsákutcába vezetnek, vagy tovább visznek a játékban. Ezekhez a szükséges eszközöket a szakmai mentorokkal és a résztvevő fiatalokkal közösen beszéltük meg, szereztük be, és helyeztük el a helyszíneken.

ZÁRÓRENDEZVÉNY

2018. augusztus 20.
Résztvevők száma: 30 fő

A program célja, tartalma és módszertana:

A záróeseményre 2019. augusztus 20-án került sor, melyen 30 fő vett részt. Szerettük volna megköszönni a projektben aktívan részt vevő fiataloknak és munkatársaknak a munkáját egy külön erre az alkalomra szervezett eseményen. Minden résztvevő és projektmunkatárs kapott ajándékba egy-egy *„CsongrádON pólót”*. A záróeseményt a Csongrádi Borfesztivál záró napjának délutánján tartottuk, de az időpont a nyári szabadságok és az ünnepnap miatt nem bizonyult szerencsés választásnak, kevesen tudtak a fiatalok közül részt venni rajta.

Mindenesetre rövid értékelést, visszatekintést tartottunk a projektről, levetítettük a rövid összefoglaló videót, melyet egyik önkéntes fiatalunk, a 14 éves Szikora Emese készített, és a játék előzetes videóját is bemutattuk, melyet Versegi Dávid készített.

A program végén egy közös fényképet készítettünk a résztvevőkről, akik a CsongrádOn pólót viselték.

Filmforgatás CsongrádON. Fotó: Kecskés Szabó Gabriella

Hatások, eredmények

ELKÖNYVELHETŐ SIKEREINK:

- Körülbelül 50 fiatal vett részt aktívan a projektben, a közös munkában. Körülbelül 10 önkéntes és 15 szakember segítette a folyamatot. Széleskörű összefogást, együttműködést tudtunk elérni.
- Sokakat megmozgatott a téma helyben, nemcsak a fiatalokat, hanem a helyi ifjúsági civil szervezet idősebb tagjait, a témához kapcsolódó civil csoportokat, a helyi színtársulatot, stb.
- Közösségi munkamódban dolgoztunk, a tervezéstől egészen a kivitelezésig részt vett a folyamatban az egész célcsoport.
- Sikeresen megvalósult az első, kifejezetten fiataloknak szóló, kulturális projekt a városban.
- A helyi oktatási intézmények igazgatói, pedagógusai a projektet nagymértékben támogatták, az iskolákon belül a projekt népszerűsítésében

nagy szerepet vállaltak.

- A fiatalok és a bevont szakemberek, önkéntesek kreatív alkotómunkát végeztek, és azok is megtanulhattak csapatban kitartó munkát végezni, akiknek korábban nem voltak ilyen készségeik, tapasztalataik.
- A városban élők és idelátogatók számára egy innovatív, látványos városismereti játék készült, amelyben megmutathatták tehetségüket, kreativitásukat a helyi fiatalok.
- A kulturális intézmények és civil partnereik egy hosszabb folyamatot felölelő közösségi munkában, egy közös cél megvalósításáért dolgoztak együtt, és végül sikerült megmozgatniuk a középiskolás korosztályt.
- Bővült az intézmények és szervezetek kapcsolati tőkéje mind a fiatalok, mind a helyi szakemberek körében.
- Helyi értékekből, legendákból egy újabb helyi értéket, terméket hoztunk létre.
- Generációkon átívelő tanulási folyamat, tudástranszfer valósult meg a kiscsoportos kutatómunkák során.
- Bővült a közgyűjteményi intézmények információs és képi adatbázisa a helyi legendákkal kapcsolatban.
- Bővült a fiatalok helyismerete, megvalósításra koncentráló, gyakorlatias és hiteles projektszemléletet sajátítottak el, és kapcsolatba kerültek a kulturális intézményekkel, civil szervezetekkel.
- A projekt katalizátorként hat más, innovatív, fiataloknak szóló ötletek megvalósításához a városban, valamint további városfejlesztési folyamatokat indíthat el.
- A kalandjáték végigjátszásával a helyi lakosok, fiatalok helytörténeti ismerete a projektet követő időszakban tovább bővül, a kulturális intézmények látogatottsága nő, ez a folyamat a projekt végével nem zárul le.

A HATÉKONYSÁGOT, EREDMÉNYESSÉGET NÖVELŐ MÓDSZEREINK, SZEMPONTJAINK:

- A média feladatokba bevontuk a fiatalokat (filmezés, fotózás, riportok készítése, forgatás, vágás, színjátszás), mert ebben vannak otthon, és szeretik benne megmutatni magukat;
- Gerillamarketing (a projekt logóját tartalmazó matricák osztogatása, ragasztása, a minták közterületekre történő felfestése);
- Facebookos hirdetések megjelentetése, facebook oldal létrehozása a projektnek;
- Az oktatási intézményeken keresztüli toborzás;
- Tréningmódszerek alkalmazása, csapatépítő eszközök, alkalmak tartása a fiataloknak (szabadulószobába látogatás).

Sok munka, rengeteg befektetett idő és energia.

A háttér szervezői csapat folyamatos kommunikációja, kapcsolattartása, erre a célra különböző elektronikus felületek létrehozása és használata, saját digitális tudásunk bővítése.

Saját konfliktusaink kezelése, megbeszélése, egymás szempontjainak, igényeinek figyelembevételével.

Adaptációs szempontok, javaslatok

TOVÁBBI ÉPÍTKEZÉSI LEHETŐSÉGEK

A játék továbbfejlesztésére számos ötlet, lehetőség kínálkozik. Le lehet fordítani, lehet további kalandokat hozzáfejleszteni, a kalandokba további feladatokat, rejtélyeket, zsákutcákat beépíteni, a honlapon további funkciókat, menüket létrehozni, a rajta található információkat, szakirodalmakat, képi anyagok gyűjteményét színesíteni. Lehet jutalmazási rendszert beleépíteni, pl. pontozással, dicsőségfallal, nyereményekkel stb.

Egy hasonló projekt megvalósításához szükséges feltételek:

- nyitottság, bátorság;
- innovatív szemlélet;
- a megfelelő tudású szakemberek, önkéntesek megtalálása; összefogás, együttműködni akarás;
- pedagógusok a csapatban;
- iskolák megnyerése a témához;
- erős koordináció, vezetés;
- sok idő, türelem;
- anyagi források az eszközök beszerzésére (jelmezek, különféle tárgyak kulcsok, ládák, zárak, UV festék, UV lámpa stb.), nyomtatásra, szakemberek díjazására, szerény vendéglátásra, marketingre, pólókra;
- ifjúsági szervezettel vagy önkéntes ponttal való közös munka ;
- témában járatos civilek, önkéntesek (pl. kalandjátékokat, társasjátékokat gyakorlók előnyben) bevonása;
- kulturális intézmények közötti szoros együttműködés, *„beépített”* munkatársak;
- internet, kamera-felszerelés, vágóprogram, grafikai tervező program stb. (ezeket a szakemberek hozzák)
- folyamatos kommunikáció a munka összehangolásához;

MIT LEHETETT VOLNA JOBBAN CSINÁLNUNK? MI LETT VOLNA, HA…?

Saját háttércsapatunknak is egy csapatépítést tartani a projekt legelején, amibe szakértőt, hasonló projektet már végigküzdött munkatársat kellett volna bevonni.

A keretek meghatározását követően kellett volna a szakemberekkel, önkéntesekkel kibővíteni a csapatot, akiknek a feladatát, szerepét nagyon konkrétan meg kellett volna határozni már az első találkozáskor.

A hatásköröket, betöltött szerepeket pontosan behatárolni, leírni, és azokat végig tiszteletben tartani, függetlenül a valóságban betöltött pozícióktól.

Mindenről közösen beszélni, ne legyen az információáramlás tekintetében a személyek között egyenlőtlenség, lemaradás.

Hosszabb időt szánni a projektre, túl intenzív volt a megvalósítás, szorosak a határidők, így gyorsan kifáradt a csapat az első felében.

A fiataloknak is nagyon nagy az iskolai leterheltségük, nehéz őket összeszervezni heti rendszerességgel. Megtették végül, de erőszakosnak tűntünk ennek eléréséért. Az intézmények is rengeteg nagy rendezvényt, programot szerveznek közben, munkatársaik kapacitásai igen végesek. A folyamatoknak be kell érniük, hagyni kell elegendő időt a tervezéstől egészen a megvalósításig. Ideális időtartam a 1,5 év lett volna.

Bár közösségfejlesztés volt a célunk, de ennek, a későbbiekben is együtt maradó, és együtt gondolkodó közösségnek csupán a magját sikerült kialakítani. Továbbra is figyelnünk kell erre a korosztályra, és a közművelődési intézmények programjaiban nagyobb szerepet kell kapniuk együttműködőként.

Összefoglaló

Sokszor vártam közben azt a pillanatot, amikor kimondjuk, hogy ennek a projektnek is vége. (Annak ellenére, hogy a csoportból volt, aki többször is figyelmeztetett, hogy ez kimondottan egy olyan játék, aminek sosem lesz vége, mert folyamatosan fog fejlődni, alakulni, élni.) Talán, mert túl sok feladatot, konfliktust hozott, amit kikerülhettünk volna, ha nagyobb tapasztalattal rendelkezünk, és szánunk elég időt az azonnali megoldásokra. A halogatás nem segített.

- De adott nagyon sok örömöt is!!
- A barátságok megmaradtak, sőt, erősödtek!!
- Jó volt fiatalok között lenni, és velük együtt dolgozni!
- Sok új ismeret, történet, ötlet került felszínre, amelyeket leginkább azok a diákok ismernek, akik benne voltak a kutatómunkában. Ezek a történetek már az övéik.
- Köszönet az önfeledt pillanatokért, a sok nevetésért!

Ez a projekt a mi állatorvosi lovunk. Mind a létrehozott produktumot, mind a hozzávezető utat illetően. Szerintem minden hibát elkövettünk, amit csak lehetett. Ezek egy része kihullik a felejtés rostáján, de a hibák nyomán szerzett tapasztalatokat fel tudjuk majd használni a következő közös munkánk során.

Mert, hogy folytatni kell, ez nem kérdés!

Emlékőrző bányászutódok

Ajánló

Gánt a Vértes lábánál, festői környezetben fekszik.

A Gánt-bányatelepi táj markánsan őrzi az egykori külszíni bauxitbányászat nyomait. A vörös, kietlen, már-már marsbéli tájon járva elgondolkodhatunk arról, hogy milyen geológiai folyamatok történtek itt évmilliókkal ezelőtt, hogyan jött létre az a mintegy 13 millió tonnányi bauxit, melynek kitermelése alapjaiban változtatta meg e kis falu életét. A geológiai rétegek azonban nem csupán a bauxitról mesélnek, a függőleges felületekbe vájt minták tükrözik a kemény fizikai munkát, és a hajdani bányászok életét is felidézik.

A Szép Jelen Alapítványon belül a mi településfejlesztő, közösségfejlesztő szándékainkat tolmácsolja most egy mai fiatalember, a 2016-ban, építészhallgatók számára meghirdetett Gánt-bányatelepi bányászemlékhely és turistapihenő – tervpályázat díjnyertes koncepciójának készítője. Szavai 2018-ban egy lakossági találkozón hangzottak el (a tervpályázat is része az Emlékőrző bányászutódok – Gánt-bányatelepi közpark közösségi fejlesztése projektnek):

„Zalai Tamás vagyok, végzős építészhallgató.

Néhány gondolatban összefoglalnám, miért és milyen céllal kezdtem bele abba a feladatba, amelyet a gánti közösségtől kaptunk mi, építészdiákok 2016 tavaszán.

A gánti közösséget mozgatja, összetartja egyfajta közös pont, cselekvés, ami az idők folyamán bizonyára sokat változott. Még ha más-más formában is, de mindmáig él. A bányászélet egyike a legrégibb mesterségeknek. Ezt átadni ma nem olyan könnyű, mint pár évtizeddel ezelőtt.

Érdekes volt számomra, hogyan lehet egy olyan helyről mondani valamit, aminek a határai pontosan nem körülírhatók, és a léptéke sem befogható egy pillantásra. Aztán jobban figyelve a hely karakterét, valami izgalmas párhuzamot figyeltem meg. Ahogy egy közösség emberöltőről emberöltőre él, és adja át élményeit, pontosan úgy képez rétegeket a

természet is, ahol az egyes rétegek alapját a korábbiak képezik. Épp ez figyelhető meg a mai bányában is.

Ez volt számomra a legerősebb érzés, amelyet formába akartam önteni, mindenki számára megmutathatóvá tenni. A rétegzettség vált az építészeti koncepció alapjává. A bánya működési módja egy igen különös természeti és egyben mesterséges tájat eredményezett."

A mintaprojekt céljai

A Fejér megyei Gánt község a megyeszékhelytől, Székesfehérvártól északra, a Vértes déli lábánál fekszik. Lakossága 850 fő körül mozog.

Gánt-Bányatelep mind jelentősebb bányásztelepülés volt 1926-tól, a bauxitbánya megnyitásától, mint Európa leggazdagabb bauxitbányája, ami az addig mezőgazdaságból és bérfuvarozásból élők számára jó megélhetési lehetőséget biztosított. Ennek megfelelően a 30-as évekre megépült a munkáslakótelep, a rendelőintézet, a kultúrház, a mozi és az iskola is, mely pezsgő közösségi életnek adott hátteret. 1939-től a bánya hadiüzemként működött a háború végéig, az üzem leszereléséig. A háborút követően a kitermelés lassú növekedésnek indult, de 1958-tól jelentőségét fokozatosan elveszítette és 1962. december 31-én bezárták. Területén ma a gánti Önkormányzat tulajdonában lévő Gánt-ÉRT Nonprofit Kft. üzemelteti a Bauxitföldtani Parkot és a Bányamúzeumot.

A település- és közösségfejlesztési céllal elindított Emlékőrző bányászutódok – A Gánt-bányatelepi közpark közösségi fejlesztése-projektünk 2013-ban kezdődött el. Néhány évvel később, egyetértve a Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás EFOP-1.3.1-15-2016-00001 kiemelt projekt alapgondolataival 2018-ban úgy döntöttünk, hogy tovább lépünk, és kissé módosítva a korábbi elnevezést, csatlakozunk az országos projekthez Fejér megyei mintaprojektként, Emlékőrző bányászutódok – Egy újabb lépés a Gánt-bányatelepi közpark közösségi fejlesztése elnevezéssel. Megláttuk ebben a csatlakozásban továbbfejlődésünk, eddigi eredményeink közösségivé tétele és a tapasztalatszerzés lehetőségét.

Maga a Szép Jelen Alapítvány, mint a mintaprojekt gazdája 1992 és 1994 között civil szervezetek közösségi összefogásával, adományokból, igen jelentős önkéntes munkával építette fel az akadálymentes Fecskepalota üdülőházat Gánt-Bányatelepen. Azóta itt egész évben fogadjuk elsősorban fogyatékkal élő és egészségkárosodott emberek csoportjait, rekreációs és közösségfejlesztő programokat kínálva nekik a társadalmi integráció jegyében, évente mintegy 1400 főt. Ebben a küldetésnek tartott munkában a helyiek munkájára, együttműködésére alapozunk.

A ma Bányatelepen élők számára helyben viszonylag kevés munkalehetőség kínálkozik, de közismert, hogy a Vértes mind a fővároshoz, mind Fejér, mind Komárom-Esztergom megye megyeszékhelyéhez közel eső, fontos, gyorsan kiépülő turisztikai célpont.

A településfejlesztési, közösségépítési lehetőség, a helytörténeti adatgyűjtés utolsó pillanatainak megragadása, a fogyatékkal élők iránti érzékenyítés, a helyi turista infrastruktúra-fejlesztéssel a helyi gazdasági élet élénkítése szempontokra alapozva Gánt Község Önkormányzata 2013. december 30-án együttműködési megállapodást kötött

Alapítványunkkal a Gánt-bányatelepi közpark közösségi fejlesztésére.

AZ EMLÉKŐRZŐ BÁNYÁSZUTÓDOK - EGY ÚJABB LÉPÉS A GÁNT-BÁNYATELEPI KÖZPARK KÖZÖSSÉGI FEJLESZTÉSE PROJEKTBEN ELNEVEZÉSŰ CSELEKVŐ KÖZÖSSÉGEK - MINTAPROJEKTÜNK CÉLJAI

- A bányászemlékhely, turistapihenő, szabadtéri kiállítás terveinek széles körű ismertté és elfogadottá tétele;
- a helyi közösség bevonása a jelen időszak munkálataiba, a speciális földbeton építőtechnika megismertetése, a bányászemlékhely és turistapihenő szakmai tartalma fejlesztésének, az adatgyűjtő forgatásoknak elfogadottá tétele;
- a további időszak eseményeinek közös tervezése, ezzel a mintaprojekt időtartama alatt az átfogó projekt továbbvitele;
- a közpark területének karbantartása, előkészítése, a jelenlegi pihenő karbantartása, e munkával a közösség összetartása, közösségi események rendezése;
- történész bevonásával a még élő bányászutódok emlékeinek rögzítése, rendszerezése, a bányászemlékhely és turistapihenő szakmai tartalmának megalapozása;
- a több mint egy emberöltőn át tartó bauxitbányászatnak a helyben lakó bányászok életére, hétköznapjaira, ünnepeire gyakorolt hatása tematikában;
- az összegyűjtött és feldolgozott történeti tudásanyagra építve a mintaprojekt keretében múzeumpedagógiai program, több fordulós, hagyományteremtő kreatív kalandjáték kidolgozása;
- e munkáról összefoglaló film készítése, közzététele közösségünkben, mindezzel közösségünk összetartó erejének erősítése,
- a Gánt-Bányatelepen erős hagyományokkal bíró esélyegyenlőség iránti érzékenyítés, a tervekben ennek tükrözése.

A mintaprojekt bemutatása

A MINTAPROJEKT HELYSZÍNE, IDŐTARTAMA, JELENTŐSÉGE

A Emlékőrző bányászutódok - Egy újabb lépés a Gánt-bányatelepi közpark közösségi fejlesztése projekt Gánt-Bányatelepen, a Szép Jelen Alapítvány Fecskepalotájában, illetve a település közparkjában valósul meg 2018 januárja és októbere közötti.

A projekt jelentőségét növeli, hogy a Gánt-Bányatelepre 2013 óta évente többször visszalátogató, hajdan itt élt bányászcsaládok még élő tagjai, sőt már az ő leszármazottaik, a projekt adatközlői is nagyon idősek. A július 2-i filmfelvételeken még ott ült körünkben Kati néni (Böröcz Sándorné, Juhász Katalin), aki a szeptember 2-i bányásznapra szervezett filmbemutatót már sajnos nem érte meg.

Éppen ezért vissza nem térő, emlékgyűjtő, közösségösszetartó alkalmak, a közös visszaemlékezések rendezvényei kiterjeszthetik a közösség határait, hiszen azokon bárki,

kapcsolódási pontot találva részt vehet. A közösség eddig el nem ért tagjainak bevonása jelentős eredmény lehet számunkra.

A közös tavaszi, nyári, őszi közösségi alkalmak, találkozók lehetőséget adnak a közösség együtt gondolkodására, a közös cselekvésre.

Az „emlékőrző bányászutódok" fákat ültetnek Gánt-bányatelepen családjuk és a hajdani bányászélet tiszteletére. Fotó: Fecskepalota

ELŐZMÉNYEK

2016-ban e kis közösségben körvonalazódott további parkfejlesztési tervünk, egy bányászemlékhely és turistapihenő létesítése. Feltett szándékunk volt, hogy minél szélesebb közösség közös gondolkodásával alakítsuk ki a közpark következő elemét. Első lépésként a megvalósítandó emlékhely építészeti tervkoncepciója született meg a Szép Jelen Alapítvány - Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki Kara Lakóépület Tervezési Tanszéke - Gánt Község Önkormányzata közös pályázatán, mely Zalai Tamás építészhallgató Jó szerencsét! elnevezésű pályaművén alapul. A jövőben közösségi módon felépülő, különleges, bauxitbányászatra, vértesi tájunk geológiai adottságaira vonatkozó asszociációkat is magában hordozó épület már önmagában esztétikai, építészeti értéket képvisel. Ugyanakkor szándékunk szerint a projekt célcsoportjai, helyi lakosok, elszármazottak, emlékőrző bányászutódok, turisták számára közösségi térként szolgál. Folyamatos célunk, hogy a helyi közösség igényeit kielégítve, erős identitás és szolidaritásképző ereje legyen kezdeményezésünknek, és az azt szimbolizáló építménynek. Szeretnénk, ha összetartásunk erejét a rövid időre ide érkezők is megéreznék. Az építményben majdan

megtekinthető szakmai tartalom fejlesztését ekkor terveztük el közösen: össze kell gyűjtenünk minden lehetséges tárgyi, szellemi emléket és főként az itteni bányászéletet megtapasztaltak emlékeit, visszaemlékezéseit, amíg még lehet, azzal a céllal, hogy megőrizhessük bányászhagyományainkat, beépíthessük mostani életünkbe, és átörökíthessük. Ezért az építménybe olyan vizuális elemeket, filmbe is foglalt kiállítást álmodtunk, amit az ide érkezők igényeik szerint, rövid pihenőjük alatt meg tudnak nézni, megismerve a bányatelepiek hajdani életét.

2017 októberében kapcsolódást találtunk szándékainkban a Cselekvő közösségek-projekttel, amely kezdeményezésünket Fejér megyei mintaprojektjéül választotta.

A MINTAPROJEKTET MEGVALÓSÍTÓ EGYÜTTMŰKÖDŐ SZERVEZETEK

Gánt Község Önkormányzata

Gánt település közigazgatási területének 70%-a a Vértesi Tájvédelmi Körzet része, a térségben nagy hagyományai vannak a gyalogos, autós és kerékpáros turizmusnak egyaránt. Az önkormányzat stratégiai feladatai között szerepel a falusi turizmus fejlesztése. Különös tekintettel Gánt zömmel sváb nemzetiségű lakosságára, turistaként visszavárják a községből elszármazottak rokonait és a német anyanyelvű turistákat. Gánton nagy hagyományai vannak az olyan közösségi célú fejlesztéseknek, melyek a helyi identitás erősítéséhez járulnak hozzá, lásd a sváb hagyományok ápolása, illetve a bányász múlt értékeinek, emlékeinek őrzése és továbbadása. Főként, ha az a helyi életminőség javulását is eredményezheti. Az önkormányzattal és Spergelné Rádl Ibolya polgármester asszonnyal az együttműködés, a kölcsönös tájékoztatás és állandó kommunikáció az egész projekt alatt példaértékű volt. Szakmai napjainkon mindig képviseltette magát az önkormányzat. Az önkormányzatnál őrzött archív anyagokat, fényképeket, írott visszaemlékezéseket a projekt rendelkezésére bocsátották. Miután a megvalósulandó turistapihenő és bányászemlékhely a térség új turisztikai szolgáltatása is lesz, így terveink illeszkednek a községben kiemelt célként kezelt településfejlesztő turizmusfejlesztéshez.

GÁNT-ÉRT Nonprofit Kft.

Az elhagyott bánya területét hasznosító Bauxitföldtani Parkot és a Bányamúzeumot üzemeltető nonprofit Kft. az önkormányzat tulajdonában van. A Park és a Múzeum kiállítási anyagai páratlanul érdekesek, amelyek interaktív módon dolgozzák fel a helyi bauxitbányászat történetét, mutatják be eszközeit, a külszíni és a mélyművelési bauxitbányászat közötti különbségeket. A kft. a bányásznapi rendezvények fő szervezője. A cég a projektünket az együttműködési megállapodásnak megfelelően támogatja.

Gánti Művelődési Ház és a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Könyvtár kihelyezett tagkönyvtára

Településünk kis közművelődési intézményei a helyi közösség építésében és a helytörténeti kutatások folytatásában vállalnak részt. A könyvtár helytörténeti és szakmai gyűjteményével segítette projektünk megvalósulását, a Művelődési Ház pedig a megvalósítandó emlékhely népszerűsítésének, közösségi eseményeinek ad teret. Az újonnan feltárt archív anyagok a könyvtárban is elhelyezésre kerülnek.

Szép Jelen Alapítvány
Alapítványunk az Emlékőrző bányászutódok-projekt és a mintaprojekt kezdeményezője és megvalósítója. Alapelvünk a közösségi munkamódszer, megalakulásunk óta így dolgozunk. Fecskepalota üdülőnk is nonprofit működéssel, több partnerszervezet együttműködésében, közösségi kezdeményezéssel, kivitelezéssel és üzemeltetéssel született meg.

PROJEKTÜNK CÉLCSOPORTJAI

Alapvető célcsoportnak tekintjük az emlékőrző bányászutódokat, a Gánt-Bányatelepről elszármazott bányászcsaládok utódait, bárhol éljenek is. Igyekszünk őket minél teljesebb létszámban felkutatni, illetve velük a kapcsolatot folyamatosan tartani. Főként számukra jelent sokat a készülő épület és kiállítás, az emlékezés helye. Ebbe a körbe azonban országos szinten is bevonhatók azok a családok, akiknek családjában még élnek bányász hagyományok.

Ugyancsak célcsoportunk a helyi lakosok köre, akiknek helytörténeti fontosságú az építmény, függetlenül attól, mióta és milyen okból élnek a településen, és akik számára a tavaszi-nyári-őszi idényben közösségi térként funkcionál majd az épület.

Harmadsorban számítunk a turisták, kiránduló baráti társaságok, családok, kerékpárosok, autósok figyelmére, a geológiai különlegességek és a geotúrák rajongóira, az ipartörténet és hazánk történelme iránt érdeklődőkre. Őket feltételezhetően az empirikus ismeretek, geológiai különlegességek, illetve a bányász, mint ember, a bányászélet mindennapjai és a bányászmunka kihívásai és szépségei érdeklik majd.

Különleges célcsoportot jelentenek a Fecskepalota nálunk pihenő, fogyatékkal élő üdülővendégei, és őket patronáló civil szervezetei, mindazok, akik a fogyatékkal élők, a hátrányos helyzetű csoportok ellátásában érdekeltek. Számukra annak lehetőségét kínáljuk, hogy az esélyegyenlőség jegyében lehetővé tesszük a pihenés mellett a helyi bányászati hagyományok megismerését, ugyanakkor igyekszünk maga szintű szolgáltatást nyújtani e speciális igényű csoport számára. A Fecskepalota fogyatékos vendégei számára az esélyegyenlőséget és a hozzáférést az épület kerekesszékkel való megközelíthetőségével, hallássérültek számára indukciós hurok használatával, speciális igényeik szerinti programok tervezésével biztosítjuk.

Célcsoportként gondolunk az oktatás szereplőire, tanárokra és diákokra a földrajz, a geológia, a történelem, a természetismeret terén, a közművelődés szakembereire, a túraszervezőkre, sportolókra, kisközösségekre, civil szervezetekre, intézményi és céges kollektívákra, közösségfejlesztőkre az ismeretszerzés biztosításán túl a közösségi cselekvés eredményességének bemutatásával.

A mintaprojekt eseményei

EMLÉKŐRZŐ BÁNYÁSZUTÓDOK-PROJEKT - BÁNYÁSZCSALÁDOK TALÁLKOZÓJA

2018. február 10. Gánt-Bányatelep, Fecskepalota közösségi üdülő, közpark

A találkozó fő témája a tájékoztatás és közösségi egyeztetés a park- és emlékhelytervekről, a bányászcsaládok emlékeinek összegyűjtésére vonatkozó kutatásról, a projekt idei eseményeiről az építészeti tervek részletes bemutatójával.

A programon 32 fő, projektben együttműködő résztvevő volt jelen:

- a Gánt-Bányatelepről elszármazott bányászutódok közössége képviselői, amely csoportot alapvetően és hatékonyan a Bányatelep Anno Facebook oldal köt össze, jelenlegi gánti lakosok;
- Gánt község polgármestere, Spergelné Rádl Ibolya, képviselő testületi tagok, a kulturális intézmények vezetői;
- a bányászemlékhelyre kiírt tervpályázat partnereinek, a Szép Jelen Alapítványnak, BME Építészmérnöki Kar Lakóépülettervezési Tanszékének képviselői, a kiviteli tervet készítő építész, Rádl Zoltán, a parktervező építész, Sági Ilona, Lendvai Timár Edit történész, a történeti kutatás szakértője, Balog Gellért operatőr-rendező, a megörökíteni szándékozott visszaemlékezésekből készülő film készítője;
- a Cselekvő közösségek – Aktív közösségi szerepvállalás projekt képviselője, a mintaprogram mentora, Zachar Zita;

A találkozó minden megszólaló résztvevője a maga oldaláról világította meg a gánti közösség összefogásának életrevalóságát.

Spergelné Rádl Ibolya polgármesteri köszöntőjében kiemelte a település érdekében megszületett példaértékű összefogást az Önkormányzat, annak kulturális intézményei, a Gánt-Ért Kft., a Szép Jelen Alapítvány, illetve az egykori és mai Gánt-bányatelepi lakosok között.

Orbán Péter, a Szép Jelen Alapítvány ügyvezetője összefoglalta a projekt eddigi eredményeit.

Klupács Péter a Gánt-anno Facebook csoport alapítója és az elszármazottak találkozóját agilisan szervező egykori bányatelepi lakos mesélt az itt eltöltött gyermekkoráról, a bányászélet szépségeiről és nehézségeiről.

Rádl Zoltán építész bemutatta a készülő bányászemlékhely és turistapihenő engedélyeztetési eljárás alatt lévő terveit. A lelkes építész, mint a településről elszármazott visszajáró, szívügyének tekinti a projektet, ugyanakkor kiemelte, hogy az országban ez lesz az első földbetonból elkészülő építmény, ami építészszakmai szempontból is kuriózum, ugyanakkor a hely szellemének hű tükrözője is.

Lendvai Timár Edit muzeológus bemutatta a mintaprojekt kutatási terveit, amely a Bányászélet, be gyöngyélet címet kapta. A kutatás célja, hogy a tervezett emlékhely és az ott bemutatásra kerülő történeti anyag informatív legyen, könnyen befogadható emléket állítson az itt élt emberek életének, munkájának.

Zachar Zita, a Cselekvő közösségek projekt mentora az alulról jövő kezdeményezések értékét és jelentőségét, a tagjaikat összefogó közösségek erejét, a közös elképzelések lépésről lépésre való megvalósításának életrevalóságát emelte ki.

Orbán Péter a közpark bejárása során a következő időszak fontos feladataiként jelölte meg a még ismeretlen, lappangó bányászemlékek, dokumentumok, fotók

gyűjtésére való felhívás közzétételét a bányász emlékek kutatásának támogatására, új bányászleszármazottak felkutatását, a tavaszi-nyári aktív önkéntes munkák megtervezését és megszervezését.

EMLÉKŐRZŐ BÁNYÁSZUTÓDOK-PROJEKT – TAVASZI ZSONGÁS-ÖNKÉNTES NAP

2018. április 28. Gánt-Bányatelep, Fecskepalota közösségi üdülő, közpark

A Tavaszi zsongás elnevezésű önkéntes napon az összegyűlt több mint 60 fő, javarészt az emlékőrző bányászutódok, helybeliek és a Fecskepalota partnerszervezeteinek fogyatékossággal élő és megváltozott munkaképességű tagjai együtt dolgoztak a közpark karbantartásán, a fák, bokrok metszésén, a jelenlegi pihenőkert felújításán, virágosításán. A parkszépítő napról videóbeszámoló készült, amely a Fecskepalota Youtube csatornáján elérhető.[1]

A délutáni kapcsolatépítő közösségi programon baráti beszélgetés során tájékoztattuk az önkéntes munkatársakat, a bányászcsaládok leszármazottait a projekt aktuális állásáról, a fejlődés üteméről, irányairól, kikértük javaslataikat, véleményüket a továbbiakra nézve.

EMLÉKŐRZŐ BÁNYÁSZUTÓDOK-PROJEKT - SZAKMAI NAP ÉS ÉPÍTŐ HÉTVÉGE

2018. június 29.- július 1. Gánt-Bányatelep, Fecskepalota közösségi üdülő, közpark

A szakmai napon az Emlékőrző bányászutódok-projekt szakmai vezetői gyűltek össze, hogy a projekt állásáról egyeztessenek. Gömöri Zsuzsanna bányászleszármazott, bányatelepi lakos a bányászutódok közössége nevében gondolkodott a közös dolgokról. Németh Kitti és Rádl Zoltán építészek a kivitelezői, építőipari oldal felől közelítették meg a problémákat.

A Emlékőrző bányászutódok – A Gánt-bányatelepi közpark közösségi fejlesztése – projektünk építményt érintő kérdéseiben Gánt polgármestere beszámolt arról, hogy az önkormányzat, mint beruházó megkapta az emlékhely építési engedélyét, ugyanakkor dolgoznak azon, hogy anyagi alapot biztosítsanak az emlékhely megépítéséhez. A jelenlévő építészek vállalták a kiviteli tervek elkészítését, amennyiben a kivitelezéshez a források rendelkezésre állnak. A bányászemlékhely tartalomfejlesztési munkái a Cselekvő közösségek projekt keretében elindultak, de kiteljesedésükhöz további anyagi források szükségesek.

Június 30-án került sor az építőtábori közösségi munkára, amelyen a Fecskepalota és a közpark Boróka csacsija számára építettünk istállót és karámot a Bethesda Gyermekkórház és a KórházSuli Alapítvány ifjakból álló csapata és helyi lakosok részvételével.

Július 1-én került sor a megjelent bányászutódok visszaemlékezéseinek videófelvételére. A jó hangulatú, emlékidéző napon sok adalékkal bővült a település eddigi ismert története, a visszaemlékezések sok egykor itt élt lakót idéztek meg.

---

1 https://www.youtube.com/user/Fecskepalota

BÁNYÁSZNAP

2018. szeptember 2. Gánt-Bányatelep, Fecskepalota közösségi üdülő, közpark

A mintaprojekt zárásaként az annak köszönhető visszaemlékező dokumentumfilmek vetítése közösségi esemény volt az emlékőrző bányászutódok, a helyiek és a projektben együttműködők számára a gánti bányászéletre, a bányász szakmára való megemlékezés napján.

Tapasztalatok, eredmények

A projekt által tervezett és kezdeményezett közösségfejlesztő és szakmai alkalmak megvalósultak, köszönhetően a Gánt-bányatelepi emlékőrző bányászutódok és a helyi lakosok, intézmények, szervezetek közösségének. A résztvevők érdekei egybeestek, így javaslataink hozzáállásuk nyitott volt, a projekt vezetői pedig felismerték az ebben rejlő település- és közösségfejlesztő erőt, lehetőséget, illetve ki tudták használni a Cselekvő közösségek projekt adta lehetőségeket.

Együttműködő nyitottsággal fordultak kezdeményezéseink felé a helyi kulturális intézmények is, mind a könyvtár, mind a művelődési ház támogatta akcióinkat, helytörténeti kutatásunkat. Ugyanez az elfogadó, támogató attitűd jellemezte a helyi közösség tagjait, az elszármazott bányászutódokat, igen nagy bizalommal fordultak a külsős szakértők felé, minden eszközzel segítve munkájukat.

Alapvető célunk, a közösségi park folyamatos gondozása során, a további lépések kidolgozása terén, a lépésről lépésre való fejlődésben mind összetartóbb, erőteljesebb közösséget építeni. Az emlékőrző bányászutódok visszaemlékezéseinek rögzítése és a tárgyi emlékek, fotók, levelek, dokumentumok összegyűjtése, feldolgozása alatti közös munka, az új közös élmények még inkább összekovácsolták már eddig is a kis csapatot. A munkájuk nyomán elkészült kétperces hangulatfilm és a 13 perces projekt film híven tükrözte közösségünk 2018-ban végzett munkáját, és az összegyűjtött háttéranyag további történeti elemzésekhez is alapot adhat.

A mintaprojekt során minden alkalommal önkéntes tevékenységek sora zajlott, mind a bányászleszármazottak, mind a fogyatékkal élők, mind az alapítvány munkatársainak munkája formájában.

A projektbe mind több bányászleszármazott kapcsolódott be, a közöttük zajló kommunikáció intenzívebb lett. Számos új adatközlő jelentkezett, visszaemlékezéseik gyűjtését tovább folytatjuk. Gyűjtőmunkánk híre a szomszédos bányásztelepülésekről is találkozóinkra csábított olyan érdeklődőket, akiknek felmenői szintén a bauxitbányászatnak köszönhették munkahelyüket.

A Szép Jelen Alapítvány tovább dolgozik a nagy projekt folytatásán, a bányászemlékhely és a turistapihenő minél inkább közösségi megvalósításán, a további tartalomfejlesztésen a rendelkezésre álló infrastrukturális és anyagi lehetőségek függvényében. Az együttműködés a megvalósító szervezetek között a projekt lezárulta után is fennmarad.

Erre alapozva, terveink között szerepel a Quinit Nonprofit Kft. és a Szép Jelen Alapítvány kezdeményezésére, Gánt Község Önkormányzata támogatásával az egyes bányászszakmák munkatevékenységeit bemutató élménypark létrehozása a közparkon belül. Itt igyekszünk megteremteni a bányászathoz kapcsolódó szakmák tevékenységeinek kipróbálási lehetőségét, mindezt pályaválasztást támogató, családi szabadidős programlehetőség megteremtése, iskolai osztályok, szakképzésben résztvevő diákok felkészítése céljából, a működtetés során különféle helyi generációk bevonásával. A megvalósuló épület és a tervezett kis élménypark közös múltunk emberi, személyes oldalát szeretné közelebb hozni a látogatókhoz, együttműködve az önkormányzattal, a múzeummal, a település közművelődési intézményeivel. A közösségi park továbbfejlesztése több szervezet és magánszemély önkéntes munkájának eredményeképpen történik. Az önkéntes munka, megfelelő csapatépítő programokkal egybekötve erősíti a részvevők szolidaritását és felelősségvállalását saját és társaik munkájáért.

A mintaprojekt lehetőséget kínált arra, hogy a generációk közötti kommunikáció az együtt gondolkodás, az együtt végzett munka során egyre gördülékenyebb legyen. Célunk, hogy a fiatalabb nemzedékek, gyerekek fogékonysága a helyi közösség ügyei, a helytörténet iránt növekedjék.

A mintaprojekt tapasztalataira szakmai és történeti munkájára építve múzeumpedagógiai programot, több fordulós, hagyományteremtő kreatív kalandjátékot terveztünk meg. E szakmai és történeti munka alapján a továbbiakban a Bányamúzeummal közösen családi geotúrák terveinek kidolgozását tervezzük önkénteshálózatunk működtetésében, illetve vetélkedőt és rajzpályázatot tervezünk indítani a környékbeli oktatási, nevelési intézményekben. Ezek a projekt fejlesztéseinek jövőbeni hasznosítását a fenntarthatóság jegyében biztosítják.

A mintaprojektet megvalósító civil szervezet, a Szép Jelen Alapítvány motorja a helyi közösségi kezdeményezéseknek, folyamatoknak. Alapja a szervezet helyi mikrotársadalomba való beágyazottsága, mely igen fontos hasonló projektek esetében.

Adaptációs szempontok, javaslatok

A Fecskepalota felépítésének közösségi módja, az emlékőrző bányászutódok közösségének fejlesztése, az igen aktív közösségi mag támogatása, a csoport egészének aktívvá tétele folyamatos akciók, események szervezésével, az évek óta működtetett Facebook zárt csoport igazolják a helyi értékekre reflektáló kezdeményezés jogosultságát. Ez adja a projekt társadalmi háttérbázisát a jövőben is.

A projekt fő célja az értékek, ismeretek, tárgyiasult archív anyagok és muzeális értékű visszaemlékezések feltárása volt, és véleményünk szerint ez sikeresen meg is valósult. A múlt értékeinek megbecsülése, a személyes értékőrző szerep fontosságának tudatosítása, a szakmai értékek mozgásba hozatala, megújítása, és átörökítése előtt reményeink szerint nincs akadály. A közösség megtartó, hátteret, identitást adó erejének tudatosítása nagyon fontos eredmény és cél is egyben a továbbiakra nézve.

A megvalósuló emlékhely a helyi közösség közös történelmének egy darabja, amelyet magáénak érezhet, használhat, értékelhet, gondozhat és továbbadhat.

A helyi közösség, a szakmai napok keretében a társadalmi kontroll szerepével is rendelkezik a projektben, melyet mi igen fontosnak tartunk. Ezáltal lesz valóban a közösségé a megvalósuló kezdeményezés.

Gánt kicsi falu, de a közművelődést szolgáló intézményei (erős koherenciában a település bányász múltjával) szorosan és tartósan működnek együtt e projektben, s ez pozitívan hat a kultúra egyéb területein lehetséges együttműködésekre is, példaként a Vértes-Gerecse LEADER közösségre (38 település), amelynek településünk is tagja.

A modell kiemelkedő értéke, hogy fogyatékossággal élő emberek csoportjai és a többségi társadalom tagjai együtt vesznek részt a szervezett akciókban.

A mintaprojekt fenntartását a Szép Jelen Alapítvány és Gánt község Önkormányzata vállalja, a közöttük megkötött Közművelődési Megállapodás tartalmai szerint.

Összefoglaló

Az Emlékőrző bányászutódok – A Gánt-bányatelepi közpark közösségi fejlesztése-projektünk egy több mint fél évtizede tartó fejlesztési folyamat szerves része Gánt-Bányatelepen. A Cselekvő közösségek program keretében 2018-ban eredményesen végrehajtott 5 programelem szervesen beépült e folyamatba.

További terveink egyik alapja, hogy Gánt község Önkormányzata építési engedélyt szerzett a 2016-ban sikeresen lebonyolított bányászemlékhely és turistapihenő díjnyertes építészeti tervének megvalósítására a Gánt-bányatelepi közparkban.

A másik kiinduló pontunk, hogy együttműködési megállapodást kötött az Önkormányzat és a Quinit Nonprofit Kft. a Szép Jelen Alapítvány támogatásával a bányászathoz kapcsolódó ipari foglalkozások munkatevékenységeinek bemutatására egy speciális élményparkban, amely ugyancsak a Gánt-bányatelepi közpark területén valósul meg terveink szerint 2019-ben.

Nagy reményeket fűzünk egy nagyszabású további távlati tervünkhöz, szeretnénk a Gánt-Bányatelepen jelenleg is meglévő bányászlakások egyikét autentikusan berendezett bányászlakássá alakítani, így mutatva be az érdeklődőknek, miként laktak és éltek hajdanán a bauxitbányászok.

Tervekben nincs hiány. A biztató jövő alapját eddigi közösségfejlesztő munkánk, az annak eredményeként fokozatosan erőteljesebbé tett, működő helyi közösség, céljaink értékeiben és megvalósításában való makacs hitünk adja.

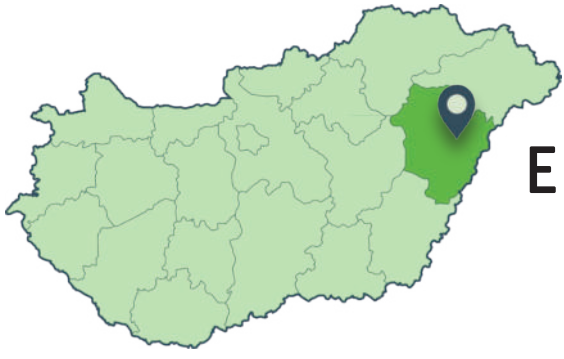

Együtt tenni jó!

Ajánló

A Téglási Városi Könyvtár és Közművelődési Intézmény Együtt tenni jó! című mintaprojektje szervezetünk hosszú, sokrétű munkájának eredményét mutatja fel, összegezve azokat a folyamatokat, és helyi lehetőségeket, amelyeken keresztül egy kis közösségtől elindulva, tudatos közösségépítő munkával egy település teljes lakossága elérhető, érdekeltté tehető.

Mindez olyan helyi szervezetek, partnerek bevonásával valósulhatott meg, amelyek a közművelődési tevékenységen kívül, egyéb funkciókkal és más-más célközönséggel rendelkezve ugyan, de szervesen illeszkedhettek a projekt tematikájához, céljaihoz. Így a megvalósító intézmény tagegységein (könyvtár, kiállítóterem, rendezvényterem, mozi) kívül a különböző területekkel, társadalmi csoportokkal foglalkozó szervezetek (óvoda, iskola, gondozási központja stb.) összehangolt munkájából egy komplex végeredmény születhetett. A projekt megvalósulási helyszíne a szerteágazó partnerségből adódóan településen belül változó volt, de alapvetően a közművelődési intézmény felsorolt tagegységeiben zajlott 2017. november 20. – 2018. október 5. között.

A közművelődési tevékenység ugyan minden településen különböző, sikeressége, adott közösségtől függően más és más jellegű munkát igényel. Céljaiban azonban mindegyik azonos: alapvető társadalmi, emberi értékek megőrzése, ápolása és továbbadása. Éppen ezért minden esettanulmány része, vagy egésze hasznos, adaptálásra érdemes.

A téglási mintaprojekt megvalósítási folyamata és eredménye is természetesen helyi sajátosság, csupán egy a számos országos jó gyakorlat, sokféle minta közül, alkalmazása minden szakmabeli számára pusztán lehetőség. Ugyanakkor a megvalósítók nevében szívből remélem, hogy akár csak egyetlen tevékenységének, módszerének alkalmazása segítséget nyújthat az általános célok elérésében.

Téglás város bemutatása

Téglás város Hajdú-Bihar megye északi, városiasodottabb részén, Debrecentől 21 km-re, északra, Nyíregyházától 26 km-re délre fekszik. A település közlekedési helyzete rendkívül kedvező. Az Árpád-kori település a 20. század második feléig mezőgazdasági jellegű

település volt. Ezt a jelleget változtatta meg alapvetően 1952-ben a Hajdúsági Iparművek (HIM) Téglásra telepítése, ami a várost ipari arculatúvá tette. A gyár több mint 3500 dolgozót foglalkoztatott (legnagyobb részük helyi lakos volt), támogatta a város kulturális- és sportéletét, területén saját művelődési házat épített, szakszervezeti könyvtárat működtetett és az intézményben megvalósuló tevékenységekbe bevonta a városlakókat.

A projekt létrejöttének környezete, okai

Téglás várossá válása óta lendületesen fejlődő település, élénk és gazdag közösségi élettel, amelyben jelentős része van az itt működő intézményeknek, egyesületeknek, civileknek.

Nekik köszönhetően az elmúlt évtizedekben egy olyan közösség kovácsolódott, amelynek természetes igénye van a településhez való szoros kötődést, összetartozást jelentő családias élményekre, a magas színvonalú kultúrát képviselő programokra.

A programot megvalósító közművelődési intézmény a mintaprojekt fázisaival elsősorban erre a lakossági igényre igyekezett reagálni, egy már sok éve elindított, és folyamatosan alakuló, fejlődő, közösségszervező munka eddig elért eredményeire, kialakított együttműködéseire alapozva.

A mintaprojekt céljai és célcsoportjai

CÉLOK

- helyi, kulturális értéket képviselő közösségek bemutatása;
- az önkéntességen alapuló közösségek erősítése;
- a hagyományápolás, mint közösségépítő eszköz fontosságának tudatosítása;
- generációk közötti találkozás elősegítése;
- együttműködési alkalmak megteremtése;
- a közösségépítés további lehetőségeinek megtalálása.

CÉLCSOPORTOK

- az önkéntességen alapuló, helyi kisközösségek (pl. Téglási Teátristák amatőr színjátszó kör, iskolai dráma tanszaki csoport, Idősek Klubjának hagyományőrző csoportja, polgárőr szervezet stb.);
- a megvalósító intézmény könyvtár – közösségi tér – múzeum;
- profiljainak valamelyikét vagy egészét használó közösségek (pl. a foglalkozásokon résztvevő gyerekcsoportok, osztályok stb.);
- a projektben együttműködő partnerekként, vagy bevont szervezetekként résztvevő munkaközösségek (pl. polgárőrség, iskolai pedagógusok, szociális gondozási központ dolgozói, népművészeti egyesület tagjai stb.);
- a település teljes lakossága, valamint a városi eseményekre más településekről érkezők (pl. fesztiválok, vásárok, városnapi események, közösségfejlesztő akciók, stb.).

A mintaprojektet megvalósítók, együttműködő partnerek bemutatása

TÉGLÁSI VÁROSI KÖNYVTÁR ÉS KÖZMŰVELŐDÉSI INTÉZMÉNY

Önkormányzati fenntartású szervezet, amely tagegységeivel (könyvtár, mozi, helytörténeti kiállító terem, rendezvényterem) a város teljes lakossága számára szolgáltat, közművelődési tevékenységével lehetőséget biztosítva a kulturált szórakozásra, kikapcsolódásra, iskolán kívüli tevékenységre, önképzésre.

Az intézménynek a mintaprojekt során sikerült egy olyan együttműködést megvalósítania, amely az általa létrehozott kisközösségtől indulva fokozatosan vonta be a településen működő szervezeteket, azok szűkebb és tágabb környezetét, amíg végül eljutott a település teljes lakosságához. A mintaprojekt az összevont intézmény számára keretet, lehetőséget jelentett a korábbi, évek óta külön-külön működő tevékenységeinek összehangolására, a könyvtár – közösségi színtér – múzeum tagegységek metszéspontjainak megtalálására, azok célközönségeinek egységes közösséggé való formálására.

TÉGLÁSI TEÁTRISTÁK

Amatőr színjátszókör működik a településen, melyet a Téglási Városi Könyvtár és Közművelődési Intézmény alapított és működtet. A társulat mind több tagot számlálva több mint tíz éve működik drámapedagógus szakmai irányításával. Minden évben több színházi fellépéssel is gazdagítják a városi rendezvények eseményeit. Ezek közösségépítő és összetartó ereje óriási jelentőségű. Valamennyi generációt megszólítva, a város teljes lakosságának játszanak, jelenlétük a település kulturális életében az egyik legnagyobb kohéziós erő.

Közreműködésük a mintaprojekt alapját képezte. Részvételükkel a projekt több céljának is megfelelve jó példái az önkéntes közösségek sikeres működésének.

IDŐSEK KLUBJÁNAK HAGYOMÁNYŐRZŐ CSOPORTJA

A Mikrotérségi Szociális Gondozási Központ keretében működő közösség, amely aktívan részt vesz a település közművelődési életében. Hagyományőrző csoportjuk műsoraival helyi, illetve más települések rendezvényeinek, programjainak rendszeres fellépője. Szépkorú tagjaik a projekt során is sikeresen és szívesen működtek együtt más generációkkal, társintézmények közösségeivel, csoportjaival, hagyományőrző tevékenységükkel a tevékenység-sorozat kiemelkedő résztvevői voltak.

ISKOLAI DRÁMA TANSZAK

A tanszak a II. Rákóczi Ferenc Magyar-Angol Két Tanítási Nyelvű Baptista Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola egyik csoportja.

A baptista fenntartású intézmény szoros kapcsolatban maradt a település

önkormányzatával és intézményeivel, a közöttük lévő együttműködés példaértékű. Az iskola, és különösen a dráma tanszak projektünk egyik kiemelkedő közreműködője volt, részvételük bepillantást engedett a kis közösség működésébe, és más csoportokkal való együttműködésük folyamatába is.

TÉGLÁS VÁROS POLGÁRŐR SZERVEZETE

Az önkéntes tagokból álló szervezet évtizedek óta járőrszolgálatokkal, rendezvényeken való aktív közreműködéssel, utánpótlás képzésével, fiatalok bevonásával óvja, védi a település biztonságát. A szervezet minden fontos eseményen jelen van, hatékonyan szervezi és irányítja az események biztonságtechnikai lebonyolítását.

A mintaprojekt programjainak biztonságos lebonyolításában fontos együttműködő partnerek voltak.

A mintaprojekt lépései, elemei

Előkészítés: tevékenységek megtervezése; feladatok kijelölése; együttműködő partnerek felkérése; résztvevők tájékoztatása (egyéni és csoportos megbeszélések); programterv, ütemterv készítése; pénzügyi terv készítése; együttműködési megállapodások megkötése; technikai feltételek biztosítása; kommunikációs eszközök meghatározása; helyszín(ek) előkészítése.
Lebonyolítás: vendégek fogadása; programok koordinálása; események rögzítése.
Lezárás, utómunkálatok: helyszín(ek) rendezése; pénzügyi elszámolások; köszönőlevelek; sajtómegjelenések, dokumentálás; összefoglalás, értékelés.

A mintaprojekt megvalósítója a téglási Városi Könyvtár és Közművelődési Intézmény.

Együttműködő partnerek és résztvevők

Téglási Teátristák amatőr színjátszó kör; Mikrotérségi Szociális Gondozási Központ Téglási Idősek Klubjának Hagyományőrző csoportja; II. Rákóczi F. Magyar-Angol Két Tanítási Nyelvű Bapt. Ált. Isk. és Alapfokú Műv.Isk / Dráma Tanszak Csoportja; Téglás Város Polgárőr Szervezete.
Bevont szervezetek: Hajdú-Bihar Megyei Népművészeti Egyesület, Kézművesek Utcája; Téglás Város Önkormányzata; Bárczay Anna Városi Óvoda; Bek Pál Kertbarátkör Egyesület.
Önkéntesek: a könyvtárban, ill. kiállító teremben működő olvasói körök; magánszemélyek (pld. hozzátartozók).
Támogatók: Téglás Város Önkormányzata; magánszemélyek; egyéni vállalkozók.
Résztvevők: Téglás város lakossága; Hajdú-Bihar megyei településekről érkező látogatók; határon túli meghívott vendégek (pl. testvérvárosok küldöttségeinek tagjai).

Rendezvények

A projekt keretében múzeumpedagógiai foglalkozásokat is tartottunk. A foglalkozások elsősorban a kézműves bemutatóira, helyi és környékbeli népszokásokra, hagyományokra, múzeumi tárgyakra épültek. Látogatást tettünk egy helyi kézművesnél, Szabó Miklós fafaragónál. A résztvevők megismerkedtek egy népi mesterséggel, a fafaragással, és maguk is kipróbálhatták a mesterség eszközeit.

A könyvtári foglalkozások keretében a projekt kézműves bemutatóival, helyi kézműves tevékenységekkel és a színházi est előkészítésével kapcsolatos irodalmi művekkel ismerkedhettek az érdeklődők.

Helytörténeti anyagok, illetve színházi kellékek gyűjtésébe is bevontuk a fiatalokat. A gyerekek otthonukban látogatták meg a hagyományokat, régi népi életet még ismerő szépkorúakat, elbeszélgettek velük, és a település történetével kapcsolatos történeteket, esetleg tárgyakat gyűjtöttek.

Hagyományőrző Családi Napunkon népi mesterségek művelői, kézművesek mutatták be munkáikat, és akit érdekelt, annak meg is tanítottak néhány fogást. A rendezvényen íjászversennyel is szórakoztattuk a résztvevőket.

A Téglási Teátristák szabadtéri színházi előadása keretében a *„Meghalsz, banya!”* című népi játékot élvezhették a nézők. (A mű Rideg Sándor: Indul a bakterház című művének folytatása.)

A mintaprojekt tapasztalatai

POZITÍV TAPASZTALATOK

- összefogás a közös cél érdekében;
- igény a klasszikus értékek, a hagyományok iránt;
- generációk egymás iránti tisztelete,
- gyökerekhez való ragaszkodás, erős identitástudat;
- a *„jó úton járunk”* öröme, megerősítő visszajelzések.

NEGATÍV TAPASZTALATOK

- hosszúnak bizonyult a megvalósítási időszak;
- helyenként túl sok bevont résztvevő okozta logisztikai, szervezési nehézségek;
- a résztvevők lelkesedési, részvételi intenzitásának váltakozása;

KRITIKUS PONTOK, MEGOLDÁSI LEHETŐSÉGEK

A projekt tervezésénél és kezdeti szakaszában még előre nem látható, ezért nem is tervezhető. Nagyon komoly problémát jelentett a megvalósító intézmény tagegységeinek átmeneti bezárása épületkorszerűsítési munkálatok miatt.

A korszerűsítés a szervezet jövőbeni környezetbarát és gazdaságos működését szolgálja, tehát mindenképpen szükséges és elkerülhetetlen lépés volt.

A projekt megvalósítónak a társintézményekkel már korábban kialakított kiváló együttműködése segített megoldani a nehézségeket.

A megoldások másik összetevője az intézményben dolgozók kreatív és rugalmas csapata, akiknek köszönhetően, bár néhol az ütemtervtől eltérően, de mindenképpen megvalósultak a projekt tervezett tevékenységei.

SIKERES ELEMEK, BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

A Téglási Teátristák eddigi működését tekintve a település legismertebb, és számos hozzátartozót, barátot, ismerőst vonzó közönséggel rendelkező csoportja, amelynek sikere a lakosság körében eleve garantált.

Mindemellett sikeres elem a megvalósító közművelődési intézmény, amely a városban a legsokrétűbb tevékenységet végző, és a megvalósításhoz szükséges legtöbb eszközzel, erőforrással rendelkező önkormányzati intézmény. Eddigi tevékenységei alapján hiteles mind a fenntartó, a társintézmények, helyi szervezetek, illetve a lakosság körében, komoly véleményformáló funkcióval és kapcsolati tőkével.

Nem utolsósorban a projekt sikeres megvalósítása azoknak az együttműködő partnereknek, résztvevőknek köszönhető, akiknek szakmai hozzáértése, együttműködése nélkül az elképzeléseket nem lehetett volna megvalósítani.

A tevékenységeket befolyásoló tényezők között a legfontosabb a bevont intézmények, csoportok saját szakmai tevékenységeihez, programjaihoz való alkalmazkodás. Ez bizonyos esetekben, mind időben, mind megvalósítási formában, valamint minőségben befolyásolta az eredeti ütemtervet (pl. a teátristák tagjainak munkarendje, elfoglaltságai, az iskolai dráma tanszak oktatási programja, vagy idősek klubja hagyományőrző csoportjának időbeosztása, stb.).

Pénzügyi vonatkozások, tapasztalatok

A mintaprojekt költségeinek legnagyobb arányú finanszírozója a szerződő fél. A fenntartó költségvetésében bizonyos összeget elkülönített a megvalósító költségeire (pl. munkatársak bére, rezsiköltségek, stb). Nagy segítséget jelentettek az önkéntes munkából származó, kapcsolati tőkén alapuló ingyenes tevékenységek is.

Mintaprojekt tevékenységeinek leírása

PROJEKT-MEGBESZÉLÉS

- A megvalósító intézmény munkatársainak, amatőr színjátszó csoportjának, valamint legfontosabb együttműködő partnereinek a találkozása, projekt tevékenységek megbeszélése, feladatok vállalása, ütemterv kiosztása, együttműködési megállapodások megkötése.

Célok: bevonás és a partnerségek kialakítása.

SZÍNJÁTSZÓ KÖRI PRÓBÁK

- az amatőr színjátszó csoport tagjainak felkészülése (olvasó- és színpadi próbák) a nyílt próbanapra, illetve a szabadtéri színházi előadásra.

Célok: önkéntesség, esélyegyenlőség, közösségfejlesztés.

NYÍLT PRÓBANAP, LÁTOGATÁS MÁS KÖZÖSSÉGEKNÉL ÉS EGY HELYI KÉZMŰVESNÉL / GYERTEK HOZZÁNK VENDÉGSÉGBE! - KÖZÖSSÉGEK HETE

- a Közösségek Hete keretében több napon át tartó, helyi művészeti csoportokat megismerő tevékenységek, amelyek során gyermek és felnőtt közösségek találkoznak, mutatkoznak be egymásnak.
  Célok: közösségek közötti kapcsolatok építése, generációk találkozása, hagyományok ápolása.

Ezeken a rendezvényeken a Téglási Teátristák, az iskolai dráma tanszak csoportja, az idősek klubjának hagyományőrző csoportja, helyi kézművesek, illetve a polgárőrség tagjai vettek részt.

MÚZEUMPEDAGÓGIAI FOGLALKOZÁSOK

- a projekt kézműves bemutatói, és a színházi előadást előkészítő, népszokásokra, hagyományokra, múzeumi tárgyakra épülő tevékenysége;
  Célok: a régi népi élet, helyi értékek megismerése, hagyományőrzés, egy helyi kézműves és egy népi mesterség megismertetése múzeumi környezetben.

A rendezvények résztvevői iskolai gyerekcsoportok, a Téglási Teátristák tagjai, egyhelyi kézműves, a megvalósító intézmény munkatársai, valamint a polgárőrség tagjai voltak.

Indul a bakterház? - Múzeumi foglalkozás forgatókönyve
Téma: az Indul a bakterház című regény magyar népi világa; megismerése.

Célok, feladatok:

- az Indul a bakterház című magyar film és Rideg Sándor azonos című regényének megismerése.;
- a mű szereplőinek és azok foglalkozásainak, feladatainak felderítése;
- régi népi szakmák felelevenítése;
- barangolás a régi népi, tanyasi környezetben;
- ismerkedés Kéri Ferenc Meghalsz, Banya! című vígjátékával;
- a Városi Könyvtár színjátszó csoportjának a Téglási Teátristák aktuális

darabajának (Meghalsz, Banya!) népszerűsítése.

Módszerek:

- Beszélgetés, szituációs játék, szókártyák, regényrészletek felolvasása, népi tárgyak bemutatása.;

Eszközök:

- Előkészített regényrészletek, papírok, tollak, számítógép, kivetítő, hangfalak, székek, a kiállítóterem anyaga;

KÖNYVTÁRI FOGLALKOZÁSOK

- a projekt kézműves bemutatóit, és a színházi előadást előkészítő irodalmi foglalkozás, amely könyvtári környezetben és eszközökkel ismerteti a feldolgozott irodalmi mű előzményeit, és kézműves foglalkozással vezeti be a résztvevőket a népies hangulatba;

Célok: a színházi előadás előkészítése könyvtári környezetben, irodalmi eszközökkel és kézműves foglalkozással.

A Téglási Teátristák "Meghalsz banya" című szabadtéri előadásán. Fotó: Kádár Dániel

Indul a bakterház? – Könyvtári foglalkozás forgatókönyve

Téma: A magyar népi mese és motívumvilág megismerése. Barangolás, ismeretszerzés a népmesék világában;

Célok, feladatok:

- Pozitív élmények ébresztése,
- a Városi Könyvtár megismertetése,
- olvasóvá nevelés,
- barangolás a népi irodalom, a népmesék csodálatos világában,
- Rideg Sándor Indul a bakterház című magyar regényének és filmadaptációjának megismerése.

Módszerek:

- Szemléltetés,
- megbeszélés,
- népi tárgyak bemutatása,
- kézműves foglalkozás.

Eszközök:

- Színes papírok, színes ceruzák, filctollak, ollók, ragasztók, tollak, számítógép, kivetítő, hangfalak, babzsákok.

Könyvek:

- Rideg Sándor: Indul a bakterház, 101 magyar népmese, Magyar népmesék,
- Tasnádi Zsuzsanna, Selmeczi Kovács Attila: Régi magyar mintakincs.

KÉZMŰVES FOGLALKOZÁSOK ÉS VÁSÁR A HAGYOMÁNYŐRZŐ CSALÁDI NAP ÉS ÍJÁSZVERSENY KERETÉBEN

- a helyi fafaragó mellett egyéb népi mesterségek, kézművesek megismerése, tanulása, kézműves vásáron való részvétel.

Célok: hagyományőrzés, népi mesterségek megismerése.

A rendezvényen részt vettek a projektbe bevont gyerekek és hozzátartozóik, a város teljes érdeklődő lakossága, a megyei népművészeti egyesület kézművesei.

SZABADTÉRI SZÍNHÁZI ELŐADÁS / „MEGHALSZ, BANYA!" CÍMŰ NÉPI JÁTÉK BEMUTATÁSA

- a Téglási Teátristák szabadtéri színházi előadása, amelyet a színjátszó kör hónapokig tartó próbafolyamata, valamint a projekt eddigi tevékenységei készítettek elő.

A rendezvényre ellátogatott a település teljes lakossága, de más városokból, falvakból is érkeztek vendégek.

HELYI ÉRTÉKTÁR - SZABADTÉRI FOTÓKIÁLLÍTÁS ÉS A SZÍNJÁTSZÓKÖR ZENÉS TAGTOBORZÁSA A X. GULYÁSFESZTIVÁL

- a helyi értékeket, közöttük a Téglási Teátristák működését népszerűsítő

rendezvény és kézműves vásár, zenés tagtoborzás a Téglási Teátristák tagjaival.

Célok: helyi értékek megismertetése, identitástudat, közösségépítés.

Erre a programra is eljött a téglásiak jelentős része, és szomszéd településekről is érkeztek látogatók. A zenei kíséretet a Bek Pál Kertbarát Kör tagjai szolgáltatták.

MINTAPROJEKT MÓDSZERTANI KIADVÁNY

- a projekt tevékenységeinek, céljainak, eredményeinek papír alapú összegzése, esetleges jó gyakorlatként való felhasználása céljából.

Célok: közösségi tevékenységek, módszerek szakmai bemutatása.

MINTAPROJEKT MÓDSZERTANI VIDEÓFILM

- a projekt előzményeinek, tevékenységeinek AV-dokumentum formájú összegzése, esetleges jó gyakorlatként való felhasználása céljából.

A film létrejötte helytörténeti jelentőségű, és közösségi szelleme miatt nem csak szakmai jelentőségű, hanem a benne szereplők, illetve a város valamennyi polgára számára személyes értéket képvisel.

Célok: a megvalósító intézmény közösségi tevékenységeinek, illetve a helyi együttműködésekben rejlő lehetőségek bemutatása, jó gyakorlatként való megosztása.

Eredmények

- színjátszó próbák 15 alkalommal (10 fő/alk.)
- múzeumi foglalkozás 2 alkalommal (20 fő/alk.)
- könyvtári foglalkozás 2 alkalommal (20 fő/alk.)
- nyílt próbanap. látogatás más közösségeknél és helyi kézműveseknél 4 alkalommal (15 fő/alk.)
- kézműves foglalkozások, vásár és szabadtéri színházi előadások 6 alkalommal (kb. 600 fő/alk.)
- helytörténeti anyag / színházi előadás kellékeinek gyűjtése a téglási háztartásoknél 5 alkalommal (10 fő/alk.)
- helyi Értéktár - szabadtéri kiállítás. vásár, színjátszó kör zenés tagtoborzása / Gulyásfesztivál keretében 1 alkalommal (kb 800 fő/alk.)
- módszertani szakmai kiadvány megjelentetése 1 alkalommal (6 fő/alk.)
- módszertani videófilm készítése 1 alkalommal (8 fő/alk.)

Hatások

A megvalósító szervezetnél erősödött az intézmény munkatársainak fokozottabb érdeklődése, részvételi szándéka, nyitottsága a szakmai programok, innovatív megoldások, kreatív ötletek iránt. Büszkék lettek a projekt megvalósítására, és a helyi

tevékenységek más intézményekben való adaptálásának lehetőségére. Az ezzel járó szakmai figyelem motiválttá tette őket a folytatásra, vagy más települések jó gyakorlatainak megismerésére, helyi alkalmazására.

A megvalósító résztvevőknél a mintaprojekt egy közös ügyért való tenni akarást gerjesztett, amelynek pozitív hatása az az elégedettség-érzés, az a lelkesedés, amely további cselekvéseket gerjesztve nagyban erősítheti a fiatalok helyben maradását.

A résztvevők által ez a hatás eljutott a település teljes lakosságához (ismerősökön, szomszédokon, barátokon, rokonokon keresztül), és a rövid távú eredményeken túlmutatva egy hosszabb távú, közvetett módon minden területre kiható fejlődést jelentett.

Az együttműködő partnereknél a tevékenységek olyan szakmai megmérettetést jelentettek, amelyek a napi rutin, a hétköznapi feladatok mellett nagy innovációs készséget, a komfortzónákból való kilépést kívántak.

Szakmai életükben tehát a mintaprojekt egy szervezetükön belüli és kívüli (települési, országos) sikert eredményezett, amelynek során nőtt saját szakmai presztízsük, miközben hozzájárultak városuk hírnevének, elismertségének növeléséhez is.

Adaptációs szempontok, javaslatok

HOGYAN TOVÁBB? – VARIÁCIÓK EGY TÉMÁRA

A helyi *„bejáratott”* rendezvények, sikerek után érdemes lenne a település határain kívül, megyei, országos, illetve nemzetközi (testvérvárosi) szinten is kihasználni lehetőségeinket és megmutatni értékeinket. A projekt résztevékenységeivel más, hasonló jelentőségű nagyrendezvényeken, fesztiválokon pozitív képet formálna a településről, öregbítené a város jó hírét, növelné szülöttei identitástudatát.

Téglás határain belül gondolkodva, a továbblépés az lehetne, hogy más művészeti csoportokkal, közöségekkel karöltve egy nagyobb szabású produkciót hozunk létre. Az eddigi projekthez hasonló, komplex együttműködés ebben a variációban is megvalósulna, de a próbák és a bemutató előadás már több kulturális értéket jelentő, közösségi tevékenységet hordozna magában, esetlegesen még nagyobb résztvevői létszámot és célközönséget vonna be. Rövidebb időszakba tömörítve a közösségek találkozását, egy összművészeti (vagy *„csak”* például színjátszókra, drámapedagógiára épülő) tábor megvalósítása is innovatív tevékenységeket, módszereket hordozna magában. A táborba meghívhatnánk a településünkről elszármazott neves művészeket, színművészeket, mint például Gubás Gabriella, Major Melinda, Fejszés Attila.

TANÁCSOK A TEVÉKENYSÉGET ADAPTÁLNI KÍVÁNÓ SZERVEZETNEK

- Mérlegelje, milyen lehetőségei, erőforrásai vannak, amelyek segítik a programok megvalósításában;
- működnek-e a településen olyan közösségek, amelyek cselekedni képesek;
- milyen helyi igényekre reagálna a tevékenységekkel;

- be tudja-e építeni a projektet éves munkatervébe;
- mennyi időre tervez, milyen ütemezéssel;
- lesznek-e együttműködő partnerei, civil szervezetei, kire, mire tud alapozni.

LÉPÉSEK, MELYEK MENTÉN AJÁNLOTT MEGKEZDENI A MEGVALÓSÍTÁST

- Egy jó ötlet, téma kiválasztása;
- adott helyszínen már működő, vagy a projekthez létrehozandó csoport, közösség profiljának átgondolása;
- végiggondolása annak, hogy mi az, amire igény van;
- együttműködési pontok, kapcsolódási lehetőségek rögzítése, megbeszélések;
- ütemterv készítése;
- saját *„csapat”* összeállítása, feladatok, felelősök kijelölése.

Összefoglaló

A mintaprojekt téglási megvalósítása számos, előre nem látható akadályba ütközött, az intézményben dolgozó munkatársak, illetve a partnerek, résztvevők összefogásának köszönhetően, mégis az eredeti tervektől alig eltérően, de alapvető céljainak megfelelően valósult meg.

Ezért, ha a tevékenységet egyetlen szóban kellene jellemezni, a kulcsszó az *„együttműködés”* lenne. Mindenki örömmel tett hozzá a nagy egészhez valami egyedit, valami személyeset, amelynek eredményét látva egyénként, vagy egy közösség tagjaként is büszke lehet önmagára, településére.

A jövőkép formálása szempontjából a mintaprojekt óriási jelentőségű hozadéka a sikeresen megvalósult tevékenységek okozta pozitív élmény és optimista szemléletmód, amely újabb közös cselekvésekre ösztönöz.

Cselekvő „Értékek” – Szorgalmasan mint a méhek!

Bevezető

„Úgy mozogj az életben, mint egy méh – örvendezve, ünnepelve, táncolva, énekelve, de úgy, mint egy méh – egyik virágról a másikra. Legyen mindenről saját tapasztalatod, mert csak tapasztalatokon keresztül lehetsz érett. De ne birtokolj semmit és senkit, ne ragadj le sehol. Áramolj, mint egy folyó – ne légy állóvíz. Belül – természetesen – telepedj le, nyugodj el, kristályosodj ki, de kívül maradj egy vándor.” (Osho)

Tiszanána, Heves megye déli részén fekvő kis település, keleten Saruddal, északon Kömlővel, nyugaton Kiskörével határos. Déli határát a Tisza folyó alkotja, mely a községtől 5 km–re fekszik. A 2500 lelket számláló faluban számos, az önkormányzat által

működtetett intézmény, civil szervezet, és gazdasági vállalkozás működik.

Településünk halmozottan hátrányos, a roma lakosság aránya és a munkanélküliség is magas. A roma származású tanulók is a közösség részt képezik, az értékőrök csoportjában is dolgoznak roma diákok. Igyekszünk mindenkit megszólítani, és az érdeklődő roma és nem roma diákoknak minden lehetőséget biztosítunk ahhoz, hogy a program aktív részesei legyenek. Eddig is sok programban dolgoztunk velük, a jó kapcsolat kialakításához elengedhetetlen a párbeszéd és egymás tisztelete. Vannak roma méhészek is, akik örömmel csatlakoztak a programhoz.

Számos program és projekt igyekszik segíteni a hátrányos helyzetű gyerekek mindennapjait Tiszanánán. Ezzel a mintaprojekttel is igyekszünk egy olyan munkalehetőséget megmutatni, amelyet majd a jövőben tudnak hasznosítani. A településen mintegy 40 család foglalkozik méhészettel, összesen 2000 méhcsaláddal.

Öt éve alkotnak közösséget településünkön a méhészek, sok közös program, rendezvény jön létre az ő kezdeményezésükkel. A Cselekvő *„Értékek”* mintaprojekt célja olyan közösségfejlesztő, helyi értékekre reflektáló, lokális identitástudatot és társadalmi részvételt erősítő helyi kezdeményezés, amely településünkön élő és dolgozó fiatalok közösségépítéséhez járul hozzá.

Nagy öröm volt számunkra, hogy felhívhattuk a figyelmet a méhekre – ezekre az apró kis állatokra, akiknek minden harmadik falat ételt köszönhetjük.

A mintaprojekt megvalósítója a Fekete István Könyvtár, Kulturális és

Szabadidő Központ. Szakmai programjaink keretében számos közösségfejlesztő, közösségépítő programmal segítettük a generációk közötti párbeszédet. Településünkön nagyon sok a periférián élő roma kisebbséghez tartozó fiatal, akiket szintén igyekeztünk megszólítani, hogy felkínálhassuk számukra egy új szakma elsajátításának lehetőségét.

Ebben a projektben a helyi méhészeket kerestük meg azzal, hogy vállalják a fiatalok bevonását a méhészethez kapcsolódó, terepen és műhelyben zajló munkafolyamataikba. A helyi vállalkozók, méhész szakemberek mutatták be ezt a foglalkozást.

A Tiszanánai Ifjúsági Értékőr Csoport tagjai (akik feltárják és kutatják a helyi értékeket) és a faluban élő fiatalok szívesen csatlakoztak egy olyan kezdeményezéshez, amely érdekes és színes programokon keresztül vezetette be őket e mesterség rejtelmeibe.

Mind a méhészeknek, mind az érdeklődő fiataloknak nagy élményt jelentett a méhészetnek, mint szakmának a mélyebb megismerése és elismerése, valamint a figyelem felhívása a méz jótékony hatásaira és fogyasztásának népszerűsítése. A mintaprojektbe bevont fiatalok ötleteikkel, véleményeikkel segítették a színes programokat még *„cselekvőbbé" tenni..."*

A fiatalok és a méhészek aktív, kölcsönös együttműködése segítette a helyi kapcsolatok megerősítését, perspektívát nyújtott a résztevők számára, feltárta a lehetőségeket és a rejtett vagy inaktív erőforrásokat. További célunk az volt, hogy tevékenységünkkel, illetve nyilvános rendezvényekeinkkel részletesen megismertessük településünk lakóival ezt a szakmát, és a mézet – mint települési értéket – be tudjuk építeni a köztudatba.

Természetesen külön célunk még az is volt, hogy egy új közösség jöjjön létre, és erősödjön a párbeszéd a fiatalok és felnőttek között, közelítsenek egymáshoz a generációk, csökkenjenek a nemzedékek közötti szakadékok. Mintaprojektünk 2018 januárjában indult, és október 31-én fejeződött be. A projekt megvalósítói a helyi értékőr fiatalok voltak. A mintegy 10 hónap alatt a helyi fiatalok elsajátították a méhészkedés alapjait, megszerezték a kezdő ismereteket ahhoz, hogy el tudják kezdeni ezt az ősi mesterséget.

Mintaprojektünk számokban

8 villámcsődület; 6 terepmunka-látogatás; 4 pergetés; 4 kirándulás; 1 mozi; 6 kézműves foglalkozás; 4 műhelymunka; 1 gyereknap; 1 civil expo; 4 átrándulás – más településekre; összesen: 41(!) közösségépítő találkozás, együttlét!

A célcsoport a Tiszanánán élő és tevékenyen dolgozó Ifjúsági Értékőr Csoport, valamint a településen lakó és a közösség iránt érdeklődő fiatalok, (14 és 30 év közöttiek), körülbelül 20 fő. A különböző programokkal esélyt szeretnénk adni a periférián élő roma gyerekeknek is, hogy megismerjék a méhész mesteréget, és tapasztalatokat szerezzenek a méhészet területéről, mert ez is megélhetést tud biztosítani a családoknak. A méhészettel foglalkozó családok örömmel csatlakoztak a kezdeményezéshez, hogy megmutathassák a fiataloknak mindazt, amit eddig felépítettek. A helyi fiatalok aktív közösségi szerepvállalása mindazonáltal megnövekszik, ha bátrabban és felszabadultabban vesznek részt a helyi programokon, ha közelebbről megismerik a településen élő és dolgozó közösséget, az alkotó emberek munkáit, a helyi értékeket teremtő lakosság mindennapjait. Teret kell adni a helyi fiataloknak a cselekvésre, ötleteikre támaszkodva, bevonva őket a tervezésbe,

szervezésbe – így idővel aktív *„cselekvő közösséggé”* válnak.

A fiatalok vágynak arra, hogy valaki megszólítsa és meghallgassa őket. Arra várnak, hogy ők is fontosan legyenek valakiknek, ők is beleszólhassanak egy kis közösség életébe, és ők is tevékeny részesei lehessenek egy közösség mindennapjainak. Fel kell azonban ismerni, hogy várják a kezdeményezést, és a felnőtteknek kell megtenni az első lépést. Ezzel a mintaprojekttel megszólítottuk a helyi fiatalokat, akik örömmel és kíváncsian várták az elkövetkezendő időszakot és a közös munkát.

A mintaprojekt megvalósításába bevont szervezetek, intézmények, civilek

A helyi könyvtár ad helyet a közművelődési tevékenységeknek, itt valósul meg az összes program és rendezvény. Itt alakítjuk ki a település éves rendezvény programját, amelynek tervezési és szervezési munkáiban is nagy szerepet vállalnak a helyi fiatalok. Helyet adunk a civil szervezeteknek, fiataloknak, időseknek egyaránt. Az összes civil szervezettel nagyon jó kapcsolatunk alakult ki az évek alatt. A közösségek szinte összefonódva működnek, ahol a fiatalok segítik az idősebbeket, és fordítva. A jelenlegi együttműködés körülbelül 150–200 lakos bevonását jelenti.

Az Ifjúsági Értékőr Csoport havonta tartja klubfoglalkozásait. Az értékőrök programjai, valamint nagyobb rendezvényei (Értéknap, Értékőr találkozó, klubfoglalkozás, ismeretterjesztő előadások) évente 8 alkalommal a könyvtárban zajlanak. Általában 10-15 fiatal segít a projektekben, rendezvények szervezésében, illetve az ünnepeink állandó résztvevői is ők.

A Naplemente Nyugdíjas Klub taglétszáma 55 fő, akik minden héten vasárnap találkoznak a klubfoglalkozásokon, de időnként szabadidős tevékenységek keretében is találkoznak egymással. Nagyban segítik a település múltjának felkutatását és dokumentálását. A klub nő tagjai megtanították programunk során a fiatalokat a mézes sütik elkészítésére. Recepteket adtak, amelyeket sikerült felhasználnunk a Mézességek című kiadványunkban is. Könyvtáros munkatársunk a mézeskalács készítés fortélyaiba engedte bepillantani a fiatalokat.

A méhészekkel is tartalmas kapcsolatokat ápolunk, a könyvtárban zajlott a 240 órás méhész tanfolyam, ami még szorosabbra fűzte barátságunkat a méhészekkel. Olyannyira, hogy közös méhészbált is szerveztünk 2017–ben.

A méhészek vállalták a szakmai előadásokon és programokon (Értéknap) való részvételt. A nyugdíjasok kézműves foglalkozásokban vettek részt, valamint a rendezvények aktív szereplői voltak. Az önkormányzat, mint méhcsalád tulajdonos, szintén biztosította a fiataloknak a terepen való megjelenést, segítette a rendezvények létrejöttét, biztosította a helyszínt és a helyi sajátosságok megjelenését. A helyi méhészek a keretfűzést, a viaszolvasztást, a családok bővítését, a fedelezést, a pergetést és a méhek etetését mutatták meg testközelből.

Mintaprojekt tevékenységei

KÉZMŰVES FOGLALKOZÁSOK

Ezeken a foglalkozásokon a méhészettel kapcsolatos témakörben igyekeztünk maradandót alkotni. Elkészítettük kabalafiguránkat, – Mézengúzt – *„aki”* valamennyi eseményünkön jelen volt, és mintegy védőangyalként segítette a közös munkát. A célja ezeknek a foglalkozásoknak az volt, hogy a családok és a fiatalok egy közösséget alkotva még jobban megismerjék egymást, ismeretségek, barátságok alakuljanak ki. Megterveztük az elkészült kaptárak dekorálását, különböző üvegcímkéket találtunk ki a családoknak, és ezt próbáltuk minőségi kivitelben megvalósítani. Egy-egy ilyen foglalkozáson, műhelymunkán való részvétel tovább erősítette a közösséget. Ez is egyfajta közösségfejlesztés, és természetesen önként vállalt munkák sora volt, melynek megvalósításával a mintaprojekt egészét is jobban átláttuk. A résztvevő roma fiatalokat ösztönöztük az önkéntes munkára, hogy ők is megérezzék, milyen energiákat szabadít fel a közös munka, a közös cél érdekében tett összefogás. A mézeskalács készítés és díszítés is egyik hangsúlyos témaköre volt a foglalkozásoknak.

ISMERETTERJESZTŐ ÉS EGÉSZSÉGÜGYI ELŐADÁSOK

Ismeretterjesztő és egészségügyi előadásokat szerveztünk, amelyeken a mintaprojektbe bevont családok tartottak előadást meghatározott témakörökben. Külsős meghívottak (dietetikus, méhegészségügyi felelős) is vállaltak a mintaprojekthez kapcsolódó érdekes és hasznos előadásokat.

MÉHÉSZCSALÁDOK BEMUTATKOZÁSA

A programhoz csatlakozó összes méhész bemutatkozott a közösségnek. Megosztotta a programban aktívan résztvevő csoporttagokkal a saját méhészetében végzett eddigi munkáját, tapasztalatait, ötleteit. Ezek az összejövetelek is abban segítettek, hogy a csoport tagjai mind jobban megismerték egymást, és bepillantást nyerhettek a méhészek hétköznapjaiba, munkafolyamataikba, történeteikbe – kudarcaikba és sikereikbe.

TEREPMUNKÁK

Az első terepmunka a keretfűzéssel és a viaszbesütéssel kezdődött. Ezeket a munkálatokat az év első hónapjaiban kell elvégezni, amíg terepen nincs teendő. Megmutattuk hogyan kell lécekből összeállítani a kereteket és hogyan kell a méhviaszt beleolvasztani. Az elkészített kaptárak *„berendezése”* után – szemléltetve, hogyan is élnek ebben a *„dobozban”* a kis állatok – a valóságban is megmutattuk a fiataloknak, hogyan kell tisztán tartani a kaptárakat. Segítettünk az élelempótlásban, megtanítottuk a diákoknak, miként kell a vizet biztosítani a méhek számára. Hogyan kell tavasszal a fészkeket szűkíteni,

majd bővíteni, és hogyan kell az atka ellen védekezni. Minden munka önkéntes volt, senkit nem kényszerítettünk arra, hogy olyan tevékenységet végezzen, amit nem szeretne. Védőruhákat is vásároltunk, hiszen ezek olyan munkafolyamatok a szabadban, ahol méhészruha nélkül aligha jelenhettünk meg. A pergetés talán a legnagyobb munka a méhészeti szezonban. Ebből szintén kivettük a részünket, az összes teendő közül ez volt a legnagyobb élmény.

SZAKMAI UTAK

Szakmai napokon való részvétel – valamint a Vizsolyi Méz múzeumba való látogatás, mint szakmai út adott még több ismeretet a csoportnak.

Úti beszámoló:

„A Mézes Gergő vezette és alapította méz múzeumban jártunk a hétvégén, ahol megtudhattuk, hogyan kell – szinte a semmiből – felépíteni egy virágzó, folyamatosan fejlődő és bővülő méz gazdaságot. Mindössze 14 éves volt, amikor befogta be az apja az első raját, onnantól kezdve nem volt megállás. Eredetileg gépészmérnöknek készült, de egy sikeresen elvégzett méhész tanfolyamot követően felhagyott a szakmájával, és méhésznek ált. Ő lett a legfiatalabb méhész mester hazánkban. Jelenleg kb. 400 méhcsaládja van. Különböző fajta és, különböző ízesítésü mézeket, továbbá mézborokat és viaszgyertyákat készít. A 2010–es években nyitotta meg az ország első méz múzeumát, mely azóta is töretlen népszerűségnek örvend. Nem csak az országból, de a nagyvilágból is érkeznek látogatók. A legcsodálatosabb, legmotiválóbb benne az, hogy egy olyan környezetben hozta létre mindezt, amelyben nagy a szegénység és a kilátástalanság. Hatalmas inspiráció volt számunkra. Rengeteg segítséget és ötletet nyújtott a méhész projektünkben, amit szeretnénk megvalósítani és tovább fejleszteni.”

Juhász Margó, Ifjúsági Értékőr

LEGYEN MINDEN NAP MÉZES NAP!

Legyen minden nap mézes nap! – címmel, augusztusban terveztünk egy nagyszabású rendezvényt településünkön. A programon hagyományos helyi termékeket vonultattunk fel, ahol a méz, mint helyi érték fontosságát, előnyeit, jótékony hatását hangsúlyoztuk. Játékos feladatokkal készültünk a gyerekeknek, kvízjátékokkal, kézműveskedéssel, mézes sütik versenyét is meghirdettük. Mézkóstoláson vehettek részt a jelenlévők, és közönségszavazatok alapján kiválasztottuk Tiszanána legjobb mézét. Előadásokat hallgathattunk a rendezvény sátorban, az iskolásoknak Méhek útján címmel, a kis óvodásoknak *Hogyan készül a méz?* címmel filmvetítéseket is tartottunk. Ez a rendezvény közösségformáló erejével új közösségeket hívott életre. Bemutatkoztak a programban részt vevő civil szervezetek, és – mint méhcsaládokkal rendelkező termelő – a helyi önkormányzat is. Bízunk benne, hogy a közös szervezés, közös együttműködés közös eredményeket hozott, és jövőre is lesz folytatás. Az üzleti élet is megjelent a rendezvényen, a mézből készített termékek széles választékával vártuk az érdeklődőket a helyi termelők jóvoltából.

Szóróanyagokkal segítettük a vásárlókat, nyomtatott kiadványokkal népszerűsítettük a helyi termelőket.

Ifjúsági közösség. Fotó: Vankó Gábor

Mitől volt innovatív, újszerű a mintaprojektünk?

A mintaprojektben megvalósítani tervezett tevékenységeink elsődleges célja az volt, hogy a fiatalokkal együtt, közösen segítsük elő a méhészet népszerűsítését, és a méz, mint helyi érték jelentőségét beépítsük a lakosság mindennapjaiba.

A közösségért való felelős gondolkodás, a közös programok szoros kapcsolatot alakítottak ki a méhekkel foglalkozó szakemberek és az érdeklődő fiatalok között is.

A projekt sokszínűségét és innovatív, közösségfejlesztő modelljét tükrözi, hogy nemcsak előadások és foglalkozások keretében ismerkedtünk meg a szakmával, hanem terepen – az adott méhészet földterületén – vállaltuk az adott hónap munkáiban való aktív és tevékeny részvételt is.

A fiatalok szívesen csatlakoznak minden olyan kezdeményezéshez, amely nem köti őket az iskolapadhoz. Ami újszerű és játékos, szórakoztató formában ad új és új ismereteket. Ez a mintaprojektünk alatt tetten érhető volt, számos ismeretanyag birtokába jutottak a fiatalok, melyeket remélhetőleg nemcsak a tanulmányaik során, de az életük más területein is tudnak majd hasznosítani.

„A repülés ismert törvényei szerint nem lehetséges, hogy egy méh repülni tudjon. A szárnyai túl kicsik ahhoz, hogy a levegőbe emeljék a kövér kis testét. Persze a méh akkor is repül, mert a méhek fittyet hánynak arra, hogy az emberek szerint mi a lehetetlen."

(Mézengúz mese...)

Összegzés

Nagyon sok maradandó élményt kaptunk a mintaprojekt alatt. Rengeteg új ismeretre tettünk szert, számos helyen járunk és nagyon szoros baráti kapcsolatokat alakítottunk ki. Eljutottunk Erdélybe, ahol a hegyi méhészet rejtelmeibe pillanthattunk be, ami óriási élmény volt nemcsak azoknak, akik először jártak ott. Hatalmas élmény volt a forgatás, a filmek elkészítése, ami mentorunk segítsége nélkül aligha sikerült volna. Próbáltuk a saját eszközeinkkel – mobilokkal, tabletekkel és fényképezőgépekkel – felvenni a jeleneteket, amelyek szinte mindig nagyon viccesre, vagy teljesen használhatatlanra sikeredtek. Szerencsére mindig volt a közelünkben olyan segítő, aki jó tanácsokkal látott el, és nagy-örömünkre megszületett a projektünket bemutató kisfilm.

A mintaprojektben megtervezett kiadványunkat is sikerült teljesíteni. Azt tapasztaltuk, hogy a *„Mézességek”* – című, mézes receptek gyűjteménye olyan közösség összekovácsoló folyamat volt, amelynek részesei lehettek mindannyian, akik az összeállításban segítettek. A receptek gyűjtése, kipróbálása, megsütése, fotózása, a 20 oldalas kiadvány szerkesztése hatalmas munkának bizonyult, de nagyon kellemes élmény volt minden résztvevő számára. Szeretnénk bővíteni a kiadványt, új receptekkel kívánjuk teletűzdelni a jövőben.

A mintaprojekt folytatását is tervezzük, hiszen a megvásárolt eszközeink rendelkezésre állnak. A jövő évi *„Olvasótábor”* – programja és fő irányvonala a természet és állatvédelem valamint a helyi termékek, értékek népszerűsítése lesz. A méhészekkel kialakult baráti kapcsolatnak köszönhetően, szívesen látnak bennünket a jövőben is a méhészetükben. Ezzel a lehetőséggel természetesen élni fogunk, hiszen már a legfiatalabbakkal is meg kell ismertetni ezt a csodálatos világot.

A projekt során a diákok folyamatosan irányították a munkafolyamatokat, és kiegészítő programokkal tűzdelték tele. Ilyen volt a Gyermeknapra meghirdetett rajzverseny, ahol bármilyen technikával lehetett készíteni a méhekkel, a méhészettel összefüggő alkotásokat, amelyeket a Gyermeknapon kiállítás formájában megtekinthettek az érdeklődők. Az díjazottak értékes ajándékokat kaptak a fiataloktól.

Rengeteg új ismeretanyaggal bővültünk az elmúlt időszak alatt. Számos könyvet, folyóiratot, cikkeket olvastunk a témával kapcsolatban. A projekt résztvevői szinte mindannyian mézfogyasztókká váltak, a napi kávé, tea elmaradatlan része lett a méz.

Köszönjük a Szabadtéri Néprajzi Múzeum, a NMI Művelődés Intézet és az Országos Széchenyi Könyvtár munkatárainak az egész évben nyújtott szakmai segítségét!

Köszönjük a mintaprojektben végzett munkát a helyi értékőröknek és a helyi méhészeknek, akik segítettek bennünket egész évben!

Értékőr Csoport tagjai:

Donáth Kata, Galvács Zoltán, Gáspár Margaréta, Juhász Kata, Juhász Margó, Juhász Niki, Lakatos Marcell, Lévai Réka, Orbán Evelin, Sáfránné Lányi Mária, Sáfrán József Dániel, Somogyi Vivien, Tóth Gábor, Tóth Nelli, Vajda Máté Pál, Vankó Gábor, Lázár Tünde.

„Vándorló Bográcsok” - Kulturális és gazdasági együttműködés a Törökszentmiklósi járásban

Együttműködések a térségi összetartozás megerősítése érdekében

A Törökszentmiklósi járás településeinek képviselői a *„Vándorló Bográcsok Találkozója”– kulturális és gazdasági együttműködés a Törökszentmiklósi Járásban”* elnevezésű programot valósították meg a Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás EFOP-1.3.1-15-2016-00001 mintaprojektjeként Jász-Nagykun-Szolnok megyében.

A projektben minden résztvevő település a saját, helyi kulturális sajátosságait és érdekeit szem előtt tartva, egyben a térségi identitás megerősítésének érdekében működött együtt a szervezőkkel. A résztvevő települések – Tiszatenyő, Törökszentmiklós, Kengyel, Örményes, Kuncsorba, Tiszapüspöki és Fegyvernek.

ELŐZMÉNYEK ÉS A MINTAPROJEKT ELŐKÉSZÍTÉSE

A mintaprojekt előzményei visszanyúlnak a 2009-ben Tiszatenyőn megrendezett Vándorló Bográcsok Találkozójáig. Ez volt a hét település első ilyen közös rendezvénye, amelyet a következő évek során rendre megismételtek úgy, hogy rotációs alapon, minden évben másik település adott otthont a programnak.

Az elmúlt évek tapasztalatai meghozták az újragondolás szükségességét, új tartalmakat kellett keresni a járási összetartozást szimbolizáló rendezvénynek. Kiderült, hogy az évenként megtartott programok meghaladták az egymást váltó rendező települések anyagi lehetőségeit, ezáltal sérült az alapötlet megvalósításának hosszútávú fenntarthatósága, s kiüresedett a szakmai tartalma. Ezért új szempontok kerültek be a tervezésbe.

A kezdeményezés Kazinczi Istvánhoz, Tiszatenyő polgármesteréhez kötődik. 2018-ban újra Tiszatenyő lett a házigazda.

Az alapötlet változatlan marad: minden évben másik résztvevő település lesz ezután is a házigazda, így ismerik meg egymást a szomszédságban élők, bemutatva helyi értékeiket, termékeiket, művészeti csoportjaikat, kulturális intézményeiket.

Szükség van azonban arra, hogy kötetlenebb közösségi élmények megszerzésének térségi eseménye legyen a Vándorló Bográcsok Találkozója programsorozat, főszerepet adva a helyi közösségek bemutatkozásának, az egymásrautaltság felismerésének, s egyben az összefogásra és kulturális, gazdasági együttműködésekre ösztönözzön.

A MINTAPROJEKT KULTURÁLIS ÉS FÖLDRAJZI KÖRNYEZETE, A TÖRÖKSZENTMIKLÓSI JÁRÁS BEMUTATÁSA

A járás települései: Törökszentmiklós, Fegyvernek Tiszapüspöki, Tiszatenyő, Kengyel, Kuncsorba, Örményes és a Vándorló Bográcsok Találkozójának meghívott vendégtelepülése, Szajol vettek részt a rendezvényen.

Törökszentmiklós lakossága 21076 fő, a város járási székhelye is az itt élő 36581 főnek. Az infrastrukturálisan jól felszerelt székhely természetes térségi központja a környező 6 településen élő 15505 főnek. A járás települései közül Törökszentmiklós után a legnagyobb Fegyvernek város 6415 lakossal, jelentős kulturális intézményi- és civilszervezeti aktivitással, míg Tiszapüspöki és Kuncsorba mélyen gyökerező hagyományokkal rendelkezik. Kengyel, Örményes és Tiszatenyő fiatal települések, 1950-ben váltak önállóvá. A helyi identitás megerősítése azért különösen fontos a fiatal – néhány generációs településeken, hogy kialakuljon a közösségi megtartóerő. A fiatal települések esetében is összegyűlt az átadható, megtartó tudás, figyelmet fordítva a szabadidő eltöltésére, a természeti környezet megismerésére, a helyben is kiteljesíthető életminőségre.

A járás, mint települések együttese, kulturális gyökerei és rokoni, családi hálózata révén szerves egységet alkot. A járási székhely közlekedési csomópont és átszállóhely, a helyi gazdasági élet mozgásai, a szolgáltatások közeli elérhetősége, a tanulás és az iskolán kívüli külön-foglalkozások lehetőségei, a teljesebb értékű kulturális ellátottság, ma is kiemelt szerepét ad a járási székhelynek. Törökszentmiklóson négy általános iskola, egy zeneiskola, egy gimnázium, egy szakközépiskola és egy szakképző iskola működik. A középiskola elvégzéséig lehetőséget nyújt a járás a középfokú oktatásban való részvételre, ezzel a szerves kulturális egység tovább élését segíti elő.

A környező kistelepülések – természetes környezetüket jobban megőrizve – ma alkalmasabbak a rekreációs célpontok kialakítására a városiak számára, a kiköltözőket segítik az olcsóbb ingatlanárak.

A résztvevő önkormányzatok, kulturális intézmények és a gazdaság szereplőinek térségi összefogása

Az önkormányzatok, kulturális intézmények és a helyi gazdaság szereplőinek térségi összefogására kértük a résztvevőket a térség kulturális és gazdasági megerősödésének érdekében. A Vándorló Bográcsok Találkozója, mint keretrendezvény, számos kulturális és gazdasági együttműködés lehetőségét rejti a Közép-Tiszavidéken, mely magán a

rendezvényen túl is erősíti a helyi kultúrát és a gazdaságot, ezzel térségünk lakosságmegtartó erejét.

Az együttműködés kialakítására, a közösségfejlesztési tevékenység elindítására három alkalmat terveztünk 2018. évre. Megújítási szándékunk célja nem maga az egynapos rendezvény lebonyolítása volt, hanem ennek eszközével az évenkénti találkozók közötti térségi identitás megerősödése és a térség fejlődése!

A kulturális együttműködésekhez szorosan kapcsolódik a közművelődés feladata, mint a Közép-Tisza vidéki térség jellegzetes karakterét megerősítő kulturális örökség újragondolása és érvényesítése a hétköznapokban. Ezért a települések kulturális intézményei a polgármesterek mellett aktívan részt vettek a tervezésben és a megvalósításban. A vidékünkön tapasztalható elvándorlási és önazonosság-vesztő jelenségeket nem közvetlenül gazdasági oldalról, hanem kulturális oldalról lehet ellensúlyozni. A mintaprojekt szakmai programjában megvalósuló, generációk közötti tudásátadás a kapocs a múltban gyökerező tapasztalati tudás mai megjelenítésére. A térségre jellemző gasztronómia, a hagyományos ételek elkészítése és kóstolása, a helyi termékek előállítása szintén hozzájárul a kulturális örökség fenntartásához, továbbadásához.

A mintaprogram megvalósítása – a térségi identitást megerősítő találkozó

A Vándorló Bográcsok Találkozója 2018. május 12-én valósult meg, helyszíne Tiszatenyő.

Az 1730 lakosú községet a helyi termékek előállításának minősége tette ismertté a térségben. A környező településeken mintaként tekintenek a végig vitt termelési és szervezési folyamatokra. A helyi gazdaság működtetése mellett erősíteni kell a belső erőforrásainkat is, a település kulturális fejlődésének előmozdításával. Ez jelenti az itt élők szemléletváltását, alkalmazkodást a felgyorsult világhoz, kreativitásuk felszínre juttatását, helyi elkötelezettségük erősítését. A további fejlődés alapvető lépése a kulturális fejlesztés, a közösségek és a helyi identitás megerősítése. Ez a falu határain túl, a tágabb környezetünkre is érvényes, – térségünk önazonosságának erősítése is a feladatunk.

A kezdeményezésünkre létrejött *„Vándorló Bográcsok Találkozója – kulturális és gazdasági együttműködés a Törökszentmiklósi járásban”* mintaprogram minden résztvevő település helyi kulturális sajátosságait és érdekeit szem előtt tartja. A hét település a közeli történelmi gyökerek és a kulturális térségi identitás megerősítésének érdekében együttműködtek,, a rendezvény programjának előkészítésében mindannyian részt vettek, az egyeztetések során elfogadott közös célokat valódi együttműködéssel valósították meg.

Törökszentmiklós a polgári arcával mutatkozott be, Zsigrai Julianna írónő hagyatékát láthattuk, míg Örményes a hetvenes éveket idézte fel az udvarházában.

A találkozó fő gasztronómiai programja a települések közötti főzőverseny volt. Minden résztvevő település egységes alapanyagból készítette el a rá jellemző szokások szerinti ételeket, – fél sertést (kb. 40 kg) – kapott minden résztvevő, amiből saját menüsort állíthattak össze. A zsűri bírálata szerint alakult ki a verseny eredménye, de az ételeket *„kóstoló jegyek”* vásárlásával a közönség is minősítette.

A színpadon a résztvevő települések műsorai szólaltak meg a nap folyamán, népdalkörök, néptánc együttesek, helyi kulturális csoportok mutatkoztak be. A kulturális

intézmények amatőr művészeti csoportjainak műsorai mellett alkalmanként, különböző helyszíneken egy-egy hivatásos színházi előadás és előadóművész került a figyelem központjába, és színesítette a gazdag programkínálatot.

A rendezvény családias jellegét hangsúlyozta a Szalma Színház – fellépett a hét település lakóiból létrejött alkalmi színjátszócsoport, a Szajolban önkéntességet vállaló olasz fiatalok és vándorkomédiások, utazó színészek. Idős személyek – Sebestyén Ferencné Tiszapüspökiből, Bognár Sándorné Örményesről – saját településéről mesélt történeteket. Meséltek a fiatal korukról, családjaikról, egykori és mai közösségeikről, mindarról, ami itt tartotta őket. A visszaemlékezéseik segítettek bennünket a gyökereink megismerésében, a személyes történelmi beszámolók kiegészítették az ismert településtörténeteket.

Ehhez kapcsolódtak a települések életéből összegyűjtött archív fotók kiállításai, a térség történelmi közösségének, rokoni, baráti szálainak tudatosítása a fényképek segítségével.

Településtörténeti előadások követték egymást a nap folyamán a Kultúra Sátrában: Csibrány István helytörténet kutató mutatta be Kengyel kastélyait, Galsi Zoltán a Törökszentmiklósi járást, benne Tiszatenyő történetét, Hajnal László a Törökszentmiklóshoz tartozó Óballán és Tiszatenyőn végzett archív fotógyűjtő munkáját, Magyar András Tiszapüspöki történetéről, Molnár Barna Fegyvernek Értéktáráról és Török Csabáné Örményes három kastélyának történetéről tartott előadást.

Szintén a Kultúra Sátrában kerültek bemutatásra a térség diákjai számára meghirdetett Mobiltelefonos Filmkészítő Versenyre beadott pályaművek: *„Mit jelent nekem a hely, ahol élek?”* – állt a felhívásban. A beérkezett 11 filmalkotást a szakavatott és a településeinkhez nem kötődő, független zsűri bírálta, az alkotókat döntésük szerint díjaztuk. Legfelkészültebbnek a tiszatenyői általános iskolás fiatalok filmje bizonyult.

A mobiltelefonos kisfilmek mellett a településeket bemutató filmeket is vetítettünk, például. az *„Ifjú Városvédők - Miért szeretem Törökszentmiklóst?”* és a *„Szajoli értékeink”* című munkákat.

Nagy sikert aratott a *„Kőleves készítés – közösségi főzés”* programunk, amelybe a nagyméretű bográcsés a nagy kő kivételével a résztvevő települések adták össze az alapanyagokat. Együtt főztük meg, s együtt fogyasztottuk el az eredményt.

Felállítottuk a *„Térség Kemencéjét”*, amelyben minden csapatnak lehetősége volt a saját kalácsát a helyszínen is megsütni.

A rendező település híres a vendéglátásáról, nem maradt el a *„Tenyői Vendégasztal - helyitermék kóstoló”* és ezt követte a Halastó túra 6 hintós - lovaskocsis fogattal. A túrán a falu helyitermék előállító helyszíneit járták végig idegenvezető segítségével az érdeklődők.

A látogatók számának növelése érdekében, valamint kényelmi szempontból minden településről buszjáratot indítottunk. A járatok megrendelését a helyi igényekhez igazítottuk, előzetes egyeztetés alapján jelöltük ki a megállókat, tekintettel az utolsó indulásra. Ez jelentősen hozzájárult a rendezvény sikeréhez.

A Kőleves készítés. Fotó: Fejes Tiborné

Hatások a térség életére

A Tiszatenyőn megvalósult térségi kulturális együttműködés hozzájárult a résztvevő településeken a használható mindennapi tudás megszerzéséhez. A helyi kulturális élet és a vele összefüggő helyi gazdaság kibontakozását segítette elő mind a helyitermékek létrehozása, megismertetése, mind pedig településeink egyedi kultúrájának tudatosítása, ezek továbbadása és beépülése a mindennapi életünkbe. Hét éven át tartó folyamatot indítottunk most újra. A Vándorló Bográcsok Találkozójának minden évben másik település lesz a helyszíne. A rendezvény hatást gyakorol az évenkénti találkozók közötti időben is a fejlődésre. A térségi együttműködés példája hosszú távú társadalomfejlesztő folyamatokat generál, megerősíti a helyi közösségeket, és nyit a nagyobb közösség felé is.

A mintaprojektben a részvételen alapuló közösségi művelődés szemlélete érvényesült. Reményeink szerint sikerült pozitív élményeken keresztül megismertetni a térség lakóival a közösséghez tartozás fontosságát. Lakosságmegtartó képességét úgy nyerheti meg a térség, ha a kreatív, környezetükre hatni képes fiatalok közül néhányan a családi-közösségi gyökereik megtartó ereje miatt visszatérnek, és képesek lesznek az itt kialakult körülményeken változtatni.

A térségbeli gazdaságfejlesztés törekvései, valamint a közösségi erőforrások fejlesztése révén megvalósult együttműködés erősíti a helyi önazonosságot és kialakítja a települések reális önértékelését az adott környezetben, a Törökszentmiklósi járásban

Minden résztvevő település bevonta civil szervezeteit és amatőr művészeti csoportjait a mintaprojekt megvalósításába, ez elősegíti az értékek megismerését, valamint

közvetítését több nemzedék felé. A gazdag kulturális program lehetőséget nyújtott a helyi egyediség bemutatására, olyan közösségi eseményt teremtett, amely egyszerre szolgálta a helyi identitás erősítését, és az idelátogatók, résztvevők számára is kulturális sokszínűséget biztosított.

Az elkövetkező hét éven át tartó folyamat elősegíti a hosszútávú fejlődést. Pozitívan befolyásolja a térségi (települési) marketinget. Hozzájárul a helyi identitás erősítéséhez, csökkenti a kultúrához való hozzáférés lehetőségeiben meglévő különbségeket a járási jogú város és a környező kistelepülések között.

További várható eredmény, hogy új célok frissítik a települések kulturális életét, fejlődik a térségi kapcsolati háló, és a személyes részvétel nagyobb felelősségvállalást eredményez a településeken.

A hét év bekapcsolódási lehetőséget jelent minden résztvevő település számára a térség életébe, együttműködéseket generál kulturális és gazdasági területen. Évenként új tematika fogalmazható meg a tervezett kerekasztal megbeszéléseken a résztvevő települések képviselőivel.

Fenntarthatóság

Minden évben másik résztvevő település lesz a házigazda, így ismerik meg egymást a szomszédságban élők, bemutatva helyi értékeiket, termékeiket, művészeti csoportjaikat, kulturális intézményeiket.

A *„7 ÉVES GÖRGETÉS”*, a rendezői költségek megosztását jelenti, amely a következő formában került elfogadásra a második Kerekasztal megbeszélésen:

- a kóstolójegyek bevételét minden évben egységesen elosztjuk;
- településenként a befolyt összegek 40%-a a rendezőt, 30%-a a gyűjtő települést, míg 30%-a a következő évi rendezésre képez alapot;
- a *„Kőleves”* teljes bevétele is a következő évi rendezést segíti elő;
- a tombolából származó bevétel is a következő évi rendezvényre biztosít alapot.

A *„7 ÉVES GÖRGETÉS”* alapelvét követve biztosítjuk a rendezvény hétéves folyamatosságát, függetlenné téve az adott évben rendező település gazdasági helyzetétől. A helyi közösség biztosítja a folyamatos működést.

A MINTAPROJEKT TAPASZTALATAI

Kötetlenebb közösségi élmények megszerzésének térségi eseménye a Vándorló Bográcsok Találkozója programsorozat, lehetőséget adva a helyi közösségek bemutatkozására, az egymásrautaltság felismerésére, az összefogásra és kulturális, illetve gazdasági együttműködésekre.

TOVÁBBI FELADATOK

A helyi kulturális értékek és hagyományok hozzájárulnak a helyi identitás újraértelmezéséhez, megújításához és ezek megjelennek a helyi közösség életében. A helyi közösségi tudatban egyaránt versengő elemként jelenik meg a folklór és a gasztronómia alapú, amely színesíti a helyi kulturális emlékezetet és főként a közösségi, turisztikai rendezvényeket is. A sokszínűség és a helyi hagyományok gazdagsága együtt jelenik meg a térség közösségi életében.

Kulturális örökségünk megélését kulcsfontosságúnak tekintjük a helyi társadalom integrációjában. Ennek megfelelően a közösségi programokat is erre építettük az újra értelmezés első szakaszában. A térségi összefogás a közösségépítésre és a közösségi kapacitások megerősítésére használja a helyi kulturális örökséget, annak sokszínűségét és gazdaságát.

A járás minden települése erőforrásként tekint a helyi kulturális örökségre, a kultúra és a gazdaság eltérő módjaira építve, amelynek egyik fontos eleme a markáns helyi imázs kialakítása az évek során. Az egyedi megjelenés azért lényeges, mert az alternatív gazdasági erőforrások megtalálásában meghatározó, hogy egy adott település mit képes közvetíteni magáról a külső szereplők vagy a helyi társadalom felé. Nem mindegy, miként képes megjeleníteni azt, hogy érdemes az adott településen élni, vagy oda ellátogatni.

Térségi identitást erősítő rendezvényünk elérte a célját, több ezer látogatója volt szerte a járásból, és távolabbról is. Jövőben a folytatás következik, 2019-ben Tiszapüspöki lesz a Vándorló Bográcsok Találkozójának rendezője.

tegNAP
Múltidézés Bajon

Hol?

A Gerecse hegység lábánál fekvő Baj település legmagasabb pontjáról csodálatos kilátás nyílik az itt kezdődő Kis-Alföldre, Tatára és a környező falvakra, de még Tatabánya magas épületei és hegyei is jól láthatóak. Talán ennek a káprázatos kilátásnak köszönheti a nevét, amely a hagyomány szerint a gazdag-bő-báj szóból ered, és amelyet a történelem folyamán Bay-nak és Báy-nak is írtak, a német lakosai pedig Woj-nak nevezték.

Baj Komárom-Esztergom megyében, Tata tóvárosi városrészének közvetlen keleti szomszédságában található. A község területének 2/3-át a Gerecse erdőségei foglalják el.

Miért?

BAJ, A MEGOSZTOTT TELEPÜLÉS

A település szerkezetileg három részre tagolódik. Közvetlenül a Tatáról bevezető út mentén elsőként a korábbi szovjet laktanya panellakásaival szembesül a látogató. A főúton haladva kertes házak sora következik és ezen a településrészen található a faluközpont is a települési-oktatási intézményekkel, az Assisi Szent Ferenc római katolikus templommal, valamint a sportpályával. A Gerecse felé haladva, a falu határát elhagyva, a szántóföldek után, mintegy 600 méterre ismét házakat találunk a Szőlőhegyen. A korábban elsősorban nyaralóként használt ingatlanokban mind több család talál magának végleges otthont és sok kisgyermekes pár választja lakhelyéül ezt a szép vidéket. A település szerkezeti sajátossága miatt érzékelhető egyfajta távolságtartás a lakótelepen élő és a kertes házzal rendelkező lakosság között. Fontos ennek a távolságnak a csökkentése. Ez a közös élmények szerzésével érhető el, amely a tegNAP programsorozat alapköve.

A másik, ma is érzékelhető jelenség a település történelmi múltjából – sváb lakosok betelepítése, kitelepítése majd visszaköltözése – adódó nemzetiségi különbözőség napjainkban is érezteti hatását, mert gyakran megfogalmazódik a sváb-magyar származási eltérés. A megfogalmazott vélemények mindegyike azt mutatja, hogy fontos a

kulturális értékek kölcsönös megismertetése. Településünk iskolája, óvodája, bölcsődéje is német nemzetiségi, és itt is igyekeznek teret adni sváb hagyományoknak, hogy a gyerekek ne csak a családban éljék meg azokat. Ugyanakkor a magyar szokások, hagyományok is megjelennek az egyes rendezvényeinken, hiszen az újonnan betelepült lakosok javarészt magyar származásúak. Célunk, hogy a ma még fellelhető ismeretet, tudást bemutassuk a fiatalok és az újonnan betelepült családok számára, így téve elérhetővé, megismerhetővé a település múltbéli életét, a hagyományokat, szokásokat – megteremtve ezáltal az egymás kultúrájába való bekapcsolódás lehetőségét.

Ki?

AZ IKSZT, MINT ÖTLETFORRÁS

Bajon, művelődési ház hiányában, a közösségi és kulturális élet szervezésében és megvalósításában – természetesen a helyi intézményekkel szoros együttműködésben – a helyi IKSZT, mint közművelődési feladatellátó, központi szerepelt tölt be. A mintaprojekt-ötlet is itt született meg, a cselekvési terv és a tényleges forgatókönyvek elkészítése is a település központjában található épületben zajlott.

Mit?

A településen több mint 2 900 lakos él, vegyes származási és életkori összetétellel. Folyamatos a változás, hiszen sokan költöznek ide a környező városokból, de sajnos sokan költöznek el, többen a megfelelő nyelvtudás, esetleg rokoni szálak miatt német nyelvterületre.

Mátyás Király baji legendája. Fotó: Hári Bernadett

A település régi családjai, tősgyökeres lakosai által sokszor megfogalmazott

szándék az, hogy Baj korábbi életét, a régmúlt során kialakított, elfogadott, megélt és tartott hagyományokat, illetve az elődök által létrehozott értékeket élővé, érzékelhetővé és ismertté tegyék.

A közösségi élmény szerzésének és a valahova tartozás érzésének elengedhetetlen feltételei a közös alkalmak, az együttes élmény. A tegNAP eseményeinek kialakítása során éppen ilyen közösségi alkalmakat álmodtunk meg, ahol teret és lehetőséget kaphat mindenki, függetlenül attól, milyen nemzetiségűnek vallja magát, mióta él a faluban, hány éves, vagy éppen milyen érdeklődésű.

Kivel?

Az Esterházy Szőlő- és Bortermelő Egyesület állandó partner a nagyobb rendezvényeken. Hűen ápolják a régi bortermelő hagyományokat és évente több alkalommal, a nagyobb rendezvényeken kóstolókat tartanak a lakosság számára. Fontos fejlődési irány, hogy a település lakossága megismerje és magáénak érezze a több évszázados helyi borkultúrát.

A Német Nemzetiségi Hagyományőrző Egyesület minden nagyobb rendezvény állandó közreműködője és szereplője. Az Egyesületen belül működő dalkör rendszeresen szerepel sváb és magyar nyelvű dalaikkal, de a helyi iskola diákjaiból alakult táncszakkör is gyakori vendég. Segítségükkel – elsősorban Zách Elemérné, Teri néni (illetve sajnos időközben elhunyt férje, Zách Elemér) közreműködésével alakítottunk ki az intézményünkkel közös udvaron működő közösségi házban egy emlékszobát is, ahol a település jellegzetes használati tárgyait, viseleteit mutatjuk be. 2017 szeptemberétől Ifjúsági Tagozattal bővült az egyesület. A 2018-as évben, igazodva a helyi igényekhez, egy felnőtt tánccsoport is alakult, amely színesíti a települési rendezvényeket. Hosszú távú célnak tekintjük a települési sváb hagyományok megőrzését, megjelenítését és tovább örökítését a jövő nemzedéke számára.

A tatai Kuny Domokos Múzeum napjainkban is sok szakmai segítséget nyújt Bajnak a svábok hagyományainak őrzéséhez, kutatásához. Az általuk tartott interaktív múzeumpedagógiai foglalkozások segíthetnek a felnövekvő nemzedék érzékenyítésében a település és lakosainak múltja iránt. A Német Nemzetiségi Múzeum, valamint a Vármúzeum, a mintaprojekt keretein belül, több alkalommal várta a település ifjúságát, az iskolai osztályokat az interaktív múzeumpedagógiai órákra.

A Baji Szent István Német Nemzetiségi Általános Iskola és a Baji Német Nemzetiségi Óvoda és Bölcsőde hűen ápolja a sváb hagyományokat. Ugyanakkor a magyar szokások, hagyományok is megjelennek az egyes rendezvényeinken, szakkörökön, hiszen az újonnan betelepült lakosok javarészt magyarok. A projekthez kapcsolódó minden programban részt vesz mindkét intézmény szinte teljes gyermekközössége.

A településen működő Baj Községi Könyvtár lehetőséget és segítséget ad a múltat feltáró és a kapott információkat feldolgozó tevékenységhez. Aktívan részt vesz a kialakítandó munkafüzet szakmai megvalósításában és koordinálja a Költészet Napjához kapcsolódó programokat.

A rendezvények lebonyolítása során, a Baji Hagyományőrző Fiatalok Klubjából alakult, és a Német Nemzetiségi Hagyományőrző Egyesület Ifjúsági tagozataként működő

csoport is mindig aktívan részt vesz a kiemelkedő alkalmakon, önként segítve a közösségépítő munkát. Az IKSZT, mint az iskolai közösségi szolgálat befogadó intézménye, évek óta szorosan együttműködik a fiatalokkal. akiket bevonnak a fejlesztési folyamatokba is, és aktív résztvevőként támogatják a sikeres megvalósítást. A projekt innovatív elemének tekinthető hashtag Baj (#Baj) és a nyári tábori programokhoz kapcsolódó programelemek megtervezésében, illetve megvalósításában is segédkeztek.

A Rozmaring Nyugdíjas Klub tagjai évek óta tevékeny részvevői minden települési rendezvénynek: a mintaprojekt megvalósítása során az élő történelemórán, az értékfeltáró, értékőrző programok, illetve a vendégvárás során kívántuk őket bevonni az aktív közreműködésbe.

Kinek?

A projekt megvalósulása során több célcsoport megszólítását tűztük ki célul: bölcsődés, óvodás, általános iskolás, középiskolás korosztály, felnőttek, időskorúak.

A lakosság csak akkor érezheti igazán otthon magát a településén és akkor alakulhat ki helyi identitástudata, ha aktív cselekvője lehet a közösségnek, ezért a helyi közösségépítő munkába, az értékek feltárásába és megjelenítésébe a helyi civilek bevonása szükséges.

Hogyan?

TEGNAP ALKALMAK – A MEGFOGALMAZOTT SZAKMAI SZEMPONTOK FIGYELEMBEVÉTELÉVEL

tegNAP/Aprók tánca: Ovisok látogatása az IKSZT-ben, sváb zenés-táncos, éneklős délelőtt, élő zenés kísérettel. A foglalkozásokat dr. Major Mária, a Baji Német Nemzetiségi Hagyományőrző Egyesült elnöke tartotta. A program megfogalmazásakor elsősorban a nagycsoportosokra gondoltunk, és a történelmi hagyományok iránti érzékenyítést, valamint a generációk közötti párbeszéd erősítését tűztük ki célul. Az első alkalom megtartása olyan nagy sikert aratott, hogy az óvoda vezetője kérte, hogy minden csoport részt vehessen egy-egy ilyen alkalmon. Természetesen igazodtunk a megfogalmazott igényekhez, a tervezettnél több élményórát tartottunk, így minden csoport csatlakozott a kezdeményezéshez. A gyerekek megtanultak egy kedves sváb dalt, harmonika kísérettel táncoltak hozzá, majd interaktív formában eljátszották a svábok betelepítésének történetét.

tegNAP/Himnusz: Tavasszal hirdettük meg a versíró versenyt. A Költészet Napjára, április 11-re volt kitűzve az ünnepélyes felolvasás és díjátadás. A beérkezett pályaműveket a fiatal szerzők olvasták fel a közönségnek, néhányat pedig egy kollégánk szólaltatott meg. A szerzők mindegyike megkapta a programsorozat alkalmából megálmodott, és egy helyi kézműves által elkészített *„településbögrét”*.

A program megálmodásakor a közös identitás kialakítása volt a cél, mert egy települési himnusz választásának ötlete is felmerült. Így, a közös élmények, értékek mentén szorosabb kötődés alakulhat ki.

tegNAP/Táncház: Számtalan egyeztetési alkalom, személyes találkozó és előkészület után, március 10-én, szombaton, 17 órától megtartottuk a programsorozat fő motívumát, a Múltidéző forgatagot. Helyszínként a Baji Szent István Német Nemzetiségi Általános Iskola tornatermét választottuk, hiszen a településünkön ez az egyetlen, több száz fő befogadására alkalmas hely. Bátran mondhatjuk, hogy az alkalomra megmozdult az egész falu, a lakosság apraja-nagyja. A programot úgy alkottuk meg, hogy helyet kapott benne a sváb és a magyar kultúra: egyaránt. Dalok, zenék, táncok, viselet-bemutató idézték a múltat. Az erre az alkalomra életre hívott amatőr társulat egy reneszánsz előadással Mátyás király korát elevenítette fel, amikor az uralkodó a legenda szerinti, a település ősén tett álruhás látogatást. Hódoltunk a gasztronómiának is: a lakosok által készített süteménykóstoló és a helyi borászok jóvoltából Fröccs-platz is várta az érdeklődőket.

Közreműködők: Baji Német Nemzetiségi Önkormányzat, a Baji Hagyományőrzők Egyesülete és Ifjúsági tagozata, IKSZ-es diákok, sváb tánckör, Esterházy Szőlő- és Bortermelő Egyesület, nyugdíjas klub. A közösségi összefogással a közös identitás kialakítása volt az elérendő cél a sváb és a magyar lakosok közötti együttműködés és élményszerzés útján.

A programot minden lehetséges fórumon hirdettük: rengeteg plakátot helyeztünk ki, a helyi Hírmondóban és a megyei rádióban is szerepelt, és az ebben a programban újra indított Kérsz RáDiót helyi iskolarádió is segített a népszerűsítésben.

Tavaszi szünet: tegNAP/tagNAP: A tavaszi szünetre terveztük az elsősorban fiatalokat célzó programunkat.

A feladat: régi tárgyak felkutatása, fotózása és feltöltés - honnan és mi megjelölésével – egy online felületre – valamint az IKSZT facebook oldalára. A legaktívabbak díjazásra kerültek. A programmal a helyi fiatalokban a társadalmi szerepvállalás erősítése volt a célunk.

tegNAP/Élményórák: A Kuny Domokos Múzeum Busa Mónika etnográfus támogatásával és segítségével, tartott interaktív órákat a fiataloknak, a Vármúzeumban pedig Borzsák Réka várta múzeumpedagógiai óráira a helyi felső tagozatos diákokat. Az interaktív, múltfeltáró órák kitűzött célja a fiatalok érzékenyítése volt a történelmi hagyományok iránt.

TegNAP/Nyomkereső: Detektíves játék a július derekára meghirdetett a hagyományőrző táborban, mely során a cél adott feladatok felderítése, megválaszolása volt, fókuszban a régi épületekkel, tárgyakkal, tudással.

Közreműködők voltak: IKSZ-es diákok, a táborlakók, érdekes történetek ismerői, valamint az IKSZT munkatársai. Helyszínünk volt IKSZT, valamint a település intézményei, közterei, épített öröksége. A tevékenységben való aktív részvétellel próbáltuk a gyerekeket érzékenyíteni a történelmi hagyományok iránt, több korosztály részvételével pedig a generációk közötti párbeszéd erősítését akartuk elérni.

tegNAP/Adásban: Az iskolarádiósok bevonásával, által választott – hiteles forrásból származó – érdekességeket olvastak be, ezzel is megjelenítve a múltat a fiatalok számára. Helyszín: Baji Szent István Német Nemzetiségi Általános Iskola. Ezzel a programelemmel azt kívántuk tudatosítani a fiatalokban, hogy mint véleményformálók, felelősek az átadott tartalmakért, ily módon is erősítve bennük a társadalmi szerepvállalást

tegNAP/Szakmai nap: 2018 őszén, a projekt keretein belül lezajlott események, produktumok bemutatása, megismertetése a térségből meghívott szakmai partnerek részére a helyi hagyományőrzők bevonásával.

tegNAP/MA: 2018. szeptember végén, a Szent Mihály napi tűzgyújtás során a Mintaprojekt film bemutatója a település lakosai, projekt önkéntes megvalósítói részére és aktív részvételével. A Búcsú téri rendezvénysátorban megtartott program egyértelmű célja: közös identitás kialakítása, az önkéntesség lehetőségének, erejének ábrázolása.

Hogyan tovább?

TEGNAP: HOLNAP, MÁSHOL

A mintaprojektben szereplő egyes programelemek már korábban sem voltak ismeretlenek településünkön, és elsősorban önkéntességen alapultak. A korábbi személyi, tárgyi és financiális feltételeket a települési és Német Nemzetiségi Önkormányzat biztosította. A korábbi események, ahogyan a mintaprojektben szereplő elemek is, választ adhattak a lakosságban felmerült közösségi kérdésekre, tehát valós hiányt pótolhattak. Településünkön több személyes beszélgetésnek is egyértelmű volt az üzenete: a tegNAP programsorozat során megálmodott alkalmak több elemét folytatni kell a jövőben, a holnapot megcélozva! A generációk közötti együttműködés fontos eleme volt a rendezvénysorozatnak. A Nyugdíjas klub és az óvoda már jelezte, hogy örömmel fogadnának a jövőben is ilyen közös élményeket.

A közös tevékenységek során egészen új oldalról ismerhettük meg az egyes közreműködő csoportokat, lakosokat és több új dimenzió is felszínre került, amelyek a későbbi közös programok sorát alapozhatják meg.

Mintaprojektünk választ és megoldást kíván nyújtani azon települések számára, amelyek hasonló nehézségekkel küzdenek, mint Baj: ahol az Önkormányzat hosszú távú célja az egymástól eltérő hagyományokkal, kultúrával, értékekkel rendelkező településrészek kohéziója, az egységes identitás, közösségtudat kialakítása, majd erősítése, közösségi élmény megélésének lehetősége. A projekt adaptálhatóságát – a tapasztalatok tekintetében – szakmai kiadványban és szakmai rendezvényen kívánjuk bemutatni.

A tegNAP programok alkalmával igyekeztünk minden korosztálynak lehetőséget nyújtani – természetesen az adott korosztály életkori sajátosságaihoz, kompetenciáihoz, igényeihez és lehetőségeihez igazodva – a részvételre, így azok minden nehézség nélkül alkalazhatóak a megcélzott korosztály számára máshol is. A programok egyértelmű tapasztalata az volt, hogy a sikeres együtt dolgozás és együtt gondolkodás csak elhatározás kérdése, és az eredmény: jövünk legközelebb is!

A tegNAP mintaprojekt-ötletről készült filmmel kívánjuk érzékeltetni, hogy egy, az igényekhez igazított kezdeményezéssel, a potenciális önkéntes segítők megszólításával és néhány remek ötlettel, kis költségvetésből, hogyan tudtunk tőkét kovácsolni és közösséget építeni.

„Zsák a foltját" IKSZ+

„A legvégén nem az fog számítani, hogy mennyi év volt életedben, hanem hogy mennyi élet volt éveidben."
(Abraham Lincoln)

Bevezető

Tény, hogy az önkéntesség mind nagyobb szerepet kap társadalmunkban. Ahhoz viszont, hogy valaki önkéntes legyen, meg kell tapasztalnia az adás örömét, egy olyan tevékenységet végezve, ami örömmel tölti el. Többek közt ehhez segíti hozzá a mai fiatalokat az iskolai közösségi szolgálat, amely az önkéntesség *„előszobájának"* tekinthető. Bár kötelező volta nehezítő tényező, nagy terhet rakva a diákok vállára, az IKSZ Börze szervezésével segítséget kívánunk nyújtani nekik, az iskolai vezetésnek, koordinátoroknak, valamint a befogadó szervezeteknek abban, hogy egymásra találjanak.

A Magyary Zoltán Népfőiskolai Társaság iskolai közösségi szolgálattal kapcsolatos helyi fejlesztése több évre tekint vissza, amelyben a Cselekvő közösségek mintaprojekt egyfajta folytatásként értelmezhető. A kiadványban bemutatott IKSZ Börze és a könyvtári és múzeumi szereplőkkel generált IKSZ-es programok csupán apró szeletét jelentik annak, hogy mennyi színes dolog hozható ki a fiatalokkal folytatott közös munka során.

Bízunk benne, hogy e tanulmányt olvasgatva mások is kedvet kapnak hasonló kezdeményezéshez a helyi adottságokra építve!

Sokszínű Tata – és térsége / Itt élünk és alkotunk

Tata Komárom-Esztergom megyében, a Gerecse hegység nyugati határán található. Történelmi látnivalói, környezeti, természeti szépsége, vizei vonzó célpontja az itt élő, és ide látogató embereknek. Tatabánya, a megyeszékhely 9 km-re fekszik tőle.

A Magyary Zoltán Népfőiskolai Társaság jelenleg 150 főt meghaladó tagsággal rendelkezik. Szervezetünk a Tata és Térsége Civil Társulás tagja alapításától fogva, a térség civil szervezeteit fogja össze. IKSZ-es programunk az elmúlt egy év alatt – a képzéseknek és érzékenyítéseknek köszönhetően – a térségben meghatározóvá vált. Pedagógus

továbbképzésünkön Tata összes érettségit adó középfokú intézménye képviseltette magát. A fogadó szervezetek IKSZ- és önkéntes menedzsment képzésén több mint harminc szervezet vett részt. Az iskolákban történő érzékenyítéssel több száz diákot értünk el.

De hol vannak a fiatalok?

Az egyre öregedő társadalomban kiemelkedően fontos, hogy a fiatalok részesei legyenek a körülöttük zajló világnak. Az iskolai közösségi szolgálat egy remek lehetőség arra, hogy a kapcsolódások széles skáláját kipróbálhassa a diák. Az idősek otthonától a múzeumon át a tűzoltóságig számos civil szervezet és közművelődési intézmény alkalmas lehet a diákok fogadására. Az internet, közösségi médiák segítségével könnyen kitárul előttük a világ. Éppen ezen csatornákon keresztül tudunk mi is eljutni hozzájuk. Csupán egy színes és csalogató program, vagy éppen egy kihívást tartogató esemény szükséges, és a diákok szívesen csatlakoznak hozzánk. Szükséges ezen kívül az az empatikus szakembergárda, amely a tanulókat a megfelelő módon, nevelve, de mégis egyenrangú félként tudja kezelni.

Rólunk

Tata és térsége színes civil és kulturális élettel büszkélkedhet. Számos intézmény üzemel, a programok egész évben zajlanak. Egyvalami hiányzik sokszor: az emberi erőforrás. A civil szervezetek, közművelődési intézmények éppen a finanszírozás hiánya miatt ezeket az erőforrásokat igen nehezen tudják előteremteni. Nekik rendkívül nagy segítség, ha a programjaikba diákok tudnak becsatlakozni ezekre a feladatokra.

A projektet megvalósító intézmények (Magyary Zoltán Népfőiskolai Társaság, Kuny Domokos Múzeum, Móricz Zsigmond Városi Könyvtár) munkatársai nagy tapasztalattal rendelkeznek a gyermekeknek, fiataloknak szánt programok szervezésében, széles kapcsolati hálóval bírnak.

Legyünk befogadó(a)k!

Azokat a civil és kulturális szervezeteket kerestük meg Tatán és térségében, akik fiatalos, mozgalmas, színes, netán kihívást adó eseményekkel várják a diákokat. Jelenleg közel 40 szervezettel vagyunk kapcsolatban az alábbi településekről: Baj, Dunaalmás, Komárom, Neszmély, Szomód, Tata, Tatabánya. Azoknak, akik emberi erőforrás-hiánnyal küzdenek, vonzó lehetőségként mutatkozik az új, friss, lendületes diákok bekapcsolódása. Ennek nyomán akár új irányok is születhetnek, hiszen igazi kihívás lehet a fiatalok világát megismerni és nekik szóló, izgalmas, *„trendi”*, vagy éppen hagyományokra épülő, számukra ismeretlen világba invitálni őket. A bevont szervezetek, amelyek az IKSZ börzén részt vettek, nyitottak arra, hogy a személyes találkozó útján ismertessék meg a programjaikat az ott megjelent 9.-es és 10.-es diákokkal. A börzét megelőzően képzésekkel, előadásokkal hívtuk be azokat a pedagógusokat, akik az egyes középiskolákban közvetlen kapcsolatban állnak a diákokkal.

IKSZ Börze, kiállítói csoportkép. Fotó: Cserteg István

Célok

Projektünk résztvevőivel azt szerettük volna elérni, hogy a diákok a közösségi szolgálat 50 óráját a múzeumi, közművelődési, könyvtári szervezeteknél töltsék el állami vagy civil szinten. Ezzel növelhető a szervezetek humánerőforrás kapacitása, valamint a diákság integrálása az önkéntesség felé. Mindezt olyan tartalmas és hasznos pedagógiai programokkal kívántuk elérni, amelyek közösségformáló ereje mérhető és számottevő. Végső soron a diákok társas és egyéni kompetenciáinak fejlesztése, és a társadalmi szerepvállalás növelése volt a célunk.

A 65 év feletti korcsoport bevonásával a generációk közti együttműködést kívántuk fokozni. Szerettük volna bemutatni, hogy kreatív, új ötletekkel (interjúkészítés) új kapcsolatok, új látásmód építhető ki. Célunk, hogy a mai fiatalság a 65 év feletti tatai lakosokkal történő beszélgetések során információkat gyűjtsön az egykori Tata életéről, és ezáltal talán más szemmel is nézzen a körülöttük élő, többi korosztályra.

IKSZ Börze – Zsák a foltját

Az I. IKSZ börzére 2018. április 10-én került sor. Az iskolai közösségi szolgálat bemutatására, jó példák megismerésére egy előadássorozat készült. Ide vártuk azokat a tanárokat, akik – szabadidejüket nem sajnálva – a diákokat segítve vesznek részt a közösségi szolgálat szervezésében. Felkészítettük egyúttal a fogadó szervezeteket is, hogy miként tudnak a diákok számára vonzó, nekik pedig hasznos programokat kínálni, azaz *„a zsák megtalálja a foltját”*.

Tata és térsége 35 civil és közművelődési szervezete jött el kiállítóként az Eötvös Gimnázium tornatermébe, ahová a diákok iskolák szerinti csoportokban érkeztek. A

közösségi kert gyógynövény-ismereti játékkal, a katasztrófavédelem kitöltendő totóval és felpróbálható védőfelszereléssel várta a diákokat. Minden szervezet bemutatkozhatott, a diákok végigjárhatták és megismerhették őket. Egy pdf formátumú kiadványt is összeállítottunk a leadott anyagokból.

A résztvevő civil szervezetek, iskolák, diákok, és a szervezők együttes munkája nyomán jöhetett létre ez a jól megszervezett esemény.

A visszajelzéseket a következő IKSZ Börze megrendezésekor igyekszünk megszívlelni. A helyszín kicsinek bizonyult a sok befogadó szervezetnek, ezért egy tágasabb térre van szükség, hogy az egyszerre érkező diákoknak legyen helye megismerni őket.

A diákok mindenképpen pozitívan értékelték, mert egy helyen koncentráltan kaptak információt azokról a szervezetekről, ahol letölthetik az iskolai közösségi szolgálatot. Biztosak vagyunk benne, hogy mindenki talált magának olyan tevékenységet, amelyhez kedvet érez.

A fogadó civileknek is nagy könnyebbség volt, hogy pár óra leforgása alatt akár 7-800 diákhoz is eljuttathatták programjaikat, eseményeiket.

Legyél Te is helytörténész!

CÉLUNK

A *„Tata? Tóváros? – Tatatóváros!”* című programunk céljaként azt tűztük ki, hogy generációkon keresztül vizsgáljuk meg, mit jelent a tatai és a tóvárosi identitás. Tata város szempontjából ez fontos kérdés, hiszen 1938-ban, – idén 80 éve – a két településrész egyesítésével alakult ki a város mai társadalmi szerkezete. Az évek elteltével is látszik azonban, hogy a két településrész egykor önálló, társadalmilag egységes község volt. Projektünk célja a két településrészben történt és történő változásokat megvizsgálni, ezáltal átfogóbb képet nyerni városunk történelméről, az itt élők identitásáról, mentalitásáról, valamint a folytonosság és változás mértékéről.

PARTNEREK

A projekt kialakításához és megvalósításához a Kuny Domokos Múzeumot és a Móricz Zsigmond Városi Könyvtárat kértük fel együttműködő partnernek. A projekt kivitelezését és hasznosítását illetően úgy gondoltuk, hogy ez egy kiváló lehetőség a fiatalabb – elsősorban középiskolás – és az idősebb generációk közötti különbségek, kommunikációs hézagok áthidalására. A szervezetekkel közös stratégia mentén a diákság megnyerése, megszólítása lett az elsődleges cél: megismerni a fiatalok segítségével egy város közelmúltjának történetét.

A feladat megvalósításához a kötelező iskolai közösségi szolgálat tökéletes lehetőség, hiszen így kiaknázhatjuk, újra gondolhatjuk és szélesíthetjük az önkéntesség és a közösségi szolgálat adta lehetőségeket, több diák közreműködését, segítségét nyerhetjük meg, akik számos értékes információt gyűjthetnek városuk, egyben a mi városunk múltjáról. Tehát a projekt egyszerre erősíti a generációk közti együttműködést, új utakat nyithat

meg az idősek és fiatalok közti kommunikációban, érzékenyíti a fiatal generációt, és segít a kulturális identitás megőrzésében, a helytörténet ápolásában is. Közös elképzelésünk emellett, hogy a projektben résztvevő szervezetek olyan IKSZ programot alakítsanak ki, amely más településeken is alkalmazható.

ELŐKÉSZÜLETEK

Együttműködésre szóló felhívásunk a *„Legyél Te is helytörténész!”* címet viseli. A jelentkező diákok pár órás előkészítő tanfolyamon, műhelyfoglalkozáson vettek részt, amelyet a múzeum munkatársai a szakterületüknek megfelelően tartottak meg. A foglalkozás során felkészítettük a diákokat interjúk levezetésére, amelyhez módszertani segítséget kaptak. Arra kértük őket, hogy a három generációt érintő vizsgálatba a nagyszülőket, szülőket és barátaikat vonják be. Így a családon belüli kommunikációt is erősíthetjük. Reméltük, hogy a kérdésekre adott válaszok számunkra nagyon értékes információkkal szolgálnak. Minden diák két kérdéssort kapott, amellyel a téma kibontása lehetővé vált: egy az idősebbek felé szólt, míg a másik a *„fiatalok nyelvén”* fogalmazódott meg. A kérdések főként a térhasználatra, városon belüli orientációs pontokra, az egymást fedő mentális térképekre, a térbeli és időbeli kapcsolódási pontokra, illetve a közösségi identitásra, kollektív emlékezetre és a helyi identitás különböző formáira, megjelenéseire vonatkoztak. Érintették a szórakozás formáit, a templomba járás szokásait, a közlekedési viszonyokat és szokásokat, vagy a vásárlási szokások változásait.

EREDMÉNYEK

A kutatás során közel 40 interjú készült. Természetesen ez nem elég egy teljes és átfogó kép kialakításához, azonban sok segítséget nyújt a meglévő történeti ismeretanyaghoz, ugyanakkor egy-két általános következtetést is levonhattunk. Gondolunk itt a folytonosságokra, az életmód korábbi struktúrájának rejtett tovább élésére, vagy a technika és technológia fejlődésével járó társadalmi változásokra. A változások elsősorban a templomba járás, a vásárlási és közlekedési szokásokat érintik, illetve a szórakozás formáit.

Az eredmények alapján úgy érezzük, hogy a diákok számára egy érdekes és hasznos lehetőség volt a kutatás a generációs különbségek áthidalására, erősítette a kollektív és kulturális emlékezetet és történelmi tudatot, és számos kompetenciát fejlesztett, mint például az empatikus készség, kommunikációs készség, felelősségvállalás, szervezőkészségek fejlesztése, ismeretszerzés, kritikai gondolkodás, asszertivitás, érzelmi intelligencia.

A hasznosítás kérdésében fontos szempont volt a Tata és térsége múzeumi, könyvtári és közművelődési szervezetei humán erőforrás kapacitásának, közösségformáló erejének és együttműködési készségének növelése a szemléletformálás és közösségszervezés által. A munka folyamán készített produktumok bekerültek abba a kiállításba, amelyet Tata-Tóváros egyesítése 80. évfordulójára az ősszel rendezett a Kuny Domokos Múzeum. A program sikeresen zajlott és folytatódik. Úgy érezzük, hogy ismét megtalálta *„zsák a foltját”*.

Eredmények számokban

Az IKSZ Börzén 6 középiskola 607 diákja, továbbá 35 civil szervezet képviselője vett részt. A *„Legyél Te is helytörténész”* felhívás eredményeképpen 38 interjú készült.

Hatással voltunk rájuk!

Míg sok diáknak megoldott, hogy hogyan teljesítse az 50 óra közösségi szolgálatot, többen tanácstalanok, mert nem ismerik a lehetőségeket. A fejük felett lebeg a kötelezőség, segítséget azonban alig kapnak. Ezért találják nagyon hasznosnak, hogy egy légtérben egyszerre akár 40 szervezet több programjából is csemegézhetnek. Ezzel közelebb tudunk kerülni ehhez a korosztályhoz, egyre több eseményre tudjuk felhívni a figyelmüket. Talán a közösségi szolgálat alatt elöltött órák segítik hozzá valamilyen kedvelt tevékenység végzéséhez, netán a pályaorientációhoz.

A befogadó szervezetek titkon abban is reménykedhetnek, hogy a diák, aki kedvet kap ahhoz, hogy egy programjukon részt vegyen, talán önkénteseként hosszabb távon is csatlakozik hozzájuk. Emellett a szervezetek ösztönzést is éreznek arra, hogy minél több, kreatív, csábító lehetőséget vonultassanak fel a diákoknak, ezért nő a programok, szerveződések száma, aminek közösségformáló ereje nem elhanyagolható.

A középiskolák leterhelt igazgatói, tanárai számára is nagy segítség, ha van egy koncentrált helyszín, ahol a diákjaik számos közösségi szolgálati lehetőség közül válogathatnak.

Amit ajánlunk

A jó kapcsolat az iskolai vezetőkkel, koordinátorokkal, a civil szervezetekkel elengedhetetlen. Az időpont egyeztetése, a jól megközelíthető, közeli helyszín szintén fontos. A civil szervezetek egyrészt lelkesek, mert látják a lehetőséget, másrészt talán pont az emberhiány miatt nehezen tudnak megjelenni a rendezvényen. Velük tartani kell a kapcsolatot emailben, telefonon, az időpont közeledtével a részletek egyeztetése, helyszín megközelítése, szükséges eszközök megbeszélése kerül napirendre. A pozitív visszajelzések megosztása, figyelemfelhívás, különböző fórumokon való megjelenés segíti, hogy minél több szervezet éljen a lehetőséggel.

Összegzés

A közösségi szolgálat teljesítése nagyszerű lehetőségeket rejt magában:

- a diákok bekapcsolódhatnak a közösségi életbe, a civil szervezetek munkájába;
- beleláthatnak a *„felnőttek”* világába;
- kapcsolatokat építhetnek, ismerkedhetnek;
- különböző generációk összekapcsolódhatnak, tanulhatnak egymástól;
- a tanulók önmagukról is tanulhatnak azáltal, hogy kipróbálnak több

lehetőséget, és amelyiket leginkább testhezállónak érzik, abba az irányba akár tovább is fejleszthetik magukat;;

- a kötelező óraszám letöltése után akár önkéntesként, majd később akár munkaerőként is dolgozhatnak a kiválasztott szervezeteknél;
- a szervezetek *„rá vannak kényszerítve”*, hogy minél színesebb programokkal, érdekes tevékenységekkel csábítsák magukhoz a diákokat, ezért az ő tevékenységi körük is bővülhet, színesedhet ezáltal.

Ezúton szeretnénk megköszönni mindenkinek, aki segítette valamilyen módon projektünket, illetve a Cselekvő közösségek projekt munkatársainak köszönet a segítségükért és támogatásukért!

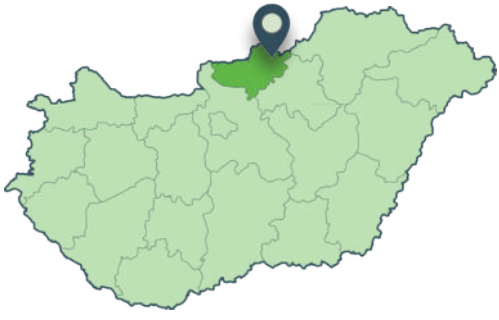

Kerülj képbe! – utcai művészet a kultúráért

„Ha valaki egyedül álmodik, az csak egy álom. Ha sokan álmodnak együtt, az egy új valóság kezdete."
(Friedensreich Hundertwasser)

Kezdeményezésünkről röviden

Egy újszerű közösség született meg, formálódott, és fejlődött Salgótarjánban 2018 tavaszán. Közösségünk tagjait szülővárosunk jobbá tételének reménye motiválta abban a fél éves munkában, amelynek során mertünk nagyot álmodni. Együtt fogalmaztunk meg célunkat, egy új, innovatív közösségi tér és egy állandó szabadtéri kiállítás létrehozását, mely találkozási pontként és értékközvetítő látványosságként is működhet majd a megyeszékhelyen. 2018 júliusában széles összefogás keretében, több száz helybéli közreműködésével álmunkat megvalósítottuk! Esettanulmányunkban salgótarjáni történetünket szeretnénk bemutatni, mások számára is követhető példaként és inspirációként.

Ami összeköt minket, az Salgótarján szeretete...

Hogy kik vagyunk mi? Közművelődési szakemberek, civilek, önkéntesek, pedagógusok, fényképészek, grafikusok, kreatív szakemberek, újságírók, diákok, nyugdíjasok, önkormányzati vezetők. Salgótarjánban, Nógrád megye és a salgótarjáni járás székhelyén, a megye legnagyobb városában, népességét tekintve az ország második legkisebb megyeszékhelyén élünk. Ami összeköt minket, az Salgótarján szeretete és a tenni akarás érzése.

A nógrádi megyeszékhely sok szempontból hazánk halmozottan hátrányos településeinek egyike. A város a rendszerváltás nagy veszteseként a mai napig nem tudta feldolgozni a bekövetkezett gazdasági-társadalmi változást. Ennek következtében szinte állandósult helyi probléma a munkanélküliség és a fiatalabb generációk elvándorlása. A

számos nehézség a lakosság hangulatára is rányomja bélyegét, a mindennapi gondok tehetetlenné teszik az itt élőket a város jövőjének alakításában. Mind kisebb az igény a valódi közösségi élmények megélésére. Mindezt csak fokozza, hogy az egyedi arculattal bíró, Hild-díjas városközpontban rengeteg a funkciót nélkülöző sivár közterület, a kultúra *„nem jön csak úgy szembe”* velünk a hétköznapokban.

Ezeken a problémákon szerettünk volna változtatni, amikor nekiláttunk a közös munkánknak. Három, nagy múltú, és jelentős szakmai tapasztalattal bíró, korábban már számos alkalommal együttműködő helyi kulturális intézmény – a Salgótarjáni Közművelődési Nonprofit Kft., a Balassi Bálint Megyei Könyvtár, a Dornyay Béla Múzeum – és egy, az innovációra nyitott, fiatalos civil szervezet, a *„Sakkozzuk ki!”* Akciócsoport együttműködésének keretében indult el a Kerülj képbe! elnevezésű kezdeményezésünk Salgótarjánban.

Sakkozzuk ki!

Fiatalos lendület, kreativitás és újszerűség jellemzi a *„Sakkozzuk ki!”* Akciócsoportot. Az egyesület évek óta dolgozik Salgótarján jobbá tételéért településszépítő és közösségformáló programok mentén, ahol előtérbe kerül az értékteremtés és a valódi aktivitás. Kiemelten fontos szerepet töltöttek be kezdeményezésünk megvalósításában, az alapötlet tőlük származik.

Az önkéntesekből álló csapat országosan is egyedülálló módon, 2017 őszén alkotta meg első szabadtéri kiállítását a városlakók aktív bevonásával. A pozitív visszajelzések alapján már akkor kiderült, igény van a folytatásra, a mintaprojekt pedig lehetőséget is adott rá.

Újragondolt utcai művészet Salgótarjánban. Fotó: Sakkozzuk ki!" Akciócsoport

További kezdeményezések

- 2015. július – Salgótarján szabadtéri sakkozójának felújítása;
- 2015. szeptember – Jótékonysági bútorfelújítás;
- 2016. április – Rendhagyó street-art a település városközpontjában;
- 2016. április – Virággyűjtés és több száz palánta elültetése a Föld napján;
- 2016. június – Közösségi festés egy salgótarjáni általános iskola aulájában
- 2016-tól havi rendszerességgel kvíz-bajnokság szervezése. 2016 szeptemberében a játéknak helyet adó szórakozóhely kifestése;
- 2017. május – A mátraszelei gyermekotthon melléképületének kifestése;
- 2017. október – Salgótarján első szabadtéri kiállításának megalkotása;
- 2018. május – Salgótarján második szabadtéri kiállításának megalkotása Balázs János költő, festőművész tiszteletére.

Elismerések

- 2016. *„Év Közösségi Kezdeményezése”*;
- 2016. *„Új Nemzedék Díj”* – innováció, együttműködés, önkéntesség;
- 2017. *„Csillik Zoltán Innovációs Díj”*;
- 2017. *„Az Év Nógrád Megyei Önkéntesei”*;

Közös célok mentén

Ismerve a település speciális, helyi problémáit, a következő célokat határoztuk meg kezdeményezésünk tekintetében:

- új közösségi színtér, találkozási pont létrehozása;
- egy állandó, a település értékeit népszerűsítő szabadtéri fotókiállítás megalkotása;
- társadalmi összefogás és egy újszerű közösség generálása;

Közösségben könnyebb!

A négyes partnerségen túl, célunk volt aktivizálni, és a kezdeményezésünkbe bevonni a Salgótarjánban élő, a város iránt elkötelezett lokálpatriótákat. Az így kiválasztott célcsoport demográfiai összetétele nagyon sokszínű volt, a csoport tagjait egyedül a Salgótarjánhoz való erős kötődés tette hasonlóvá. Lehetséges segítőink véleményét és partnerségre való hajlandóságát közösségi interjúk keretében mértük föl. Összesen 31 interjút készítettünk, amelyek irányított témák mentén nem csak az információ gyűjtésről szóltak, de segítettek érdekelté tenni a válaszadókat.

- Közérzet/Közösségi elképzelések/Cselekvési kapacitás
- Milyen az élet Salgótarjánban?

- Miért jó és miért rossz itt élni?
- Milyen értékekre lehetünk a legbüszkébbek?
- Milyen gondok a legzavaróbbak?
- Mivel tudnánk orvosolni ezeket a problémákat?
- Ön szeretné orvosolni ezeket?

A közösségi interjúk elemzés érdekes eredményeket hozott. Valamennyi megkérdezett erősen kötődik a településhez. Noha számtalan helyi problémát tudtak megjelölni, hasonlóan hosszú volt a sor a helyi értékek és lehetőségek tekintetében is.

Az itt élőket érintő problémák feltárása során legtöbben a fiatalok elvándorlását, a kikapcsolódási lehetőségek hiányát, a településre jellemző fásultságot, és az itt élők passzivitását, a tenni akarás hiányát jelölték meg. A válaszadók harmada emelte ki, hogy az egyén felelőssége jelentős, a helyi gondokon bárki képes változtatni saját eszközeivel.

A városi problémák kapcsán legtöbben a helyi kulcsszereplők összefogását, a kisközösségek generálását és a városban élők pozitív életszemléletének kialakítását emelték ki megoldási javaslatként. A jövőbeli együttműködés tekintetében a megkérdezett 31 fő közül 24-en egyértelműen nyilatkoztak arról, hogy szeretnének a közös munkába bekapcsolódni.

Építsünk csapatot!

Egymás megismerése – Önmagunk megismerése – Helyzetelemzés – Feladatterv – Munkacsoportok kialakítása – Feladataink hatékony elvégzése

Kezdeményezésünk első fél évében a közösségi interjúk során megszólított lokálpatrióták bevonásával műhelymunkákat szerveztünk. A foglalkozások előre elkészített tematika alapján zajlottak. Adtunk elegendő időt egymás, és önmagunk megismerésére, majd személyre szólóan, mindenkinek érdeklődése szerint kiosztottuk a ránk váró, közösen meghatározott feladatokat. Közösségünk fejlődésével a hasonló ismeretekkel és tudással rendelkező szakemberek kisebb munkacsoportokba tömörültek, és folytatták specifikus munkájukat.

Rendezvényszervezők: az akció forgatókönyvének megalkotása; kísérőprogramok megszervezése; a rendezvényhez szükséges eszközpark felmérése és beszerzése.

Látványtervezők: a festésre alkalmas falak felépítésének módszere; a közösségi festés alapjául szolgáló látványterv megalkotása; grafikai-szerkesztői munka elvégzése.

Kommunikációs csoport: a külső kommunikációs stratégia megalkotása; sajtóközlemények megírása, a közösségi oldalakon történő kommunikáció erősítése, sajtótájékoztató megszervezése.

Anyagbeszerzők: a festéshez szükséges anyag-eszköz igény felmérése és beszerzése;

Fotós csoport: az elkészülő kiállítás képi anyagának összeállítása; pályázati felhívás megfogalmazása a város amatőr és profi fotósai számára.

Önkéntes segítők: a célterület kialakítása; műfal felépítése; alapozó festés; a látványterv felrajzolása.

A hatékony munkamegosztásnak köszönhetően a programhoz kapcsolódó előkészítő

feladatokat sikeresen elvégezük. Július elejére már minden készen állt a kezdeményezés megvalósítására!

Kerülj képbe!

A közösségi festéshez és a kísérő programjainkhoz, valamint a szabadtéri kiállítás megalkotásához, majd átadásához kétszáznál is több városlakó csatlakozott.

A kétnapos akció a korábban elkészített forgatókönyv alapján zajlott, így sikerült tartanunk az önkéntes tevékenység időbeli ütemezését, minden a tervek alapján történt. Cselekvő közösségünk tagjai hatékonyan irányították a programot, mindenkinek megvolt a maga feladata:

A résztvevők az általuk elmondottak alapján, meghatározó élményekkel gazdagodtak. Ime néhány vélemény:

„Csak végig kell nézni az itt lévő embereken! Mindenki boldog, mosolyog, örömmel teszi a feladatát. Egyedül azt sajnáljuk, hogy nem írhatjuk fel a nevünket a falra, hogy ezt a területet mi festettük ki!"

Sokan fogalmazták meg,, hogy büszkék a közös alkotásra, amelynek részesei lehettek.

Mások a közösségben rejlő erő fontosságát hangsúlyozták:

„Nagyon szuper, hogy ennyi ember gondolta úgy, hogy szeretne segíteni az aluljáró megújításában. Mindenki jól érzi magát, élményt nyújt az alkotás. Így lehet igazán közösséget építeni!"

A kiállítás képi anyagát a festés befejeztével rögzítettük a falakra, majd ünnepélyes keretek között átadtuk a kiállítást a városlakóknak!

Közösségünk eredményei

Összességében úgy véljük, a korábban megfogalmazott céljainkat sikerült elérnünk, sok esetben túl is szárnyaltuk elvárásainkat.

Közösségépítés: 31 közösségi interjú; 5 műhelyfoglalkozás (átlagosan 19 fő; összesen 95 résztvevő); 4 területi szakmai rendezvény (több mint 100 fő elérése); 20-25 főből álló cselekvő közösség.

Értékteremtés: közösségi élményfestés; 5 különböző kísérőprogram; Salgótarján újabb szabadtéri kiállításának létrehozása; helyi fényképészek 42 alkotásának bemutatása; kiállítás megnyitó; egy közterületet közösségi színtérré fejlesztése; a városkép és a közhangulat javítása; összességében 200-nál is több helybéli bevonása.

Kommunikáció: több mint 20 hír tevékenységünkről; három rádiós stúdióbeszélgetés; megjelenés hat alkalommal a megye televízióiban.

És amit rólunk írtak, rólunk mondtak..

„Az összefogásnak hála, ezentúl az aluljáró üde színfoltja lesz a megyeszékhelynek.."

„A városlakók ismét bebizonyították, hogy összefogni érdemes. A mostani szabadtéri kiállítás is egy része az elmúlt három évben megvalósult városkép színesítésének, környezetünk megszépítésének."

„A legfontosabb, ami itt most történt, az a közösségépítés! Erős közösségek nélkül nem létezhet igazi városi lét!"

A kezdeményezésünk hatása, utóélete

Számunka kezdeményezésünk egyik legfontosabb hatása, hogy a felújított aluljáró megtelt élettel. A nap szinte minden szakában találkozunk mosolygós tárlatlátogatókkal. Ki egyénileg, ki családjával, mások barátaikkal látogatnak el az új közösségi színtérre. Van, aki nézelődik, van, aki fényképez, mások büszkén mesélik, hogy melyik kiállított fotó, vagy melyik felfestett motívum, falrészlet elkészítésében vettek részt. A helybéliek beszélgetnek programunkról, szeretik és óvják a közösen létrehozott értéket.

Mi, megvalósítók, partnerintézmények, kapcsolódó civilek és önkéntesek megismertük, vagy jobban megismertük egymást. A jövőben, ha közös munkára kerül a sor, az valószínűleg sokkal hatékonyabban és eredményesebben fog zajlani. Mindannyiunkban kialakult egy erős igény az együttműködésre, látva, hogy partnerség mentén a siker szinte biztos.

Tégy Te is valamit környezetedért, környezeteddel!

HOGYAN? KIKKEL?

15 tipp, amelyeket érdemes követni

1. Válassz egy megszépítendő területet szűkebb, tágabb lakó környezetedben!
2. Gyűjtsd magad köré és tedd érdekelté a cselekvésre képes lokálpatriótákat!
3. Mérjétek fel közösen képességeiteket, határozzátok meg, ki miben a legjobb!
4. Együtt gondolkodjatok minden témában, az ötlet kitalálásától a megvalósításáig!
5. Számítson mindenkinek a véleménye! Legyen minden csapattagnak feladata!
6. Folyamatosan kommunikáljatok! Ne csak egymással, másokkal is! A közösség mindig nyitott legyen az új segítők bekapcsolódására!
7. Az ötletet legyen újszerű és formabontó!
8. Ha akadályba ütköztök, keressétek a megoldást! Kérjetek tanácsot olyan személyektől, akik kompetensek a probléma megoldásában!
9. A közös munka legyen élmény, valódi kreatív folyamat mindenki számára!
10. Jegyzeteljetek, tervezzetek, készítsetek feladatlistát! A rendszerben való gondolkodás nem gátolja a kreativitást, viszont biztosítja, hogy semmi fontos dolog ne maradjon ki!
11. Az erősségek és a lehetőségek mellett, mindig mérjétek fel a gyengeségeket és a veszélyeket! Tegyetek azok ellen!
12. Fektessetek sok energiát a lakossággal való kommunikációba, hogy a

kezdeményezésetek nagy látogatottságnak örvendjen!

13. Szervezzetek olyan településszépítő programot, amelynek látható, fogható, érzékelhető, sokaknak örömet okozó eredménye van!
14. Ne elégedjetek meg az elért sikerekkel, gondolkodjatok hosszútávon, egyik akciót kövesse a másik!
15. A helyszín legyen forgalmas, sokak számára elérhető, inspiráló, a különböző művészeti technikákat befogadó!

MILYEN TECHNIKÁT ALKALMAZZUNK?

Érdemes bátran kipróbálni új dolgokat, mindig van a közelben olyan szakember, aki segítséget tud nyújtani a gyakorlati kivitelezésben. Érdemes a szakirodalmat és a világhálót kutatni!

HOGYAN TEREMTSÜK MEG A MEGFELELŐ FORRÁST?

- pályázati lehetőségek kiaknázása;
- helyi, potenciális támogatók megkeresése;
- *„adománygyűjtés”*;
- *„Dobjuk össze!”* – ha nem jut mindenre a meglévő forrásból, a legtöbb otthonban található egy használaton kívüli ecset.

Mi az, amit megtanultunk?

A kezdeményezésünk kapcsán megtanultuk, hogy nem elég egy innovatív ötlet megléte, annak megvalósításához valódi, jól működő közösségre van szükség. A csoport valódi csapattá formálódása hosszú idő, amit nem lehet megspórolni! Ugyanakkor, minél nagyobb egy közösség, annál több vélemény, javaslat, ötlet jelenik meg a tervezés folyamán. Nem vagyunk egyformák, a vélemények néha ütköznek, de az is előfordulhat, hogy fel kell vállalni a konfliktust a tökéletes végeredmény érdekében. A csapatmunka tehát sok időt és energiát igényel, de minden fáradságot megér.

Székely-palóc lakodalom

Varsány

Varsány vendégszerető, kedves emberek lakta település Nógrád megyében, közel a szlovák határhoz. Számtalan kulturális és néprajzi értékkel büszkélkedhet. Azok közé a ritka települések közé tartozik, ahol még élő a népviselet, és ápolják a hagyományokat. Az év folyamán fesztiválokat rendeznek a varsányiak, amelyeket ma már több ezer ember látogat. Messze földön híres a varsányi túrós lepény, és széleskörű ismertségre tett szert a Varsányi Muskátli Hagyományőrző Együttes.

Varsány Szécsénytől délnyugatra, mintegy hat kilométerre fekvő, 1628 lakosú falu. Nem csak építészeti emlékeiről, hanem egy közeli, egyedülálló természeti ritkaságról, a tábi szomorú fűzről is nevezetes.

Méltón viselhetné a Palócföld gyöngyszeme elnevezést, egyrészt mert Palócföld szívében helyezkedik el, másrészt, mert példaértékű gondossággal őrzi és ápolja hagyományait. A község, Nógrád megyében az Ipoly menti síkság és a Cserhát dombjainak találkozásánál terül el. Erdők, mezők, és nagyrészt szántók határolják, ami mindig is ösztönözte az itt élőket arra, hogy kihasználva földrajzi adottságaikat, földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkozzanak.

A településen több civil szervezet működik: a Varsány-Tábpusztai Horgászegyesület, a Tábi Vadásztársaság, Varsányi Faluszépítő, Hagyományőrző és Kulturális Egyesület és a Varsányi Borbarátok Egyesület mellett a Nógrád Turizmusáért Egyesület is.

Nógrád Turizmusáért Egyesület

A varsányi székhelyű Nógrád Turizmusáért Egyesület feladata Nógrád megye turisztikai értékeinek számbavétele, a turizmussal kapcsolatos koordinációs munka végzése. Fontos feladatot vállal az Egyesület a hazai és külföldi szakmai szervezetekkel és a Nógrád Megyei Önkormányzattal való kapcsolattartásban is.

A megye turisztikai szolgáltatóinak és szervezeteinek együttműködésén alapuló ajánlat-csomagok kidolgozásával a vállalkozások gazdasági fenntarthatóságát is segíti az egyesület. Szervezi egyúttal a munkaerőpiacon hátrányos helyzetű rétegek

idegenforgalmi célú képzését, és elősegíti azok foglalkoztatását a megszerzett végzettségnek megfelelő területen.

Közösségi Ház és Könyvtár

A Varsány központjában található Közösségi ház 2011-ben önálló intézménnyé alakult. Ekkortól nemcsak a külső-belső megújulásra lehetünk büszkék, hanem arra is, hogy a Ház alkalmassá vált nagyszabású rendezvények és konferenciák lebonyolítására.

Falumúzeum

Az ó-faluban régi építészeti stílust tükröző parasztházak állnak, ezek egyikében került kialakításra a Falumúzeum. A ház, amelyet utolsó tulajdonosa, Szép Erzsébet 1997-ben Varsány Község Önkormányzatának ajándékozott,1895-ben épült. Az önkormányzat vállalta az épület karbantartását, és a 2000. évben felújította.

Az állandó kiállítás bemutatja az itt lakó emberek életmódját, használati tárgyait, szokásait. A berendezés nagy része Szép Erzsébet hagyatéka, de a településen élők adományaival is bővült.

Hagyományőrzők Háza

Az egykor pártházként, illetve iskolai épületként használt, állagában gyorsan romló épületet 2015-ben, Start és LEADER források segítségével újítottuk fel. Az épület az önkormányzat tulajdonában áll, de a Varsányi Faluszépítő, Hagyományőrző és Kulturális Egyesület használja.

A felújított épület alkalmassá vált arra, hogy a Varsányi Muskátli Hagyományőrző Együttes ott tartsa előadásait, a varsányi hagyományőrző termékeket bemutathassák, különböző konferenciákat rendezhessenek, a környékbeli kézművesek termékeit vásárlásra kínálják.

A Hagyományőrzők Háza több rendezvénynek és kiállításnak ad otthont.

Tesvértelepülési Szövetség

Varsány község évek óta ápol szakmai és baráti kapcsolatot a szomszéd országok településeivel. Fontosnak tartják, hogy megismerjék egymás szokásait, kultúráját, megmutassák értékeinket és nem utolsó sorban partnerek legyenek azokban a pályázatokban, amelyekkel kölcsönösen tudják fejleszteni településeiket, biztosítva ezzel az ott lakók életkörülményeinek javulását. Homoródkarácsonyfalvával 2010. november 10.-én kötött testvértelepülési szerződést.

A települések vezetőiből álló delegációk miden évben részt vesznek a települések életének fontosabb eseményein. A szövetség legfontosabb eredményeként említhető, hogy a települések vezetőinek összefogása segítségével 2012. május 19-én – ünnepélyes keretek között – 38 karácsonyfalvi tett magyar állampolgársági esküt.

Homoródarácsonyfalva

Homoródkarácsonyfalva Romániában, Hargita megyében található. Legendák és igaz történetek vidéke. A hagyomány szerint nevét birtokosáról kapta, aki karácsonykor született. Napjainkban közel 500 lakost számláló, többségében magyarok lakta falu. Az itt élők elsősorban mezőgazdasággal és állattenyésztéssel foglalkoznak.

A hosszában települt falu közepén áll Homoródkarácsonyfalva 13. század végén épült román kori stílusjegyeket viselő gótikus műemlék temploma.

Szelídgesztenye ligete Székelyföld különlegessége. Egyedül itt találhatók százéves-re becsült szelídgesztenyefák.

A falu határában lévő Dongó-hegynél sósvízű forrás vize tört fel, amelyre a 20. század elején fürdőtelep épült. 2006-ban homoródkarácsonyfalván megalakították az úgynevezett *„fürdőépítő kalákát”*, és hozzáfogtak a fürdőhely újra felépítéséhez.

Homoródkarácsonyfalva nemcsak tárgyi emlékeivel és természeti örökségeivel büszkélkedhet, hanem népművészetével is, amelyet egyesületeik révén sikeresen megőriztek. A település több magyar testvértelepüléssel rendelkezik.

Székely-palóc lakodalom

Varsány és székelyföldi testvértelepülése, Homoródkaracsányfalva között több éve kiváló baráti kapcsolat, rendszeres szakmai találkozó és tapasztalatcsere áll.

A Székely-palóc lakodalom remek lehetőség volt a hagyományok ápolására, éltetésére és megismerésére. A háromnapos rendezvény során kiállítás készült a régi idők fotóiból, lakodalmas meghívóiból a Hagyományőrzők Házában. Az idelátogató vendégek megkóstolhatták a hagyományos székely és palóc ételeket, amelyek helyben készültek, majd végigkísérhették a régi szokásokat: a vőlegényes ház (Falumúzeum) előkészületeit, a mennyasszony kikérőjét (Kézművesporta), majd ezt követően a lakodalmat és a mulatságot is. A program zárásaként a vasárnapi ünnepi szentmisét a két település tiszteletese és plébánosa közösen tartotta.

A rendezvény elsődleges célja a hagyományok ápolása, megőrzése volt, ebben az esetben a különböző kultúrák bemutatása, megismerése is. A rendezvény helyszínei önmagukban is hagyományőrző és értékteremtő szerepet töltenek be a település lakóinak életében. Több helyi szervezet és közösség, illetve sok helyi önkéntes segítette a program sikeres lebonyolítását. A rendezvény minden korosztályt és réteget érintett és csalogatott. A programok között mindenki megtalálta a neki tetszőt.

Varsány 2010 óta ápol testvértelepülési kapcsolatokat Homoródkarácsonyfalvával. Mindkét település számára fontos, hogy megőrizze a helyi hagyományokat, szokásokat. Varsányban a Faluszépítő, Hagyományőrző és Kulturális Egyesület keretein belül működő Muskátli Hagyományőrző Egyesület évtizedek óta azon munkálkodik, hogy összegyűjtse, és alkalomadtán bemutassa a népdalokat, népi játékokat, meséket. A homoródkarácsonyfalviak évekkel ezelőtt kezdték a lakodalmas hagyományok feleleventését. Nagy sikerrel mutatják be már nem csak a szűkebb környezetük örömére, hanem

országhatáron túl is.

A Székely-palóc lakodalmat Varsányban tartották, megrendezésében minden korosztály érintett volt. Hagyományos lakodalmat ültek, aminek a különlegessége az volt, hogy két népcsoport, a palócok és a székelyek szokásai együttesen elevenedtek meg.

Lakodalmi menet. Fotó: Hűvösi Csaba

Varsány halmozottan hátrányos helyzetű településnek minősül. A rendezvény előkészítésébe és a lebonyolításba is jelentős számú hátrányos helyzetű személyt vontunk be. Ennek érdekében a pályázó szervezet együttműködött a települési önkormányzattal és a civil szervezetekkel.

A mintaprojekt célcsoportját – elsősorban a közreműködő és résztvevő helyi lakosokat – helyben, a pályázó egyesületen keresztül szólítottuk meg, vontuk be a rendezvény szervezésébe. Homoródkarácsonyfalván a helyi, Dungó Kulturális Egyesület közreműködésével vontuk be a célcsoport tagjait.

A rendezvény megvalósításával mindenekelőtt a közösségben gondolkodás erősítését kívántuk erősíteni. Célunk volt továbbá a népszokások átörökítése, egymás kultúrkincsének megismerése, és széles körben való bemutatása.

A programelem innovatív (újszerű, kiemelkedő) jellemzőjének bemutatása:

Önállóan már a székely lakodalmat és a palóc lakodalmat is láthatták a korábbiakban az érdeklődők. E program különlegessége abban állt, hogy palóc volt a menyasszony, a vőlegény pedig székely. Megelevenedtek a két népcsoport hagyományai, amelyek között nagyon sok a közös elemet fedeztünk fel. (dalok, szokások)

Az esküvő és az előkészületei – a projekt szereplői

A falumúzeumban volt a *„vőlegény háza”* – a vőlegény rokonai itt gyülekeztek, innen indult a lakodalmas menet.

Az esküvő előkészítésének folyamatában fontos szerepet kapott a Községi Könyvtár is: itt gyűjtöttük össze és rendeztük a hagyományos lakodalmakhoz kapcsolható fotókat és dokumentumokat, valamint itt rendeztük meg az összegyűjtött emlékek kiállítását. (A településen dolgozó közművelődési szakemberek fogták össze és koordinálták a projektet, tartották a kapcsolatot a határon túli településsel és az ottani szervezőkkel is).

A rendezvényen feladatot vállaló önkéntesek készítették elő a helyszíneket: az ő feladatuk volt a házak kitakarítása, berendezése, a lakodalmas sátor felállítása, díszítése.

Varsány Község Önkormányzata bocsátotta rendelkezésünkre a Falumúzeumot, a Közösségi Házat és Szabadidőparkot – a rendezvény fő helyszíneit – valamint a berendezési tárgyak szállításához szükséges járműveket.

A település két meghatározó civil szervezete, a pályázó Nógrád Turizmusáért Egyesület valamint a Varsányi Faluszépítő, Hagyományőrző és Kulturális Egyesület tagsága is tevékenyen közreműködött az előkészületek és a lebonyolítás során; A megvalósítás folyamatába bekapcsolódtak a helyi kisvállalkozások is. Termékeikkel (sajt, tészta, lekvárok) hozzájárultak a lakodalmas menü elkészítéséhez, valamint a meghívott vendégek ajándékcsomagjainak összeállításához.

A rendezvény helyszínei

Falumúzeum: 2017-ben felújított, eredeti régi bútorokkal berendezett parasztház.
Kézművesporta és vendégház: felújított parasztház, a palóc hagyományokat megörökítő, szép, festett bútorokkal berendezett vendégház. Az épület folytatásaként kialakítottunk egy varróműhelyt és a *„portéka”* boltot. Az udvarban egy 50 főt befogadó nyitott szín áll rendelkezésre, rendezvények lebonyolítására.

Közösségi Ház: 2012-ben kívül-belül felújított épület 90 főt befogadó nagyteremmel, rendezvényszervező és pályázatíró irodával, könyvtárral, előcsarnokkal, pince klubbal, konyhával, mosdókkal. A könyvtár 2017-ben megújult. A nagyterem konferenciák megtartására alkalmas kivetítővel felszerelt.

A Hagyományőrzők Házában a régi székely és palóc fotók alapján kiállítást szerveztünk. A Ház berendezése 40 fő befogadására alkalmas. Hagyományos berendezési tárgyai – lócák, szekrények, cserépkályhák, konyha és gardrób – mind a palóc hagyományok élethű bemutatására, de a jelenkor igényeinek megfelelően készültek.

A Székely-palóc lakodalom - vagyis a teljes rendezvény – minden eleme, beleértve a helyszíneket, azok berendezését, a résztvevők öltözékét, a lakodalmas ételeket és a kísérő programokat is – tematikus, egymásra épülő szervezéssel azt a célt szolgálta, hogy a bevont közösségek és a látogatók is aktívan megéljék a székely és palóc hagyományokat, emlékeket. Az esemény lezárásként elkészítettük a teljes projekt folyamatát – a lakodalom előkészítését és megvalósítását is – bemutató filmet.

A két közösség baráti kapcsolatainak elmélyülését, a hagyományok ápolásának egy újabb lépését, a közös népdalkincsek feldolgozását, a lakodalmas szokások feleleventését, a gasztronómiai szokások bemutatását, átélését vártuk a rendezvénytől – a sikeres megvalósulással ez az elvárásunk is teljesült. A meghívottak száma közel 200 fő volt, de lehetőséget biztosítottuk az érdeklődő nagyközönségnek is arra, hogy egy igazi lakodalomban vegyen részt.

Fenntarthatósága

A Székely-palóc lakodalom eseménye olyan hagyomány megélését, továbbadását valósította meg a közösségek életében, amely minden korban érvényes és időszerű, így biztosan tovább él. A rendezvény fenntarthatóságának záloga a minden részletében megélt, különlegesen gazdag hagyomány, amelyet ismét divatossá, élővé varázsolt az esemény.

A mintaprojekt hatása

A projekt legerősebb hatása a határon túli, mégis egy nemzethez tartozó közösségek nemzeti identitásának erősítése. A testvértelepülési kapcsolatok ápolásának érdekében sokféle programot szerveztek már a résztvevő csoportok, de a Székely-Palóc lakodalom minden eddigi megvalósult eseménynél erősebben fejezi ki az összetartozást, az egységet. A lakodalomhoz kapcsolódó hagyományos rituálék, öltözetek, ételek, zenék (stb.) feleleventésével a mai fiatalok házassági, szertartási szokásaira is hat a rendezvény.

A grafikus fejedelem nyomában

Zichy Mihály grafikus, romantikus festő örökségének ápolása közösségi összefogásban

Bevezető

Zichy Mihály, a grafikus fejedelem nyomában című somogyi mintaprojekt négy település kulturális partnerségi kapcsolatára épül. A tabi könyvtár lett a projektgazda, együttműködve a tabi Zichy Mihály Művelődési Központtal és a zalai Zichy Mihály Emlékházzal, valamint Tab, Nágocs, Zala, Zics települések önkormányzataival, a tabi Fogyatékkal Élők Nappali Intézményével, illetve a mintaprojektben szerepet vállaló egyesületekkel, önkéntesekkel.

A mintaprojekt megvalósulása 2018. április 1-jével kezdődött és 2018. október 5-ével zárult. Kiemelt céljai a négy település közötti kulturális, közösségi együttműködés erősítése, Zichy Mihály alkotói örökségének közösségi összefogásban történő ápolása. Az esettanulmány hozzájárulhat a mikrotérségi együttműködés, a kulturális közösségfejlesztés bemutatásához.

A mintaprojekt bemutatása

Tab kb. 4400 fős járási központ, közigazgatási intézményekkel, középiskolával, a legnagyobb munkahelykínálattal, így a kistérségben általános jelenség az ingázás. A mintaprojektben egymással összefogó négy település földrajzilag határos egymással.

Zala közel 250 lakosú elöregedő zsáktelepülés. Bolt, óvoda és általános iskola nincs a településen. Az önkormányzat az itt maradt gyermekeknek játszóparkot létesített. A zalai kúria Zichy Mihály Emlékházként működik, itt született a romantika korának egyik híres festője, Zichy Mihály, akit részben az irodalmi illusztrációi miatt a grafikus

fejedelem elnevezéssel illettek.

Nágocs kb. 600 fős település. Jelenleg iskola, óvoda, orvosi rendelő, gyógyszertár, idősek otthona, bolt, kocsma, mezőgazdasági Zrt. működik a településen. Műemlékei közül kiemelkedik a 300 éves kastélya a Zichy park természetvédelmi környezetében. Az értéktár kiállítás lehetővé tette a helyi értékek tudatosítását, bemutatását, a mintaprojektben érintett települések értékei közötti elhelyezését.

Nágocson a 2. világháború utáni évek óriási változást hoztak. A kulákoknak nevezett családokat kifosztották, a svábok egy részét elkergették. Kényszerbetelepítéseket hajtottak végre. A kastélyt államosították, évtizedeken át nevelőotthonként működött.

Zics lakossága 350 fő. Húsz százaléka a nyugdíjas lakosság, 40 fő a 14 év alatti.

Nincs óvodája, iskolája, ezért a könyvtár a találkozási pont a vidékre járó gyermekeknek. Itt szervezik a heti találkozójukat, tartalmas szórakozást biztosítva számukra.

Zichy Mihály szülei a többszáz éves templomban nyugszanak, nagyszüleinek birtoka, kúriája volt a hangulatos kisfaluban.

A mintaprojekt egy olyan kistérségben valósult meg, amelynek egy kisvárosa van, Tab, és 23 faluja. A települések több mint kétharmadának lélekszáma 500 fő alatti. A társadalom szerkezete az ’50-es évektől jelentősen átalakult, fokozatosan mind többen költöztek el ebből a járásból, főleg a megyeszékhelyre, gazdagabb, Balaton menti településekre vagy a fővárosba, de Ausztria közelsége miatt jelentős a külföldre ingázók létszáma is. Az itt élők a terület szellemi potenciáljának veszteségeivel és az elöregedéssel néznek szembe. A kiábrándultság, zárkózottság, a helyi értékek széles körben való nem ismerése jellemző a mikrotérségre.

A mintaprojekt szervezői a helyi sajátosságokat szem előtt tartva, a mintaprojekt szakmai elvárásait figyelembe véve, Zichy Mihály alkotói örökségének ápolását fogalmazták meg a három kulturális intézmény és a hozzá kapcsolódó intézmények, civilek közös vezérfonalaként. Mivel széles célközönséget kívántak bevonni és elérni, valamint a helyi identitás, települések közötti kulturális, kapcsolati háló erősítése is fontos cél volt, sokrétű közösségi élmény keletkezett. Ha csak Zichy Mihály művészetének népszerűsítésére törekednek, ez csupán azokat érte volna el, akik kifejezetten ezen művészeti ág iránt érdeklődnek, és rendelkeznek azzal a szellemi nyitottsággal, műveltségi alappal, amelyre építeni lehet. Zichy Mihály művészetét nagyon kevesen ismerik az országban, a zalai emlékház páratlan kincs, amit a környező településen élők többsége sem látott még. A kistérség a kulturális, természeti és épített örökségére komplex programot építhetne, de előbb ezen értékeket tudatosítani szükséges az ott élőkben, és összefüggéseiben, valamint lehetőségeiben láttatni érdemes. A mintaprojekt ezt is lehetővé tette.

Célok

A tabi járásból sokan elköltöztek, jellegzetesen az értelmiségi réteg vékonyult el. Az utóbbi években jellemző az, hogy fiatal vagy középkorú párok visszatértek, letelepedtek gyermekkoruk színhelyén, és szeretnének tartalmasabb, magasabb színvonalú közösségi életet. Tabon sok kulturális kezdeményezés érezteti már a pozitív hatását, de hiányzik a települések közötti összedolgozás, együttműködés. Minden település megpróbálja a

település határáig *„kitalálni önmagát,”* mikrotérségi gondolkozás azonban alig jellemző. A kulturális intézmények közötti együttműködés esetleges. A mintaprojekt lehetőséget nyújtott a három intézmény együttműködési kultúrájának fejlesztésére, a településen belüli, és a négy település közötti párbeszéd, alulról építkezés közösségformáló hatásának megtapasztalására. A mintaprojekt civilek, intézmények, vállalkozások , együttműködési lehetőségeinek kibontásához, közösségi akciók kivitelezéséhez, társadalmi feszültségek megbeszélésére kínált módszereket, mentorálást és anyagi hátteret.

A MINTAPROJEKT EGYEDI CÉLJAI

- A négy település közötti kulturális, közösségi együttműködés erősítése;
- a három kulturális intézmény együttműködési kultúrájának fejlesztése, a társadalmiasítás szemléletének tudatosítása;
- Zichy Mihály alkotói pályájának népszerűsítése;
- az amatőr színjátszás hozzájárulásának növelése a közösségépítéshez, a mintaprojektben érintett települések amatőr színjátszói közös alkotási lehetőségének biztosítása, az esélyegyenlőséget is megteremtve;
- a négy település értéktárának kiállítása és Zichy Mihály kiállítás a Közösségek Hetén;
- a LokálpatrióTab vetélkedőn keresztül tudásbővítés, helyi identitás erősítése;
- a nágocsi színházi előadáson keresztül a település múltjának jobb megismerése, beszélgetés családtörténeti élményekről.

A mintaprojektet megvalósító szervezetek, intézmények

VÁROSI KÖNYVTÁR TAB

A Városi Könyvtár részben önálló intézmény, fenntartója Tab Város Önkormányzata. Az intézmény része a Nagy Ferenc Galéria és a Magyar Néprajzi Gyűjtemény. A Kistérségi Szolgáltató Rendszer keretében 23 tagkönyvtár felügyeletét látja el. Alapvető küldetése, hogy a város információs, közéleti, oktatást támogató közszolgáltató centrumává váljon. Elősegíti a hátrányokkal küzdő csoportok kulturális integrációját, biztosítva az esélyegyenlőséget. Megjelenteti a Tabi Kilátó című helytörténeti olvasókönyvet és a Tabi Újságot. Együttműködik a város oktatási, kulturális, szociális intézményeivel, civil szervezetekkel, egyházakkal.

Közösségfejlesztő tevékenységei közül kiemelkedő a LokálpatrioTab helytörténeti vetélkedő évenkénti megszervezése diákok számára, szülők, családtagok és pedagógusok mentorálásával. A mintaprojekt lehetővé tette a népszerű vetélkedősorozat folytatását, még több gyermek bevonását és jutalmazását.

ZICHY MIHÁLY MŰVELŐDÉSI KÖZPONT, TAB

Kulturális alapellátó intézmény, kultúraközvetítő és szolgáltató tevékenységet végez.

Tevékenységének fő célja a közösségi színtér biztosítása, a megye és a város szellemi és művészeti értékeinek, hagyományainak megismertetése, az amatőr alkotó közösségek munkájának és az iskolai rendszeren kívüli oktatásnak a segítése. Részt vesz a városi ünnepségek, kiemelt helyi és regionális közművelődési események lebonyolításában. Feladatainak megvalósítása érdekében együttműködik a kulturális és az oktatási intézményekkel, amatőr művészeti csoportokkal, hagyományőrző civil szervezetekkel. A mintaprojekt hozzájárult ahhoz, hogy egy Zichy Gálaest keretében ünnepeljük az egykori alkotót, és intézményi, vaamint civil összefogásban szervezzük meg az ünnepet.

A mintaprojekt keretében amatőr színjátszó alkalmakra került sor, amelyekben az intézmény dolgozói együtt játszottak a formális csoportok aktív tagjaival, valamint a fogyatékkal élőkkel.

ZICHY MIHÁLY EMLÉKHÁZ, ZALA

A Zichy kúriát, amely Zichy Mihály festőművész szülőháza, az 1790-es években kezdték építeni. Itt éltek Zichy Mihály szülei, a testvére, s miután a festő visszatért Oroszországból, már a négy gyermeke és a felesége is itt telepedett le. Akkoriban pezsgő élet folyt a településen és a birtokon.

A kiállítást 1979-ben nyitották meg. A múzeumban látható bútorok eredetiek, ezeket a Zichy család menekítette meg a háború és a műgyűjtők elől. A termekben megtekinthetőek Az ember tragédiája, az Arany - balladák és orosz klasszikusok illusztrációi.

A múzeum csodálatos festményei között felidézhető Zichy alkotói légköre, a korabeli Szentpétervár zenei hangulata. A különböző művészeti területek komplex élménye átfogó tudást közvetít, és feledhetetlen élményt nyújt a Szentpétervári Szalon komolyzenei koncert a múzeumban. A szentpétervári születésű hegedűvirtuóz, Galina Danyilova éveken át élt Zalán, gyermek- és ifjúkorából pedig jól ismeri azt az orosz környezetet, melyben egykor a magyar festő alkotott. Nagy megtiszteltetés ért minket, amikor elfogadta a felkérésünket, hogy részt vegyen a mintaprojektben.

Partnerek, bevont szervezetek – a bevonás módszere

KOSZTŰM EGYESÜLET

Az egyesület az óvodás korosztálytól egészen a felnőttekig a művészetet, mint az önkifejezés segítő eszközét közelebb hozza, beépíti a mindennapokba.

Az egyesület szeretné összefogni az összes olyan amatőr alkotót, akik valamilyen művészeti ágban képviseltetni tudják magukat. Művészeti vezetője nagyon motivált volt arra, hogy gyermekfoglalkozásokat tartson és részt vehessen az amatőr színielőadásban. A mintaprojekt céljaival teljesen egyetértett, így a személyes megkeresés során nem volt nehéz bevonni.

NÁGOCSI ZICHY KASTÉLY KFT.

A nágocsi Zichy-kastély hazánk műemléképületei közé tartozik. A Nágocsi Zichy kastély Kft. vagyonkezelője az épületnek. A Kft célja, hogy a kastélyban a vidéki társadalom fejlődését szolgáló képzési és kulturális programokat szervezzen. A mintaprojekt céljai összhangban vannak a Kft kulturális, közösségfejlesztő célkitűzéseivel.

ZICS KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

Zics község a tőle tíz kilométerre levő járási székhely Tab várossal és 6 faluval (Zala is része) alkot egy körjegyzőséget. Az önkormányzat a mintaprojekt keretén belül elsősorban a Zichy-kiállítás megszervezésében és az Értéktár-kiállítás létrejöttében nyújtott jelentős segítséget. A polgármester asszony rendkívül nyitott a közösségfejlesztésre, a kulturális programok szervezése során kiemelten figyel a helyi identitás erősítésére. A mintaprojekt zárása ellenére továbbra is nyitott a közös együttműködésre.

ALKOTÓNŐK KLUBJA

A klub elsődleges célja, hogy tevékenységével hozzájáruljon a település kulturális programjainak színesebbé tételéhez, serkentse és fejlessze Tab és a környező települések közösségi életét. Célul tűzték ki a civil szféra aktivizálását, a különböző vélemények, látásmódok párbeszédének elősegítését.

A mintaprojektben végig nagy aktivitással vettek rész a klub tagjai, sok önkéntes munkát vállalva, időközben egyesületté válva. A bevonásban segített a hasonló értékrend, célok képviselete, a mintaprojekt céljaival való azonosulás, és a személyes közösségi élmények örömén túl, az egyéni ambíciók kibontakozása is teret kapott. A klub része a tabi amatőr színjátszó csoport.

FOGYATÉKKAL ÉLŐK NAPPALI INTÉZMÉNYE (FÉNI)

Az intézmény olyan személyeket lát el, akik 18. életévüket betöltötték, egészségi állapotuk, vagy idős koruk miatt szociális és mentális támogatásra szorulnak. Az itt folyó életet az egyének szükségletei határozzák meg, s ezt figyelembe véve toleranciával, szakmai tudással próbálják a munkatársak az ellátottakkal együtt minél eredményesebben végezni munkájukat.

A mintaprojektben együttműködtek a tabi amatőr színjátszó csoporttal, és július 7-én a Nyári bohém est rendezvényen bemutatták a közös produkciójukat.

NÁGOCSI BARÁTI KÖR

Az informális csoport érdeklődő tagjai részt vettek az amatőr színházi produkciók megszervezésében, önkénteseként segítettek néhány közösségi akció lebonyolításában. A csoport évek óta amatőr színházi rendezvényeket és sportesemények szervez.

ZALA KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA ÉS NÁGOCS KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

Az önkormányzatok segítettek az Értéktár-kiállítás létrehozásában, a településeiken igény esetén helyet, eszközöket biztosítottak. Tab Város Önkormányzata a könyvelés, adminisztráció lebonyolításában segített, az aljegyző pedig az önkéntes munkában.

FEJÉRVÁRY GÉZA TÁRSASÁG

Az egyesület számára kiemelt a közösségépítés fontossága. Az egyesület egyik aktív tagja, Jászai Mari-díjas színészként, a Magyar költők versei - *„Valamit mégis kéne tennem”* című előadást mutatta be júniusban Nágocson.

Zalai Zichy Emlékházban "Szentpétervári szalon" az Operaház zenészeivel. Fotó: Nagy Petra Eszter

Célcsoportok

Tab kisváros, amelynek lakossága folyamatosan csökken (4459 fő). Járási székhely a Balaton vonzáskörzetében, a státusszal járó infrastruktúrával. A meglévő munkahelyek megtartó ereje kicsi, a minimálbérből élők száma magas, a képzettebbek máshol keresnek munkát. A frissen végzett (20-30 év közti) korosztály jelentős része nem költözik vissza a településre. Az elmúlt néhány évben jobban igyekszik a város a szabadidős lehetőségekkel és a felújításokkal vonzóbbá tenni a fiataloknak is a lakóhelyüket. A LokálpatrióTab

célcsoportját elsősorban általános és középiskolás diákok jelentik, de érinti a pedagógusokat és szülőket.

Nágocs, Zics, Zala jellegzetesen elöregedő falvak. A mintaprojektben érintett célcsoport ötéves kortól a szépkorúakig mindenkit magába foglaló lakosság. Az Értéktár-kiállítást bárki megtekinthette. A színházi előadások az általános iskolástól, a nyugdíjasokat beleértve, minden korosztálynak maradandó élményt nyújtottak. A múzeumpedagógiai foglalkozásokat a négy településen a 9 és 15 év közötti gyermekek számára hirdettük meg. Az amatőr színjátszó körök előadói 20 és 60 év közöttiek – az előadásokon 21 személy lépett fel, akik között 4 fő a tabi Fogyatékkal Élők Nappali Intézményének kliensei voltak. Ezenkívül 7 személy közreműködött egy másik színpadi előadásban, verssel, tánccal, énekkel, közülük a legfiatalabb 8 éves volt.

Az iskolai végzettség tekintetében nagyon vegyes az összetétel: a 8 osztályt, vagy egyetemet végzett felnőttig minden fajta végzettség fellelhető az amatőr színjátszók között.

A mikrotérségi műhelymunkákon a létszám 12-14 fő volt, meghatározóan diplomás, stabil anyagi háttérrel bíró középkorúak, a legkülönbözőbb szakterületekről érkezve.

A mintaprojekt tevékenységei

Az első tevékenységünk az együttműködési alkalmat követően az Értéktár-kiállítás megszervezése volt, mellyel párhuzamosan elkezdődtek áprilisban a Nyári bohém est próbái. Az kiállítással a mintaprojektben érintett 4 település helyi értékeire kívántuk ráirányítani a figyelmet. Eközben a könyvtár dolgozói előkészítették a LokálpatrióTab vetélkedő utolsó, játékos, izgalmas fordulóját, amelyre a Közösségek Hetén került sor. A Színek kavalkádja elnevezésű múzeumpedagógiai foglalkozást a Magyar Néprajzi Gyűjteményben rendeztük meg, bemutatva különböző festői technikákat.

A nyári múzeumpedagógiai foglalkozások már kifejezetten Zichy Mihály alkotói munkásságára épültek, a zalai Kultúrházban volt az alkotáshoz a helyszín, ami közel van a Zichy Mihály Emlékházhoz.

A Magyar költők versei – *„Valamit mégis kéne tennem”* előadás hozzájárult a helyi identitás erősítéséhez. Az irodalom és a grafika kapcsolata, az illusztrációk magas színvonala tette Zichy Mihályt grafikus fejedelemmé. Az előadás mottója *„Valamit mégis kéne tennem”* – mintegy felhívta a figyelmet a személyes társadalmi felelősségvállalás fontosságára.

A Szentpétervári Szalon elnevezésű komolyzenei koncert a Zichy Mihály Emlékház festményei, enteriőrje között felidézte a festő szentpétervári életének zenei légkörét.

A Nyári bohém est című amatőr színielőadásunkban több művet láthattak július 7-én. A festő korához kapcsolódott kettő, egy pedig egy eltűnt Zichy-kép rejtélyét bontotta ki. Ez utóbbiban játszottak együtt a FÉNI dolgozói és kliensei a tabi színjátszó kör két tagjával. A FÉNI klienseivel, dolgozóival nagyon jó kapcsolat alakult ki. Döbbenetes volt látni, hogy mennyit fejlődtek az első összeolvasás próbájától, és ha odafigyelést, kedvességet kapnak, akkor többszörösét adják vissza. A próbák kapcsán találkoztak a másik két darab szereplőivel is, és szélesedett a kapcsolati hálójuk, megélték az elfogadást és

elismerést.

Nem volt könnyű a mikrotérségi műhelymunkát megszervezni, fontos volt többször közérthetően értelmezni, hogy mit is jelent ez, és miért szükséges. Amikor pusztán a helyi újságban meghirdettük, senki sem jelentkezett. Csak a személyes beszélgetések, meghívások által jött létre a csapat.

A Sej, szellők című, profik által előadott színdarab története valós nógocsi történetre épül, Nógocsról elszármazott íróval és rendezővel. A nógocsi kastély dísztermében bemutattuk be, ahol egykor *„maga az élet rendezte”*. Katartikus erejű volt a nógocsi családokhoz kötődő darab megtekintése, számos,a helyi közösség történetét érintő tabut döntött le.

A célcsoport, résztvevők véleménye a mintaprojektről

„A Városi Könyvtár Tab a helyi oktatási intézményekkel és a civil szervezetekkel hosszú évtizedek óta nagyon jó kapcsolatot tart fenn. A mintaprojektnek köszönhetően azonban a Zichy Mihály Művelődési Központ és a Polgármesteri Hivatal részéről is nyitottabbá váltak az együttműködésre. Mellettük pedig új intézmények jelentek meg, mint a zalai Zichy Mihály Emlékház, valamint a zalai, zicsi és nógocsi önkormányzatok, és a települések lakossága. Így a megvalósításban résztvevők egy összetartóbb közösséget kezdtek el építeni, a közös gyökerek tudatosításával és a lokálpatriotizmus erősítésével, amely a jövőben még színesebbé, élettel telibbé teheti a településeken élők mindennapjait.” (Sebestyén Árpádné, a könyvtár igazgatója)

„Azt gondolom, hogy a mintaprojekt olyan találkozási alkalmakat teremtett, amelyeken az egyes résztvevők saját környezetük, lakóhelyük jobbá tételére irányuló elképzelései visszhangra találtak. Én ebben látom a mintaprojekt alkalmainak legfontosabb eredményét.” (Ákos atya, SJP szerzetes közösség)

„A mintaprojekt határozottan jó kezdeményezés, mert képes erősíteni a társadalmi aktivitást, illetve a közösségi szerepvállalást. A cselekvő közösségen belül megértik, hogy az eltérő vélemények segítik előbbre vinni egy-egy kis közösség életét.

Nem mellesleg, ezek az emberek, akik megértik a saját szerepüket egy közösségen belül, a későbbiek folyamán képesek lesznek erősíteni a közösségi szerepvállalást a települések önkormányzatai, kulturális intézményei és lakosai közötti is.” (Orbán Erika, Alkotónők Kulturális Egyesület vezetője)

Eredmények

A tervezett programjainkat megvalósítottuk széleskörű összefogásnak köszönhetően.

A mikrotérségi műhelymunkák alkalmainak száma: 3. A múzeumpedagógiai foglalkozások alkalmainak száma: 5. Ezek voltak a több alkalmas programok.

Önkéntesek száma a mintaprojekt során: 27 fő. Az általuk elvégzett feldatok, munkák óramennyisége: kb. 1600 óra. Ez tette lehetővé a programgazdagságot, egyébként a programok száma legalább felével kevesebb lett volna, többek között a bérköltségek miatt. A mintaprojekten kívüli egyéb anyagi támogatás nem volt.

A kitűzött céljainkat alapvetően sikerült elérni. A mintaprojekt időtartamán belül a tervezett 6 alkalomhoz képest 3 mikrotérségi műhelymunkát tudtunk megvalósítani. Ennek hátterében az állt, hogy a közösségi programok szervezése annyi időt, figyelmet igényelt, hogy nem maradt idő a mikrotérségi műhelymunka szervezésére is, valamint kiderült, hogy csak személyes megkeresések által, többszöri időpontegyeztetés után kivitelezhető. A mikrotérségi műhelymunkák folytatódni fognak, mivel szeretnénk további közösségi programokat, immár a négy település összefogásában.

A gyermekeknek szóló múzeumpedagógiai foglalkozások szervezése könnyebb volt tanévben, a vakáció közepén nehéz volt gyermekeket mozgósítani, s a megfelelő tömegközlekedés hiánya miatt az utazásukat is meg kellett szervezni. Az amatőr színházi előadásokra való felkészülés során barátságok születtek, kialakult ennek révén is egy olyan csapat, melyre építeni lehet a jövőben, megfogalmaztuk azt, hogy kölcsönösen számíthatunk egymásra. A négy település közötti kulturális kapcsolati háló megszületett, és a mintaprojekt hónapjai során megerősödött. A települések közösségei visszajelezték az intézményvezetőknek, hogy igény van arra, hogy a mintaprojekt valamilyen módon folytatódjék.

A célcsoport, résztvevők véleménye az eredményekről

„A gyerekek - akik bekapcsolódtak ebbe a több hónapon át zajló rendezvénysorozatba – mind izgatottabban várták, milyen új formákban tehetik próbára ügyességüket, kreativitásukat és tudásukat. A LokálpatrioTab helytörténeti vetélkedőt idén ősszel is meghirdetjük. A múzeumpedagógiai foglalkozások is nagy sikert arattak, amit folytatásra érdemesnek tartunk." (Sebestyén Árpádné, a tabi könyvtár igazgatója)

„Ez egy annyira színvonalas előadás (Zichy Mihály, a grafikus fejedelem) volt, hogy az országos tévében lenne helye, nem csupán a tabiban. Hatalmas munka, jó rendezéssel." (színielőadást megtekintő tabi hölgy)

„A mintaprojekt eseményei több embert mozgattak meg, mint amennyire számítottam. Zichy Mihály ismertsége, népszerűsége egyértelműen növekedni látszik, és a térség lakói még inkább magukénak érezhetik." (Dr. Szabó László Pál háziorvos)

„Itt élek Zicsen több mint 50 éve. Ezután az előadás után elmegyek megnézni a zalai Zichy Mihály Emlékházat." (egy zicsi asszony)

Hatások

A gyermekek igénylik a játékos múzeumpedagógiai foglalkozásokat, és továbbra is részt kívánnak venni a LokálpatrióTab játékos vetélkedőben. A műhelymunkákon résztvevők és az amatőr színházi csoportok elhatározták, hogy együttműködnek a jövőben is a közösségfejlesztés érdekében. A kulturális intézmények még nyitottabbakká váltak a civil kezdeményezések iránt.

A négy település közösségét eltérő módon érintette a programsorozat. Leginkább Tab közösségei vonódtak be. A legerősebb közösségi kapcsolatok Tab és Nágocs között alakultak ki, ebbe a legmotiváltabban a zicsi önkormányzat kapcsolódott be. Az emberek

a műhelymunkákon kiemelték, hogy reményt kaptak.

A megvalósító szervezetek, partnerek úgy ítélik meg, hogy erősödött a közösségi szerepvállalás, fejlődtek az egyes településeken élők kommunikációs készségei. Kevésbé beszélnek *„el”* egymás mellett az emberek, jobban megismerték a másik értékeit, ami által elfogadóbbakká, nyitottabbakká váltak. Nőtt a bizalom.

A résztvevők megélhették, hogy egyéni tudásukkal, cselekvéseikkel hozzájárultak a közös eredményekhez, hasznos tagjává váltak a közösségüknek. A műhelymunkák alatt megismerték egymást, és felszínre kerültek rejtett értékek, mint például a helyi amatőr régész vagy a jó szervező készséggel bíró lányok, asszonyok. A helyi civil szervezetek is erősödtek a mintaprojekt workshopjai által, mert fejlődtek a közösségi kapcsolataik, növekedett tagjaik önbizalma. A résztvevők kaptak egy szélesebb rálátást a közösség problémáira, így bizonyos problémák megoldása is kezelhetőbbé vált. Létrejött egyfajta elkötelezettség a tagok, az intézmények között, amely a különböző projektek megvalósulásban óriási jelentőséggel bír.

Az Alkotónők Kulturális Egyesület, partnertámogatást, segítséget kapott a munkáihoz, például információkat, tanácsokat, helyszínt, bátorítást. A Nágocsi Zichy kastély Kft. jobban integrálódott a kistérségbe. A Kosztüm Egyesület széles kapcsolati bázist épített ki, és már a nyár folyamán együttműködések jöttek létre más kulturális rendezvények kapcsán. Az önkormányzatok megtapasztalták, hogy az emberek bevonhatóak, óriási önkéntes munkát képesek elvégezni, és a civil társadalomban meglévő potenciállal jobban lehetne élni. A FÉNI dolgozói, kliensei megélték az elfogadást, a kölcsönös megbecsülést, és az együtt végzett tevékenység örömét. A Nágocsi Baráti Kör és az Alkotónők Kulturális Egyesület között nagyon jó szakmai és baráti kapcsolatok keletkeztek. Az együttműködés igénye létrejött a legkülönbözőbb szinteken és fennmaradt.

Nagy Jenőné, Zics polgármester asszonyának összegzése a hatások tükrében:

- sikerült az érdeklődés felkeltése;
- az értéktár kiállítás helyben folytatódik;
- a falu érdeklődő közössége együtt utazik a zalai múzeumba;
- *„Múltunk emlékei”* címmel túrázunk, gyűjtünk a faluban (pl. téglák, amik itt készültek Z M jellel);
- helyi termékek készítőinek kis csoportja alakul;
- idősek klubja kezdeményeződött;
- beszélgetéseinken a résztvevők száma nő.

Adaptációs szempontok, javaslatok

A mintaprojektünkben kiemeltük a kistérség leghíresebb művészét, és számos közösségi programot az ő alkotói tevékenysége köré építettünk. Minden kistérségben lehet találni olyan híres személyt, akinek alkotói örökségének ápolása közösségi összefogásban megvalósulhat. Fontos az intézményi hátteren kívül tisztában lenni azzal, hogy milyen motivációkkal bíró, önkéntes csoportok munkájára lehet építeni. Szükséges az erőforrások feltárása: személyi, pénzügyi, stb. A személyes kapcsolatok, a hitelesség rendkívül fontos az emberek megnyerése és megtartása érdekében.

Összefoglaló

Óriási erő, lehetőség rejlik az intézményi és civil összefogásban. Az értékeink tudatosítása fontos kiindulópont mikrotérségi, illetve közösségfejlesztő tevékenységünk során. Az egyéni és intézményi motivációkat össze lehet hangolni a közösség építésében. A közösségi tapasztalatok, a transzparens, hiteles magatartásnak önismereti hozadéka is van. Erősödik a bizalom, nyitottság, problémamegoldó készség, a demokratikus együttműködés játékszabályai.

Zichy Mihály festőről sokszínű élményeken keresztül nagyon sok információt kaptak az emberek, tehát közel lehet vinni híres személyeket, velük kapcsolatos ismereteket a látszólag közönyös emberekhez is. A mintaprojekt hozadékai közé tartozik a mikrotérségi kapcsolati háló kiépülése, rejtett értékek tudatosulása, barátságok keletkezése. Jelenleg munkálkodunk egy mikrotérségi cselekvési terven, egyelőre egy éves időtartammal. A továbbiakban is elköteleződtünk a mikrotérség fejlesztése érdekében.

Rejtőzködő értékeink – helyi hagyományok, szellemi, anyagi és kulturális értékek feltárása és nyilvánosságra hozatala kisközösségek együttműködésével

Bevezető

Aki az ország másik végéből, átutazóban jár a Nyírségen, vagy csak pár napot tölt el itt, már annak is feltűnhet a táj és Nyíregyháza egyedülálló mivolta a magyar városok, vidékek sokszínű szőttesében. Alföldi a táj, alföldi a város, de már látótávolságban vannak a zempléni hegyek, a tokaji hegy, sőt a Kárpátok vonulata is.

Maga Nyíregyháza nem rendelkezik túl sok régi műemlékkel, viszont a 19-20. század fordulójáról származó, szecessziós, polgári ízlést felmutató, míves épületekkel, régi hangulatú utcákkal annál inkább. A boldog békeidők hangulata nemcsak ezen épületeken keresztül, de a Jósa András Múzeumon, Sóstófürdő műemlékein és a Múzeumfalun keresztül is megérinti a látogatót.

A múlt megbecsült értékei mellett a modern Nyíregyháza számos értékkel, turistacsalogatóval, látványossággal szolgál az idelátogatóknak. Az Állatpark nemzetközi hírű, híres kulturális élete, színháza, fesztiváljai, mint pl. a Vidor Fesztivál. Számos közösség, civil szervezet működik aktívan a városban. Az itt lakók büszkék városukra.

2018-ban néhány kulturális intézmény, civil szervezet és lelkes magánszemély vállalkozott arra, hogy elkezdi összegyűjteni a Nyíregyházára és környékére jellemző múltbeli és jelenbeli értékeket, közösségi munkával, egymást segítve, bátorítva, kicsit szubjektív módon is, az alábbi szempontok alapján: mi a fontos a nyíregyháziaknak, mire büszkék, mi az, ami érték, de kevéssé ismert és méltó a megörökítésre és mi az, amit a város iránt érdeklődő hazai honpolgár és világutazó számára is érdemes bemutatni. Mindezt egy mintaprojekt keretében, a Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás EFOP-1.3.1-15-2016-00001 központi projekt pénzügyi és szakmai támogatásával terveztük megvalósítani.

Néhány hónap alatt természetesen nem lehet megváltani a világot, nem lehet minden értéket összegyűjteni és közzétenni. Tevékenységünkkel az alapokat raktuk le, a további fejlesztések reményében. A TEMI Móricz Zsigmond Művelődési és Ifjúsági Ház Alapítványa, (közművelődési intézmény), mint a projektgazda, az őt segítő és szakmailag támogató Sóstói Múzeumfalu, a VOKE Vasutas Művelődési Ház és Könyvtár, számos civil szervezet és intézmény számára az aktív munkára mintegy hét hónap állt rendelkezésre.

A projekt maga 2017. november 17-én indult, december közepére elkészült a szakmai terv, amelyet 2018 januárjában fogadtak el, ennek alapján az érdemi munka 2018 februártól, márciustól indult. A tavasz folyamán közösségépítő rendezvényeken, programokon szólítottunk meg közösségeket, intézményeket, magánszemélyeket. Kialakítottuk az értékfeltárás módszertanát, közzétettük a kérdőíveket. Nyár elején elindult az aktív értékgyűjtés, amihez a közösségeknek, magánszemélyeknek, szakmai, technikai segítséget is nyújtottunk. Szeptember 15-e volt a következő fordulópont, – addig adtunk határidőt az értékek beküldésére. Az eredeti koncepció az volt, hogy folyamatosan értékelünk, és kiválogatjuk, mely értékek kerüljenek majd bemutatásra. Ezen időközben változtatni kellett, ugyanis úgy döntöttünk, minden beérkező ajánlást bemutatunk, hiszen a beérkező ajánlatok túlnyomó többsége magas színvonalú, önmagában is megálló volt. Facebook-oldalunkon folyamatosan hirdettük a mintaprojektet, és időről időre közzétettünk néhány beérkező ajánlást is.

Felvettük a kapcsolatot a helyi *„hivatalos”* Értéktárral is, hogy a későbbiekben mi is tudjunk ajánlásokat nyújtani a számukra.

2018. szeptember közepére elkészült az internetes felület, ahova feltöltöttük a beérkezett ajánlásokat. A legszebb fotókból kiállítást rendeztünk.

Projektünket egy kirándulás zárta 2018. szeptember 29-én, a program egyik nagy *„felfedezettjéhez”*, Magyarország vélelmezhetően legnagyobb kunhalmához, az Őr-halomhoz.

Dióhéjban ennyi az elmúlt néhány hónap története. Jelen tanulmányban ennek a folyamatnak néhány elemét szeretnénk részletesebben bemutatni, megosztani néhány módszertani *„titkot”*, tapasztalatot, hogy ezzel is segítséget nyújtsunk hasonló, értékfeltáró programok megvalósításához.

A mintaprojekt bemutatása

NÉHÁNY SZÓ NYÍREGYHÁZÁRÓL, ÉS KÖRNYÉKÉRŐL

Nyíregyháza az Észak-Alföld harmadik legnagyobb városa, dinamikusan fejlődő megyeszékhely. A Nyírség fővárosának is mondják. Jellegzetes alföldi településszerkezettel, körúttal és hosszú, egyenes utcákkal rendelkezik.

Számos, a szemnek is kedves műemlékkel büszkélkedik történelmi belvárosa, meglepően sok a szépen karbantartott park, zöldterület, természetvédelmi terület. A külterületen is több horgásztó, vízfelület található. Turisztikai központja az északi részén a több évszázados múltra visszatekintő tölgyerdőben található Sóstógyógyfürdő, számos turistacsalogató, magas színvonalú intézménnyel: élményfürdő, strand, Sóstói

Múzeumfalu, Állatpark. Városunk járási központ is, több kisebb-nagyobb, helyi és országos értékkel egyaránt gazdagon ellátott község veszi körül.

Lakóinak nemzetiségéből kiemelnénk a magyar többség mellett a tirpák (Békés megyéből betelepített szlovák) származású, valamint a roma kisebbséget is. Régebben jelentős volt a zsidó vallásúak száma is.

A PROBLÉMA, AMIRE A MINTAPROJEKT ÉPÜLT

A projekt tervének kialakításakor a fő probléma az volt, hogy nem ismerjük igazán városunk nevezetességeit, szépségeit, értékeit. Például húsz nyíregyházi emberből talán ha egy van tisztában azzal, hogy Nyíregyháza közigazgatási területén egy őskori épített emlék (Őr-halom, kunhalom) található, méghozzá talán a legépebb és legnagyobb Magyarországon. Hányan tudják, hogy néhány kilométerre a várostól Nyírtura templomocskája gótikus építészeti emlékeket rejt? Hány nyíregyházi tudja, hogy a városban található egy természetes állapotú mocsár, gazdag élővilággal (Igrice-mocsár)?

Ha a hiányos ismeretekkel rendelkező lakos beletörődik abba, hogy lakhelye egy *„unalmas, szürke alföldi város”*, úgy ez kihathat távlati céljaira, motiváltságára: könnyebben elvándorolhat, nem tudja megvédeni saját lakóhelyének érdekeit bizonyos konfliktusokban, kihathat komfortérzetére, testi-lelki jóllétére, társadalmi, mikroközösségi létére, demokratikus jogainak gyakorlására is.

Ezzel párhuzamosan viszont vannak olyan helyi, lelkes lokálpatriótákból álló baráti társaságok, kisközösségek, vagy éppen formális közösségek, egyesületek, amelyek különféle területen (kultúra, hagyományőrzés, túrázás, természetvédelem stb.) működnek, és tisztában vannak a saját, vagy tágabb szakterületük helyi értékeivel. Ezek a közösségek azonban ritkán találnak egymásra, kiadványaik, munkájuk dokumentációja kevés embert ér el. A közösségek nem működnek együtt, egymásnak akár ellentmondó fejlesztésekben, programokban vesznek részt, pedig az elszigetelt programoknak kisebb a megszólító ereje, hosszú távú hatása. Ebből következően nincs olyan egységes fórum, ahol ezek a helyi értékek bemutathatóak, dokumentálhatóak, megőrződhetnek.

A megvalósító szervezetek, intézmények bemutatása

A projektgazda a TEMI Móricz Zsigmond Művelődési és Ifjúsági Ház Alapítványa volt. Szakmai, segítő együttműködő partnerek voltak a Sóstói Múzeumfalu, valamint a VOKE Vasutas Művelődési Ház és Könyvtár.

A Művelődési Ház nagy hagyományokkal rendelkező közművelődési intézmény, amely civil szervezeti formában működik. Kulturális, művészeti, ifjúságsegítő, tehetséggondozó, felnőttoktatási tevékenységeket valósít meg.

A Sóstói Múzeumfalu országos hírű szabadtéri múzeum, amely jelentős látogatószámmal rendelkezik és komoly múzeumpedagógiai feladatokat is felvállal és ellát. Projektünkben az erős szakmai és tudományos hátteret adta.

A VOKE Vasutas Művelődési Ház és Könyvtár feladata elsősorban - könyvtárként - az értékfeltárást elősegítő tájékoztatási, könyvtári szolgáltatási feladatok ellátása volt.

Egyéb partnerek voltak

- Móricz Zsigmond Kulturális Egyesület;
- Nyíri Amatőr és Független Filmesek Egyesülete a Kultúráért;
- Nyíregyháza Városvédő Egyesület.

A mintaprojekt céljai

A legfőbb célunk volt Nyíregyháza és a környező települések (nyíregyházi járás) rejtett művelődéstörténeti, természeti értékeinek, helyi hagyományainak feltárása és bemutatása helyi közösségek együttműködésével. Fontosnak tartottuk a nem köztudomású, és éppen ezért veszélyeztetett helyi értékek felkutatását értékfeltárással és közös cselekvéssel, a résztvevők körében kialakított felelős gondolkodással.

További céljaink közé tartozott:

- szektorok közötti együttműködések, munkakapcsolatok kialakítása a közös célok érdekében;
- az állampolgári részvétel erősítése a lakóhelyi és az azt körbevevő, épített vagy természeti örökség megóvásában;
- a helyi civil szervezetek megszólítása és bevonása a közös cselekvésbe;
- a valamilyen okból hátrányos helyzetű helyi lakosok és etnikai kisebbségek bevonása az értékmegőrző programba, ezzel a társadalmi befogadás elősegítése, a felelősségvállalás és a szolidaritás erősítése;
- a generációk közötti együttműködés motiválása, ifjúsági és időskori kisközösségek, egyének aktív bevonása a tevékenységekbe;
- az új kommunikációs eszközök, és csatornák (közösségi oldalak, mobiltelefon, videómegosztók, geocaching stb.) felhasználása a közösségfejlesztési és értékfeltárási tevékenységekben;
- minél több önkéntes segítő felkeresése és részvételük elősegítése a tevékenységekben;
- a helyi kulturális turizmus fejlesztése. A feltárt értékek széleskörű bemutatása a digitális technika és az internet segítségével.

Célcsoportok

A projekt célcsoportját elsősorban a Nyíregyházán és a nyíregyházi járásban élő lakosok jelentették. Kiemelten a civil életben aktív fiatal korosztály, valamint az idősödő és nyugdíjas korosztály. További célcsoportok a civil szervezetek, egyházak, oktatási intézmények, természet- és környezetvédelmi szervezetek, szociális célú civil szervezetek, fiatalok és idősek önszerveződő közösségei.

A mintaprojekt megvalósítása során két korcsoportra számítottunk igazán. Az egyik a fiatal, iskolás, és fiatal felnőtt korosztály, amely tetterejével, dinamikájával, fáradhatatlan energiájával motorja lehet minden helyi közösségfejlesztésnek. Nekik általában elég energiájuk és idejük is volt arra, hogy tevékenyen részt vegyenek a helyi közösségi

életben, mellé álljanak olyan új ötleteknek, elképzeléseknek, amely a lakókörzet és a településen élők szellemi-fizikai jólétét segíti elő.

A másik éppen az idősebb, a nyugdíjas, vagy 45-50-es korcsoport. Az ő szakmai- és élettapasztalatuk, tudásuk, bölcsességük méltó módon volt kiegészítője a fiatalok fent említett pozitív, és a közösségfejlesztésben nélkülözhetetlen tulajdonságainak. Ők általában elég idővel is rendelkeztek ahhoz, hogy részt vegyenek a közösségi életben. A projekt megvalósítása során világossá vált, hogy a nyugdíjas korosztály sokkal nagyobb mértékben szeretne részt venni a helyi közösségek életében, szeretne bekapcsolódni olyan társadalmi tevékenységekbe, amely különösebb szakképzettséget nem igényelnek, viszont hasznosak, és sikerélményt nyújtanak. A helyi hagyományőrzők és lokálpatrióták, valamint civil szervezeti vezetők között is inkább az idősebb korosztályok domináltak.

A civil szervezetek segítségére talán a leginkább számíthattunk a megvalósítás során. A hagyományőrző, kulturális vagy környezetvédelmi-természetvédelmi célú szervezetekhez tartozók voltak a legaktívabbak. A hátrányos helyzetű célcsoportok (romák, fogyatékkal élők) megszólítását és bevonását az ő érdekeiket képviselő civil szervezeteken keresztül valósítottuk meg.

Nyíregyháza a nemzetiségek városa is egyben, hisz a roma kisebbség mellett élnek itt szlovákok (hagyományos kifejezéssel *„tirpákok”*) lengyelek, németek, örmények, ruszinok, ukránok. Nem etnikai kisebbségként, hanem felekezetként, de jelentős a hatásuk Nyíregyháza kulturális-szellemi életére a zsidó hitközség múltbéli és jelenbeli tagjainak is. A kulturális sokszínűség jegyében kiemelt figyelmet fordítottunk ezen kisebbségek szellemi-tárgyi örökségének és értékeinek feltárására is.

A mintaprojekt tevékenységei

A TEVÉKENYSÉGEK LEÍRÁSA, MENETE

A tervezés 2017. november 17-től 2018. január végéig tartott. Ebben az időszakban készítettük el a szakmai tervet, bevonva a partnerszervezeteket, és együttműködő szervezeteket a terv kidolgozásába.

2018. március végéig tartott a megvalósítás első üteme.

Megkezdődött a közösségszervezői, szakmai tevékenység. Első lépésként igyekeztünk minél több szakmai szervezetet és civil szervezetet, valamint magánszemélyt megszólítani, és bevonni őket a projekt jelen és jövőbeni tevékenységeibe. Felkerestük eddigi partnerszervezeteinket, illetve új partnerszervezeteket is megszólítottunk és *„ráhangoló”* jelleggel öt kötetlen workshop keretében beszéltük át a szakmai tervet, illetve gyűjtöttünk ötleteket, javaslatokat az értéktár kialakításához. Véglegesítettük az értéktár felméréshez szükséges kérdőívet. Nagy érdeklődés és pozitív tettvágy kísérte a kezdeményezést.

A találkozók típusa, témája:

- tájékoztatás a mintaprojektről művészeti-kulturális civil szervezetek számára;
- irányított beszélgetés a művészeti-kulturális civil szervezetek tagjaival a projektben alkalmazott módszertanról, értékek meghatározása, kategorizálása;

- kibővített workshop a projekt ajánlott módszertanáról, új résztvevőknek a mintaprojekt rövid bemutatása, majd az ajánlott értékfelmérő kérdőív megbeszélése, értelmezése;
- meghívás alapján a nyíregyházi amatőrfilmes találkozón a projekt bemutatása, kérdőívek szétosztása, valamint ötletek, javaslatok felmérése az értéktár tartalmi részével kapcsolatban. (potenciális értékek). Önkéntesek toborzása;
- munkacsoportok kialakítása, értékfeltárás konkrét tevékenységével kapcsolatban iránymutatás, tanácsadás, potenciális értékkategóriák szerinti *„feladatmegosztás”*.

További tevékenységek:

- Sajtófelelős munkatárs kiválasztása, megbízása, aki a helyi sajtóban jól ismert (és elismert) újságíró, nagy kapcsolati hálóval rendelkezik;
- együttműködési megállapodások megkötése a partnerszervezetekkel, egyeztetések lebonyolítása;
- internetes felület kialakításának előkészítése, vállalkozó kiválasztása.

Nem tervezett, de pozitív eredmény, hogy a találkozón felmerült egy nem-formális, de aktív kisközösség, *„Nyírvidék Örökségkutató Kör”* megalakításának gondolata, amely magánszemélyekből, lelkes, elkötelezett fiatalokból és nyugdíjasokból áll, akik szívesen vállalták az értékfeltáró munkában való aktív részvételt.

2018. áprilistól június végéig tartott a megvalósítás második üteme.

Véglegesítettük az értékfeltáráshoz használt kérdőívet és azt megosztottuk facebook-oldalunkon, feltöltöttük honlapunkra, valamint minden résztvevő partnerünket, további civil szervezeteket, hagyományőrző közösségeket értesítettünk emailben a kérdőív elérhetőségéről. A kérdőívből nyomtatott formában mintegy 200 db-ot osztottunk szét rendezvényeinken, valamint partnerszervezeteinkkel közös rendezvényeken. Így például a témába illeszkedően Grandpierre Atilla csillagász, kutató, és Netye Zoltán Pál történészkutató tartottak előadásokat a régi magyar őstörténetről, valamint épített örökségünk felkutatásáról, megőrzéséről. Ezeket a lehetőségeket is megragadtuk, és ismertettük a közönséggel a programot.

Az online és a nyomtatott sajtóban is megjelentek a rendezvénnyel kapcsolatos interjúk, híradások: így a Kelet-Magyarország című nyomtatott, a szon.hu és a szabolcsihirek.hu online lapokban jelent meg felhívás az értékek feltárására.

Segítettük az önszerveződő közösségek kialakítását is, valamint szakmai segítséget nyújtottunk számukra találkozók, közösségépítő rendezvények lebonyolításában. Nagy örömünkre szolgált, hogy megalakult a téma iránt elkötelezett civil szervezeti tagokból, tanárokból, magánszemélyekből (nem-formális) közösségünk, a Nyírvidék Örökségkutató Kör. A megismerkedés, további együttműködések kialakítása reményében egy napos autóbuszos kirándulást szerveztünk Egerbe.

A TALÁLKOZÓK TÉMÁI:

- Csapatépítő autóbuszos kirándulás Egerbe;

- értékfeltáráshoz segítségnyújtás önszerveződő közösségeknek különféle témákban: épített örökségünk, kulturális örökség, természeti értékek, helyi hagyomány stb.;
- technikai segítségnyújtás az értékfeltárás folyamatában (fotózás, videózás, könyvtári és internetes adatgyűjtés fortélyai).

TOVÁBBI TEVÉKENYSÉGEK A MÁSODIK ÜTEMBEN:

- Együttműködések fenntartása, bővítése;
- ismeretterjesztő előadások tartása a magyar hagyományról, az épített örökségről;
- egyéni kutatómunka, felkészülés helytörténeti, helyismereti témákban, hogy megfelelő segítséget tudjunk adni az értékfeltárás során;
- a harmadik ütem tevékenységei 2018. júliustól a program hivatalos végéig, 2018. októberig tartottak.

Ebben a fázisban fő feladatunk a különféle közösségek, magánszemélyek értékfeltárási tevékenységének szakmai, valamint technikai segítése volt, valamint nyilvánosságra hoztuk a projekt fő eredményét, az internetes adatbázist.[1]

Partnerszervezeteink segítségével szakmai tanácsadást nyújtottunk, segítettük a könyvtári, esetlegesen levéltári kutatást egy-egy témában, amelyben komolyabban el kívántak mélyülni az érdeklődők. Rendszereztük a beérkező ajánlatokat, volt ahol még további anyagokat is kértünk, illetve ahol a fotó hiányzott, vagy rossz minőségű volt, ezeket is pótoltuk.

Felvettük a kapcsolatot a helyi geocachinges önkéntesekkel, és két helyszínt (Nádor utca-Serház utca, Nyíregyháza legrégibb utcái, valamint a Borbányai rádióadó és múzeum) ajánlottunk a számukra, hogy indítsák el az ilyenkor szokásos geocachinges engedélyeztetési eljárást.

A program zárásaként 2018. szeptember 29-én egy kirándulást szerveztünk közösségeink tagjainak az egyik nagy *„felfedezettünkhöz”*, az Őrhalomhoz.

A beérkezett ajánlásokból válogatva, a legszebb fotókból kiállítást rendeztünk.

Elismerve lelkes munkájukat, a legtöbb ajánlást beküldő szervezetnek és magánszemélynek könyvjutalmakat adtunk át.

Az alábbi szervezetek, intézmények önkéntesei segítették az értékfeltárást és a projekt megvalósítását:

- Helios Art Fotóklub; VOKE Vasutas Művelődési Ház és Könyvtár; Sóstói Múzeumfalu; Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár; Nyíri amatőrfilmesek a kultúráért egyesület; Pegazus TV;Nyírség Könyvtár Alapítvány és tanodája;
- Horizont Egyesület; Európa Egyesület; E-misszió Egyesület; Regionális

1 (www.temimoricz.hu/helyi-ertekeink)

Érdekvédelem Alapítvány; Nyíregyházi Alkotók Klubja; Váci Mihály Kulturális Központ; Váci Mihály Társaság; Nyíregyházi Városvédő Egyesület;Mikhi Együttes; Human-Net Alapítvány; Jósavárosi Nyugdíjas Klub; Alkotók Városmajori Klubja; Kertvárosért Egyesület; Váci Mihály Olvasóklub; Móricz Zsigmond Kulturális Egyesület; a központi projekt mentorai.

Tapasztalatok, további adaptációs szempontok, javaslatok

Önkritikát gyakorolva: a legfőbb tapasztalatunk az volt, hogy az általunk felvállalt, ilyen széleskörű projekt teljes megvalósításához több, minimum 12, de inkább 18 hónap szükséges. Egy ekkora nagyváros, mint Nyíregyháza értékeinek összegyűjtéséhez, bemutatásához számos önkéntesre, anyagi forrásokra, és megfelelő időre van szükség. A projekt maga, a résztvevők, külső szemlélők szerint is sikeres volt, de így, a vége felé mégis maradt bennünk egy kis hiányérzet. Igaz, a tervezéskor sem tűztük ki azt a célt, hogy MINDEN értéket összegyűjtünk, bemutatunk, de *"akit elkap a gépszíj"*, nehezen tud leállni, MINDENT össze akar gyűjteni és bemutatni. Természetesen amíg tehetjük, önkéntes munkával, további lelkes lokálpatrióták bevonásával a projekt lezárulta után is folytatni kívánjuk az értékek összegyűjtését és bemutatását.

Minden hasonló projekten gondolkozó számára tanács: egy ilyen jellegű kezdeményezést szinte soha sem lehet befejezettnek nyilvánítani. Ez a projekt egyik erőssége, eredménye is. Még kisebb településeken is, de főleg a nagyobb városokban, újabb, és újabb értékek születnek, vagy éppen kerülnek elő. Ezért az javasoljuk, hogy első lépésként csak az értékek egy kisebb körét (pl. építészet, természeti érték stb.) vonják be a feltárásba, és a tapasztalatok birtokában fokozatosan bővítsék a kört.

Másik fontos tapasztalatunk az volt, hogy a program elején szükséges felmérni, és igyekezni bevonni mindazokat a személyeket, illetve civil szervezeteket, akik eddig is foglalkoztak valamilyen értékfeltárással a saját szakterületükön. A leglelkesebb segítőinket pont ezekben a szervezetekben találhatjuk meg.

Adjunk meg minden technikai és szakmai segítséget azoknak is, akik, bár nagy tapasztalattal és szakmai tudással rendelkeznek, de idősebbek, és nem igazán értik a technikai eszközök használatát. Számukra akár külön ismeretbővítést is lehet tartani, ahol türelmes szakemberek magyarázzák el a technikai részleteket. Akik nem tudnak jó fotókat készíteni például gép hiányában, ott – megbízható személy esetében – nyugodtan kölcsön lehet adni a szervezet birtokában lévő fényképezőt, vagy pedig megbízhatunk egy önkéntest, hogy segítsen nekik a fotózásban. Ez remek lehetőség lehet a generációk közötti kapcsolatok erősítésére is.

Az értékfeltárást kössük össze más, közösségépítő rendezvényekkel, ahol megismerkedhetnek egymással a résztvevők, barátságok, együttműködések születhetnek, kirándulás, szalonnasütés, ünnepekhez kapcsolódó rendezvények stb. Fontos, hogy a feltárt értékeket nyilvánosságra hozzuk, mindenki számára elérhetően. Erre a legalkalmasabb az internetes felület.

Civil szervezeteknek ajánljuk, hogy lehetőleg kerüljék el a versengést a hasonló feladatot végző *„hivatalos”* intézményekkel, mint például a helyi értéktár, különböző

bizottságok, múzeumok, könyvtárak stb. Vegyék fel velük a kapcsolatot, mutassák be a projektet, alakítsanak ki szakmai kapcsolatokat és igyekezzenek megtalálni azokat a pontokat, amelyek eltérnek az ő tevékenységüktől, és amelyek az ő számukra is plusz értéket jelentenek.

Szakmai találkozó a projekt keretében. Fotó: Szegedi Sándor

Érzékeltessék azt ezekkel a partnerekkel, hogy munkájuk végső soron hozzájárulás az ő munkájukhoz, és a közösség számára hasznos tevékenység.

A program reklámozására, bemutatására ragadjunk meg minden alkalmat: más szervezetek rendezvényein, az ő engedélyükkel természetesen, mutassuk be tevékenységünket, használjuk a közösségi oldalakat, facebook, youtube, instagram stb. Facebook-oldalunkat időben kezdjük kialakítani, hogy lehetőleg számos ismerőssel rendelkezzünk az értékfeltárás kezdetén.

Értékfeltárás

Az értékfeltárás eredményeinek bemutatásakor, ahol lehet, alkalmazzunk a száraz leíráson kívül valamennyire színesebb stílust, amibe szubjektivitás is kerülhet.

A mintaprojekt fő erénye a kulturális intézmények egymással való együttműködése és a közösségi értékfeltárás, az önkéntesség és közösségfejlesztés.

Véleményünk szerint az alábbi projektelemek azok, amelyek könnyen adaptálhatóak más településeken is.

1. Helyzetelemzés és módszertan, cselekvési terv kialakítása;
2. a programelem a helyben élő és működő közösségekre alapoz, amely módszertanában a szükségletek és igények feltárását, a helyi értékek megismerését jelenti, egyéni és csoportos, közösségi beszélgetések formájában. A mintaprojekt alapja ezen programelem, mivel ekkor kerül meghatározásra a konkrét cselekvési terv és a tartalmi munka.

3. az értékfeltárás folyamata, ehhez kapcsolódó akciók, tevékenységek, események, programok rendezése;
4. a cselekvési tervnek megfelelően a feladatok kiosztása, felelősök kijelölése és visszacsatolási csatornák kidolgozása által. Cél, hogy a helyi közösségek és a partner intézmények valamennyien részt vállaljanak a tervezésben és a megvalósításban egyaránt;
5. feltárt értékek rendszerezése, és bemutatása.

Mindenféleképpen ajánljuk az egyéb csatornák mellett az internetes, online bemutatást, az alábbi elemekkel:

- Köfülbelül 8-10 kategóriába soroljuk az értékeket (pl. épületek, természeti értékek, írók-költők, ételek, stb.).
- A kezdőoldalon jelenjen meg egy linkelt lista, amely ABC sorrendben az egyes értékekhez mutat.
- Ezen belül legyenek felsorolva az értékek, az alábbi ajánlott információkkal:
    - Megnevezése;
    - Kategória;
    - Helyszíne (opció: esetleg google mapson megjeleníthető módon), ahol értelmezhet;
    - Beküldő neve;
    - Érték leírása;
    - Fotó, videó, link, dokumentum (pdf) csatolása, a fénykép megjelenik;

Opciós elemek:

- Facebookon ajánlás
- keresési lehetőség kategóriákra, érték megnevezésére.

Amit a számokkal el tudunk mondani...:

- A projektben összesen 18 találkozót, eseményt tartottunk, ezeken kb. 320 fő vett részt.
- Az értékfeltárást összesen 23 szervezet, intézmény segítette.
- A beküldött értékek száma 54 (a tervezett 15 volt).
- A beküldő szervezetek, magánszemélyek száma: 21.
- A célcsoport, akit valószínűsíthetően megszólított és elért a program: 25.000 fő.
- A program megvalósítását 10 önkéntes segítette.
- 1 kiadvány és két kisfilm született.

És ami a számokon túl van...

IDÉZETEK A RÉSZTVEVŐKTŐL

„Olyan helyekre jutottam el Nyíregyházán, amelyekről azt se tudtam, hogy léteznek. De

megérte”.

„Amit szerettem ebben az egészben, hogy amikor kezdtem magam beleásni a helytörténetbe, sok nyíregyházi háznak, épületnek története, személyisége lett előttem.”

„Én nem Nyíregyházán születtem, de sokkal közelebb került hozzám a város, amikor elkezdtem az értékfeltárással foglalkozni.”

Hatások

AZ EREDMÉNYEK KICSIT HIVATALOSABBAN MEGFOGALMAZVA

Számos olyan értéket sikerült feltárni és bemutatni, ami eddig egyáltalán nem volt a köztudatban. A résztvevők körében sikerült a helyi kötődést, az értékek iránti felelősségérzetet erősíteni. Számos civil szervezet, kisközösség működött együtt az értékfeltárásban. Hátrányos helyzetű lakosok és kisebbségek is bekapcsolódtak a programba. Fiatalabbak és idősebbek együttműködését sikerült motiválni. Az idősebbek számára sikerült barátságosabbá tenni a viszonyt a modern technikai eszközökhöz. A kialakult és folyamatosan bővítendő értéktár remélhetően látogatott lesz a turisták körében is.

Értékfeltáró tevékenységünk hatással volt a megvalósításban résztvevőkre, a város közösségére, valamint a megvalósítható szervezetekre egyaránt. Erősödött a résztvevők közösségi szemlélete, a felelős állampolgári gondolkodás, valamint a lokálpatrióta szellem.

Szektorok közötti együttműködések, munkakapcsolatok alakultak ki, és váltak tartóssá a közös célok érdekében. Szakmailag fejlődtek a helyi civil szervezetek. Erősödött a generációk közötti együttműködés.

Innovatív eszközök kerültek be a közösségfejlesztésbe.

További hatás, hogy egyes feltárt értékek felvételét kezdeményezzük a *„hivatalos”* Értéktárba, további geocaching pontok születnek, valamint kezdeményezzük a helyi Önkormányzatnál az Őr-halom emléktáblával való megjelölését.

Zárszó gyanánt...

Mintaprojektünk hivatalos, támogatott része 2018 októberében lezárult. Maga az értékfeltárás azonban folytatódni fog, további önkéntesek bevonásával, az értékek bemutatásával, közzétételével. Mindig lesznek olyanok, akik nyitottak a múlt, a természet, a kultúra, a művészetek, és a jelen meghatározó értékei, kincsei számára, és fontosnak tartják ezek bemutatását.

Akik részt vettek ebben a programban, rengeteg pozitív élményt szereztek, és motiváltak lettek a jövőben is arra, hogy elmélyedjenek a helyi értékekben, azok felkutatásában.

Nyíregyháza számukra és remélhetően a projekttel, annak eredményeivel megismerkedő idegen számára sem lesz már többé egy *„homokos-poros város”*, hanem egy színes, gazdag múltú és jelenű, megismerésre érdemes, élettel teli, természeti kincsekben is gazdag hely, ahová érdemes elmenni, ahol érdemes lenni...

DOBOS ANDREA, BÍRÓ BOGLÁRKA

Közösségi tér/közösségi szervezéssel Iregszemcsén – az Ireg-patak partjának új élete

Ajánló

Már az elején látszott, hogy jó vége lesz, de csak a projektnek, mert a közösség fejlődésének sosem lehet vége. Miért vagyok ebben biztos? A válasz a legelső lépésben megszületett logó-tervben jól látható: a pontok különböző színűek és méretűek, néhányan közelebb állnak egymáshoz, mások távolabb, de mindannyian mozgásban vannak a közös célért, az Ireg-patakért, az iregi közösségért.

Ez a közösség olyan, mint a logója. Az aktívak képesek megszólítani, megmozdítani a távolabbról szemlélődőket, a kételkedőket, és a közös élményekkel megtartani őket. Akkora energia van a sokszínűségükben, ami terjed és kihat a többiekre, új és újabb ötleteket és csatlakozókat hozva. Erejük sok forrásból táplálkozik, amelyek egyike a fogékony, kreatív és szeretetteljes kultúraközvetítők munkája.

Iregszemcse bemutatása

A település a Tamási kistérségben található. Lakosságszáma 2653 fő.

A helység mai nevét 1940-ben kapta, miután Felsőireg és Szemcse egyesült. Már az őskorban is lakott hely volt, határában kőkorszaki és bronzkori leleteket is találtak.

1944. előtt az utolsó birtokos báró Kornfeld Mór volt. Az ő idejében fejlődött az iregi uradalom mintagazdasággá. Gazdasága, valamint az itt növénynemesítéssel foglalkozó Mautner Rt. adott alapot az iregszemcsei mezőgazdasági kutatóintézet létrehozására. A falu nevét igazán ismertté Bartók Béla tette az itt gyűjtött, majd feldolgozott és kiadott népdalokkal.

A rendszerváltás itt is jelentős változásokat hozott, a vegyes gazdaság azonban jellemzően megmaradt. Mezőgazdasági és ipari vállalkozások egyaránt működnek a településen. Az önkormányzat óvodát, iskolát, könyvtárat és művelődési házat működtet. A község kulturális életének meghatározó intézménye a Bartók Béláról elnevezett művelődési ház, az intézménnyel együttműködve jelentős a civil szervezetek tevékenysége is.

Előzmények

Iregszemcse bővelkedik cselekvő közösségekben, amelyek részben a Bartók Béla Művelődési Házban tevékenykednek, részben a művelődési háztól független civil szervezetek. Hosszú ideje tapasztaljuk, hogy hiába vannak közösségeink, ha nincs olyan közösségi terünk, ahol alkalmuk lenne ezeknek a közösségeknek megmutatni magukat. Természetesen a művelődési ház nyitott kulturális intézmény, és közösségi tér is, de kezdjük kinőni a házat, valamint hiányzik az a szabadtéri, kisebb rendezvények tartására alkalmas közösségi tér, amelyet mind a közösségeink, mind pedig a település bármely lakosa bátran használhat.

2017-ben a fentiek okán adtuk be ajánlattételünket a Cselekvő közösségek felhívására, ahol egy mintaprojekt keretében volt lehetőségünk megtervezni, megálmodni azt a szabadtéri közösségi teret, amely alkalmas lesz kiszolgálni közösségeinket és Iregszemcse minden lakóját, aki élni kíván a közösségi tér adta lehetőségekkel.

A mintaprojekt bemutatása

Iregszemcse az Ireg-patak partja mellett elterülő település Tolna megyében, Tamásitól 15 km-re. A közösségi programjainkhoz rendelkezünk egy művelődési házzal, ahol a kisebb rendezvényeink egy része elfér, illetve ide szorulunk be rossz idő esetén. Iregszemcse határában van egy természetvédelmi területen kialakított sportpályánk, ahol a nagyobb rendezvényeinket tudjuk lebonyolítani. Több okból is időszerűvé vált újra tervezni, újra gondolni a településen használható tereket, hogy kisebb közösségeink megfelelő helyszínen tudjanak rendezvényeket tartani.

A mintaprojekt céljai

A mintaprojekt célja Iregszemcse központjában egy új közösségi tér megtervezése és kialakítása a lakossággal közösen.

A megálmodni, megtervezni és létrehozni vágyott terület a Bartók Béla Művelődési Ház mellett, illetve mögötti Ireg-patak gondozatlan partja. A terület alkalmasnak látszott egy olyan közösségi tér létrehozásához, mely kiszolgálja a települést, és a benne élők vágyai szerint alakítható. Ez a terület alkalmas hosszú távon szabadtéri rendezvények, közösségi események szervezésére és lebonyolítására. Mindenekelőtt a legfőbb cél az volt, hogy közös tervezéssel olyan közösségi tér jöjjön létre, amely mindenkinek megelégedésére szolgál.

Nem titkolt hosszú távú célunk, hogy az új közösségi terünk új közösségi programot és új közösségeket keltsen életre. A patakparti területek átalakítása, megnyitása az itt élők számára program- és projektgeneráló hatású lesz, és növelheti ezért a település társadalmi kohézióját.

Célcsoportok bemutatása

A szervező csoport határozta meg és bontotta a települést célcsoportokra. Hét célcsoportot sikerült létrehoznunk, akiket külön-külön szólítottunk meg a közösségi tervezés alatt: kulturális csoportok; köztisztviselők és közalkalmazottak; közmunkások és munkanélküliek; felekezethez tartozók és nyugdíjasok; kisgyerekesek, vagy leendő szülők; vállalkozók és vadászok; fiatalok és sportolók.

Reményeink szerint ezekkel a célcsoportokkal majdnem mindenkit sikerült megszólítanunk a településen. Az igényfeltáró találkozók jó hangulatban és hatékony együtt gondolkodásban teltek. A tervezési szakaszba így mintegy 180 főt sikerült bevonnunk. Ezt nagy eredménynek tekintjük.

A mintaprojekt tevékenységei

A közösségi tervezés egy tanulási folyamat, amiben Fekete Katalin Tolna megyei társadalomfejlesztő és Bíró Boglárka kulturális közösségfejlesztő mentor segített nekünk.

A megvalósítás szakasza 2018. februárjától 2018. szeptember 29-ig tartott. Erre a hét hónapra esett a tervezés, és annak alapján a lebonyolítás szakasza is. Három részre lehet osztani a mintaprojekt tevékenységeit:

I. KÖZÖSSÉGI TERVEZÉS: A SZABADTÉRI KÖZÖSSÉGI TÉR KÖZÖSSÉGI MEGTERVEZÉSE ÉS BEMUTATÁSA A NAGYKÖZÖNSÉGNEK

Hisszük, hogy a vidék jövője a helyi közösségek kezében van!

Március elején szervezőcsoportot alakítottunk azokból az emberekből, akik eddig is részt vettek már közösségek alakításában, falufejlesztéssel kapcsolatos szellemi műhelymunkában.

Mi történt itt?

Első lépésként megegyeztünk a kommunikációs stratégiában, majd kialakítottuk a meghívandó célcsoportokat, foglalkozás, hobbi, kor és hitélet szerint. Minden házba eljuttattuk papír alapon is a meghívókat, és a facebookon is létrehoztunk egy eseményt amelyre a közösségi oldalon lévő iregszemcseieket hívtuk meg. Ez is azt a célt szolgálta, hogy minél több embert meg tudjunk hívni a közösségi tervezésekre.

A közösségi tervezés alatt ötleteltünk, jövőképet festettünk, megterveztük az Iregpatak partját. A legfontosabb tanulsága volt a tervezési szakasznak, hogy szükség van szabadtéri közösségi rendezvényekre, és ehhez meg kell teremteni a feltételeket (megfelelő téren, megfelelő eszközök, pl. kültéri padokkal, kültéri színpaddal stb.)

A köztisztviselők és közalkalmazottak igényfeltáró találkozója tenni akarásban és ötletekben szintén bővelkedett, olyan ötletek merültek fel, mint híd a két part között, közösségi kemence és tűzrakóhely, esküvői fotózkodási lehetőség a hídon, ligetben, faültetés, rózsalugas, csókváltó pad. Sokan szavaztak arra, hogy legyen játszótér, sétány,

mezítlábas park és piknikező hely.

II. KÖZÖSSÉGI TÉR KIALAKÍTÁSA ÉS AZ EHHEZ KAPCSOLÓDÓ ESEMÉNYEK

Ide sorolhatók a tereprendezéssel kapcsolatos események, a tulajdonosi viszonyok tisztázása, a szabadtéri térhez kapcsolódó színpad beszerzése, valamint a tér egy részén lezajló kosárfonó tanfolyam, népdaléneklési verseny, kézműves alkotótáborok és a nyári napforduló megünneplése Szent Iván éjszakáján.

A tervezést követően legfontosabb feladat volt, hogy a terület, amelyre e közösségi tervezést végeztük, teljes egészében az Önkormányzat fennhatósága alá tartozzon. Sajnos ebben vannak buktatók és a terület egy kicsiny része még a mai napig is a Magyar Posta tulajdonában van. A tartós bérletet még nem sikerült megnyugtatóan elrendezni.

A tevékenységbe önkéntes alapon bekapcsolódott a Polgárőr Egyesület, amelynek területe szomszédos a mi területünkkel, és ők is kitisztították, rendbe tették a hozzájuk tartozó *„dzsungelt”*.

A nyár folyamán ezeket a területeket a közmunkások folyamatosan karban tartották.

Közben az Önkormányzat többletforrásokat rendelt a mintaprojekthez, és így a segítségükkel sikerült a rendezvényekhez beszereznünk egy szabadtéri színpadot, valamint sörpadokat.

A terület egy kis részét elkezdtük birtokba venni, a levágott vesszőkből már májusban kosárfonó tanfolyamot valósítottunk meg, valamint júniusban, Szent Iván napján itt tartottuk a tűzugrást.

Az ünnepek arra valók, hogy ritmust adjanak hétköznapjainknak, ezért megünnepeltük a nyári napfordulót a patakparton. Egy varázslatos estét töltöttünk együtt Iregszemcsén játékkal, tánccal, tűzzel, varázslatokkal, látványos produkciókkal. A közös rituálék összehozták az itt élőket, legyen az kicsi vagy nagy, fiatal vagy idős, férfi vagy nő. A néphit szerint a Szent Iváni tűz fölött füstölt gyógynövények boldogságot visznek a házba, ehhez legalább háromszor kell keremaringózni (körbe-körbe járni) a tűz körül. A meggymagot is tűzbe köptük (ősi rontáselhárító és termékenységvarázsló rituálé), ezzel minden rontástól megszabadultunk.

III. MINTAPROJEKT ZÁRÓ RENDEZVÉNYE - RENESZÁNSZ NAP

Mátyás király emlékévében, 2018-ban Reneszánsz Napnak neveztük el a mintaprojekt záró eseményét, amelyet szeptember 29-én, Szent Mihály napjának délutánjára szerveztünk. Reneszánsz azért is, mert újjászületést jelent: a településrész újjászületésének kezdetét és az itt élők közösségének újjászületését is. Az eseményen valamennyi cselekvő közösségünk részt vett.

A Bartók Béla Nyugdíjas Klub küldetése szerint felsőiregi népdalokat énekelt, a Laguna mazsorettes lányai tradicionális és modern feldolgozású koreográfiákat adtak elő, a Harmónia énekegyüttes reneszánsz dalokon kívül örökzöld slágereket énekelt, óvodásaink Szent Mihályhoz kötődő hagyományokat jelenítettek meg, a Refrén Kórus reneszánsz

kori zsoltárokat és Balassi Bálint megzenésített verseit énekelte. A helyi néptáncosok bukovinai táncokkal készültek, az Iregszemcse Térségi Amatőr Társulat öt tagja gálaműsort adott, a Jeratel Hastánc Stúdió pedig látványos produkcióval zárta az estét.

Helyi kézművesek hozták a rendezvényre a portékáikat, emellett kézműves játszóházban is foglalkoztatták a közönséget. A Varga Vendégház reneszánsz asztalt üzemeltetett, középkori receptek alapján készült ételeket tálaltak. Reneszánsz öltözőben ölthették magukra a Simontornyai Várból kapott páncélokat, fegyvereket és ruhákat a maskarázni kívánók. Saját készítésű reneszánsz játékokkal játszhattak a gyerekek a Moccantó Játszoda jóvoltából. Diósdról hívtuk meg a Történelmi Bajvívó Egyesületet egy bemutatóra, miután mindenki kipróbálhatta a harci eszközök használatát. Olvasókörünk tagjai a Corvina Sarokban állították ki Mátyás korának emlékeit őrző könyveket, kiadványokat, hanglemezeket. Itt reneszánsz kifestőket is színezhetett az, akinek kedve volt. A művelődési ház utcafronti ablakain a könyvtár által kiírt rajzverseny pályamunkáit állítottuk ki.

Ezen a napon az időjárás nem kedvezett a rendezvénynek, hiszen a délelőtti szélvihar letépte a szabadtéri színpad oldalsó ponyváit, és pavilonokat sem tudtunk állítani, ezért a lovagi tornán kívül mindent az épületbe vittünk a patakpartról.

Hatás és lehetőségek tárháza

Iregszemcsén kialakult egy újfajta nézőpont: mindenkinek van felelőssége a település jövőjének alakulásában, ezért a tenni akarók a későbbiekben is beleszólhatnak majd a közügyek intézésébe.

GAZDASÁGI HATÁS

A település lakosságának megélhetést kiegészítő tevékenységét is segíti, hiszen a helyi kézművesek is lehetőséget kaptak az értékesítésre, sőt, szabadtéri népi mesterségeknek keretet, teret adó játszóházakkal még jelentősebbé tehetjük ezt a funkciót.

Az iregszemcsei önkormányzat START munkaprogramjának keretén belül megtermelt zöldségek, gyümölcsök, illetve feldolgozott termékek helyben történő eladására is jó helyszínnek bizonyulhat.

A patakparti park szomszédságában egy kezdő vállalkozó kézműves cukrászüzemet kíván létesíteni. A rendezvényhelyszín közelsége népszerűséget, forgalmat hozhat neki.

A faluközpontból a település végéig kialakított patakmenti sétányon egy új, az önkormányzat által felújított épület szálláshely-lehetőséget ad turistáknak, Iregszemcsén táborozóknak vagy fellépőknek.

A projekt során beszerzett saját szabadtéri színpad a rendezvényeink színvonalát emeli, és kölcsönözhető a kistérségen belül műsorokért cserébe.

A mintaprojekt megvalósítói

Projektgazda: Iregszemcse község Önkormányzata (polgármester: Süvegjártó Csaba).

Az Iregszemcsei Önkormányzat adta be a Cselevő Közösségekhez az ajánlattételt.

Kezdettől teljes mellszélességgel kiállt a mintaprojekt mellett, szükség is volt rá, hisz sok olyan tulajdonjogi kérdés merült fel a megvalósítás szakaszában, amelyet csak az önkormányzat képes hivatalos úton elintézni.

KÖZMŰVELŐDÉSI SZAKTERÜLET

Projektfelelős: Bartók Béla Művelődési Ház

A művelődési ház kezdeményezte, hogy álmodja meg együtt a falu azt a közösségi teret, amelyet használni kíván. Az intézmény felelőssége volt kézben tartani a szálakat, segíteni a folyamokat és együttműködni a különböző szervezetekkel, civilekkel és a lakossággal. Részt vállalt a Cselekvő közösségek Tolna megyei tanulmányútjában is.

Iregszemcse Kultúrájáért Alapítvány

A mintaprojekt ideje alatt az Alapítvány nem csak a közösségi tervezés alatt nyújtott nagy segítséget, hanem a mintaprojekt zárását jelentő Reneszánsz Napon is, ahol az Alapítványhoz tartozó közösségek léptek fel és mutatták be eredményeiket.

KÖNYVTÁR SZAKTERÜLET

Községi Könyvtár Iregszemcse

A könyvtár kezdettől támogatója volt a mintaprojektnek. Rajzpályázatot írt ki a gyerekek részére, hogy ők is aktív tervezői lehessenek a településnek, valamint a közösségi térnek. A rajzokat zsűrizték, és ki is állították őket a projektzáró napon.

A Reneszánsz Napon a könyvtár egy Corvina-sarkot is berendezett az Iregszemcsei Olvasókörrel közösen.

Illyés Gyula Megyei Könyvtár (támogató)

A megyei könyvtárral sikeresen tudtunk együttműködni, a rajzpályázat díjait is ők ajánlották fel.

MÚZEUM SZAKTERÜLET

Wosinsky Mór Megyei Múzeum, Szekszárd:

A megyei múzeum K. Németh Andrást a múzeum munkatársát, régészét *„adta kölcsön”* a tervezési szakaszt lezáró projektnapra. K. Németh András egy nagyszerű előadás keretében mutatta be, hogy milyen régészeti emlékeink/értékeink vannak az Ireg-patak partján.

Simontornyai Vár- és Vármúzeum

A mintaprojekt záró rendezvényén kapcsolódott a Vármúzeum a mintaprojekthez, amikor korhű eszközöket és ruhákat adott kölcsön a Reneszánsz Napra.

Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre

A mintaprojekt létrejöttét nagyban segítette a mentor, akit a Szabadtéri Néprajzi

Múzeum Cselekvő közösségek - aktív közösségi szerepvállalás EFOP-1.3.1-15-2016-00001 projekt keretében tudtak segítségünkre küldeni.

Adaptálhatóság

Maga a módszertan adaptálható, hisz egy meghatározott cél érdekében bármely közösség végrehajthat közösségi tervezést, miután a célt és célcsoportot kijelölte. Mivel a kezdetektől dokumentáció készül a történésekről, így az alapján létrejöhet a későbbiekben egy adaptáció, sőt jobb eredmények is születhetnek más településeken.

Fenntarthatóság

A cselekvési terv szerint, a megvalósítható ötletek realizálásához forrásbevonás szükséges. Ezt önkormányzatunk éves költségvetéséből, pályázati forrásokból, alapítványi támogatásokból és a projekt során felajánlott önkéntes munkából valósíthatja meg.

Mivel a települést széles körben vontuk be a mintaprojektbe és az elképzelések számos ember véleményét tükrözik, így a megvalósításban és a fenntartásban, fejlesztésben is több emberre számíthatunk, nem csak magunkra.

A közmunkások bevonásával elértük, hogy nemcsak kötelességből végzik a terület karbantartását, hanem megjelenik az az érzés, hogy a miénk a terület, magunkért dolgozunk. Talán ez a gondolkodás megmarad a következő években is.

Amire időközben rájöttünk

Nagyban kell gondolkodnunk, mert az iregiek az Ireg-patakot újra *„helyzetbe akarják hozni”* – a forrástól egészen a település végéig. (Mi eddig csak egy kis részről beszéltünk, és a mintaprojekt is csak ezzel a kis területtel foglakozott.)

A tényleges tervek megvalósítása sokkal több beruházást igényel, mint amit gondoltunk. Amennyiben minden elképzelést szeretnénk megvalósítani, úgy az több százmillió forintba kerülne.

Az állami szervezetek lassúsága gátolhatja egy projekt ütemezését/megvalósulását. Jelen esetben a Magyar Posta késlekedik, a megállapodás a tartós használatba vételről még fél év alatt sem történt meg, így nem tudjuk a területet egységben kezelni, ami miatt például a tervezett hidacska sem készülhetett el.

A talajvíz elvezetése is speciális technológiát igényel.

A mintaprojekt legfőbb hozadéka az a közös jövőkép, amely hosszútávú fejlesztési tervet adott a mindenkori döntéshozó önkormányzati képviselő-testület kezébe.

Közösségi és kiállítótér létrehozása a fürgedi Víztoronyban

Bevezető

Jelen tanulmány célja egy álmos kis Tolna megyei településen lezajlott áldásos események láncolatán és az előidézett kedvező változásokon keresztül rámutatni arra, hogy egy-egy közösségen belül minden egyén és minden egyes vélemény számít. Mindenkiben megfér és ki is nyilvánul egy-egy jó elképzelés éppúgy, mint a segítő szándék. Ha van egy közös, nagy horderejű ügy, amely nem csak egy embert érint, hanem sokakat mozgósít, először néhányan, aztán kisebb csoportok, majd lassan tömegek szívügye lesz, és óhatatlanul elkezdi közösséggé formálni megvalósításon munkálkodó személyeket, kisebb csoportokat.

Fürged bemutatása

Fürged község egy körülbelül 700 lelket számláló kis település Tolna megye északi részén. A falu Tamási járásban található, közúton két város, Tamási és Ozora felől közelíthető meg. Földrajzilag a Somogy–Tolnai dombvidék és a Mezőföld találkozásánál helyezkedik el, jobbára lösz fújta dombvidék, kisebb völgyekkel, magaslatokkal szabdalva. A község maga egy ilyen kisebb magaslaton fekszik, ahonnan szép kilátás nyílik a vidékre.

A falu sakktábla alaprajzú, széles utcákkal rendelkezik, amelyeket a házaktól és a telkektől széles zöldterületek választanak el. A település intézményeinek otthont adó szerény épületek (könyvtár, óvoda, polgármesteri hivatal) meghitt, természetközeli környezetben bújnak meg.

A település határait elhagyva is sok lehetőség kínálkozik a helybelieknek és a városi életmódot kis időre maguk mögött hagyó látogatóknak a vidéki környezet élvezetére, legyen szó kirándulásról, kerékpártúrákról, madármegfigyelésről, gombászásról. A mindennapi stressz okozta fáradalmak után a lelki feltöltődés szinte garantált.

A vidéki romantikát kínáló település azonban a szemnek kellemes felszín alatt komoly problémákkal küzd. Fürged és a járás környező települései mind hátrányos

helyzetűek. Sok kezdeményezés nem talál kellő érdeklődésre, a feltételek javítását célzó kitörési kísérletek források híján sikertelenek maradnak. Nagy szükség van támogatókra. A helyi önkormányzat törekszik arra, hogy a település minél önellátóbb legyen, nagy kiterjedésű veteményest és gyümölcsöst alakított ki a falu több részén, melynek termésből a falu óvodáját teljes mértékben el tudják látni zöldséggel és gyümölccsel. Munkahelyekből viszont kevés van, az is főleg a közmunkaprogramban. Egy TÁMOP-projekt keretein belül lehetővé vált újra megnyitni a helyi varrodát, amely a bezárása előtt, a rendszerváltást megelőző években folyamatos munkát biztosítva üzemelt, és csak a 90-es évek közepén szűnt meg. A varroda újbóli megnyitása lehetőséget teremtett a korábban ott dolgozó tapasztalt munkaerő, illetve a még tapasztalatlan, de lelkes munkakeresők számára a megélhetésre.

A nagy létszámú munkakeresőt foglalkoztató közmunkaprogram és mezőgazdasági tevékenység mellett jelentős az ingázás. Az összeszerelő üzemekbe induló rendszeres járatokkal sokan útra kelnek, és több műszakot teljesítenek a gyárakban a jobb megélhetésért, és hogy gyermekeiknek a sajátjukénál jobb feltételeket biztosítsanak az itt maradáshoz, vagy az elköltözéshez. Szépen lefestett régi tűzoltóegyleti kocsik emlékeztetnek az egykori szép napokra, amikor jóval ígéretesebbek voltak a kilátások, több volt az emberekben a hit, és nagyobb az összefogás. Egy szoborba öntött híres személyt is érdemes tüzetesebben szemügyre venni, ha valaki erre jár. Ez a szobor egy időben Jókaiéval vetekedő olvasótábort magának tudható írót ábrázol, akit, – mint mondják, és mint több helyen olvasni lehet – az utókor azóta szinte elfeledett. Az állításra rácáfolva, itt mégis friss virágok, óvodások által készített ünnepi díszek, koszorúk díszítik a talapzatot. Az 1823-ban Fürgedpusztán született Vas Gereben emlékének állították ezt a szobrot Fürged lakói, akik most a közelgő bicentenáriumot megelőző időszakban a mintaprojekt apropóján kezdetnek lerakták egy Vas Gereben Emlékkiállítás alapjait.

A mintaprojekt céljai

A fürgedi mintaprojekt célja az volt, hogy a térségben egyedülálló, téglából épült régi fürgedi víztoronyban közösségi összefogással olyan sajátos közösségi és kiállítóteret hozzanak létre, mely alkalmas a helyi értékek, helytörténeti érdekességek bemutatására. Kiindulási pontként az az elvárás fogalmazódott meg, hogy valamilyen formában a település két jelentős alakja (Vas Gereben író és Méliusz Juhász Péter református püspök) köré összpontosuljon a kialakításra váró belső tér oly módon, hogy az őket kevésbé ismerő helybeliek és más érdeklődők is élményként éljék meg a kiállítást, és ezáltal tanuljanak valamit saját múltjukról, hovatartozásukról. Mivel a mintaprojekt elején a közösség többségi véleménye még nem volt ismert azzal kapcsolatosan, hogy ők hogyan tervezik a víztorony hasznosítását, az is elképzelhető volt, hogy a mintaprojekt által megálmodott rendeltetés jellege teljesen más irányt vesz, mint az előzetes tervek. A legfőbb célkitűzés azonban továbbra sem változott, miszerint közös tervezéssel olyan közösségi tér jöjjön létre, amely mindenkinek megelégedésére szolgál. Eközben pedig a közösségben élők ráébredhetnek saját rejtett erejükre és a lehetőségekre.

A projekthez kapcsolódott egy összetartozást erősítő másik kezdeményezés, amely

a Fürgedről elszármazottakat kívánta felkutatni, és meghívni őket, mint tiszteletbeli vendégeket a mintaprojekt eredményének bemutatására szolgáló projektnapra. Ennek az eseménynek a minden év augusztusában megrendezett Mi Napunk elnevezésű falunap programjai adtak keretet.

A mintaprojekt tevékenységei

A mintaprojekt megvalósításához nélkülözhetetlen pszichológiai tényezőként szolgáltak az esetleg hasonló körülmények közül induló, más községekben már elkezdődött közösségfejlesztésekről érkező tudósítások, hírek, a sok helyen kibontakozó összefogás tényei, amelyekről a projektet segítő mentor tevékenységén keresztül értesült a község. A példaként látott, máshol sikeres úton járó önálló és csoportos vállalások nagy jelentőséggel bírtak, lelkesítően hatottak a tenni akarásra. A mentor a megkezdett változtatások, a projekt megvalósulását segítő alapok lerakásában hamar támogatókra, társakra talált a település vezetői, tevékeny tagjai, az önkormányzati dolgozók, a könyvtár munkatársai és a rendezvények szervezésében aktívan részt vevő idősek és civilek körében.

A mintaprojekt megvalósítói

Fürged Község Önkormányzata (polgármester: Barkóczi József)
Az önkormányzat nagy erőfeszítéseket tesz a falu élhetővé tételére. A közmunkaprogramok segítségével számos fejlesztést valósítottak és valósítanak meg, ezáltal új munkahelyeket teremtve. Jelenleg is 80 közmunkást foglalkoztat az önkormányzat. Minden pályázati lehetőséget megragadnak, ami a helyben élők megélhetését és a helyi értékteremtést, értékmentést szolgálja.
Fürged Község Roma Nemzetiségi Önkormányzata
A településen élők számottevő része cigány nemzetiségű, a beás közösséghez tartozik. A roma önkormányzat a helyi önkormányzattal egyetértésben, azzal szorosan együttműködve fejti ki széles körű, sokszor önkéntes alapú tevékenységét. Gyakorlatilag nincs olyan kisebb vagy, nagyobb rendezvény, az óvodai programoktól kezdve az idősek napi ünnepségen keresztül egészen a falunapig, amelynek megvalósításában ne venne részt anyagi hozzájárulással, segítő kezekkel.
Fürgedi Községi Könyvtár
A könyvtár az általános iskola régi épületében működik. Számos programmal várja évközben az olvasni, művelődni vágyókat a barátságos hangulatot árasztó, informális tanulási helyszínként is szolgáló közösségi térben.
Illyés Gyula Megyei Könyvtár
A megyei könyvtár kezdettől támogatta a fürgedi mintaprojektet, és felajánlotta, hogy rendelkezésre bocsát Vas Gerebennel kapcsolatos műveket, dokumentumokat. A kiállításhoz a könyvtár munkatársai végül több megabájtnyi írásos és képanyagot gyűjtöttek összse aprólékosan, és adták át Fürgednek. Nem mellesleg a kiállításhoz tárgyi támogatást is nyújtottak.

Iregszemcsei Bartók Béla Művelődési Ház
A mintaprojekt ajánlattételen szintén nyertes Tolna megyei település földrajzi közelsége és a korábbi években kialakult jó kulturális kapcsolatok révén a meglévő kulturális együttműködés felélesztése, a további kezdeményezések bátorítása, saját ügyként történő felkarolása terén pótolhatatlan és példamutató segítséget nyújtott.
Petőfi Irodalmi Múzeum
A fürgedi mintaprojektet segítő legtekintélyesebb és legnagyobb presztízsű intézmény a kiállítás létrehozásában, rendezésében, érdekesebbé tételében nyújtott hathatós segítséget. A kiállítás létrehozása kapcsán megfogalmazott szerény kéréseket a lehető legnagyobb igyekezettel, további javaslatokkal és útmutatással segítette.

Ütemterv

A megvalósítás szakasza 2018 márciusától augusztus 4-ig tartott. Erre az öt hónapra esett a tervezés és a tervek alapján a kivitelezés időszaka is. Ezzel együtt szorosabb kötelékek, összefogóbb közösségek jöttek létre egy célkitűzés, az itt élők elképzeléseinek, álmainak megvalósítása érdekében, amire támaszkodva Fürged egy új közösségi és kiállító helyet kapott, amely a hozzáadott értékekkel valamilyen módon folyamatosan bővül és megújul majd az elkövetkező évek során.

Az öt hónapban kijelölt, ám azon messze túlmutató munka 2018 márciusában vette kezdetét. Az alapos felkészülés a teendők elvégzésébe bevonható személyek és intézmények megkeresésével és felkutatásával, valamint az érdek- és célcsoportok meghatározásával kezdődött. Az érintettek véleménye, együttműködési készsége, valamint széleskörű adatgyűjtési folyamat alapján választottuk ki a megvalósításban potenciálisan résztvevők körét. Ezt követően az előkészítési folyamat a lehetőségekkel számot vető elemzés elkészítésével zárult.

Az elvégzett analízis és a folyamatos tájékozódás eredményeinek figyelembevételével megterveztük a probléma- és ötletfeltáró találkozások időpontjait és ütemezését. A márciusban-áprilisban lezajlott találkozókon megindultak a beszélgetések, az ötletgyűjtés, a víztoronyban létrehozni szándékozott közösségi tér funkciójáról.

Az összegyűjtött ötleteket április végére rendszereztük a részfeladatok elvégzésére, felügyeletére jelentkező, és a csoport által kijelölt felelősök közreműködésével. Az így előkészített és reálissá tett elképzelésekből a Fürgeden élők május közepén egy tájékoztató fórumon értesülhettek. Május 15-től indultak meg a konkrét tervezési munkálatok a kiállítási anyag összeállításával, a kiállításnak keretet adó Mi Napunk rendezvény, valamint a Fürgedről elszármazottak első,találkozója előkészítésével.

Célcsoportok bemutatása

A megszólítani kívánt célcsoportba beletartozott Fürged teljes lakossága, és mindazok, akik korábban itt éltek, de elköltöztek Fürgedről. Ez utóbbiak elérésében méltán számítani lehetett a helybéliek segítségére. A tudakozódás és hírek terjedése hatására sorra érkeztek az ország különböző pontjaira vezető elérhetőségek. Ennek a hozzájárulásnak

köszönhetően a település határain belül és kívül egyaránt sikerült fokozatosan bővíteni az érdeklődők és az ügy érdekében mozgósíthatók számát.

A szervezés során hat kisebb célcsoportot különíthetünk el. Ezek közül öt célcsoport folyamatosan, a kezdetektől együtt dolgozott a projektben, míg a hatodik – az elszármazottaké – csak később csatlakozott ehhez a körhöz. Ők közvetve alakították a távoli eseményeket, látogatásuk híre, és annak előkészítése nagymértékben elősegítette a többi célcsoporthoz való eljutást, komoly hatást gyakorolva a közösségszervezés folyamatára.

Célcsoportok: Intézmények dolgozói; Civilek; Nyugdíjasok; Fiatalok; Helyi vállalkozók; PLUSZ célcsoport: a Fürgedről elszármazottak.

Tervezünk és álmodunk. Fotó: Kardos Bea

CÉLCSOPORTOK TALÁLKOZÓI

Az első találkozón sokan javasolták, hogy biztosítani kell a feljutást a víztorony felsőbb szintjeire, ahonnan a látogatók gyönyörködhetnek az eléjük táruló kilátásban. Az alsó szintre helyi alkotások megosztását képzelték el a résztvevők. A Vas Gereben Emlékkiállítás ötlete szintén ekkor merült fel először. A második találkozón az idős hölgyek – a polgármesterrel közösen – fiatalokat megszégyenítő aktivitásról tettek tanúbizonyságot, ötleteik a falu társasági életét és idegenforgalmát fellendíteni képes javaslatokat ötvöztek a hagyományok megőrzésével. Nem maradhatott ki a népi kézműves kultúra, a gasztronómia, valamint a múlt örökségének tisztelete és szélesebb közönség elé tárásának óhaja sem.

A további egyeztetéseken időnként elhangzottak a valóságtól kissé elrugaszkodott ötletek is, de abban a legtöbben egyetértettek, hogy leginkább kiállítótérként tudják elképzelni a víztorony alsó szintjét, ahol helyi emlékek és termékek kerülhetnének bemutatásra.

Az egyeztetések végén a szavazatok összeszámolását követően mindenki nagy megelégedésére született döntés: Fürged híres szülötte, Vas Gereben kiérdemelt egy életét és munkásságát bemutató kiállítást!

Eredmények

Az előzetes terveknek megfelelően és a közösség akaratából egy régóta üresen álló, helyi szempontból jelképes fontosságú építmény kiemelt, irodalmi vonatkozású szerepet kapott. A hasznosításra váró teret a településen született 19. századi író, Vas Gereben emlékének ápolására, írói örökségének tovább gondolására szánta a lelkes alkotó gárda, akik összegyűjtötték, megrostálták az író életével, irodalmi munkásságával, szellemi örökségével és annak hatásával kapcsolatos szakirodalmi forrásokat, tárgyi emlékek digitalizált formában katalogizált példányait.

Az öt célcsoport bevonásával a kiállítás előkészítésével párhuzamosan zajló munkálatokban végül a lakosság jelentős részét sikerült elérni, megszólítani. Többen időszerűnek találták a megvalósítást, érdeklődtek a fejleményekről, és felajánlották segítségüket. Sokukra a későbbiekben is számítani lehetett. A célcsoportonként szervezett találkozókon kb. 50 fő vette ki aktívan részét az ötletek megosztásában és a döntéshozatalban. Az összegző projektnapon ezekből a résztvevőkből alakultak meg a különböző feladatok ellátásával megbízott munkacsoportok, körülbelül 40 fő, akik a Mi Napunk rendezvény programjainak szervezésével, a kiállítás összeállításával, vagy a Fürgedről elszármazottakkal való kapcsolattartással foglalkoztak.

Időközben a Fürgedről elszármazottak felkutatása közel fél év után eredményesen befejeződött. A kapcsolatot 130 fővel sikerült felvenni. Közülük sokan elfogadták a meghívást, és kevés kivétellel családostól érkeztek, gyermekeik, unokáik kíséretében (kb. 80-100 fő).

A Mi Napunk rendezvény megvalósítása a korábbi években sem volt könnyű feladat, azonban a szervezők komoly rutinra tettek szert, ezért semmit nem bíztak a véletlenre. A különleges vendégek, az elszármazottak érkezése, valamint a kiállítás megnyitója emellett mind-mind lelkesítően hatott. A rég nem látott fürgediek viszontlátásának reménye, vagy a puszta kíváncsiság a lankasztó nyári forróság ellenére sok látogatót vonzott. A messziről érkezett látogatókat a nagy tömeg sem riasztotta vissza, kivárták sorukat a diófák lombjai alatt, hogy ők is körbe nézhessenek a víztoronyban és a kuriózumnak számító kiállítótérben.

Hatás

Azokat, akiket a kezdetben széles körben még kétségeket kiváltó projekt meg tudott szólítani, rövid idő alatt elköteleződtek a közös cél iránt. A megvalósítási folyamat során a célcsoport tagjai között és egyes célcsoportok kapcsolatrendszerében fokozatosan érződött a serkentő jellegű hatás, amely az összetartozás érzésének erejét kezdte tudatosítani. A mintaprojekt által előidézett változások következtében mind több korábban passzív szereplő megérezte annak az összetartozásnak az erejét, amely a kitalálástól a

megvalósulásig elkísérte az ötletgyárosokat és megvalósítókat. Nem utolsó sorban közelebb hozott egymáshoz különböző nézőpontot képviselő embereket, akiknek addig esetleg nem sok dologban sikerült közös nevezőre jutni.

A projekt módszertana új utakat nyitott meg a közösségeken belül, új eszközöket adott ahhoz hogy egy cél elérése érdekében milyen utakat lehet bejárni. Óhatatlanul, és a várakozásoknak megfelelően új emberek kerültek előtérbe, váltak ki véleményükkel, tetteikkel a települést érintő kérdésekben döntéshozó szerepekbe, új pozíciókba. A projekt hatást gyakorolt a közösség tagjaira, előtérbe került az egymás dolgai iránti közömbösséget felváltó odafigyelés, az egymás megismerésére tett kísérletek, valamint mélyültek a személyes kapcsolatok a településen belül. Megnőtt az egyének és velük együtt a közösség helyi érdekérvényesítő képessége egyaránt.

A mintaprojektet megvalósító egyik kiemelkedő intézmény, a fürgedi könyvtár kapcsolati hálója az előkészületek és a kivitelezés szakaszaiban nem csak regionálisan, hanem országos mértékben is megnövekedett, és nagyobb lett érdekérvényesítő hatása. Adat- és kiállítási anyagot gyűjtő munkája közben szorosabbra fűzte a kulturális téren hosszú ideje meglevő szálakat az iregszemcsei Bartók Béla Művelődési Házzal, és új távlatokat megnyitó kapcsolatot létesített egy országos múzeummal, a budapesti Petőfi Irodalmi Múzeummal. Ugyanakkor más, korábban ismeretlen terepen is helyt állt. A kultúraközvetítő szerep mellett a közösségfejlesztés lehetősége tárult ki előtte, nem kevés sikerrel.

Adaptálhatóság

Maga a közösségszervezési módszertan bárhol adaptálható, hiszen egy meghatározott cél érdekében bármely közösség végrehajthat közösségi tervezést, miután a célt és a élcsoport(ok)at mghatározzuk.. Mivel a kezdetektől dokumentáció készült a tervezés lépéseiről és a történésekről, annak alapján létrejöhet a későbbiekben több adaptáció, sőt, jobb eredmények is születhetnek más településeken.

Fenntarthatóság

A közösség által megvalósításra érdemesnek talált Vas Gereben Emlékkiállítás fenntartható, fejleszthető és a tervezés által összegyűjtött ötletek alapján bővíthető a későbbiekben. A kialakított elrendezés bármikor újra értelmezhető és a tapasztalatok alapján az író születésének közelgő bicentenáriuma alkalmából évente akár más tematikával megtölthető, frissíthető, az összegyűjtött ötletekhez és a trendekhez igazítható a kiállítási anyag. A fenntartáshoz nem szükséges finanszírozás, a kiállítási anyagot a könyvtár dolgozói gondozzák. Amennyiben az ötletekből évente más kiállítás jön létre, úgy ahhoz az önkormányzat segítségével elő lehet teremteni a szükséges forrásokat. A legtöbb ötlethez azonban nem kell külső forrás, csupán akarat kell és némi jó szándék. Ezekkel pedig rendelkeznek Fürged lakói.

A tanulmány létrejöttét segítette: Bíró Boglárka, kulturális közösségfejlesztő mentor. A tanulmányban felhasznált fotókat Kárász Krisztián és Bíró Boglárka készítette.

„Értékeink helyben vannak”

Bevezető

Az Együtt Bejcgyertyánosért Egyesület a Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás EFOP-1.3.1-15-2016-00001 projekt keretében Mintaprojekt megvalósításához nyert támogatást. A közösségfejlesztési akciók elindításának alapja a Helyi Értéktár Bizottság eddigi tevékenységének továbbvitele és kiterjesztése volt az egész lakosságra. A megvalósításba közművelődési, könyvtári és múzeumi szakembereket is bevontunk.

A projekt célkitűzései

- A helyi társadalmi alapú összefogás megerősítése, a közösségfejlesztés módszereinek alkalmazásával új tevékenységi formák létrehozása.
- A lakosság különböző korosztályainak bevonásával a generációk közti kapcsolat erősítése, az esélyegyenlőség növelése.
- A településen található épített értékek, valamint a kulturális örökségek – közösségek, jeles személyiségek, népi kézművesség, helyi hagyományok – gyűjtése.
- A helyi értékeket alátámasztó dokumentumok felkutatása, a már rendelkezésre álló és a mintaprojekt során gyűjtött anyagok rendszerezése, állandó kiállítás létrehozása és az értékek bemutatása.
- Infokommunikációs eszközök adta lehetőségekkel, a fiatal korosztály részvételével a helyi nyilvánosság biztosítása.

További célkitűzés az idegenforgalmi vonzerő növelése. a kosárfonás, mint helyi hagyományú népi mesterség felélesztésével, nyilvánossá tételével.

A projekt megvalósításának helyszíne Bejcgyertyános település, megvalósítási időszaka pedig 2018. január 29. és október 19. között volt.

Miért jelentős a Mintaprojekt?

A projekt újszerűségét egyrészt Bejcgyertyános község egész lakosságának (429 fő) bevonása, illetve a közművelődési intézmények összefogására és azok társadalmiasított működtetésére való törekvés jelenti. Adaptálhatósága széleskörű. A tervezett akciókba jól beépíthetők a közösségi kezdeményezések. Egyes elemei külön-külön is jól alkalmazhatóak a helyi közösségfejlesztésben. Egyszerűen megvalósítható a kulturális intézmények összekapcsolása, együttműködése a civil szervezetekkel, valamint a lakosság valamennyi korosztályával.

A mintaprojekt bemutatása

BEJCGYERTYÁNOS TELEPÜLÉSRŐL

Bejcgyertyános Vas megyében, a Rába folyó mentén, a Hegyhátnak nevezett földrajzi kistérségben helyezkedik el. Sárvártól, Vasvártól 15-15, Szombathelytől 30 km-re található. A 429 lakosú település soros beépítésű, szalagtelkes község, amelynek egyes részein a halmaz településmódra utaló módon helyezkednek el házai. A mai település 1928-ban jött létre Bejc és Hegyhátgyertyános egyesítésével. Bejc több mint 3 km-re található a későbbi falurésztől, Gyertyánostól, így szinte külterületként kell kezelni.

Bejcgyertyános településen 1930-tól a népesség fogyása folyamatos, ami a településen élők elöregedésével párosult. A negatív vándorlási egyenleg tovább súlyosbította a születések és halálozások számából eredő népességcsökkenést. Az elmúlt tíz évben a lakosságszám csökkenése meghaladta a 100 főt.

2004 júniusától a Magyar Posta Rt. megszüntette postahivatalát és bevezette a mobilpostai rendszert. A településen a csökkenő gyereklétszám miatt az alsó tagozatos oktatás 2005-ben szűnt meg, az óvoda és egyidejűleg a konyha 2010-ben zárt be. Mára a település egyetlen intézménye a civil fenntartású Teleház maradt.

Bejcgyertyános a munkalehetőségek, a közlekedés, a középfokú oktatás, és a kereskedelem szempontjából is Sárvár városához kötődik, a Sárvári járás települése.

Természeti értékeink a környezeti adottságok, a táj egyedisége, a Farkas erdő, a Herpenyő és Rába folyó. Az épített értékek mellett jeles személyiségek, valamint a szőlőtermelés és borkészítés, a helyi hagyományú népi mesterségek, a csuhéfonás és a kosárfonás is helyi értékként tarthatók számon.

1951-ben 14 taggal meg-alakult Háziipari Kosárfonói Szövetkezetnek 1960-ban már 45 vizsgázott tagja volt. Mára gyökeresen átrendeződtek az itt élők munkakörülményei, fűzvessző telepítéssel, fonással és értékesítéssel napjainkban mindössze hárman foglalkoznak, valamennyien Szabó Ferenc leszármazottai: Szabó Imre, ifj. Szabó Imre és Pados Zoltán. Szabó Imre munkássága elismeréseként 2018. március 13-án vehette át a Földművelésügyi Minisztertől a Magyar Ezüst Érdemkeresztet. Pados Zoltán kosárfonó művészi szintű tevékenységét több országos elismerés is bizonyítja, többek között az V. Országos Népművészeti Kiállításon elnyert *„Gránátalma Díj”*.

A település egyik célja a kosárfonás, mint helyi hagyományú népi mesterség felélesztése. Ennek érdekében 2014-ben Kistérségi Start Mintaprogram keretében készültek fűzvesszőből berendezési tárgyak Horváth Lászlóné és Szabó Imre nyugdíjas kosárfonók támogatásával. Az elkészített tárgyakat a helyi közintézményekben arculati elemként helyeztük el.

Interjúkkal, gyűjtőmunkával megkezdődött a helyi kosárfonás történeti feltárása. Lakossági igényként fogalmazódott meg újabb kosárfonó kézműves műhelyfoglalkozások tartása, a gyűjtőmunka folytatása és egy kosárfonás történeti állandó kiállítás létrehozása.

Társadalmi aktivitás

A település erőssége a nagyfokú társadalmi aktivitás, hiszen 121 fő egy, vagy több civil szervezet, csoport tagja:

A község legrégebben működő szervezete az 1925 tavaszán alakult, s 1995-ben újjáalakult Bejcgyertyános Község Önkéntes Tűzoltósága. Fő feladatuk a tűzmegelőzés, tűzoltás, kárelhárítás. A falu fejlesztésében, kulturális életében is szerepet vállalnak. Tagsága 25 fő. 2017-ben csatlakoztak a Közösségek Hete országos rendezvényhez.

Bejcgyertyános Község Önkormányzata 2000-ben alapította a Bejcgyertyános Gyermekeiért és Ifjúságáért Közalapítványt. Az alapítvány célja a bejcgyertyánosi gyerekek és fiatalok egyéni és közösségi szabadidő eltöltésének, óvodai és iskolai, valamint azon kívüli nevelésének támogatása, kulturális és sportprogramok szervezése.

Az Együtt Bejcgyertyánosért Egyesület 2000 nyarától működik, folyamatosan növekvő taglétszámmal, jelenleg 53 fővel. Tevékenységei közt kulturális feladatok ellátása, közművelődési programok, környezetszépítés, falutörténet kutatás éppúgy megtalálható, mint az egészséges életmód alapjainak megismertetése, a hagyományápolás, vagy a Teleház működtetése. Az egyesület szerepet vállal a helyi, térségi közösségfejlesztésben, amelynek során aktív kapcsolatot tart fenn Bejcgyertyános Község Önkormányzatával, a faluban és a mikrotérségben működő civil szervezetekkel. Felelevenít és fenntart népszokásokat, a falu régi és új ünnepeinek lebonyolítását végzi, vagy részt vesz azok szervezésében. Az egyesület aktív közösségi élete egyéb önszerveződő közösségek létrejöttét generálta, amelyek az egyesület égisze alatt működnek, saját programokkal.

Nyugdíjas Klubunk (30 fő) kéthetente tart összejövetelt, amelyek programjában névnapok, születésnapok ünneplése, kirándulások szervezése szerepel. Aktívan részt vesznek a település kezdeményezéseiben.

Bejci Betyárok Ifjúsági Csoportunk (23 fő), hagyományos programjai gyalogtúrák, gyermeknap, biciklitúra erdőn-mezőn át, sátorozás az erdő szélén bátorság próbával színesítve, sportnap és szereplések a helyi rendezvényeken.

A Napfény Dal- és Tánccsoport (18 fő), a helyi kulturális rendezvények állandó fellépője. Emellett a mikrotérség számos településén szerepeltek már műsoraikkal, részt vettek a Savaria Karneválon is.

A Bejcgyertyánosi Teleház többfunkciós intézményként működik. Működtetését a helyi igények figyelembevételével az Önkormányzattal, a civil szervezetekkel és a

lakossággal való folyamatos együttműködés határozza meg. A teleházban konferenciákat, előadásokat, tanfolyamokat, szakmai találkozókat, szabadidős tevékenységeket szerveztünk és bonyolítottunk le.

2010-től a Vas Megyei Önkéntes Centrummal együttműködve, Önkéntes Pontként segíti a közfoglalkoztatás, a közösségi szolgálat és az önkéntes munka hatékony megszervezését. A Bejcgyertyánosi Teleház könyvtári szolgáltató helyként könyvtári szolgáltatásokat biztosít. 2006-tól tartozik a KSZR rendszerhez, szoros kapcsolatot tart fenn a Nádasdy Kulturális Központ Könyvtárával (Sárvár) és a Berzsenyi Dániel Könyvtárral (Szombathely).

A Bejcgyertyánosi Teleház részt vett a Bejcgyertyános Helyi Esélyegyenlőségi Programjának (HEP) elkészítésében, a HEP Fórumban és a megvalósításban is.

Helyi Értéktár Bizottság

2016-ban Bejcgyertyános Község Önkormányzatának Képviselő-testülete a helyi értéktár létrehozását a lokális társadalomfejlesztő hatás érdekében a helyi civil szervezetek – az Együtt Bejcgyertyánosért Egyesület, a Bejcgyertyánosi Teleház, Bejcgyertyános Község Önkéntes Tűzoltósága, Nyugdíjas Klub – és a lakosság bevonásával, együttműködésével valósította meg.

A településen a közművelődési feladatellátás Bejcgyertyános Község Önkormányzatával, az előzőekben felsorolt helyi civil szervezetekkel és csoportokkal, a közösségi szolgálatot végző diákokkal és a helyi lakosság szoros együttműködésben történik. Éves szinten a kulturális és szabadidős tevékenységek, összejövetelek száma 90 - 110 alkalom. A település infrastrukturális fejlesztései,t közterületeinek karbantartását is közös együttműködés keretében oldjuk meg.

A bemutatott intézmények, szervezetek, csoportok tevékenységükkel erősítik a helyi társadalmi részvételt, a lokális identitástudatot, segítik feltárni és megőrizni a helyi hagyományokat, kulturális örökséget.

A mintaprojektet a felsorolt szereplőkkel együttműködve valósítottuk meg. Az együttműködés során könyvtári, muzeális és közgyűjteményi szakemberek segítségét vettük igénybe az információk, ismeretek átadásához, a már rendelkezésre álló és a további munka során gyűjtött anyagok rendszerezéséhez, kiállítás létrehozásához, és honismeretei tábor lebonyolításához.

Mihez nyújtott a projekt megoldást?

- A 2000-ben végzett lakossági kérdőíves felmérés megismétlésére, közösségfejlesztési tevékenység elindítására;
- új akciók elindításának megalapozására;
- a lakossági igényként felmerülő népi kézműves kosárfonás műhelyfoglalkozásokra, valamint a további gyűjtőmunka végzésére;
- új közösségek kialakulására;
- a helyi identitástudat erősítésére;

- a helyi nyilvánosság erősödésére;
- a helyi esélyegyenlőség és befogadás növekedésére;
- a generációk közötti együttműködés kialakulására;
- a kulturális értékmegőrzésre;
- a helyi gazdaságfejlesztés és a kulturális turizmus elősegítésére;
- milyen helyzetekben adaptálható a módszer?
- az egyedülálló idősek elmagányosodása, elszigetelődése, kapcsolatok beszűkülése esetén;
- információkhoz és eszközökhöz való hozzáférés akadályoztatottsága esetén;
- a hátrányos helyzetű lakosság kirekesztődésének megakadályozására;
- gyenge helyi nyilvánosság biztosítása esetén;
- intézmények társadalmiasítása során;

A projekt célcsoportja: Bejcgyertyános óvodás korúaktól kezdődően valamennyi korosztálya.

A bevonás módszerei

- Személyes megkeresés;
- szórólapok, plakátok;
- a Mintaprojekt helyi újságban történő megjelenítése;
- kérdőíves felmérés, interjúk készítése;
- közösségi beszélgetések, a feltáruló értékek és problémák közösségivé tétele;
- helyi nyilvánosság biztosítása a helyi információs pont működtetésével, a helyi újság, honlap, facebook, kiállítás útján.

A mintaprojekt tevékenységei

A programelemek a közösségfejlesztés módszertanát alkalmazva épültek egymásra.

A lakosság érzékenyítése, valamint tudás, információk, ismeretátadás érdekében a Könyvtári Szolgáltató Rendszer keretében előadásokat tartottunk az Értéktárak és Hungarikumok kapcsolatáról, valamint Sárvár szűkebb térségének történetéről, Bejcgyertyános régészeti helyzetéről. Bejcgyertyános külterületén 4 régészeti lelőhely található. Az előadást következően fogalmazódott meg az a javaslat, miszerint a fiatal korosztály részére a közösségi bevonás, a helyi kötődés erősítése és ismeretátadás céljából szervezzünk egyhetes, nappali tábort.

A lakosság bevonása értékőrző kulturális rendezvények szervezésével

Bejcgyertyános és Káld települések közigazgatási területe a határos. A két település közötti kapcsolat az előző években kialakított *„Helyi Értéktárak”* működése és a *„Hungarikum”* pályázatok kapcsán vált szorosabbá. Káld községgel közösen, az Erdészeti Zrt.-vel együttműködve a Farkas erdőhöz kapcsolódóan értékőrző kulturális programokat

rendeztünk Káld erdélyi testvértelepülése, Csíkszentimre és Bejcgyertyános szlovéniai testvértelepülése, Gyertyános részvételével. A négy település értékeit kiállítás keretében mutattuk be, a bejcgyertyánosi népi mesterséggel, a kosárfonással gyakorlati formában ismerkedhettek a látogatók. A bevont önkéntes segítők száma 28 fő, meghívott vendégek száma: 83 fő. volt A rendezvényt megtisztelte részvételével V. Németh Zsolt államtitkár, országgyűlési képviselő úr is.

Kosárfonó műhelyfoglalkozás. Fotó: Lendvai Róbert

- *A helyi szőlősgazdák részvételével rendezett közösségépítő „Borverseny":* A helyi bortermelők részére szervezett rendezvény célja a gazdák közti kapcsolatépítés volt. Résztvevők száma: 75 fő, közreműködők, önkéntes segítők száma: 12 fő.
- *Falunap:* 2018-ban 23. alkalommal rendeztük meg a Bejcgyertyánosi Falunapot. A Falunapi programszervezés során törekedtünk a kulturális műsorok mellett új, interaktív programelemek beépítésére és új önkéntesek bevonására. A főzőverseny, a játékos vetélkedők, a Helyi Értéktár kiállítás megszervezésével, lebonyolításával sikerült elérni célkitűzésünket. Közel 300 fő vett részt a rendezvényen, a bevont segítők száma: 48 fő volt.
  A helyi értékekről, kosárfonás történetéről szóló állandó kiállításhoz önként vállalkozók segítségével gyűjtöttünk anyagot és készítettünk interjúkat. Borosné Ódor Andrea az NMI Művelődési Intézet Nkft. közösségi koordinátora a gyűjtőmunka során látogatóban járt nálunk. Értékgazda Némethné Hajas Zsuzsanna és Sulyok István volt.
- *Lakossági kérdőív:* Lakossági anonim kérdőíves felmérés készült önkéntes résztvevők felkészítésével a 14 év feletti korosztály részére.

Bejcgyertyános Község Önkormányzata a községben működő intézmények, civil szervezetek összefogásával a település fejlődése, a lakosság igényeinek, véleményeinek, javaslatainak jobb megismerése céljából állította össze a kérdőívet, amelyre név nélkül, önként adhatott választ minden 14. életévét betöltött bejcgyertyánosi lakos.
A felmérés eredményét a Kisbíró című faluújságban, az önkormányzati hirdetőtáblákon, illetve a falu weboldalán[1] és közösségi oldalán is közzétesszük, valamint munkánk során igyekszünk a kapott eredményeket felhasználni, s ahol lehet megvalósítani.
A településen élő német ajkú, kevés magyar nyelvismerettel rendelkező lakosok részére a kérdőívet önkéntes munka keretében német nyelvre is lefordíttattuk.
A kérdőíves felmérést előkészítő, lebonyolító önkéntes résztvevők száma: 15 fő, közülük négyen épp e célból csatlakoztak az önkéntes munkához.

- *Kosárfonás:* A kosárfonás, mint helyi hagyományú népi mesterség felélesztése, megismertetése, a tevékenység alapjainak elsajátítása érdekében kézműves műhelyfoglalkozásokat is tartottunk.
  A képzés formája műhelyfoglalkozás (elméleti és gyakorlati képzés). A képzés gyakorisága: heti 1*10 alkalom (5 óra/alkalom). Csoportlétszám: 11 fő. A képzés tartalma: fűzvesszőből különböző használati tárgyak (gazdasági kosár, kávás kosár, kerekaljú aszalókosár) elkészítési módjainak, technikáinak elsajátítása. A műhelyfoglalkozásokon elkészített tárgyakat a Falunapi rendezvényen kiállítottuk.
- *Vas Megyei Digitális Jóléti Program Pontok találkozója:* A résztvevők többsége valamely Vas megyei kulturális intézmény munkatársa volt. Programrészként szerepelt a település, a Mintaprojekt, a helyi értékek és termékek bemutatása. Résztvevők száma: 75 fő, önkéntes segítők száma: 10 fő. Rendszeresek voltak az önkéntes közterületrendező akciók.
- *Közterületek:* Bejcgyertyános közterületeinek nagysága 7,5 hektár. Ezek karbantartása nem kis feladat, rendszeres önkéntes munka szervezésével nem csak a falukép, hanem a közösségfejlesztő tevékenység is érvényre jut. Önkéntes területrendezést 5 alkalommal szerveztünk. Az önkéntes munkát végzők száma 16 fő volt, ebből két fő hátrányos helyzetű.
- *Táborok:* Helyismereti, régészeti tábort szerveztünk fiataloknak, melynek célkitűzése volt a régészeti tevékenység alapjainak megismertetése, a bejcgyertyánosi régészeti feltáróhelyek terepbejárása, helyi értékek bemutatása, illetve további gyűjtőmunka játékos, interaktív formában, modern technikai eszközök alkalmazásával. A helyi lakosság érdeklődését és segítőszándékát is felkeltette a tábor. Önkéntes felajánlás keretében gyümölccsel, zöldséggel támogatták a táborozókat. Bődy Norbert helyi mezőgazdasági vállalkozó, drónpilóta önkéntes munka keretében vett részt a

1 https://bejcgyertyanos.hu

tábor lebonyolításában.

A fiatal korosztály részvételével a helyi nyilvánosság biztosítására bejcgyertyánosi Facebook oldal született.

KÖZÖSSÉGI TERVEZÉS

A feltáruló értékek és problémák közösségivé tétele céljából közösségi beszélgetéseket szerveztünk, lakossági fórumot hívtunk össze. Folyamatos volt a mintaprojekt megvalósításában a résztvevők egyeztetése, megbeszélése.

A MINTAPROJEKT BEMUTATÁSA KÜLÖN SZAKMAI NAPON TÖRTÉNT

Megtiszteltetés volt dr. Arapovics Mária, a Cselekvő közösségek projekt szakmai vezetőjének részvétele, aki előadásában bemutatta a kiemelt projektet. Ezt követően dr. Lendvai Róbert jegyző megismertette Bejcgyertyános települést és értékeit. Lendvai Veronika programvezető részletes mintaprojekt bemutatásához csatlakozott Ilon Gábor régész, aki elmondta, hogy a helyismereti táborban legfőképpen azt igyekezett tudatosítani a gyerekekben, hogy településük helyi értékei az ő saját jövőjük zálogaként is értelmezhetőek. Némethné Baksa Eszti, az *„Őrség mesemondója”*, nagyrákosi polgármester asszony, a Magyar Kultúra Lovagja is szólt a jelenlévőkhöz, és mondott el néhány őrségi mesét. A nap programja Pados Zoltán kosárfonó és egyik tanítványa bemutatójával ért véget.

KÖZREMŰKÖDŐK, EGYÜTTMŰKÖDŐK, TÁMOGATÓK TEVÉKENYSÉGE.

- Kérdőíves felmérés, interjú készítéssel adatgyűjtés: Szervező: Bejcgyertyánosi Teleház. Közreműködők: Közösségi Szolgálatos, civil szervezetek és csoportok, lakossági önkéntesek.
- Már megjelent dokumentumok, források gyűjtése, muzeális intézmények munkatársai kutatásainak feltérképezése, közgyűjteményi szakember bevonásával. Szervező: A települési könyvtári szolgáltató hely. Közreműködők: Nádasdy Múzeum, Helyi Értéktár Bizottság, Közösségi Szolgálatos diákok, önkéntesek.
- Közösségi beszélgetések, a feltáruló értékek és problémák közösségivé tétele, közösségfejlesztő szakember és a civil szervezetek közreműködésével. Szervező: Együtt Bejcgyertyánosért Egyesület.
- Helyi nyilvánosság biztosítása a helyi információs pont működtetésével, helyi újság, honlap, facebook, kiállítás útján: Szervező: Bejcgyertyánosi Teleház, Bejcgyertyános Község Önkormányzata a civil szervezetek és csoportok bevonásával. Közreműködők: a település fiatal önkéntesei.
- Kiemelt figyelmet kapott a hátrányos helyzetű csoportok bevonása, számukra megfelelő környezet kialakítására. Szervező: Bejcgyertyános Község Önkormányzata.
- Helyi hagyományú népi mesterség felélesztése, történeti bemutatása,

műhelyfoglalkozás keretében. Alkalmi kiállítás szervezése. Szervező: Együtt Bejcgyertyánosért Egyesület.

A megvalósítók mellett további együttműködők, szakértők nevét is meg kell említenünk.

Külső szakértőként múzeumi részről Ilon Gábor régész hozzájárult a megjelent dokumentumok, források gyűjtéséhez, muzeális intézmények kutatásainak feltérképezéséhez. Módszertani segítséget nyújtott a gyűjtött anyagok rendszerezésében, a nyilvánosságra hozatalban és a kiállítás, illetve a honismereti tábor megszervezésében, lebonyolításában. Bődy Norbert drónpilóta közreműködött a honismereti tábor lebonyolításában és a Mintaprojektről készült kisfilm elkészítésében. Pados Zoltán kosárfonó-népi iparművész vállalta a kosárfonó műhelyfoglalkozások megtartását. Dr. Lendvai Róbert jegyző a település és helyi értékek feltárásában, a rendezvények lebonyolításában, valamint a kisfilm és kiadvány elkészítésében támogatta a program eredményes megvalósítását. Közösségfejlesztő szakember bevonásával rendeztük a közösségi beszélgetéseket, és ők segítettek a közösségi felmérések eredményei alapján elkezdődött tervezésben.

Az önkéntes segítők a programelemek előkészítésében, lebonyolításában való részvétellel járulnak hozzá a mintaprojekt megvalósításához.

Összefoglaló

A projekt tanulsága, hogy értékeink valóban helyben vannak! A közös értékek, közös célok az együttműködési szándékot nagyban erősítették. Széles körben alakult ki nyitottság, érdeklődés. Számos új önkéntes kapcsolódott a projekt megvalósításához, közöttük hátrányos helyzetűek is. A tudásmegosztáson alapuló együttműködés további helyi kezdeményezéseket, akciókat hívott elő.

A közösségfejlesztési folyamat a tervezések és megvalósítások szakaszába érkezett: közterületek virágosítása; temető parkosítási munkálatok tervezése, kivitelezése; interaktív kulturális és szabadidős rendezvények, képzések szervezése, a helyi nyilvánosság szélesebb körben való elérése céljából készített Facebook oldal folyamatos aktualizálása.

Megfogalmazódott az igény további kosárfonó műhelyfoglalkozások, honismereti foglalkozások és ismételt honismereti tábor szervezésére. A helyi értékek gyűjtése, további interjúk gyűjtése is folytatódik.

Az elindított közösségi akciók megvalósítása és fenntartása helyi erőforrásból is lehetséges.

Bízunk benne, hogy a közösségi élet a helyi megtartó erő szerepét tölti be Bejcgyertyánosban!

STUMPF REBEKA

Korlenyomat-Taliándörögd kincsei

Bevezetés

„Írjunk együtt történelmet!” – ezzel a gondolattal fejeztük be az első falufórumot, amelyen a helyi korlenyomat elkészítésének ötletét a nagyközönség elé bocsátottuk. Megörökítettünk egy pillanatképet a település életéből, ami már így fél év távlatából is történelemnek számít. Azt pedig el sem merjük képzelni, hogy milyen fontos szerepet tölthet majd be évtizedek múltán unokáink és dédunokáink korában a Falukönyv, ami a jelen emlékeit hívatott megőrizni a jövőkor számára.

A Falukönyv tökéletesen tükrözi a település jelenlegi arcát. Megörökíti a demográfiai és gazdasági helyzetet, a vállalkozásokat és civil szervezeteket, az eredeti és az aktuálisan felújított orvosi rendelő szenzációs átváltozását, a szebbnél-szebb portákat, a bővülő családokat, a felnövekvő gyermekeket és unokákat, valamint a sok mosolygó, kedves arcot és boldog családot.

A korlenyomatot nem magunknak, hanem a jövő generációinak készítettük, hogy a könyvet lapozgatva szemrevételezhessék kicsiny közösségünk változásait, és hogy tanulmányozhassák a település életét meghatározó pillanatokat. Az elkészült Falukönyvet ajánljuk a település későbbi generációinak, és reméljük, hogy olyan lelkesedéssel forgatják majd, és folytatják a megkezdett munkát, mint amilyen nagy szeretettel mi belevágtunk Taliándörögd *„krónikájának”* megkezdésébe.

A projekt bemutatása

A TELEPÜLÉS

A Bakony és a Balaton-felvidék határvonalán, a Dörögdi-medence nyugati szélén a Dél-Bakony lábánál fekvő Taliándörögd egy 764 lélekszámmal rendelkező település.[1] A 20. század végéig zsákfalu volt, kizárólag Kapolcs irányából lehettet megközelíteni, azonban

1 KSH 2017

a 2000-es évek elején Öcs irányába is kiépült az aszfaltos út, amely ugyan tömegközlekedésre és erősebb forgalomra nem alkalmas, de a település elérhetőségét megkönnyíti.

Taliándörögd közös önkormányzati hivatalt működtet a környékbeli településekkel. (A hivatal központja Monostorapáti.) Településükön Közösségi Ház működik. A faluban élő gyerekek a Kerekfenyves Óvodába és a Művészetek Völgye Általános Iskola helyi tagintézményébe járnak 4. osztályos korukig.

Taliándörögd, a legtöbb kistelepüléshez hasonlóan, elöregedő korfával rendelkezik. Mind kevesebb a fiatal, így a kisgyermekek száma is csökkenőben van. Helyben kevés a munkahely, a lakosok nagy része ingázó. A község az 1998-2007-es időszakban jó példával járt elől a települési közösségek összefogásában, partnerségben és a helyi közösségi élet megszervezésében. A Művelődési Ház és az Önkormányzat Hivatalának összeköltöztetése és az itt foglalkoztatott humán kapacitás csökkenése következtében 2009-re a partnerségek lecsökkentek, a civil aktivitás visszaesett. Az utóbbi 2-3 évben a lakosság részéről jelentkezett az igény a közösségi életre, új szerveződések mozdultak meg, hiányzik azonban az együttműködéseket segítő, mozgató, szervező kapacitás.

KIK VAGYUNK MI?

A Közép-dunántúli Szövetség az Ifjúságért szervezetet – azaz a KÖSZI–t – helyben, Taliándörögdön jegyezték be a ’90-es évek végén. A Dörögdi-medence és környékének ifjúsági egyesületeit összefogó ernyőszervezet létrehozásának célja az volt, hogy a térség fiataljainak lehetőségeket biztosítson a fejlődésre, helyben maradásra, és a helyi közösségi életben való részvételre. Fontos volt, hogy a településeket megtöltse élettel és hozzájáruljon a vidéki élet fenntarthatóságához.

A KÖSZI munkája sokrétű, amelynek során működteti a *„Kincses-Ház”* Pannon Ifjúsági Népfőiskolát, az Értékőr Hálózatot, a Veszprém Megyei Értékek Házát, „KincsesKlub” foglalkozásokat szervez a helyi iskola alsó tagozatos diákjainak, illetve táborokat. Találkozókat és képzéseket szervez olyan fiatalok számára, akik szem előtt tartják településük értékeit és jövőjét, közösségeik meghatározó tagjaivá szeretnének válni.

A KÖSZI életében – kisebb hullámhegyek és völgyek után – 2014-ben jött el működésének egyik fontos pillanata, amikor ideiglenes kapolcsi telephelyéről visszaköltözött születésének eredeti helyszínére, Taliándörögdre. Ekkor kezdte el működtetni a *„Kincses-Ház”* Pannon Ifjúsági Népfőiskolát. Az intézmény feladatellátása nem kizárólag egy településre irányul, ennél jóval tágabb, de mind erősebben vonódik be a község életébe.

A „KORLENYOMAT – TALIÁNDÖRÖGD KINCSEI” MINTAPROJEKT CÉLJAI

A projekt elsődleges célja Taliándörögd lakosságának lehető legszélesebb körű megszólítása volt a helyi civil szervezeteken és kulturális intézményeken keresztül. Ennek előmozdítását a projekt a közösségfejlesztés módszereinek alkalmazásával, a lakosság aktív bevonásán keresztül egy, a 2018-as év pillanatképét felölelő falukönyv elkészítésével kívánta elérni. A Falukönyv a település jelenlegi értékeit, lakóit, tudásait, készségeit foglalja össze, ami kiindulópontként szolgálhat a következő évek, évtizedek közösségi tervezési

folyamatához, és újszerű utakat nyithat a kulturális turizmus fejlesztésének irányába.

A projekt további célkitűzéseihez tartozott a helyi szintű, valós együttműködések kialakítása, közös gondolkodás elindítása a lakosság körében, hogy minél többen cselekvő részesévé váljanak a helyi társadalomnak, és a felszínre kerülő tudások, egyéni készségek, kompetenciák érvényesítésével önkéntesként segítsék a helyi közösséget. Mindezek mellett, több speciális módszer használatával, fontos része volt a projektnek az eddig kevésbé aktív családok mozgósítása, aktivizálása, és a különböző korosztályok szélesebb körű bevonása a település mindennapi életének körforgásába. A *„Korlenyomat – Taliándörögd kincsei”* Projekt további mellékes célja az volt, hogy erősítse a KÖSZI szervezet helyi társadalmi beágyazottságát, előkészítve a terepet egy közösségi tervezési folyamat számára.

CÉLCSOPORTOK

A *„Korlenyomat – Taliándörögd kincsei”* projekt célcsoportja Taliándörögd teljes lakossága volt. Lakosaink között sok a 60 év feletti, a kiskorúak aránya pedig meglehetősen alacsony. A regisztrált munkanélküliek száma 26 fő, akiknek több mint fele tartósan munkanélküli. Felsőfokú végzettséggel a 25 év felettiek alig 6%-a rendelkezik.

A projekt kitűzött céljai szempontjából a 8 osztályt végzettek épp olyan fontosak voltak, mint a felsőfokú végzettségűek – nem ritka jelenség, hogy éppen a hátrányosabb helyzetben élők őrzik jobban őseik tudását. Fontos eleme volt a projektnek, hogy ráébresszük a periférián élőket saját értékeik jelentőségére.

Taliándörögd elöregedő település. Ennek ellenére a lakosságszám 2005 óta emelkedett, az utóbbi időszakban jellemzően inkább 700 fő felett van. Ez főként a beköltözőknek köszönhető, 2017-ben több elhagyott családi ház is gazdára talált. Az új lakosok egy része gyermekeket, fiatalokat is hozott magával. Célcsoportunkba tartoztak az újonnan beköltözött párok és családok is, akik olyan tudásokat, tapasztalatokat hozhattak magukkal, amelyek hasznosak lehetnek a teljes közösség számára. A projekt során tartott közösségi beszélgetések, programok egyik kiemelkedő célja az is volt, hogy segítse a beilleszkedésüket.

Jelentős célcsoportnak számítottak a helyi civil szervezetek is, amelyek mozgósító erejükkel járultak hozzá terveink megvalósulásához. Civil szervezeteink száma a 2015-ös adatok alapján magasabb, mint a megyei és a járási átlag, azonban működésük hullámzó. A projekt számukra partnerségeket, együttműködéseket fejlődési, megerősödési lehetőségeket nyújtott.

A mintaprojekt tevékenységei

A *„Korlenyomat – Taliándörögd kincsei”* névre keresztelt mintaprojekt megvalósítása nyolc főbb szakaszra osztható. A folyamat a 764 fős kistelepülésen 11 hónap alatt zajlott le. A korlenyomat elkészítését 12 szakember segítette, 25 fő önkéntessel kiegészülve, akik 10 különböző szervezetet képviseletek. A szakmai segítők között közművelődési, könyvtári és múzeumi szakemberek egyaránt jelen voltak. Az önkéntesek nagy része a helyi civil

szervezetek tagjai közül került ki.

Előkészületi szakasz

A projekt előkészületi szakaszában nagy hangsúlyt kapott az együttműködések kialakítása. A részletes szakmai ütemterv kidolgozása után rögtön megindultak a partnerek és a lehetséges önkéntes segítők bevonásának első lépései. Első lépésként egy civil fórum keretében megszólítottuk a településen működő szervezeteket. Az egyesületek vezetőit és aktív tagjait tájékoztattuk a tervezett projektről, és felkértük őket arra, hogy vállaljanak partnerséget a 2018-as év korlenyomatának elkészítésében. A találkozót követően megindult a projekttel kapcsolatos információ áramlás a lakosság körében. A beszélgetés nyomán a civilekkel, az önkormányzattal és a település intézményeinek képviselőivel közösen elkészítettük az őket bemutató helyi újságot, valamint a 2018-as év eseménynaptárát, amelyben már a korlenyomattal kapcsolatos történések is helyet kaptak.

A helyi eseményekkel párhuzamosan a partnerekkel is felvettük a kapcsolatot. A budapesti Néprajzi Múzeum, a sümegi Kisfaludy Sándor Emlékház, illetve a helyi Közösségi Ház munkatársainak közreműködésével megkezdődött a szakmai munkák előkészítése.

A lakosság megszólítása, önkéntesek bevonása

Egy következő találkozó alkalmával olyan személyeket szólítottunk meg a településen, akik jelentős szerepet töltenek be a falu közösségi életében. A projekt iránt érdeklődőket mélyebben bevezettük a korlenyomat elkészítésének hátterébe, velük együtt közösen végig néztük a folyamat tervezett lépéseit, és műhelymunka keretében megterveztük, hogy miként valósítható meg maga a korlenyomat létrehozása.

A civil szervezetek aktív tagjainak a budapesti Néprajzi Múzeum kollégái tartottak felkészítő foglalkozást, ismertetve a kérdőívezés legfontosabb aranyszabályait. A tájékoztató során az önkéntesek mélyebben megismerkedtek a projekt egyes lépéseivel, és olyan információk birtokába jutottak, amelyek a feladatuk szempontjából kulcsfontosságúnak számítanak. A lakosság bevonása szempontjából a falufórum volt a legmeghatározóbb lépés. Az eseményre a település minden lakója meghívást kapott, és feltehette kérdéseit, felvethette problémáit, javaslatait a Falukönyv elkészítésével kapcsolatosan. Ezek figyelembevételével átdolgoztuk a kérdőíveket, és megkezdődött a terepmunka.

Terepmunka

KÖZÖSSÉGI INTERJÚK

A kérdőívezés megkezdése előtt kulcsfontosságú kérdés volt a projektben résztvevők személyes adatainak korrekt kezelése.

A terepmunka során – ami 2018. március 1-től vette kezdetét – egy 25 fős önkéntes csapat segítette a projekt előrehaladását. A csapat tagjai leginkább a település

közösségi életét meghatározó kulcsfigurák közül kerültek ki. A civil szervezetek aktivistái beosztották egymás között a település utcáit, így 20-20 ház jutott páronként. Az önkéntesek munka után saját szabad idejükben járták végig a háztartásokat. A családoknak röviden bemutatták a projektet, felvázolták az adatok feldolgozásának folyamatát, aláíratták a hozzájáruló nyilatkozatot; végül, de nem utolsó sorban pedig az ott lakókkal közösen kitöltötték a kérdőívet. Mindezeken felül az önkéntesek fontos feladata volt, hogy megérdeklődjék, a család részt kíván-e venni a fotózásban. Az interjúk elkészítése összesen 3 hónap alatt zajlott le.

CSALÁDFOTÓZÁS

A közösségi interjúzás után nem sokkal megkezdődött a családfotók elkészítése is. A fényképezést tavaszra időzítettük a képek egységes színvilágának érdekében. A fotózások időpontjairól – előzetes beosztás után – időben értesítettük az érintetteket, az egyes alkalmak pedig utcánként más-más hétvégére estek. A kivitelezésre a vasárnapok és az ünnepnapok tűntek legmegfelelőbbnek, mivel ekkor a családok nagy része otthon tartózkodik, és jó eséllyel az elszármazott rokonok is könnyebben meg tudják oldani a hazautazást. A lakosok probléma esetén az értesítőn feltűntetett telefonszámon jelezhették, ha nem értek rá a kijelölt időpontban. A település polgárai – az előzetes tájékoztató mellett – az adott utca fotózási időpontja előtti héten újabb emlékeztetőt kaptak, amelynek mellékleteként a postaládába került egy tábla is, amellyel a lakosok a kapura kihelyezve jelezhették, hogy vállalják-e a fotózást. Azon családok esetében, akik nem kívántak fényképpel együtt bekerülni a Falukönyvbe, azonban a kérdőívet szívesen kitöltötték, kizárólag házaikról készült fénykép. A munkát 2 fő szakember mellett 6 helyi fiatal önkéntes segítette, 10 hétvégén keresztül járva a település utcáit.

ÉRTÉKNAPOK, BESZÉLGETŐKÖRÖK

A terepmunka folyamatának közepén zajlott le a II. Taliándörögdi Értékek Ünnepe. Az eseményt megelőzően került sor a mintaprojekt első beszélgetőkörének megszervezésére, amelynek témája – a kérdőívekből nyert információk figyelembevételével – a helyi értékek jelentősége és a közelgő II. Taliándörögdi Értékek Ünnepének előkészítése volt. A rendezvényt megalapozó délutánon a helyi civil szervezetek és intézmények vezetői, valamint aktív tagjai vettek részt beszélgetést folytatva a település jelentős értékeiről, illetve a helyi értéktárba felvenni kívánt értékekről készített javaslatokról.

A helyi értékeket központba helyező esemény teret és jó lehetőséget adott arra is, hogy a projekt időszakos eredményeit bemutathassuk. A Falukönyvben való megjelenés helyi szintű népszerűségének növelése érdekében a II. Taliándörögdi Értékek Ünnepén kialakítottunk egy *„Korlenyomat sarkot”*, ahol a folyamat addigi történéseit jelenítettük meg fotók formájában, és lehetőséget biztosítottunk arra, hogy a projektben érintettek feltehessék kérdéseiket.

A rendezvény programjának részeként *„A Kézművesség múltja, jelene és jövője”* témakörben beszélgetőkört hirdettünk, amelyre meginvitáltuk a településen élő

mesterembereket és kézműveseket is. A téma részletekbe menő fejtegetése mellett sor került arra is, hogy az esemény látogatói egy interaktív játszóház keretében mélyebben is betekintést nyerjenek a szövés, a kötés, a horgolás, a kerámiafestés és a kovácsolás rejtelmeibe. A beszélgetőkörök és értéknapok jelentősége a projekt során az volt, hogy lehetőséget és teret kínáltak a helyi lakosok közötti párbeszédre, információk, ötletek és tapasztalatok cseréjére, továbbá egymás helyzetének mélyebb szintű megértésére is.

FELDOLGOZÁS

A terepmunka befejeztével elkezdődött a kérdőívek feldolgozásának folyamata, ami nem csak az információk bevitelét jelentette a felmérés kérdései alapján kialakított táblázatba, hanem egyben a Falukönyv családokról szóló oldalainak előkészítését is. A könyvbe bekerült adatok között szerepelnek az utcanevek, házszámok, a háztartásban élő családtagok nevei, foglalkozásaik és hobbijaik, oly módon, hogy ez a lakosok személyeségi jogait ne sértse. Az oldalak tetején a család neve szerepel, alatta található egy közeli kép az ott élőkről, majd ezt követi maga a bemutatkozás.

A projekt zárása

FALUKÖNYV

A Falukönyv – súlyt adva a település életében betöltött szerepének – egyedi könyvkötészeti technikával, faborítással készült el egyetlen példányban, amelyet a nagyközönségnek 2018. július 7-én mutattunk be a Taliándörögd Napja névre keresztelt rendezvényünkön. A könyvben összesen 165 család bemutatkozása szerepel, továbbá részét képezi még a település, illetve a mintaprojekt ismertetése is. A családok az esemény előtt lehetőséget kaptak arra, hogy elolvassák, illetve elírás, vagy téves információ esetén jelezhessék a problémát. A könyv lapjait két héttel a bemutató előtt minden háztartás számára egy útmutatóval együtt kiküldtük. A település központi helyszíneire dobozokat helyeztünk ki, amelyekbe a javított oldalakat behelyezhették az érintettek. A kiadvány végén lévő utolsó néhány oldalon lehetőség van az adott évben született gyermekek és szüleik nevének feljegyzésére, továbbá az egybekelt párok és letelepedő családok megemlítésére is. A Falukönyv létrehozásánál nagy gondot fordítottunk arra, hogy lapjai cserélhetők, pótolhatók legyenek, így az egyoldalas nyomtatás és egy kapcsos könyv elkészíttetése mellett döntöttünk.

TALIÁNDÖRÖGD NAPJA

A Falukönyv ünnepélyes bemutatása során a településen élő emberekben rejlő tudások feltárásán volt a hangsúly. A helyi produkciókat felsorakoztató ünnepi műsor mellett egy kiállítást is berendeztünk, ami nem csak a projekt során elkészített fotókból állt, hanem a felkutatott tudásbázist is tükrözni kívánta. Kiállítottuk 96 darabot a taliándörögdi lakosok által készített tárgyakból is, többek között horgolásokat, csontfaragásokat,

hímzéseket, fotókat, festményeket, és szőtteseket. Az esemény végén a civilek és a jelen lévő gyermekek elültették a taliándörögdi Családok Fáját.

Emlékkép a jövőnek. Fotó: Serestély Ada

Eredmények

A *„Korlenyomat – Taliándörögd kincsei”* elnevezésű mintaprojekt egyik legnagyobb eredménye, hogy létrejött Taliándörögd Falukönyve. A kiadvány jelenleg 194 oldalas, amelyből 156 a település családjainak bemutatására fókuszál, 13 lap a civil szervezeteket ismerteti, míg a maradék 23 segédoldalként szerepel a könyvben. A könyvben 156 háztartásról készült leírás, amelyben összesen 475 személy adatai szerepelnek. A fotózás során 111 családról készült fénykép, míg 45 esetben csak a házról. A terepmunka 25 fő önkéntes sikeres bevonását eredményezte – 10 különböző (nagyrészt helyi) civil szervezetből, akik a projekt elkötelezett hírvivőivé és a KÖSZI munkájának segítőivé váltak.

A helyi tudásokra alapozó kiállításra 24 helyi alkotótól közel 100 db kézműves tárgy érkezett be – legnagyobb részt önkéntes felajánlás alapján. A projekt egyik kiemelkedő célja volt a település azon lakóinak megszólítsa, akik nem vesznek részt napi szinten a helyi társadalmi életben. A megnyitóra szép számmal érkeztek olyanok, akik a helyi eseményekbe egyáltalán nem, vagy csak nagyon ritkán kapcsolódnak be. Ez a jelenség alátámasztja azt, hogy a közvetlen, személyes érintettség jelentősen képes növelni a közösségi aktivitást. A kiállítást látva több olyan család is kedvet kapott a Falukönyvben való megjelenéshez, akik a folyamat elején elutasították a részvételt, illetve néhány új családfotó is született a kiállításmegnyitó után.

A projekt egyik mellékes – ám nem elhanyagolható jelentőségű hozadékaként – a

KÖSZI szervezet helyi társadalmi beágyazottsága jelentősen megerősödött. Ez remek alapként szolgál a *„KincsesHáz”* Pannon Ifjúsági Népfőiskola további programjaihoz és egy közösségi tervezési folyamat elkezdéséhez, illetve remélhetően a véghezviteléhez is.

Hatások

A 2018-as korlenyomat elkészítése közvetlenül hatott a helyi társadalomra. A Taliándörögdön élő emberek elemi részévé váltak egy közösségi folyamatnak, amelynek hatására erősödött bennük az egymáshoz tartozás érzése, illetve a településhez kötődő erős identitástudat is stabilizálódni látszik a nemrég beköltözők esetében is. A tősgyökeres lakosok fontosnak érezték a Falukönyvben való megjelenést, hogy gyermekeik és unokáik számára örökül hagyják lenyomatukat a település életében. A *„együttment”* lakosoknak, vagy nyaraló ingatlannal rendelkezőknek a projektben való részvétel a befogadást, a helyi társadalom tagjakénti elismerést jelentette.

A Korlenyomat elkészítése alapjaiban erősítette meg a helyi közösséget. A projekt során a civil, intézményi és önkormányzati együttműködések területén jelentős előrelépések történtek. Már az első előkészületi találkozó alkalmával minden helyi közösségi vezető és aktivista aláírt egy informális együttműködési egyezményt. A Falukönyv előkészítésében résztvevő segítőknek köszönhetően az önkéntes társadalmi munka elismerése és mindennapi gyakorlata megalapozódott a helyi közösség körében.

A projekt megvalósításának köszönhetően a település lakosságának szélesebb köre is megismerkedett a KÖSZI tevékenységével és munkatársaival. Ennek hatására a falubeliek sokkal nagyobb bizalommal fordulnak a KÖSZI-bázison dolgozók felé. A szervezet helyi közösségi koordináló szerepe kirajzolódni látszik, ami megalapozza a közösségi tervezés elkezdésének lehetőségét.

Adaptációs szempontok, javaslatok, tapasztalatok

A *„Korlenyomat – Taliándörögd kincsei”* elnevezésű projekt könnyűszerrel adaptálható bármely más kistelepülésre, mivel nincsenek helyspecifikus elemei. Alapvető módszertani részei: a kérdőívezés, a családfotózás, a beszélgetőkörök, valamint a Falukönyv elkészítése és bemutatása néhány szakember bevonásával megvalósíthatók.

A kérdőívezés során tapasztalataink alapján jó lépésnek számított a helyi civil szervezetek megszólítása és aktivistáik önkéntesként való bevonása. A folyamat során azoknál az utcáknál sikerült a legnagyobb arányban mozgósítani a családokat, ahol önkénteseink saját rokonaikat, barátaikat és szomszédjaikat szólították meg a projektben való részvétellel. A település kulcsfiguráinak aktivizálása abból a szempontból is nagy jelentőségű, hogy bár ők azok, akik a különböző csoportokat képesek megmozgatni, ugyanakkor ők azok, akik a projekt sikeres megvalósulása ellen is képesek tenni, amennyiben nem látják a folyamat valóságos hátterét. Tapasztalataink alapján érdemes minél több korosztályt megszólítani az önkéntes munkával kapcsolatosan, így a bevonható réteg is szélesedik. A kérdőívezés során jó, ha párban tudunk dolgozni, így mindig van, aki a beszélgetést vezeti, és van, aki jegyzetel. Igy nem maradunk le egyetlen fontos

információról sem.

A fotózás során érdemes többször is tájékoztatni a lakosságot az időpontokról már jó pár héttel előre, illetve közvetlenül az adott hétvége előtti napokban is. Így mindenki tudja értesíteni a távolabb élő családtagokat is. A fotózás során – tapasztalataink szerint – muszáj rugalmasan igazodni néhány ismert, több embert érintő közösségi elfoglaltsághoz, például a misék időpontjaihoz. A folyamat ezen szakaszában a tájékoztatók mellé kiküldtünk egy táblát is, amellyel a családok jelezni tudták, hogy részt kívánnak-e venni a fotózáson.

A jelzésekkel kapcsolatosan pozitív és negatív tapasztalataink is születtek. A kapukra kihelyezhető táblák elsősorban a fotósok munkájának megkönnyítésére szolgáltak, azonban több esetben tapasztaltuk, hogy a szomszédok – látva egymás kerítésén a jelzést – sorban maguk is kiakasztották a táblákat. A Falukönyv széleskörű tartalmának érdekében a fotózásra pótidőpontokat is kijelöltünk, illetve lehetőséget adtunk a hétköznapokon, vagy egyéb időpontokban való fényképezkedésre is.

A Falukönyv összeállítása során kulcsfontosságú kérdéskör volt az információk pontosságának ellenőrzése, illetve az esetleges hibák javítása. Ennek érdekében a könyv megjelentetése előtt az egyes családokról összeállított oldalakat kiküldtük a lakosok számára, akik jelezhették a felmerült problémákat.

A település Falukönyve az évek során tovább bővül majd. A bővítési feladatokra érdemes egy közösségi hely vezetőjét kijelölni, aki az elkezdett folyamatot tovább viszi. A településen látottak és hallottak alapján a későbbiekben a könyv valóságos kiadása is felmerült lehetőségként, illetve jelentkezett az igény a családfotózás bizonyos időszakonkénti megismétlésére is.

Összefoglaló

A helyi korlenyomat elkészítése során rengeteg tapasztalattal gazdagodtunk. A település lakóit olyan szemszögből ismerhettük meg, mint eddig még soha. A folyamatnak köszönhetően mindannyiunkban mélyen tudatosult, hogy mennyi tehetséges ember él körülöttünk. A korlenyomat egyik legfontosabb üzenete, hogy a helyi emberekben rejlő tudások értékének felismerése és megbecsülése a közösség feladata. Az a közösség képes jól működni, ahol ezeket az értékeket észreveszik és egymás tudásaira, tapasztalataira, képességeire támaszkodva élik meg a mindennapokat.

KOVÁCS NORBERT

„Kapaszkodj meg ebbe a földbe erősen, magyarom”

Érték, tudás, identitás a Somló-Ság kulturális tengelyén

„A hagyomány nem a hamu őrzése, hanem a láng továbbadása.”

Bevezető

A mintaprojekt helyszíne Kiscsősz, a hagyományok faluja.
Helyi társadalom erősítése..., közösségépítés..., kohézió..., együttműködés..., megtartó erő... Manapság sokszor elhangzó kifejezések, amelyek a magyar vidék fellendítését célzó programok kulcsszavai. Nos, ezek a fogalmak mind-mind egy olyan ideális alapra épülhetnének, amelyben létezik a helyi társadalom, de a belső értékvilágot, működésének rendjét jó volna befolyásolnunk. Megállják-e a helyüket ezek a fogalmak akkor, ha a helyi társadalom már nem, vagy csak foszlányaiban létezik?

Az Élő Forrás Hagyományőrző Egyesület ezt a kérdést vizsgálja. Működésünk évtizedei alatt ráébredtünk, hogy minden problémára van megoldás, hogy minden nehéz kérdésre van pozitív válasz. Ezek a válaszok és megoldások azonban messzebbre kell, hogy mutassanak a néhány hónapos, vagy egy-két éves kampány-szerű programoknál, amelyek sokba kerülnek, de valójában csak ideig-óráig csökkentik a *„betegség tüneteit”*. Célunk tehát a gyógyulás kell, hogy legyen. Ehhez azonban új feladatokat, célokat kell kitűznünk és programunkba más kifejezéseket kell behelyeznünk.

Helyi társadalom újjáépítése – Közösségek létrehozása – Ismerkedés – Alapok lehelyezése, bizalom kialakítása – Visszaköltöztetés

Tapasztalataink szerint a mai helyzetben ezek a fogalmak jobban megállják a helyüket. Kiscsősz teljes lakossága a hivatalos adatok szerint 137 fő. Valójában talán 70-80 fő lakja a települést és ez a létszám évről-évre csökken. Ezt a folyamatot kell

megállítanunk, megfordítanunk.

A Cselekvő közösségek program rengeteg értéket és lehetőséget hordoz. Talán a legfontosabb, hogy a helyi értékekre, hagyományra és régi tudásra építkezhet, amely valójában mindig is a közösségben való létezés alapja volt. A családi hagyományozódás, a kaláka munkák, az utcák, faluközösségek programjai, a tematikus kisközösségek (színkörök, zenekarok, legényegyletek), vagy a mindennapok csoportosulásai (fonó, kukoricafosztó, libatömő, diótörő munkacsoportok) által megvalósított rendszeres események adták az együttélés alapját. A gyermek a kemény munka során láthatott élő példaképet édesapjában, a kisleányok a családi estéken tanulhatták el a felnőtt korban értékké csiszolódó gyermekjátékokat és dalokat, a szomszédok a kalákában tanulták meg megbecsülni egymás tudását, képességeit. A haragosok pedig a vasárnapi faluközösségi eseményeken nézhettek egymás szemébe, tisztázva egymáshoz való viszonyukat. Az ilyen élethelyzetek megteremtése tehát a feladat úgy, hogy első lépésben ki kell tömködni a társadalmi hézagokat. Munkánk részeredményét talán tíz-tizenöt év múlva újra vizsgálhatjuk. Biztosak vagyunk benne, hogy sikereket tapasztalunk majd.

A program megvalósításának helye, a megvalósító szervezet bemutatása

KISCSŐSZ

Kiscsősz a devecseri járáshoz tartozik, eldugott faluként bújik meg a Somló és a Ság hegy átlóján. Térségünkben az egyik leghagyományosabb képet mutató település, ahol szerencsére nem sokat változott a huszadik század első felében kialakult egy utcás falu képe. A házak nagy része most is a régi építési stílust mutatja, *„macskalépcsős”* oromfalas utcafronttal. Az itt élő emberek gazdálkodnak, állatot tartanak, kertet és földet művelnek. Igazi vidéki életet élnek.

AZ ÉLŐ FORRÁS HAGYOMÁNYŐRZŐ EGYESÜLET

Az Élő Forrás Hagyományőrző Egyesület 2003-as alapítása óta azonos alapelvek mentén végzi munkáját.

Az Élő Forrás Hagyományőrző Egyesület évtizedes fennállása óta a magyar néphagyomány kutatását, átörökítését tekinti fő feladatának. E célok mentén végzi tevékenységét, szervezi, bonyolítja programjait. Munkája évről-évre szerte ágazóbb, sokszínűbb lett, amelynek eredményeként a szervezet mára az egész magyar nyelvterületen, sőt több távoli országban is ismertté vált.

Székhelye Kiscsőszön, Veszprém megye egyik legkisebb falujában van. Itt hozta létre múzeumát, amely egyben szakmai tevékenységének fő helyszíne. Az elmúlt másfél évtizedben elsősorban a magyar néptánc és népzene gondozása terén tevékenykedett, de mindinkább kapcsolódtak a néphagyomány más területei is a programokhoz (mesemondás, mesterségek megismerése, vásárok, kézműves programok szervezése).

Tevékenységünk részterületei

KÉPZÉSEK, TÁBOROK

Rendszeresen szervezünk néptáncos továbbképzéseket. A képzések tematikája változó, de kiemelten a magyar néptánc-, és népzenei kultúrához kapcsolódik. Gyakran választunk egy-egy tájegységről ismert táncanyagot. Ilyenkor a gyakorlati oktatásra helyezzük a hangsúlyt. A néphagyománnyal kapcsolatos elméleti ismeretekről is tartunk képzéseket, így például pedagógusok számára népi gyermekjátékokat, játékdalokat oktatunk, módszertani információkat adunk át. Különleges érdeklődés kíséri a már több alkalommal megtartott szakmai beszélgetéssorozatot, amelyen alkalomról alkalomra elismert folkloristák, koreográfusok vesznek részt. Erre a programra az ország minden részéről, de a határon túlról is érkeznek táncoktatók, együttesvezetők. A nyári időszakban több szakmai tábort is bonyolítunk, amelyek fő helyszíne Kiscsősz. E táborok mind népszerűbbek, kedveltebbek. A programban a népzene- és néptáncoktatás mellett módszertani beszélgetések, kiegészítő események kapnak helyet. A célközönség ezeken a táborokon a gyermek, ifjúsági, vagy felnőtt korosztályból egyaránt kikerülhet. Nemzetközi érdeklődésre tart számot a Gyakorló Néptáncosok és Táncoktatók Tábora – Dűvő Népzenei Tábor, amelyre Amerikából, Kanadából, Ausztriából, Németországból, Japánból és az összes határon túli magyarlakta vidékről vannak jelentkezők. Hagyományos program a Táncos Tehetségek Tábora, amelyen minden évben közel kétszáz gyermek vesz részt.

MŰVÉSZETOKTATÁS, TEHETSÉGGONDOZÁS

A térség néptáncoktatásának meghatározó szereplőjeként oktatási intézményekkel együttműködve rendszeres néptánc órákat, tehetséggondozó foglalkozásokat tartanak az Egyesület oktatói. A néptánc csoportok kiemelkedő tehetségű tagjai megyei, országos versenyeken, fesztiválokon érnek el sikereket, rendszeresen vendégszerepelnek a térség kulturális rendezvényein, ünnepi programjain. Tanítványaink a térség kistelepüléseinek iskolásai. Számukra építjük a helyi kisközösségeket, amelyek az iskolai forma mellett erősítik a helyi emberi, családi kötődéseket is.

RENDEZVÉNYEK

Szinte minden hónapra esik olyan népművészeti rendezvény, amelyet az Egyesület önállóan, vagy partner szervezetekkel összefogva szervez. Bekapcsolódik a térség népművészeti programjaiba, segíti a kistelepülések rendezvényeit. Legjelentősebb rendezvényeink: Kiscsőszi Pajtafesztivál, Együttélésben, Élő Értékek a Somló-Ság Kulturális Tengelyén, Bakony-Somló Népművészeti Találkozó, Farsangi Disznóvágás Kiscsőszön, Regölés Kiscsőszön, Veszprémi Folklórparádé, Bakony Virágai Szólótáncverseny, Vándorvigadalom.

A Kiscsőszi Pajtafesztivál a magyar népzenei és néptáncos élet egyik legmeghatározóbb szakmai rendezvénye. A kiscsőszi portákon, pajták kapujában, árnyat adó diófák

alatt és akácligetekben négy napon át szólnak a magyar népzene legszebb dallamai, koppannak a táncos csizmák, perdülnek a szoknyák.

Pajtafesztivál körtánc. Fotó: Bánhelyi József

MAGYAR – MAGYAR KAPCSOLATOK

Évek óta szervezzük és fejlesztjük *„Hidak”* programunkat. E tevékenységünk kezdetben arra korlátozódott, hogy határon túli magyar hagyományőrzőkkel építettünk ki kapcsolatokat. Később ezeket a szervezeteket meghívtuk Magyarországra és közös eseményeket, konferenciákat, előadássorozatokat szerveztünk. A honlapunkon található információk a világ bármely tájáról elérhetők. A program célja a távol élő magyarok megszólítása, a más országokban működő magyar népművészeti szervezetekkel való kapcsolattartás.

A nyári időszakban rendszeresen megrendezésre kerül a *„Hidak. Magyar – Magyar Kulturális Találkozó"*, amelyre a határon túli magyarság néptáncegyüttesei, táncos és zenész falusi hagyományőrzői kapnak meghívást. A kiscsőszi és Somló-környéki környezet méltó keretet ad a közös gálaműsoroknak, táncesteknek, szakmai előadásoknak.

A mintaprojekt megvalósulása

KULTURÁLIS TERÜLETEK KÖZÖTTI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK – MÚZEUM FENNTARTÁS, MÚZEUMI EGYÜTTMŰKÖDÉS

Egyesületünk 2011-ben építette újjá a kiscsőszi Interaktív Faluházat, amely élő hagyományhelyszínként, parasztmúzeumként működik.

A Cselekvő közösségek együttműködés időtartama alatt több új szakmai program is elindult, amelyeknek a Faluház adott otthont. Ezek a népi mesterségek mellett

személyiségfejlesztő, tudásátadó események voltak és egyben új közösségek létrejöttét is eredményezték.

Szoros kapcsolatot ápolunk a Nagy László Emlékházat működtető iszkázi Önkormányzattal. Az általunk szervezett rendezvények, táborok látogatóinak kiemelt programja az Emlékház meglátogatása, Nagy László életművének megismerése, a kiállítás megtekintése.

KULTURÁLIS TERÜLETEK KÖZÖTTI EGYÜTTMŰKÖDÉS – KÖNYVTÁRI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK, ARCHIVÁLÁS, DOKUMENTÁLÁS.

Régi együttműködés, közeli kapcsolat köt minket az Eötvös Károly Megyei Könyvtárhoz, melynek regionális közművelődési feladataiban rendszeresen segítő partnerek vagyunk. A térség kis falvainak könyvtár által támogatott rendezvényein táncbemutatók, táncházak, kézműves foglalkozások formájában népszerűsítettük a magyar néphagyományt. A Megyei Könyvtár hosszú távon is segítheti munkánkat, hiszen tervezzük egy helyi gyűjtemény, kiskönyvtár szélesebb nyilvánosság elé tárását.

Elindítottuk és működtetjük a helyi kulturális értékeket, gyűjteseket is tartalmazó médiatárunkat az Interaktív Faluházban. A médiatár anyagai között több, a térségben gyűjtött hangfelvétel, fotós és filmes rendezvény dokumentáció szerepel, amelyeket szabadon hozzáférhetővé tettünk. Gyűjtjük a sajtóban megjelent, helyi vonzatú írásokat, tudósításokat, amelyeket a jövőben, rendszerezés után a megyei és az ajkai könyvtárak rendelkezésére bocsátunk, de egyben elhelyezzük a kiscsőszi könyvtárban is.

Szorosra fűztük kapcsolatunkat a devecseri Művelődési Ház és Könyvtár intézményével is. Az elmúlt hónapokban több tanácskozás és rendezvény is zajlott az együttműködésnek köszönhetően. Devecserben értékbemutatót és kiállítást tartottunk a térség őstermelőinek, alkotóinak részvételével.

A TÉRSÉG TÁRSADALMI ÁLLAPOTA, CÉLCSOPORT, CÉLOK

Kistérségünk a Közép-Dunántúl egyik legelmaradottabb vidéke, a kiemelten fejlesztendő térségek közé tartozik. Az évtizedek óta tartó elvándorlás mellett tovább rontotta a helyzetet a devecseri iszapömlés, amely az érintett települések értelmiségi rétegének további csökkenését hozta. Az iskolák évről-évre a túlélésért küzdenek, céljuk elsősorban a működési létszám elérése, a szakmai sikeresség másodlagos. Művelődési intézmény nincs (egyedüliként Devecserben működik), a Faluházakat csak ritkán üzemeltetik. Közművelődési szakemberek nincsenek.

A társadalom korosztályi megoszlása az idősek irányába tolódik, a fiatalok elvándorolnak, valódi családok szerény számban élnek a falvakban.

A célcsoportunk tehát a teljes helyi társadalom kell, hogy legyen.

CÉLJAINK

- Visszavezetés a helyi kultúrába;

- a helyi emberek kulturális érdeklődésének irányváltása;
- a gyermekek és fiatalok nevelése;
- közösségi programok meghonosítása és az erre való igény megerősítése.

ÖSSZEGEZVE

A társadalmi *„boldogságérzet”* fokozása. A projekt időtartama nem tette lehetővé, hogy kitűzött céljaink mindenestül megvalósuljanak, hiszen ezek évtizedes tervek. Lépéseket azonban tehetünk. A létrehozott civil közösségek nagy része rövidtávon is önfenntartóvá tehető. Ez tehát a feladat, és ennek elérése talán a program legnagyobb sikere. A felsorolt szakkörök nagy része folyamatosan működik és várhatóan folytatja tevékenységét. Szolgáltatásainkat lehetőségeinkhez mérten fenntartjuk, fejlesztjük. A Cselekvő közösségek programjában kitőzött rövidtávú céljaink tehát megvalósultak.

Létrehozott közösségek, alkotókörök

HUNYORGÓK GYERMEK BÁBCSOPORT

A csoport több általános iskolából verbuválódott, foglalkozásait Kiscsőszön, az Interaktív Faluházban tartja. Az elmúlt időszakban nagy sikerrel szerepelt a falvak ünnepi programjain, kisebb fesztiválokon, de képviselte egyesületünket Békéscsabán, Veszprémben is, felléptek Veszprém Megye Értékünnepén.

ÉLŐ FORRÁS DALKÖR

A korosztályok kapcsolódásának, együttlétének legjobb lehetősége az együtt éneklésben rejlik. Az Élő Forrás Dalkör tagjai között pedagógusokat, és kisdiákokat, szülőket és gyermekeket egyaránt találhatunk. A közös időtöltés és a színvonalas szakmai munka eredménye az a siker, amelyet a csoport a devecseri Bakony-Somló Népművészeti Találkozón és a Kiscsőszi Pajtafesztiválon kiérdemelt.

„BEZZEG AZ ÉN IDŐMBEN” – BESZÉLGETŐ KÖR FÉRFIAKNAK

A térségbeli falvakból rendszeresen találkozó férfiak alkotják ezt az új közösségi formát. A beszélgető kör legfontosabb küldetése a találkozás, társalgás, a férfiak dolgának kulturált rendezése. A gyakran vitákba is forduló társalgást mindig egy előre felvetett téma köré fonjuk, úgy hogy az lehetőleg érintse a térség kultúráját, a helyi emberek tevékenységét, érdeklődését (régi idők közbiztonsága, mezőgazdasági utak rendezése, vallási ünnepek, legénycsoportok szokásai, munkaesemények, évfordulók stb.)

RÉGI PRAKTIKÁK

Eredetileg egy alkotókör létrehozását terveztük, de a mind nagyobb érdeklődésnek kö-

szönhetően az elmúlt évben két alkotókört működtettünk. Láthatóan mindkettő erősen gyökeret vert az Interaktív Faluház létesítményében, így a jövőjük is bíztatóan alakul. Illésházy Katalin a nemezkészítés mesterségével ismertette meg szakkörének résztvevőit, Reidmár Linda pedig díszkerámiák készítésére tanította a hozzá forduló érdeklődőket. Mindkét alkotókör állandó létszámmal működik és munkájuk gyümölcsét a rendezvényeink látogatói is megcsodálhatták.

BOZÓT NÉPTÁNCEGYÜTTES

A csoport létrehozásával egy, a teljes régiót lefedő kulturális szervezet alakult ki, amely a társadalom legszélesebb rétegeit érinti. Így egyesületünk talán legértékesebb társadalmi kezdeményezéséről beszélhetünk. A látogatói kör körülbelül ötven főre tehető. A tagok között vállalkozók, pedagógusok, óvónők, hivatalnokok és kétkezi munkások egyaránt szerepelnek, a korosztályi megoszlás is nagyon széles. A heti rendszerességgel tartott foglalkozások sikere folytán immár külön tehetségfoglalkozást is tartunk egy elkülönített időpontban, szintén heti rendszerességgel. Ezt a csoportot a Bozót kistestvéreként Reketytye Néptánccsoportnak neveztük el. A táncházas foglalkozások mellett egyre gyakoribbak az alkalmi összejövetelek, közös főzések, születésnapi köszöntések, családos együttlétek, kirándulások. Valódi, élő közösséggé vált ez a kezdeményezés.

Egyéb közösségi programok

FIATAL SZÜLŐK ISKOLÁJA

Egyesületünk kezdeményezésére gyakorta tartunk találkozót a térségben élő családok számára. Ezeken az alkalmakon olyan ismeretátadó beszélgetéseket szervezünk, amelyek a gyermeknevelés, a családfenntartás hasznos tudását bővítik. A találkozókra az előre eltervezett témakörök szakértőit is meghívjuk, így a beszélgetések valóban új ismereteket hoznak. Az elmúlt időszakban gyermekétkeztetési, egészségügyi tanácsok, nevelési javaslatok hangoztak el, ölbéli dalokat, mondókákat tanultak a résztvevők. A találkozások egyben kitűnő ismerkedési alkalmak is, ahol a jelen lévő szülők és gyerekek kötetlenül is beszélgethetnek, játszhatnak.

HARCOSOK KLUBJA

Véber Zoltán szakképzett tréner, aki az üzleti szféra sikerszakemberei számára tart fejlesztő tréningeket, vállalta, hogy a térségünk érdeklődői számára is szervez egy találkozósorozatot. A főként értelmiségieket tömörítő klub a személyiség formálásával foglalkozik. Megtanít hinni, kezdeményezni, bátran, határozottan kommunikálni és megtenni azokat a lépéseket, amelyektől eddig tartottunk, de mindig szerettük volna meglépni őket. A kisfalvas térség hitevesztett lakóinak új jövőképet nyithatnak meg ezek a fejlesztő beszélgetések, megoldáskeresések, módszer megismerések.

HÁZIASSZONY KLUB

A heti rendszerességgel szerveződő asszonykör az évszakok, időjárás és a helyi események kapcsán alakítja programját. Az egyszerű beszélgetések mellett szakmai kirándulások, diótörés, gyümölcs befőzés, temető kapálás, Betlehem készítés is belefér a programba.

ANGOL NYELVTANFOLYAM

Nyelvtanfolyamunk lényege az angol nyelv legalapvetőbb szintjének elsajátítása. Célunk, hogy a tanfolyamon résztvevők képesek legyenek az egyszerű társalgás kifejezéseit megérteni, akár társalogni. Fontos, hogy le tudják küzdeni az idegen nyelv hallatán kialakuló gátlást, mely gyakran akadályozza a megértést és a megszólalást is. A tanfolyam nem jár kötelező megjelenéssel, nem ad bizonyítványt sem, egyszerűen csak praktikus tudást kínál.

SZÁMÍTÓGÉPES ALAPISMERETEK

Az időskorúak gyakorta ütköznek nehézségekbe, ha a modern technikák alkalmazásával próbálkoznak. Rendszeres informatika szakkörünk hasznos ismereteket, gyakorlat alapokat ad ahhoz, hogy a laikusok is képesek legyenek az egyszerűbb számítógépes programok és az internet kezelésére.

Az Egyesület a Cselekvő Közösségek programsorozat időszakában rengeteg program lehetőséget kínált Kiscsőszön és a térség településein. Célunk, hogy folyamatossá tegyük a közösségi eseményeket, amelyek egy idő után már nem létrehozást, csak koordinálást igényelnek. A programok létrejöttét ugyanis maga a helyi közösség fogja generálni.

Jelentősebb programjaink

- Falutakarítás és majális;
- családarchívum, társadalmi fotózás;
- polgármesterek konferenciája, értéktárak létrehozása, értékfeltáró programok;
- esélyegyenlőség – programok hátrányos helyzetűek számára;
- somló túrák, környezeti túrák gyermekeknek és felnőtteknek;
- kulturális rendezvények, koncertek, táborok, fesztiválok;
- családi piknik;
- lovas túrák;
- rendhagyó órák iskolások és óvodások számára.

A projekt eredményei

Rövidtávú eredményekről beszélhetünk. A felsorolt társadalmi formák, szervezetek mind létező, élő helyi közösségekké formálódtak. Ez a rengeteg rendszeres esemény nyüzsgővé, élővé tette a falut és a térséget egyaránt. Hatalmas hozadék, hogy a közösségeink által

létrehozott produktumok értékké válnak a térség önkormányzatai szemében. Egyre több a felkérés a népdalkör, a néptánccsoportok fellépéseire, népi kézműves foglalkozások, kiállítások megtartására, és ami igazán öröm, hogy képesek is vagyunk ezeket teljesíteni.

Létszámok

Csoportjainkban, szakköreinkben – vagyis a kötetlen társadalmi szervezetekben 220 tagot számlálhatunk. Ha ehhez számítjuk az Élő Forrás Alapfokú Művészeti Iskolában tanuló 245 gyermeket, elmondhatjuk, hogy közel ötszáz embert érünk el közvetlenül, rendszeres foglalkoztatás formájában. Ehhez számolhatjuk a szülőket, közeli rokonokat, ismerősöket, akik a nyílt eseményeken vesznek részt. Így bizonyára többezres létszámot említhetnénk, bár ennek pontos felmérésére nincs lehetőségünk.

A folytatás alapjai

A programban szereplő közösségek működtetéséhez és további események szervezéséhez jelentős támogatási forrásokat vehetünk igénybe. Több társadalomfejlesztési pályázatot is elnyertünk, amelyek a következő évekre biztosítják a programok anyagi forrásait. Ezek mellett két jelentős beruházásra is támogatást kaptunk, amelyek kapcsán különleges közösségi terek valósulnak meg Kiscsőszön. Ezek mindegyike a megkezdett folyamatok folytatását, a közösségek rendszeres működését szolgálja majd.

A folytatás

Egyesületünk feladata, hogy olyan folyamatokat gerjesszen, amelyek később a sikeres példa alapján önállóan is képesek újra és újra létrejönni, sokszorozódni. A résztvevők élményei és a megszerezett tudás adhatja ezek alapjait. A helyi társadalom tagjainak megtartása és növelése nélkül ezek az eredmények hosszabb távon nem fenntarthatóak. Szükség van tehát azokra a kormányzati programokra is, amelyek más léptékben, de ugyanezt a célrendszert szolgálják. Ha ilyen folyamatok nem indulnak el hamarosan, akkor sajnos az eredményeink veszélybe kerülhetnek. Feladatunk tehát nem csak a helyi kapacitások helyzetbe hozása és segítése, hanem a vidéki társadalom ügyének lehető legerősebb érdekképviselete. Kapcsolatot építünk, és tartunk a politikai élet érintett képviselőivel, minisztériumokkal és háttérintézményekkel, szakmai intézményekkel. Szeretnénk elérni, hogy a sikerekre hosszabb távú támogatási programok épüljenek.

Az egyesület programjairól naprakész tájékoztatást adnak a honlapok.[1]

1 www.hidakforum.hu, www.eloforras.eu

BÁRCZI MIKLÓS

Nagykanizsa – ide tartozunk

Kulturális közösségfejlesztés a palini városrészben

A közös kulturális gyökerek, örökség és identitás ápolása fontos eleme a helyi közösségek fejlesztésének. Nagykanizsa esetében ez a történelmi múlt és a jelen összekapcsolásában fejeződik ki a legjobban, hiszen az egykori minta kereskedőváros napjainkban – elsősorban a turizmusfejlesztés alapján, magas színvonalú helyi termékei és erős közösségei révén – újra az élvonalba került. Ebben az erőfeszítésben már eddig is sok öntevékeny közösségi kezdeményezés és fejlesztés valósult meg a helyi kulturális és egyéb közintézmények közreműködésével. Ennek a folyamatnak a további fejlesztése, jó gyakorlattá érlelése az egész település számára fontos.

Kulturális közösségfejlesztés Nagykanizsa-Palin városrészében

A mintaprojekt megvalósítása 2018. január 1 - október 31. közé esett. A Nagykanizsához csatolt hajdani kistelepülések közül az egyik, a várossal szinte már teljesen egybeépült Palin, illetve a már külterületen található zárkert, a Förhénci szőlőhegy. A városrész lakossága majd 4000 fő. A területen alapvető cél a fennálló kertvárosi beépítettségű, illetve falusias lakófunkció megőrzése, és az ehhez a funkcióhoz szorosan kapcsolódó, életminőséget javító környezeti tényezők, az infrastruktúra folyamatos, esetenként kis lépésekben megvalósítandó, pályázati forrásokat és lakossági kezdeményezéseket mozgósító fejlesztése. A városrészben a hatályos rendezési terv szerint jelentős kertvárosias lakóterületi fejlesztésekre nyílik még lehetőség. Így a célcsoport az eddigi és a jövőben ide betelepülő többgyermekes, fiatal családosok, valamint az őslakos paliniak (idősebbek, nyugdíjasok) és a Palini Általános Iskola tanulóiból tevődik össze. A mintaprojektet a Nagykanizsai Városfejlesztő Kft. valósítja meg, a finanszírozást a *„Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás”* EFOP-1.3.1-15-2016-00001 számú kiemelt projekt biztosítja.

Ennek főbb elemei

A Nagykanizsai Városfejlesztő Kft. három szakmai közreműködőt (megvalósítót) kért fel, együttműködési megállapodás keretében a mintaprojekt sikeres megvalósításában való közreműködésre: Palini Általános Iskola Baráti Köre Alapítvány; Palini Sport és Kulturális Egyesület; Förhéncért Egyesület.

Palini Általános Iskola Baráti Köre Alapítvány

A Palini Általános Iskola (2018-tól Palini Inkey Boldizsár Általános Iskola) fontosnak tartja, hogy jó viszonyt ápoljon a helyi lakossággal. Az iskola nyitottságra törekszik, helyet biztosít minden alulról jövő kezdeményezésnek, ami pozitív töltetet hordoz. Befogadja mindazon rendezvényeket, amelyek a városrészhez kötődnek, olyan céllal, hogy erősítse a szülők és az iskola közötti bizalmat. A helyi identitás erősítését célozta az iskola azon törekvése, hogy felvegye a település(rész) hajdanolt birtokosának nevét, Inkey Boldizsárét.

Palini Sport és Kulturális Egyesület

A Palini Sport és Kulturális Egyesület fontos szerepet tölt be Palin civil életében. Az egyesület lelkes szervezőerőt jelent e városrész közösségében, amelyre jellemző a lokálpatriotizmus. További erőssége, hogy meg tudja mozgatni a közösséget, amire a mintaprojekt megvalósítása során támaszkodni lehetett.

Förhéncért Egyesület

A harmadik civil közösség, amelyre a mintaprojekt támaszkodott, a Förhéncért Egyesület. Förhénc Palin városrész szőlőhegye ódon épületeivel és kápolnájával. A palini identitás fontos eleme a szőlőhegy, illetve az ehhez kapcsolódó szőlő- és borkultúra. Ennek a hagyománynak a tovább élését, valamint a szőlőhegy szellemi, tárgyi, illetve épített kulturális örökségének megóvását, átörökítését tűzte ki célul a Förhéncért Egyesület.

A szakmai megvalósítás

- Városrészi tájérték kataszter összeállítása (Palin, Zsigárdmajor, Korpavár, Förhénchegy);
- a Rockenbauer Pál Dél-dunántúli Kéktúra helyi szakaszának ellátása információs táblákkal (a kéktúra mentén közösségek és tájértékek összekötése);
- tájséta – biciklis túra;
- tájérték közösségi helyreállítása (Újförhénci hegy útmenti kőkereszt);
- közösségfejlesztés és a helyi identitás erősítése rendezvények keretében;
- módszertani és tájékoztató tevékenység (2 perces kisfilm és 15 perces kisfilm.

módszertani szakmai kiadvány);

Rendezvények

- Pünkösdi nyitott pincék (Förhénchegy);
- helytörténeti kiállítás és iskolai névadó ünnepség (Palin – Inkey tematikus hét);
- palini sport és kulturális nap (Palin);
- felújított útmenti kereszt avatás (Újförhénc);
- kerékpáros helytörténeti túra (Nagykanizsa-Palin-Förhénc);
- szüreti vígasság és felvonulás (Palin-Förhénc).

A projekt célcsoportjait a Förhéncért Egyesület, a Palini Sport és Kulturális Egyesület, a Palini Általános Iskola önkéntesei, valamint egy nagykanizsai középiskola diákjai vonták be személyes megkereséssel, valamint online hirdetéssel, a közösségi médián keresztül.

A Förhéncért Egyesület kiterjedt helyi, baráti közösséggel rendelkezik, ami igaz a Palini Sport és Kulturális Egyesületre is. Ennek szűkebb maglétszáma 10-12 fő, de a nagyobb rendezvényekre ennek 10-20 szorosát tudják elérni. A palini iskola pedagógusai, valamint szülői munkaközösségei is több helyi közösséggel állnak kapcsolatban. Tevékenységük a szakkörök, sportegyesületi munkák révén magukat a gyerekeket is érintik. Ezen felül - új elemként - a projekt személyes, illetve szórólapos megszólítással megpróbálja elérni a palini Újtelepen lakó fiatalabb, kisgyermekes családokat

Közösségi probléma/kihívás

Közművelődési tagintézmény, könyvtár, múzeum nincs ebben a városrészben, noha a kulturális örökség számos emléke (Inkey-kápolna, kastély, egykori uradalom, turistaút stb.) megtalálható itt. A helyi plébániára főleg az idősebb helyi lakosok járnak. A sporttevékenység az iskola kertjében (egykori uradalom), valamint a palini focipályán történik, a förhénci szőlőhegyre vezető út közelében. Egy nagyobb játéktér az Újtelep és a régi telep határán van.

Így a közösségi színterek nincsenek egymás közelében, ezért kevés olyan közösségi alkalom van, ahol a generációk együtt tudják eltölteni a szabadidőjüket, illetve ahol együtt ünnepelhetnek. A városrészt ritkán éri el helyi közösségszervező, művelődésszervező, ezért helyben az általános iskola, a Palini Sport és Kulturális Egyesület és a Förhéncért Egyesület a fő kulturális szereplők. Új elemként a turisztikai egyesületek (természetjárók, kerékpárosok) vonhatók be az együttműködésbe.

Céljaink

- Az Inkey-örökség megismertetése;
- az önkéntes tevékenység pozitívumainak megismertetése, fontosságának terjesztése;

- a Rockenbauer Pál Dél-dunántúli Kéktúra palini szakászával kapcsolatos ismeretterjesztő kampány, közösségépítés (túrázás, egészséges életmód, helyi kulturális örökség);
- a rendezvények során közösségépítés;
- a városrész fiatal-idős, őslakos-betelepülő viszonylatában kohézió létesítés;
- öntevékeny közösségek módszertanának jó példaként való terjesztése;
- közösségi kiállítások, helyi városnéző túrák, a szőlőhegyi futóversenyeken keresztül a közösségi tevékenységek *„szokatlan”* módjainak megismertetése;
- a közösségi tervezés módszertanának megismertetése.

Eredményeink

People powered public services, vagyis a helyi közszolgáltatások kialakítása, gazdagítása, igényekhez finomítása a helyben lakó állampolgárok segítségével.

A mintaprojekt megvalósítása kapcsán elmondható, hogy a programok jó alkalmat teremtettek a nem tősgyökeres, máshonnan betelepült paliniak számára egymás jobb megismerésére. Ezt a folyamatot a tudatos közösségszervezés tovább erősítette.

A főzőversenyre egy-egy utca lakói neveztek be. A Főrhénci szőlőhegyet körbejáró futóversenyre bárki benevezhetett, beleértve a kisgyerekeket is, melynek egyik célja a szőlőhegy értékeire való figyelemfelhívás volt. Jelentős identitásképző funkciója van a településrész régi birtokosainak, az Inkey-családnak. Palinban lépten-nyomon találkozhatunk az adott kor építészeti emlékeivel (kúria, kápolna, gazdasági épületek stb.). Ezt felismerve, a helyi általános iskola a 2018/2019-es tanévtől felvette a Palini Inkey Boldizsár Általános Iskola nevet, amelynek névadó ünnepsége szintén része volt a mintaprojektnek.

Palini sport és kulturális nap. Fotó: Förhéncért Egyesület

A mintaprojekt megvalósítása során számos segítséget kaptunk az iskolai tanárok, egyesületi tagok, önkéntesek részéről. Az online felület lehetőséget teremtett arra, hogy az állampolgárok, a helyi szószólók, civil szervezetek vezetői egy-egy kihívás mentén

aktuális, több társadalmi csoportot érintő problémára reagáljanak.

A tájhoz kötődő értékek felmérése és megőrzése közösségi alapon történt. A közösségi tervezés, adatgyűjtés és figyelemfelhívás, valamint a helyi közösségi rendezvények során a helyi, városrészi identitás erősödött, a helyi kulturális örökség közelebb kerül a mindennapokhoz.

Az önkéntes tevékenységek a projekt elismertségét oly módon növelték, hogy a résztvevők magukénak érezhették az elért eredményeket. Az ezt követő esetleges vállalkozói szponzoráció pedig növelni tudja a lehetőségek kiaknázását. A mintaprojekt megvalósítása során több száz fő, három egyesület, fúvós- és táncegyüttes, több városi intézmény került bevonásra.

Kihelyeztük a nem helyiek eligazodását segítő információs táblákat, megszervezünk hat kulturális eseményt. Kibővült a településrészre vonatkozó múzeumi archívum. Elkészült egy 2 és 15 perces online publikált videó, valamint egy záró és összefoglaló helyi eredményeket összefoglaló szakmai kiadvány.

A közösségi tervezés, valamint a kulturális örökségfeltárás önkéntes és intézményi együttműködésben megvalósuló módszerei, továbbá a turisztikai termékek és a helyi identitás erősítésének összekötése jó példaként szolgálhat. (A mintaprojekt tényleges hatását természetszerűen a jövő mutatja meg.) A múzeumi részvétel szakmai szempontjai alapján pontos kép nyerhető a településrész múltjáról. A helyi rendezvények, túrák, fesztiválok erősítik a helyi közösség identitását, a generációk közötti párbeszédet, biztosítják a közösségen belüli hagyományátadást.

Zala megye aprófalvas és kisvárosias területén a szőlőkultúrának és borkészítésnek (a Förhéncért Egyesület bevonásával mindkettő a mintaprojekt alappillére volt), kiemelt fontossága van. Hasonlóan fontos ágazat a térségben gyümölcstermesztés is.

Az egykori uradalmak történetéhez kötve, kulturális örökségfeltárásra, a gazdasági hagyományok őrzésére mintaprojektünk ezen a vidékeken mindenhol alkalmas, és megvalósítható. Különösen ott kedvezőek a feltételek, ahol KSZT-ket alakítottak ki, hiszen programunk ezek tevékenységéhez hozzáköthető.

A projektben megvalósuló kiemelt rendezvényekhez hasonló programok szervezése – a látogatói létszám függvényében – az önkormányzatnak is ajánlható. A civil, közösségi aktívitás és azok fórumai megmaradnak, tovább működnek, az önkéntes tevékenység tovább folytatódik. Szintén megmaradnak a turisztikai tevékenység népszerűsítő eszközei (információs táblák), és nagy, országos szakmai szövetségekhez való becsatornázással hatásuk megsokszorozódik. A helyi értékre így az országos figyelem ráerősít. A városrész lakossága a kisléptékű fejlesztéseket sajátjaként ismeri el, így annak gazdájává, fenntartójává válik.

A későbbiekben bizonyos közösségi rendezvények, összejövetelek szervezése, illetve kisléptékű fejlesztések állagmegóvása önkéntes szponzoráció révén is megoldható lehet. A kéktúra jelzett szakasza országos fejlesztési körben – a mintaprojekt által – nagyobb hangsúlyt kaphat. A helyi kulturális hagyományok összegyűjtött anyagának bemutatására a Halis István Városi Könyvtár, a nagykanizsai Thúry György Múzeum és a Kanizsai Kulturális Központ is felkérhető. A helyi rendezvények utcafesztivál, szomszédünnep, batyus bál formájában tovább vihetők nagyobb forrás bevonása nélkül.

Szerzők

Angster Mária, egyesületi tag, Régi Mesterségeket Felelevenítő Egyesület
Arapovics Mária, szakmai vezető, Cselekvő közösségek projekt
Bárczi Miklós, projektmenedzser, Nagykanizsai Városfejlesztő Kft.
Berecz Lászlóné, egyesületi elnök, Matyó Népművészeti Egyesület
Bérczes Boldizsárné, egyesületi elnök, Régi Mesterségeket Felelevenítő Egyesület
Bíró Boglárka, közösségfejlesztő mentor, Cselekvő közösségek projekt
Bozsák Réka, múzeumpedagógus, Kuny Domokos Múzeum
Dobos Andrea intézményvezető, Bartók Béla Művelődési Ház
Hajnal László, közösségfejlesztő mentor, Cselekvő közösségek projekt
Herczig Szabolcs, alelnök, Magyari Zoltán Népfőiskolai Társaság
Hévízi Róbert, elnök, Békéssy János Helytörténeti és Hagyományőrző Egyesület
Kanyó Judit, polgármester, Varsány Község Önkormányzata
Kazinczi István, polgármester, Tiszatenyő Község Önkormányzata
Kazinczi Rita, intézményvezető, Tiszatenyő Önkormányzat Ellátó Szervezete
Kárász Krisztián, kulturális ügyintéző, Fürged Község Önkormányzata
Kecskés-Szabó Gabriella, elnök, Vitalitásért és Fiatalokért Egyesület
Kelemen Tímea, szerkesztő-riporter, Salgótarjáni Rendezvény- és Médiaközpont Nonprofit Kft.
Kispálné Lucza Ilona, múzeumigazgató, Petőfi Sándor Szülőház és Emlékmúzeum
Kovács Norbert, elnök, Élő Forrás Hagyományőrző Egyesület
Lakatos Judit, mintaprojektekért felelős munkatárs, Cselekvő közösségek projekt
Lázár Tünde, intézményvezető, Fekete István Könyvtár és Művelődési Ház
Lendvai Róbert, jegyző, Bejcgyertyános Község Önkormányzata
Lendvai Tímár Edit, múzeumpedagógus, Magyar Földrajzi Múzeum
Lendvai Veronika, projektvezető, Együtt Bejcgyertyánosért Egyesület
Németi Katalin, intézményvezető, Téglás Városi Könyvtár és Kulturális Központ
Orbán Péter, alapító, Szép Jelen Alapítvány
Pál Zsuzsanna, projektmunkatárs, Magyari Zoltán Népfőiskolai Társaság
Simon László, múzeumi titkár, Herman Ottó Múzeum
Stumpf Rebeka, intézményvezető, Taliándörögd Közművelődési Közösségi Ház- és Könyvtár
Szappanos Gábor, történész, Erkel Ferenc Kulturális Központ és Múzeum Nonprofit Kft.
Szegedi Sándor, közösségfejlesztő szociális munkás, TEMI Móricz Zsigmond Művelődési és Ifjúsági Ház Alapítványa
Tószegi Gyula, egyesületi titkár, PROVITA Segítő Szolgálat
Tóth Petra, kulturális rendezvényszervező, Varsány Község Önkormányzata
Varga Zoltán, elnök, Szigetvári Várbaráti Kör
Vandrovnik Klára, kulturális szervező, IKSZT
Zichy Éva, közösségfejlesztő mentor, Cselekvő közösségek projekt